

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

3.

Szövetség Társaság

„A szélességet az ég derekán keresztül
„méltán nevezhetjük tehát Napútnak”

(Fazekas Mihály)

B2-páholy

Visszavonhatatlanul tavasz van. Ezt a következtetést nemcsak abból vonom le, hogy virágba borultak az almafák (persze lehet, hogy meggy- vagy cseresznyefákról van szó, de ebbe most ne menjünk bele), túlestünk a húsvéti locsolkodáson, bekerültek a szekrénybe a télikabátok és a pulóverek, így aztán alkalmanként boldogan fagyoskodunk egy szál semmiben a hars levegőn, félreértvén, némileg összekeverve, a tavaszt és a nyarat. Fesztiválok lombosodnak terebélyessé s bontogatják szirmaikat, legelőbb talán Debrecenben a Deszka Fesztivál, majd őket követik sorra a mindenféle találkozók, a Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválja fut éppen a Tháliában, ezzel párhuzamosan a MITEM nemzetközi színházi találkozó a Nemzetiben, jön Pécssett a Poszt, közel a Kisvárdai Határon Túli Színházak Fesztiválja (ismétlés a tudás anyja...), no meg a Tavasz Fesztivál, aztán a nyári fesztiválok Szarvason a Vízi Színházban, Szegeden a Dóm téren, Gyulán a várban, Nyíregyházán, Kapolcson, Kőszegen, Zsámbékon – össze sem lehet számolni, hány és hányféle rendezvény köszönti a tavaszt, majd az azt követő nyarat, akkor is, ha tavasszal fogjuk megélni a nyári időjárását, és nyáron a tavaszt – egy fesztivál szempontjából ez mindegy is már.

De én nem erről akarok beszélni. A tavasz másfajta meglepetéssel köszöntött rám. Albérleti kis garzonomba ugyanis, kéthetes „deszkás” távollétem után albérlők költöztek be – az erkélyemre, tudtom és hívásom, fel nem adott hirdetésem és el nem határozott lakásmegosztási szándékom ellenére.

Történt, hogy megérkeztem Békéscsabára, egyenesen a színházba tartottam, ahol lepakolván izzadó hátamról a nagy hátizsákot, kitántorogtam (józan fáradsággal) az erkélyre, hogy hűljek és friss levegőt szívjak. Mozgást észelve az apró erkély egyik apró szegletében, odafordulok, s egy elsuhanó madárarnyat látok, és a földön, hevenyészett fészekben, csak úgy a betonpadlatra lerakva két formás kis tojást. És feltolultak emlékeim.

Emlékeim arról, hogy pár évvel ezelőtt ugyancsak megtörtént velem, hogy két hét távollét után hivatlan vendégeim érkeztek a teraszra átmeneti szállásként igénybe véve ugyanazt a sarkot, amikor is végigvártam a fiókák kikelését, szárnyra kapását, és csak azután takarítottam egy álló napig a kövezetet vastagon borító guánót, vagyis leginkább galambszart. (Nem lehet ezt másképp nevezni, az ürülék szó nem fejez ki emocionálisan semmit, a semmit pedig semmi értelme ragozni.) Magyarán, feldúltság vett rajtam erőt, és egy hirtelen döntés, úgy vágom ki az utcára a fészket tojásostul, hogy hírmondója sem marad az erkélyemen. Léptem is kettőt, amikor a pillantásom a tojásokra esett. Két tojás, ki tudja, mióta vannak már ott, minden bizonnyal kis életek fejlődnek a hófehér héjak alatt/mögött, dobogó szívecskék, formálódó testecskék, majdani repülésre alkalmas szárnyacsókák, kapaszkodó lábacsókák. Ha ezek után kidobom a tojásokkal együtt a fészket a hetedik emeletről az utcára, nem vagyok egyéb, mint egy kétszeres gyilkos, fészek-, azaz lakásromboló. És nincs ebben egy csöppnyi túlzás sem!

A másik emlék, hogy Pali bátyámmal vadgalambokra vadászunk csúzlival az abonyi kihalt kis utcákon. Mindketten jól céloztunk, nem kellett sokat barangolnunk, hogy két-három véres fejű vadgalamb-zsákmánnyal visszatérjünk nagyanyánkhoz, aki a vadgalambokból máig sem érzett ízű húslevest főzött. A fejbe lőtt madarakkal szemben nem volt lelki furdalásunk, olyan tárgyakként kezeltük őket, mint a céllövöldében a művirágokat, plüssmacikat, műanyag babákat – lelövendőkként. Hogy éltek, nos, hát

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XXX. évfolyam 3. szám

A Cédrus Művészeti Alapítvány kiadása. Megjelenik évente tízszer.
Főszerkesztő: **Szondi György** Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Babics Imre** (vers),
Balázs Géza (nyelv-művelés), **Bognár Antal** (évkönyv), **Elek Szilvia** (zene), **Hlavacska András** (műbírálat),
Kovács Ildikó (szöveggyűjtés), **Prágai Tamás** (örökös szerkesztő) **Sebeők János** (környezet),
Szondi Bence (történelem), **Toót-Holló Tamás** (próza), **Wenner Tibor** (művészet).
Napút-kör: **Báthori Csaba**, **Bereményi Géza**, **Csáji László Koppány**, **Doncsev Toso**,
Gráfik Imre, **Jankovics Marcell**, **Dr. Koncz Gábor**, **Radinóti Zsuzsa**,
Rakovszky Zsuzsa, **Szakolczay Lajos**, **Szörényi László** (tiszteletbeli konzulensek).
Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.
Szerkesztőség: 1136 Budapest, Pannónia u. 6.

Teléfono: (1) 247-6657 • (30) 511-3762 • E-mail: szongy@gmail.com • Honlap: www.naputonline.hu
A Cédrus Művészeti Alapítvány adószáma: 18110661-2-41

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Zrt. és az NH Zrt. ISSN: 1419-4082

B2-páholy

Zalán Tibor tárcája . . . . . borítóbelső

Tamás Menyhért: Falközi strázsán 3

Báthori Csaba: Napjaink sora 3

Döbrentei Kornél: A felszabadítás szomorúsága 4

Vörös István: Utazás a havas márciusba 6

Mustra

Bereményi Géza: Óvodáim 8

Téry János: Magánterület 15

Temesi Ferenc: 49/49 26

Marno János: Poe(ma) 34

Kiss Anna: A Dong Nai menti út 35

Falcsik Mari versei 36

Vaszilij Bogdanov: Emigránsok XIII. Bunyin
(Bogdán László fordítása) 39

Ádám Tamás négy verse 44

Háy János: Utánképzés ittaz vezetőknék 46

Ircsik Vilmos: Foglalkozása tolvaj 86

Hangírás

„...érvényt szerezni a nép szavának...”

(Tamási Orosz János beszélgetése

Makkai Ádámmal) 98

Hetedhét | Tizennegyedmagunkban

Ruszin (ukrán) népballadák

(Vári Fábrián László fordítása) 105

Szlovák népköltészet

(Varga Imre fordítása) 113

Dokumentum | Téka

Bíró-Balogh Tamás: Baka István sorai elé . . 117

Lászlóffy Aladár: Ének az itthonlakóról;

A megtalált ember 120

Jámborné Balog Tünde: Tüköre

a szép rozmarinnak 122

Tárlat

Tandori Dezső sorozatrajza . . . . . színes melléklet

Miért

Gátfalvi István: Számla 129

Benkő Ildikó hat verse 137

Csáji László Koppány két verse 141

Németh András: két verse 143

Karsai János: A szarvasagancsos sisak 145

Mustra

Rott József: Egy tömeggyilkos lelkiismerete 153

Égalj | Mustra

Száraz Miklós György: Pécsi pannó 168

Géczi János: Glossza 177

Györe Balázs: méreg zsák 178

Ablak

Hegyi Zoltán Imre: Melankólia
(Báthori Csaba: Melankólia) 179

Szóvár

Balázs Géza: Szótárszerűség
– elbizonytalanítás 183

Évnap

Tamás Menyhért: Két esszévers 190

Sándor György 80

Kondor Katalin: Csináljon belőle Mágiaarakást! 192

Varga Tamás. 192

Kovács katáng Ferenc Jelenetek
asándorgyuriból 193

Liszky Zoltán: Krisztusi ember 197

Nagy Bandó András: „Vágta is, végtére” . . . 199

Nyakas Szilárd: Tolle, lege! 202

Pozsgai Zsolt: Az ember, aki többen van . . . 204

Szalay Károly: Kínosan önkritikus 207

Halmi Tamás: Nyolcvan év alatt a fönt körül 209

Kállay Kotász Zoltán (1); (2); (3) 209
„Almáról hull le fája”

Barna Júlia, Csata Ernő, Kerti Károly György,
Jakabffy Éva, Kocsis Gábor, Lajtos Nóra,
Móritz Mátyás, Szabó Aida (Jampa drolma),
Tekse József és Vercsek Györgyi haikui . 210

Emlékezet

Virág patáin (Gosztola Gábor, 1945–2018) 214

Slóka

Csehy Zoltán: Szürke slókák 216

Füleki Gábor slóka-variációja 216

Géher István László: A brazil diszkótűz* . . . 217

Suhai Pál: Szanszkrit regék. 217

Vörös István: Stephen Hawking
előadást tart a Vatikánban 225

Eredményhirdetés 227

Babics Imre: Valaki szavai 228

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

XX. évfolyam 3. szám

Szövetségársaság

193. összeállításunk borítócíme – így tematikai összetartója – a két magyar írószervezet nevének második szavából olvad egybe. Az írások döntő része – felkérésre érkezett s került a dupla terjedelművé nőtt lapszám oldalaira. Köszönjük kinek-kinek az azonnali szíves küldést – Napút-közlésre szólt az invitálás.

Köszöntjük a nyolcvanéves Sándor Györgyöt is.

A ritka versmérték: a slóka népszerűsítésére pályázatot hirdettünk, egyszersmind több kortárs költőt is ilyen vers alkotására serkentettünk. Közzéteszük műveiket.

E számunk szerzői. 232

Illusztrációk

Demeter József íróportréi
(vonalarajzok)
5, 43, 152, 178, 213, 229

Melléklet

**Káva Téka -
Napút-füzetek 123.**

Liszky Zoltán: A hóember útja
(tetrameron)

Tamás Menyhért
 Falközi strázsán

Visszatért kezdet,
 álomtalan szülőföld –
 ínség, szomjúság.

Fölöttem két arc,
 két hazafénylő ikon –
 másukat hordom.

Ékes szó, csúfolt,
 mindjét magamra szabom –
 hangjára ébreszt.

Születőj-émlék,
 szegélyes cserépszerűség –
 falközi strázsán.

Báthori Csaba
 Napjaink sora

Ott is vezet út, ahol nem vezethet.
 Ott is van világos, ahol sötét van.
 Nincs ember egyedül az éjszakában.
 Örök emlékek semmiből erednek.

Síri csend van a vihar közepében.
 Senkivé válsz majd éppen a magasban.
 Ne imádd, aki megszólíthatatlan.
 Hazug igazság, szabados szemérem.

Imában gubbaszt, elrejlík az átok.
 Ne is sajnálkozz, – fogadd el a szégyent.
 Nem csak a hős teremthet más világot.

A szégyent szíved egyszer majd kiváltja
 s a szakadékban ment meg – avagy épp fent –
 a férfi reménytelenség csodája.

Döbrentei Kornél

A felszabadítás szomorúsága

A püspök-vertanúk emlékére

Húsvétvasárnap, ahogy a pitymallat szokott
 az örök világosság rőt hétköznapjain,
 Jézus is tette szent dolgát és feltámadott,
 de a nélküle-világ, sebei karmazsin
 udvarán, új kivégzésre készülődik már:
 a Trianon-trancsírt túrt hon a szörnyű birok
 végóráiban a barbár győztesekre vár,
 egylényegűvé lesz a gyilkos és a gyilok.

Két tarkólövés közt a szünet jótetté fokozott.
 Húsvét ünnepén benyomultak Győrbe az oroszok.

Öldökléstől, szabadharácstól nyútt-részeg
 katonák, szegény, szerelemínséggel megvert,
 a nagy háború-egészen esendő részek,
 kik létáldozni kaptak dögcédula-kegyszert,
 a templomhoz rontanak (asszony nép remeg benn),
 zsigerük emlékszik, mi a lányhús színjava,
 szájukból árad halálparfümmé erjedten
 a benyakalt, vodkapótló kölnivíz szaga.

Két tarkólövés közt a szünet jótetté fokozott.
 Húsvét ünnepén benyomultak Győrbe az oroszok.

Ostromolják a kaput, reng vára az Úrnak,
 túrve nézi, az oltalom esélye fogytán,
 harangjai bénák, önsúlyukba némulnak,
 hergelt herékkel tombol a vörös toportyán:
 a mitikus szűzhártyaajtó már beszakad,
 mögötte a préda, közel a kéjes früstök,
 s akkor tiltón fölmagaslik, megállj, nem szabad,
 kiált báró Apor Vilmos, a győri püspök.

Két tarkólövés közt a szünet jótetté fokozott.
 Húsvét ünnepén benyomultak Győrbe az oroszok.

Büszkén kiáll a főpap, sátánűző percek,
 a hőkölő hordának szívet, mellet kitar,
 mögötte a fejiérnép összebújva reszket,
 de váratlanul felkaffog egy davajgitár,
 rettenetes csönd mállasztja a lőporfüstöt,
 és szétlyuggatott testtel lehanyatlik lassan,
 tűnődön, báró Apor Vilmos, győri püspök,
 s latrok torkából diadalordítás harsan.

Két tarkólövés közt a szünet jótetté fokozott.
 Húsvét ünnepén benyomultak Győrbe az oroszok.

A züllött csorda megüli a vad-buja tort,
 előbb felravataloztatják a tetemet,
 és felhozatják a lányokkal a misebort,
 és papi ruhába bújva táncot lejtének
 a ravatal körül, majd leteperve őket,
 s szétfeszítve, azonnap, hogy Ó feltámadott,
 meggyalázzák a holnap Jézus-anya nőket,
 Apor Vilmos püspök és a megváltás halott.

Két tarkólövés közt a szünet jótetté fokozott.
 Húsvét ünnepén benyomultak Győrbe az oroszok.

JUHÁSZ FERENC

Vörös István

Utazás a havas márciusba

Haibun

1

Letérés az autópályáról

Ahol a széles, kétpályás autósétány átlép a nagy folyón, a Tiszán, onnan nem messze egy autóspihenő van, majd leágazás, mely egy ütött-kopott kisvárosba visz, kereszteződések, elágazások között kell eligazodnia a vándornak, hogy északkeletnek tartva végre elérje a mellékutat, mely célja felé vezet.

A kényelmesen
járható útról térj le,
hogyan tavasz legyen.

2

Virágok a kertben

Miközben Újtikostól Tiszadob felé tartottunk, egyre mélyebbre hatoltunk a magyar táj széles, csendes közönyébe. Hiába volt március, havazás előtti szürkeség karcos hidegét éreztük az orrunkban még a kocsi fűtése ellenére is.

Célhoz érve babból, répából, rizsből álló étkeket vettünk magunkhoz. Különösen ízlett a paradicsommal elkészített gyalult tök. Némi rózsaszín bor elfogyasztása után aludni dőltünk, a fél éve nem látott dunyha úgy nyelt magába, mint tengerészt a távoli kikötőben viszontlátott szeretője.

A téli álom,
a tavaszi félálom:
hóvirág s krókusz.

3

Felborult egyensúly

Délután ötre jószolták a havazást, és a havazás pontosan megérkezett. Mint a mesekönyvekben, vattacsomónyi pelyhekben hullt a hó. Úgyse marad meg, mondtuk séta közben, mialatt a környék kutyáinak köszöngettünk.

Mintha közepes törpekezek vagy korán felébredt szitakötők szárnya lucskos kis hógolyókkal dobált volna minket.

A Holt-Tiszában egy méterrel alacsonyabban állt a víz a nyáron megszozottnál.

Márciusi hó
nem hoz tavaszt, a világ
jobb is lehet még.

4

A valóságosról

Estére hóvihár támadt, ézengéssel, villámlással. Furcsa volt, hogy a tévében is épp vihart adtak, és nem lehetett tudni, melyik valóság valóságosabb.

Amit kitalálsz,
nem lehetetlenebb, mint
egy újabb tavasz.

5

Mi számít soknak?

Reggel arra ébrednek, hogy az ablak alatt egy üres dióhéjjal teli zsákban énekesmadarak kutakodnak. A nyitott száj előtt sorba állnak, és mindig egy mászik a belsejébe, keres és talál valamit, kirepül egy közeli ágra, és ugrik is helyére következő.

Cinke, vörösbegy, tengelice, sármány, veréb.

Üres dióhéj?
Egy cinkének kevesebb,
nekünk több kevés.

6

Délelőtti séta

Egy falusi sikátoron vágunk át, a tetőkről gondfelhőként sodorta le a havat a folyton vissza-visszaforduló szél. Megállunk az erdő szélénél. Onnan nem volt már tovább. De lehetetlen volt a visszaút is.

Kutyaugatás
mély visszhangja a folyó
fölött. Harangszó.

7

Visszaút

Nem jutsz soha vissza. Tegnap itt, az autós ösvényen nem voltak hóátfúvások, nem voltak jégbordák az autósétatéren. De tegnap nem is erre mentünk. Hanem arra.

Hogy lesz-e idén tavasz, vagy már el is múlt, nem tudom.

A városban a fekete fákra minta fehér szalagot ragasztottak volna, oldalról tapadt törzsükre és ágaikra a hó. Miközben lent a földön nyoma sem volt semmi fehérnek, csak bizonytalan zöldnek, sárnak és egy kevés jégnek.

Veszekedés sok
kocsiban, ahol nem
mi ülünk. Kilóg

a fák csontváza
az időből. Vigasz és
lelkifurdalás.

Bereményi Géza

Óvodáim

Az alábbi írás részlet egy önéletrajzi regényből. A szerző a második világháború utáni békekötés hónapjában fogant Bécsben, majd Budapesten élt és nevelkedett anyai nagyszülei gondoskodásában. 10 éves volt 1956-ban. Az önéletírás nagyjából 25 éves koráig követi a sorsát, és mindenről megpróbál beszámolni, ami emlékezetes.

És kiderült, hogy a világ még az én piacomnál is tágasabb, amikor valaki elvitt a Kun utcába. A villamossíneken túl, egy mozi feliratai meg egy sarki kocsmá között kezdődött a Kun utca, abban terpeszkedett egy tűzoltólaktanya, és vele szemben egy földhöz ragadt udvar volt a bérházak között, amiben a kicsiny Szent Rita-kápolna álldogált. Azon is túlhaladva, de még mindig a hosszú, többkapus tűzoltólaktanyával szemközt egy sárga, földszintes saroképület volt. Az lett az én óvodám. Oda vittek, ott hagytak el naponta engem valakik. Talán megbízott piaci trógerék lehettek, mert csak borostás, reszelős hangú kísérőkre emlékszem.

Továbbá apácákra emlékszem. Fekete fityulás nőkre, azok voltak az óvodában a gyerekek felülvizsgálói, szelídek, fegyelmezettek. Úgy kellett szólítani őket, hogy kedves. Amáliakedves, Emerenciakedves, az volt a nevük, és megfejtésem szerint esetükben türelmeset jelentett a kedves. Róza is majdnem mindig türelmes volt velem, de előfordult, hogy túl vadul csókolta rám, vagy kutatóan mélyedt bele az én szemembe, amire ezek a halk apácák teljességgel képtelenek tűntek. Csak lengtek, suhantak ide-oda, álmodozva beszéltek, és éltek a kápolnába zárva, ott imádkoztak, amikor nem velünk, óvodásokkal voltak. Fiúk és lányok jártak oda velem. Volt ebédidő, alvásidő, és délután jött értem valamelyik piaci tróger.

Egyszer aztán senki sem jött, pedig az apácák már mind eltűntek, én meg vártam. Mindenkit hazavittek, magamban ültem. Bámultam az utcára, ami sötétedni kezdett. A szembenső tűzoltólaktanya árnyéka megmozdult, elindult kint az utcán, majd megállt. Aztán bejött az óvodába a sötétség tömege. Nyugodtan közeledett felém, hogy beborítson. Közvetlenül előttem még megtorpant egyszer. Végigmért, nyugodt volt. Én csak ültem egyedül. Mindjárt végem, gondoltam, mert ez megszüntet engem, mindigre elszakít a Teleki tértől. Mögöttem felkattintották a lámpa kapcsolóját. Tudtam, hogy valaki jönni fog értem, bíztam én Rózában, pláne Sándorban, ugyanakkor mégsem voltam halálbiztos, mert beleandalodtam az elképzelésbe, hogy többé soha, hogy most már így, hogy végleg csak én, elhagyatva, senki más. Ma már tudom – mert hát a tudat az emlékezeti nyom helyén keletkezik –, tudom, azóta megfejtettem, hogy miért lett halálközeli az a nap nekem. Mert Sándor aznap nyilván pénzt adott a kijelölt trógernek, hogy vegyen ajándéku játék katonákat, úgy menjen az óvodába értem. Az illető pedig – tudom elképzelni én a mostani felnőtteszemmel a dolgot – az összegből lecsípett magának néhány fröccsre

valót, kocsmázott egyet, csak azután járt el az utasítás szerint, mert besötétedés után egy szakadt papírzacskónyi olcsó és törött gipszkatonával érkezett az óvodába értem. Egy szörnyűre kopott lódenkabátban jött, és arra kért ittasan dadogva, hazudjuk majd azt Sanyi bácsinak, azért késtünk, mert játszótéren is voltunk. Jó?

A folytatásra nem emlékszem, de arra már kivételes élességgel, hogy mi volt, amikor délutánonként az apáccal napirend szerinti játékokra mentünk át a kápolna előtti porondra. Olyankor a kedvesnővérek mindig felmutatták a játékokat. Válasszatok! És nekünk választani kellett, hogy karika, labda vagy kantár. Karika-labda-kantár. Olykor felnőtt fejjel is hajtogatom, hogy karika-labda-kantár, ha nehéz választás előtt állok. Mert a Kun utcai óvodában mindig egyik gyerek azonnal tudta, mit akar játszani, melyiket kérje el a három közül, hogy aztán kirentson vele a Szent Rita-kápolna udvarára, és ott kergesse maga előtt, vagy autókormányként forgatva rohanjon a karikával, vagy pattogtassa, földobálja a labdát. De én egyszer sem tudtam választani, hogy karika, labda vagy kantár legyen-e. A végén mindig egyedül néztem a falnál állva a rohangáló többieket. Mert a kantár szoba sem jöhetett nálam. Azzal csak ketten lehetett játszani. Úgy, hogy az egyik gyerek volt a ló, és mögötte a másik a két szarát fogva hajtotta meg irányította a társát, de én mindaddig csakis egyedül játszottam otthon, a szoba-konyhában, vagy a szomszédasszonyokkal olvastattam fel magamnak, vagy tárgyaltam nagy komolyan velük, mert felnőtt akartam lenni én is. Nem tudtam gyerekjátékokban részt venni. Én az óvodában csak néztem a többieket, hogyan játszanak, és untam őket olyankor.

Labdám volt is egy nekem otthon, de hamar eluntam gurigázni, falra-földre pattintgatni, mint a lányok, a karikáról már nem is beszélve. Tehát csak álldogáltam a falnál. Kémleltem a lármázva rohangáló, pattogtató többieket, és ez nem is volt rossz érzés. Fölényeskedtem magamban, mert én a házunkbeli felnőtt lakókat képviseltem ott. Márpedig azok a felnőttek sosem rohangáltak összevissza, és a tárgyakat sem arra használták, hogy játszadozzanak velük.

Aztán óvodástársaimmal ellentétben, azt is észrevettem, amikor a Szent Rita-kápolnával addig összefüggő Kun utcai kisdudóvá sárga épületéből egyszer csak eltűntek az álmodozó apáccák, és helyettük testes vagy vékonyan idegeskedő nénik lettek a mi felülvigyzóink. Továbbá erélyes, erős hangú bácsik tartottak úgynevezett mesedélutánokat, amikor velünk szemben állva könyvekből olvastak fel nekünk, és mi ültünk törökülésben, ami azt jelentette, hogy keresztben kellett a lábunk legyen. Továbbá néptáncsoportok jelentek meg az óvodában csizmásan, virágmintás, piros-fekete és fehér ruhákban, és zongoraszóra gyakoroltak, ugráltak, mert felvonulásra fognak menni. És aki miközülünk beosztás szerint a konyhára ment ebédkor felszolgálni, az irigylésre méltóan tornyos és fehér szakácssapkát viselhetett. Márpedig én egyszer sem kaptam a fejemre olyat, mivel kiscsoportos voltam.

Viszont megtudtam, hogy mostantól a kedvesnővérek a kápolnában vannak bezárva, többé az óvodába nem járhatnak át. Még az utcára sem mehetnek ki, nem mintha valaha is láttam volna ott őket. Labda-karika-kantár se volt azután, bár ebben már nem vagyok biztos, mert hamarosan másik óvodába kezdtem járni. De előtte még volt egy emlékezetes utolsó találkozásom az apáccal, mivel az óvodások továbbra is játszhattak a Szent Rita-kápolnánál az udvaron.

Ácsorgás közben, míg a többiek fogócskáztak, nekem ott szemembe tűnt, hogy három egymáshoz hajló arc a fityulája fekete keretéből néz ki a kápolnából ránk, függőleges rácsvasakhoz hajolva. Három, kápolnába zárt kedvesnővér, akik már nem jártak át hozzánk. Fialatok voltak mind a hárman, úgy rémlett, gyönyörű szépek és fényes szemükkel szelíden révetegek. Mint a beteg aszszonyok az udvarunkban, akikről lemondott az orvos. Odamentem alájuk és szóltam nekik.

- Mikor jöttök ki? – ezt kérdeztem tőlük.
- Mi már itt maradunk, kisfiú – mondták. – Nem mehetünk át az óvodába.
- És mit csináltok ott bent?
- Mi itt Istennél vagyunk.
- Mindig?

Egyszerre mosolyodtak el, egyszerre lett még ábrándosabb a nézésük. Boldognak tűntek. Furán néztek le, de talán már nem is láttak engem. Egyformák voltak és ugyanolyanok, bár nem lehettek már mivelünk.

- Mi már mindig csak ővele vagyunk – mondták. – A Jóistennel.
- És az milyen? Nem unalmas nektek?
- Jó ez, kisfiú – mondták. – Nagyon jó nekünk. Szeretünk itt lenni.

Hosszú ideig néztük egymást az apácakkal, rács mögé zárt és réveteg arcukra máig emlékszem. Arra is, hogy akkor én lesajnáltam őket. Nemcsak azért, mert el kellett menniük az óvodából és egy szűk kápolna foglyai lettek, inkább az álmodozó megadásuk miatt. Winkler néni, a mi udvarunk házmestere hasonlított hozzájuk, mikor az ágyában ülve a halált várta. Mondták róla a lakók, már nincs sok hátra Winkler néninek, ő meg halkán énekelgetett az ágyban.

Karolinka árulta el nekem, hogy Winkler néni a halálra, Istenre várokozik, ezért aztán én Karolinkát kérdeztem az apácákról is, hogy miért nincsenek már az óvodában, miért kell mindig a kápolnában élni nekik. Bizonyos idő elteltével érdeklődtem Karolinkánál, amikor már rég nem jártam a Kun utcába, ugyanis azt a három egymáshoz hajló arcot akkor sem tudtam elfelejteni, egyre csak a szemem elé kerültek. Hogy miért nem apácák osztogatják a labdát, karikát, kantárt, ők, akik olyanok, mint a gyerekek meg a szelíd betegek?

Nem ültem a megvasalt aggszűz ölében, amikor erre én rákérdeztem, nem úgy, mint akkor, mikor a kilincs szó jelentésére tanított meg, mert már nehezebb voltam annál, Karolinka mégis ugyanúgy felvilágosított, ezt is elmagyarázta nekem a konyhájában. Azt mondta, hogy *rendelet jött rájuk*. Mármint az apácákra, akik egyszerre tudtak elmosolyodni. Hogy megtiltotta nekik a *felsőbb hatóság*, hogy ők osszák a játékokat és legyenek a gyerekekkel. És később még a templomban sem lakhattak, onnan is kitiltották őket, meg a fityulájukat sem viselhették. El kellett menniük dolgozni. Hogy hova? Másik egyenruhába öltözve a villamosokra mentek dolgozni kalauznőnek, állította Karolinka, akiknek az arca a három apácáéra emlékeztetett engem, de nem volt annyira gyermeki, mint az övéké, csak egy kicsit. Talán azért kérdeztem éppen őt a Szent Rita-kápolna három arcáról.

És Karolinka nekem valahogyan kiegészítette azt, amit nagyanyámtól hallottam Istenről. Ha Isten mindenhol ott van, és láthatatlanul is intézkedik, akkor mi más ő, ha nem a felsőbb hatóság, amiről Karolinka is beszélt. Isten

felsőbb parancsára húzódtak az apácák az óvodából a kápolnába vissza, majd lett belőlük egyenruhás kalauznő, aki – láttam, és nem is egyszer – mindegyik villamosmegállóban sípol, hogy mehetünk tovább, mert Isten nemcsak a kápolnában, hanem a villamoson is ott van. Táskája is van a kalauznőnek, tőle kell jegyet venni, mert ő már nem apáca, nem szelíd és álmodozó, hanem erélyesen szól az utasokhoz annak a felsőbbségnek a nevében, aki villamosra rendelte őt. Így láttam én a Kun utcai óvodából kikerülve, Róza és Karolinka szavai nyomán a kalauznőket. Mert felnőtt útmutatásokat igyekeztem követni, mert óvodai játékokba sosem vegyültem, és azt se tudtam, mihez kezdhetnék a labdával, karikával, kantárral. Mert a felnőttek dolgai érdekelték engem, azért.

Közben mégis lett valamim, ami csakis az enyém. Ami messze-messze kiemelkedett a gyerekkori hiedelmek világából. Felsőbb utasításra teremtettem meg azt a valamit, az is igaz, de közben a sajátom lett, senki másé. És végleg megmaradt nekem. Ez egy nagyon fontos titkom volt, és szintén nem játék. Hanem felsőbb utasításra történt velem, az irányított.

Sosem éreztem, hogy egyedül vagyok, még akkor sem, amikor magamra hagytak a szoba-konyhás lakásban. Akkoriban meggyőződésemm volt, hogy mindennek én vagyok az okozója, ezért úgy véltem, Sándor és Róza akaratom szerint mentek el aznap este valahova. Olvasni még nem tudtam akkor, így hát magányos játékaimat folytattam egymagamban. Égett az összes villany, még a két olvasólámpa is, a csillár és a konyhai szintén, és három tükör verte vissza a fényt, emlékszem, abban úszott minden. A szobában játszottam, a padlón csúszkáltam három játékszeremmel. Egyikük egy lányoknak való baba volt, kitömött és puha. Róza vette nekem fiú létemre, talán szelídíteni akart vele. Nem tudtam, mire való az a baba, mert nem lány voltam. Jobb híján hajigálni kezdtem, ütöttem és vertem. Többek között a nagyszüleim kettős ágya alá is bevágtam őt, majd utánamásztam, kihúztam onnan és a konyhába röpitettem. Ott meg a kőhöz csapdostam. Addig nem hagytam békén, míg nem lett nyomorék, pedig nem is haragudtam rá, csak nem tudtam, hogy mihez is kezdjek vele, azért akartam őt megváltoztatni, de nagyon.

Aztán egy kicsi, fából készített mozdonyt tologattam, a számmal utánóztam a húzó- meg a tolóerőt. A mozdony ennyire volt képes, ezért rövidesen faképnél hagytam őt is. Talán mondtam is neki, hogy most akkor faképnél hagyjak, mert ez a kifejezés tetszett nekem, egy sláger szövegéből ismertem, ami a rádióból hangzott akkoriban: „Volt egy szép szeretőm, de faképnél hagyott.” Láttam is azt a faképet egy mozi bejárata mellett, amikor kimondtam a szót, fényképek voltak fakeretben.

És végül rátértem egy lovas katonára. Elnyúlva vágató lova volt neki, ulánussisakja, előrehajolt a nyeregben a kardjával együtt. Ő volt a kedvencem. Kézenfekvő volt, hogy tologatni fogom őt is, trombitálva, ahogyan szoktunk mi játszózni ketten, az ólomlovas meg én, de hirtelen megváltoztattam a szándékomat. Fogtam a lovas és felálltam. Így kezdődött. Tudtam előre, milyen unalmas lenne a további játék vele, azért álltam fel, de ez volt az utolsó tudatos indítékom. Azontúl én *felsőbb hatóság* utasításai szerint cselekedtem. Vagyis öntudatlanul.

Körülnéztem a szobában. Ott nem találtam az ólomlovasnak megfelelő helyet. A konyhában már nem is kerestem, kimentem az udvar sötétjébe. Be-

csuktam az ajtót magam mögött. Egyik kezemben a lovassal felnéztem az égre. Roskadásig tele volt csillagokkal, pedig az egyik felét kitakarta a szomszédos óriási ház ránc dőlésre kész sötétlő alakja. Sehol senki. Csönd volt, még az én lélegzetem se hallatszott, még egy távoli villamos sem kintről, én meg csak álltam és várahoztam az ajtónk előtt, és azt se tudtam, hogy mire, mert felsőbb utasításra. Mellettünk, a kapu felőli harmadik lakás szobájában is égett a villany. Az udvar pincéje felé világított, aminek a lépcsőit vasrács szegélyezte. És a vasrács előtt egy virágágyás húzódoott, amibe a házunk asszonyai tölcseres virágokat ültettek. Háromfelől félbeütött téglák, mint a fogak sorakoztak az ágyás mentén, amit negyedik oldalán a vasrács határolt. És hívott engem az a földdarab.

Én meg álldogáltam egy ideig, aztán egyszer csak az ágyás közepén találtam magamat, amint fél kezemmel az ápolit, puha virágföldet ásom fel, hogy oda eltemessem az én lovasomat, de olyan mélyre, hogy soha senki ne találja meg.

Ez lett a céloim, és biztosan tudtam, hogy ezt akarom, bár ismeretlen eredetű kényszer alatt vagyok. Vájkálok a porhanyós földbe, aztán nézek és látom, hogy mélyebb gödörrre van szükség ahhoz, hogy a lovasom örökké elrejtve maradjon, ezért aztán visszamegyek a lakásba a játék lapátomért. Sietek, de nem kapkodok, mert már adott a feladat. Kézre kerítem a lapátomat. Az udvaron semmi nem mozdul, még akkor sem, amikor visszatérek és olyan mélyre ások, hogy eltűnik benne a karom. Még akkor sem, amikor belevetem a lovasot és elföldelem, közben a lapáttal együtt az ujjaimat is használom. De a legtakarosabb munkát akkor végzem, amikor eltakarítom a nyomaimat, hogy nyoma vesszen az ólomlovasnak is, de végleg. A lakás ablaka közben szünet nélkül világít nekem. Segít. Semmi se mozdul, senki se jön. Az udvar is a cinkosom. Visszamehetek a konyhába, lemoshatom a lapátot és a kezemet a csapnál. Majd leülök a konyhában és várok. Nézem az udvari ajtót. A jövőre várok, a többi ember érkezésére, akik semmiről sem tudnak. Hogy a föld mélyén ott lappang egy titok.

És mindig őrzöm a titkot. Ha belépek a Teleki tér 9. kapuján, van úgy, hogy oda se nézek a virágágyásra, mert mindannyiszor meggyőződésem, ott van és ott is lesz, és csak én... Ez különböztet meg mindenki mástól engem. Elég, ha gondolok rá, ez a titok. Az enyém.

Aztán három és fél évtized múltán lebontják a házat, ahol gyerek voltam. Dózerokkal feltúrják a földjét, a lakások maradványaiból dombos hátsó udvart emelnek egy új épülethez. Az új 9.-hez. Csúf, emeletes szörny emelkedik az én udvarom helyén. Sikerül bejutnom oda, egy új lakó bevisz magával, mert megmondom neki, hogy én e helyt voltam kiskorom, hadd nézzek körül, kedves uram. Különbéféle tereptárgyak viszonyaiból tájékozódok. Megállapítom, hogy az én lovasom még mélyebbre temetkezett. De ott kell lennie. Elégedetten hagyom el a helyet. Így már végleg bizonyos, hogy senki, csak ha én.

***

A második óvodám egy nagybacska térnél volt. Annak a térnek a nevét annyiszor változtatták meg, hogy csak az egyikre emlékszem: Kulich Gyula, a többit elfelejtettem. Tény, hogy a Lujza utca vezetett oda a Teleki téri piactól, nem a Kun utca. És ott egy magas épület volt az én második óvodám, talán

azért, mert én is valamivel magasabb kislány voltam akkor már, és hozzám egy nagyobb óvoda illett. Egyre csak bővültem.

A tudásom is bővült, ahogyan a világ körülöttem. Életemben először például bábszínházat is láttam az új óvodában. Szétvált a függöny, festett erdőt pillantottunk meg hirtelen, zenélni kezdett néhány különös hangszer, köztük egy triangulum, amit az egyik óvó néni tartott magasba és ütögetett. Fémmel a fémet. Csengett. Ugyanakkor bejött egy báb, egy kendőbe bugyolált fejű lánybábu, de fel és le rángatózva jött be oldalról középre, és ott megállapodott, de álltában is fel és le rugózott. Egyidejűleg három óvodás kislány oldalt énekelni kezdett fehér blúzban: „A folyónál állt Dunyuska, Dunyuska, a Dunyuska. Alkudott éppen csónakra, csónakra, a csónakra.” Tehát azt a bábu-lányt Dunyuskának hívták, csónakot akart sűrű erdő előtt, amit a nap sose jár, és nem szól benne csalogány. És az is tudott volt valahonnan, hogy Oroszországban vagyunk, vagyis a Szovjetunióban. Aztán jött a másik oldalról fel és alá rángva Dunyuska anyja, és az éneklés szerint arra kérte Dunyuskát, vigye el magával csónakkal. De Dunyuska rugózva elutasította, hogy nem őt várta. Jött aztán az apja, hogy akkor őt vigye át, de Dunyuska őt sem akarta elvinni csónakkal. Végül odajött hozzá Péterke. A kezében volt egy vörös zászló, és kiderült, hogy Dunyuska őt már átviszi a túlsó partra, mert őt várta, hogy átvihesse. És fel és le rángatózva ölelkeztek a zászlóval, és véget ért a zene, összement a függöny, az is rángatózva, de az keresztben, nem függőlegesen, ahogyan a bábok.

Mi tapsoltunk, akik ültünk ott, nevezzünk minket alsósoknak abban a hatalmas óvodában. És a bábjáték két okból maradt felejthetetlen énnekem. Az első az a szüntelen fel és alá rángatózó mozgása a báboknak, amit ezután én visszatérő álmaimban is láttam, méghozzá mindig szorongás kíséretében, de mindannyiszor egy másik helyszínen. A mi udvarunkon láttam álomban, a Teleki tér 9.-ben, valahonnan középről, hogy arctalan, rozsdaszínű, katonás emberfigurák egymás mögötti nyílegyenes sorban, és mintha bádogból vágták volna ki őket, gépiesen fel-le és egyszerre mozogva haladnak a mi udvarunk vége, a közös vécé barna ajtaja felé, hogy aztán az ajtó alsó részén át sorra eltűnjenek, és ezért menetelés közben egyre csak arányosan zsugorodnak, hogy a legkisebbik az ajtórés alá beférhető legyen, mert ő a legelső. A legmagasabbik a hátsó, aki mögött mindig ott terem az utánpótlás, és az egyszerre fel és alá rángó, fegyelmezett sor nem fogy el soha, csak menetel és menetel elvágólag, az ajtórés meg szüntelen bekebelezi az elejét. De nincsen zene, csak hangtalan és egyszerre rángó menetelés. És ez a visszajáró álom mindig csak akkor ér véget, ha felébredek. És már máshol laktam, még kamaszkoromban is jelentkezett, olykor még ébrenlétemben is be-beugrott néha az az arányosan fogyó, gépies alakzat a rés felé rángva. És mindannyiszor rémület szorítása fenyegetett. Hogy minek van ez.

Ez volt az egyik maradandó benyomásom abból a bábszínházi előadásból. A másik az egy heveskedő óvó néni, a triangulumos, aki utána, amikor az eszmei mondanivaló vitája következett, a lelkes dicséretek végeztével felcsattant, hogy neki nem tetszett az egész előadás. Hogy miért is nem? Mert Dunyuska megtagadja a szüleit, pedig erre neki nincsen joga, ugyanis azok felnevelték őt. Meglepően komoly vita kerekedett ebből, az érvelők felálltak és leültek, egy férfi egyenesen elvörösödött, az arcán erő lobogott hadonászás közben

az óvoda kultúrtermében. Hogy kulákok voltak a szülei Dunyuskának, amit Péterke figurája azzal fejezett ki, hogy őnála volt a vörös zászló, nem Dunyuska szüleinél. Mire az óvónő, hogy az nem lehet, hogy otthon hagyták a szülők az ő vörös zászlójukat? Erre a férfi – a kulák és a szimbólum szó volt, ami köré a vita csoportosult – úgy érvelt, hogy minden esetben a nézők elé kell tární az eszmei mondanivaló szimbólumát, és ő, a férfi, amikor ezt az előadást megcsinálta, a vörös zászlóval juttatta kifejezésre Dunyuska állásfoglalását a kulákokkal szemben. De akkor is, a szülei, és a szülők tisztelete – erősködött az óvónő, és akkor már sokan kiabáltak, és mindenki haragudott a másokra. Mi, alsósok pedig csak ültünk, mert nem találtunk szavakat, amikkel a saját részünket kivehettük volna.

És a kémekről is szó esett abban az óvodában, emlékszem. Róluk az a férfi beszélt nekünk, aki a Dunyuska-féle bábjátékot is megcsinálta. „Lássunk munkához, gyerekek” – kezdte ezekkel a szavakkal az összes beszélgetést az a férfi, és én nem tudtam, hányadán állok vele. Amikor az előbb említett óvónővel összevitakoztak, az is kétértelmű volt. Egyfelől dühösen támadták, másfelől élvezettel méregették egymást, mintha jókedvükből akarnák megsemmisíteni a másikat, mintha ők csak a vita kedvéért vitakoznának, csak úgy, játékból. Tetszetek önmaguknak, hogy ők milyen elmések.

Ez a férfi, aki a bábjátékot csinálta, nagyon dicsérte a Szovjetuniót, és gyűlölte az imperializmust meg a kulákokat, és máskor is élvezettel vitázott a triangulumos óvónővel, aki meg Dunyuska szüleit dicsérte, pedig azok kulákok voltak, ugyanis nem náluk volt a vörös zászló, hanem Péterkénél. Vitáztak, és én, akit a felnőttek érdekeltek elsősorban, bámultam ezt a párt, akikről meglepetésemre egyszer csak kiderült, hogy ők férj és feleség, és kézen fogva mennek haza mindig az óvodai munkájuk végeztével. A nő pedig, vagyis a feleség a haladó hagyományokra akarta felhívni a gyerekek figyelmét, mert igenis, a dolgozó parasztság az nem kulák, hanem munkás keze van, ami szükséges a jövő építéséhez. És ez az óvónő külön becézett engem, mert megtetszettem neki. Volt úgy, hogy a csípőjéhez húzta a fejemet, és azt simogatta, miközben az erős hangú férjével vitázott mindenki előtt, de máskor is rögtön engem keresett a szemével, amint belépett az ajtón, én meg akkor odafutottam hozzá. De volt valami ebben a házaspárban, valami érthetetlen és nem valódi. Mint ha a köztük lévő ellentét csak színlelés lett volna, annyira fitogtatták, hogy a meggyőződésük eltér. Közben tetszetek is egymásnak, amikor csak lehetett összenéztek, pedig folyton belekötöttek fennhangon egymásba, de élvezték közben, hogy politizálnak, és azokat a szavakat használják, amelyeket a rádió. Fontoskodtak? Máig nem értem ezt a párt. Örültem, hogy nem ők a szüleim, hanem Róza és Sándor.

Térey János

Magánterület*

VISSZAJÖTTÜNK a stábbal a Balatonra, de csupán egyetlen napra. Borombovics meséli útközben: az a hírem a szakmában, hogy egyeztethetetlen vagyok, a művészeti titkárok rémálma, akinek ügynöke sincs, mégis olyan a naptára, mint egy átluggatott lőlap. Nem igaz, mert lám, ma is ráérek, másfél napom egyfolytában szabad! Ráadásul szombat-vasárnap, számomra előadás nélkül (a többieknek a *Woyzeck* utolsó előtti próbahete). Apás hétvégénk pedig a múlt héten volt, esélyem sem lett volna, hogy Esztertől elhozhassem Renátát.

A Szent György-hegyi kápolnánál forgatunk, és a létrehívandó atmoszférához késő ősz kell. Isten háza a hegy oldalában áll, a szőlők háta mögött, a bazaltorgonák tövében. Nincs egyedül. Két aprócska, présházra emlékeztető, összedőlni készülő épület tartozik hozzá a lejtőn. EMMAUS és REMETELAK, ennyi olvasható a házikók homlokzatán, a harmadik pedig névtelen. Szerényen bújnak a sziklák alá. Ám a szürkére kopott kápolna egyáltalán nem parányi, a környező falvakból is jól látni a tornyát. Büszkén sütkérezik a fakó, délutáni fényben. A drótkerítés viszont barátságatlanul hat, ráadásul ennek is van felirata: MAGÁNTERÜLET.

„Nyugi, minekünk van engedélyünk. Meséltem, Alexkém? Lajos atya inspirált, amikor a saját balatoni házamat építettem – vallotta be a rendezőm, Borombovics, amikor októberben, Pesten az Úri Muriba hívott sörözni. – Hallottál róla?”

„Nem az a pap, aki kivonult a kommunizmusból, és egy szál maga kezdett templomot építeni a semmiben?”

„De, csak nem a semmiben. A Szent György-hegyen lett remete.”

„Bizarr – mondtam mosolyogva. Ennyit azért megengedhetek magamnak. – Mondjuk, Hamvas után ezt is gondolhattam volna. Ez nagyon te vagy. A jachtodban merengve pont egy remete ihlet meg téged!”

„A helyvadászom tíz éve találta ezt a kápolnát, és kiemelten javasolta. Először a közelébe költöztem. Aztán kitaláltam, mit forgatnék benne.”

Valóban, most, hogy érintésnyi közelségben látom, mintha Borombovics uradalmának szomorú fordítottja lenne ez a remetefészek. Annyi a különbség, hogy ezt a pusztát két kezével húzta föl valaki, nem az alvállalkozók dübörögtek föl a betonkeverőikkel meg a dömpereikkel. Meg az, hogy ennek mára minden részlete egyformán lepusztult, némelyik szinte egyenlő a földdel.

Minden rémmozi kötelező kelléke a magányos, elhanyagolt rom. Kézenfekvő volt, hogy jövünk és forgatunk; azonban Borombovics úgy látta, ide őszrel kell jönni, és ebből nem engedett.

„Ez a színhely ilyenkor él igazán – ecsetelte a rendezőm az Úri Muri teraszán. – Illetve úgy mondanám, ilyenkor igazán halott. Szépen halott. A temetői hangulathoz kell a november. Kell a hegyre valaki, akinek titka van, és nem is egy.”

* Részlet a szerző *Káli holtak* című regényéből. Megjelenik június 1-jén a Jelenkor Kiadónál

„Tényleg hátborzongató hely.”

„Alexkém, figyelj ide. Te, amikor fölballagsz hozzá, kétségbe leszel esve. Tanácsot kérni jöttél. Akkora a baj, hogy téged, Botondot menesztett küldött-ségbe a falu”, fűzte hozzá.

„Világos”, vágtam rá.

Most meg itt vagyunk, kiszállok a gyártásvezető autójából. Éppen olyan fekete kedv kell ide, amilyen most az enyém. Tőlem függetlenül is megváltozott minden. Egész más a hangulat a forgatáson, mint nyáron volt. Akkor némi bizonytalanság jellemzett mindenkit; egyúttal azonban kicsattanó optimizmus is a sorozat lehetőségeit illetően. Most kölcsönös gyanakvás, noszogató türelmetlenség, ború az arcokon. Olyanok vagyunk, mint akik penzumot teljesítenek. És nincs rosszabb, mint házi feladatként végezni ugyanazt, amit egy darabig igazán szerettel csinálni.

Növényi kicsit megint bekormozza az arcomat a pamacsával. A mozgó stáb-büfében Réka átlósan bordázott, szürke, kapucnis túradzsekit ad rám. Lejárjuk a helyszínt, mindhárom dűledező épületet az elbozotosodott kertben, mielőtt élesben is elkezdenénk. A partnerem még nincs itt. Lajos atyát a Katona József Színház nagy öregje, Nábrády Miklós alakítja. Ő volt a beszédtechnika-tanárom a színművészetin. Vele kétszer is végig tudtuk próbálni ezt a jelenetet egy pesti irodában, jól ment. Az operatőrt és a világosítót most látom először, Borombovics nyár óta cserélte mindkettőt, ami nem jó jel; de mondja, hogy kényszerű döntés volt, Szecsődi túl keresett lett. Nem bánom, hiszen nemigen bírtuk egymást.

Az égbolt a lenyugvó naptól vörös. Mire a Balaton villódzó tükréről átsiklik a tekintetem a tapolcai medencére, lilás szürkeségbe burkolózik a táj. Csapó. Biciglivel megindulok a lejtős, erdei úton fölfelé. „Megoldjuk, hogy amikor jössz, szemben füstöljön a Badacsony, úgy, mintha sok millió év után ki akarna törni. Te meghökkenve fogod nézni”, súgta nemrég a fülembé Géza. Majd úgy vágják össze a jelenetet, magyarázta, hogy szemtelen seregélycsapat is gomolyogjon a Badacsony fölött. Hiába durrognak a karbidágyúk, újra meg újra lecsap a raj. Tömérdek szőlőtolvaj jár ide, ezeket statiszták alakítják. A seregélyek megszokták a madárijesztőt is, sőt úgy látom, hogy a kalapjára szállnak pihenni. A szomszéd hegy valóban füstöl. Balról kőkereszt, mögötte bújik a kápolna. Zászlórudat látok mellette, amelyen hazai trikolor leng. Kicsit szakadt és elkoszolódott a vászon, vadul tépázza a balatoni szél. Odatámasztom a kerékpárt a drótkerítéshez, és megrázom a csengőt.

Nyikorognak a spaletták. Függyöny lebben, ajtó nyílik. Egyenes tartású, magas homlokú öregember jön elélem.

Lajos atya fehér, nyakig gombolt reverendát, széles, szürke övet visel. Dorong a kezében, de nem fenyegetően tartja, csak mintegy eligazításul: „Erre, erre!”

Halvány mosoly fut át az arcán, amikor kezet ad, de tetőtől talpig méreget is azért. Leengedem a kapucnimat a vállamra.

„Dicsértessék a Jézus Krisztus”, mormolom. Nincs sok szövegem, neki annál inkább, mert bár én várnék tőle tanácsot, elsősorban ő kérdezget és mesél.

„Mindörökké, ámen”, vágja rá. Nábrádynak nem nagyon kell mímelnie a bizalmatlanságot. A Nemzet Színésze civilben nyílt ember, de eleve ilyen kemény

és szűrős a tekintete. Küzdelmekkel szabdalt, töprengésektől erezett emberi arc, igazi öreg színészpofa. Szemrebbenés nélkül elnézegeti, ahogy a metsző szélben vacogok.

„Útmutatásért jöttem, atyám.”

Annyi tisztelet mégis él Borombovicsban, hogy Lajos atyát mégsem aszalódó, hártásodó bőré aggastyánként mintázta meg – bár fontolgatta ezt a lehetőségét is –, hanem egy mindennap a munkapad fölé hajló, energikus ember képét ajándékozta neki.

Fél lépést közelítek a paphoz, ő hátrál, tartani akarja a távot.

„Kicsoda maga, zarándok?”

„Majdnem. Varga Botond. Ornitológus vagyok Köveskálon. – Nagyon értetlenül néz rám, úgyhogy hozzáteszem: – Ha úgy tetszik, madártani kutató.”

„Tudom, mi az a madarász – morogja. Tovább méricskél. – Pesti?”

„Ott születtem, de már tíz éve itt élek.”

„Két mondatából világos volt, hogy bebíró. Gyalog jött?”

„Nem, biciglivel”, sóhajtom.

Megrándul az arca.

„Azzal ott? Láthatom?”

Kilép a kerítés elé, fölélenkül. Hosszan nézegeti a mountain bike-omat, tapogatja az ülését, sőt föl is ül rá, teker néhány métert.

„Egyszerű, használt Kross Hexagon Veszprémből”, motyogom.

Fölnéz.

„Mit akar, fiam? Milyen jómadarat keresgél itt, mondja?”

Nagy levegőt veszek.

„Segítséget szeretnék kérni a világban elszaporodott rontás ellen.”

„Jól van, akkor jó ajtón kopogtatott.”

„Velem tudna jönni, atyám? Csak egy napra. Egyetlenegyre. Kérem.”

„Hogy képzeli? Miért pont én?”

„Maga van közöttünk a legtöbb tapasztalattal fölvértezve, atyám. Ha szépen kérem, tartana egy tisztító erejű misét nekem és a társaimnak, lent a völgyben? Egy perzselő dühű prédikációra vágyunk.”

„Misét, kérem, azt nem tartok senkinek, csakis magamnak. Pláne perzselő dühű misét, vagy hogy is mondta maga... Tudja, én már nem vagyok dühös senkire.”

„Másoknak misézett.”

„Az régen volt. Hatvanöt éve utoljára”, mutat a hüvelykjével a túlpart felé.

„Tudom. Amikor premontrei pap volt Fonyódon.”

„Pár évig följártak ide a régi híveim. A háború idején pártoltam a szegényeket, üldözötteket bújtattam... Cserébe egy darabig ők segítettek engem. Aztán ők is elmaradtak. Most úgy élek, hogy naponta egyszer távcsövön nézegetem a túlsó parton a régi egyházkerületemet. Tudja, azelőtt egymás után hagyták bedőlni a régi vincellérkunyhókat. Mostanában megint sok a nép a hegyen. De csakis nyáron. És csakis vigadni akarnak.”

A kamera az arcomra közelít. Kétségnek kell tükröződnie rajta: bár tisztelem az atyát, mégsem látom a karizmatikus fényt, a glóriát az alakja körül, nem érzékelem a rendkívüliségét. „Tudod, hogy ez szépítő hazugság, Fonyód völgyében nem látszik a kápolnától. Csakis a csúcsról. Ámulod az eleven legendát.

Kicsit le is nézed, mert külön, mert talán bolond is. Mégis alaposan rá vagy szorulva”, mondta Borombovics.

„Elmozdították magát, Lajos atya?”, faggatom tovább a remetét.

„Magának így mesélték? Ostobaság. Nem vártam meg, amíg kiraknak, magamtól mondtam le. Nincsen hiányérzetem. Aki az eke szarvára teszi a kezét, és hátratekint, nem alkalmas az Isten országára. Tudja maga, mikor ballagtam le utoljára a faluba? Vagy másfél éve. Én csak szavazni járok le a hegyről.”

„Nem zavarja, atyám, hogy olykor nem demokratikusak a választások?”

„Ó, volt pár ilyen év az életemben. Élek a jogommal, és kész. Beérem ennyivel.”

„Ürüg egy kis mozgásra, igaz?”

„Mondja, milyen manapság a politika?”

„Röviden? – fürkészi a mi Botondunk az atya élet dúlta arcát. – Komolyan kérdezi?”

„Ühüm.”

„Okádék.”

Értem én, hogy részben állami pénzből forgatva ennél többet és konkrétabbat nem mernek mondani velem. Bár ezt is jólesik mondani.

„Nem értem, miért panaszkodnak annyit ebben az országban – tiltakozik. – Mi ez a depressziós nyavalygás folyton? Voltak a mostaniaknál sokkal szűkebb levegőjű évek. Én itt emberbőrbe bújt fenevadakat láttam gyilkolászni – folytatja szelíden. – Elegem lett belőlük. Fogtam magam, és építettem egy oázist abban a letiport országban, amelyikben akkor éltünk.”

„Attól én még rühellhetem a mostaniakat. Hány éves, atyám?”, veszem át ügyesen a kérdezést.

„Százhuszonhat.”

„Uramisten. A világ, amelyikbe beleszületett, és az, amelyikben él, úgy különbözik egymástól, mint az arany és az ólom. – Hányadjára használják ezt a panelt a forgatókönyvíróink? És folytatom: – Atyám, maga már tizenévesen is több, országhatárokat átrendező társadalmi földrengés tanúja volt. És ez így ment évtizedeken át... Mondja, manapság reggeltől estig mit csinál?”

„Hatvanöt éve ugyanazt, uram. Köveket gyűjtök, ritka kristályokat. Kertészkedem, nyáron leszedem a gyümölcsöt. Van borom.”

„Na de hogy telik a napja, mondjuk, februárban?”

„A rovargyűjteményemet szortírozom. Barkácsolgatok.”

„Azzal is megy az idő, igaz?”

„Megy.”

„Igaz, atyám, hogy a maga küszöbét akárki nem lépheti át?”

Nem mond semmit, nem is cáfol rá. Nézem a mobilom kijelzőjét, tíz perce faggat.

„Ez meg mi? – mutat a telefonomra. – Megnézhetem?”

Hosszan magyaráznom kell, hogyan működik, milyen elv alapján továbbítja a hangot meg az üzeneteket.

„Meséljen, mijük van még?”

Most magyarázom el neki a metrót, a tévét meg a számítógépet? Igen. A holdra szállást, ugye, már nem kell? Dehogynem. Faggat, és issza a szavaimat.

És még mindig nem eresztett be magához. Na végre. Majdnem negyed-órámbe telt. Előszoba, de inkább afféle szélvédő előtér. Szakadt esernyő a falnak támasztva, rondabarna orkánkabát. Balról egyszerű konyha nyílik. Alighanem az ebédlőjébe lépünk, amely egyben a nappalija is. Bent félhomály honol, csak némi fény szüremlik be a rozoga zsalun át. A világosító nagyon ért a belső terekhez, és kisujjában van a sejtetés minden csíziója.

„Mit néz? – kérdi az atya. – Ide nincs bevezetve a villany. Miért is lenne?”

A falon egy jókora kürt függ láncon, szaruból, sűrű vésetekkel az oldalán.

„Lehel kürtje?”

„Majdnem. Jó minőségű másolat.”

„Mégfújja néha?”

„Ritkán.”

A nappali kockás abroszán félbehagyott uzsonna, befeketedett kolbászvég, ránézésre is betonkeménynek tűnő szelet sajt, kicsit zöld cipó. „De jó, hogy nem kínált meg, gondolod”, mondta délután Borombovics.

„Aztán ellátják magát? – kérdezem. – Örülök, hogy van mit ennie.”

„Néhány falusi jóasszony jár ide. Az egyik szomszédom tejet és kenyeret hord föl. Hetente kétszer.”

Szerteszét dohszag terjeng. Nem túl barátságos hajlék, bár az lehetett valaha. Minden felületen vastag por és penész ül, alig tudom leplezni émelygésemet. Akár egy kripta, de annak is elhanyagolt. Lajos kissé gépiesen végigmotogatja a közetgyűjteményét, amelyik különböző dobozokban áll a polcon. Római és Árpád-házi aprópénzek a földből. Kegytárgyakat is látok.

„Mi ez?”

„Feszület, szőlőkacsból. A lejtőn találtam.”

És valóban, mintha a Megfeszített elgyötört testét utánozná a természeti forma. A remete meggyújt egy horpadt, méregzöldre mázolt petróleumlámpát. Percek telnek némán. Az atya elővesz az egyik kartondobozból egy lepény alakú riolitdarabkát. Komoly képpel hirtelen kettétöri.

„És lőn, mikor leült velök, a kenyeret vévén, megáldá, és megszegvén, nékik adá – nyújtja át az egyik darabkát. Zavaromban zsebre vágom. – Nem kér egy kávét?”

Rázom a fejem.

„Azt kell gondolnod, ez a pap nyilván nem komplett, talán más gond is van vele, de ezeket a stációkat a cél érdekében muszáj végigjárnod”, instruált előzőleg Borombovics.

Óriási koponyák a falon, talán őslényekéi. Három nagy ablakából a kilátás olyan, mint egy őrtoronyból. Jobbról Szigliget, középen a Badacsonyi füstölő koporsója (hány patronot pazarolhattak erre egész délután?). A középső ablakból a Gulács szabályos kúpja látszik, balról pedig a Csobánc, de most már siklóernyősök nélkül. És a távolabbi vulkántestvérek koszorúja.

„Tudja, miért voltak olyan dühösek a janicsárok? – kérdezi váratlanul az atya, amikor főni kezd a kávé a kotyogósban. – Mert nem bírták bevenni a csobánci várat. Hegyesdet igen! Az, kérem, kicsike. Egy zsebvulkán. Csobánc azonban kifogott rajtuk a meredélyeivel. Azért égették föl az egész medencét, azért fűzték rabláncra a lakóit, a miatt a ronda meredek miatt.”

Olyan képet kell vágnom, mintha tényleg nem tudtam volna.

„Mondja, atyám, miért járnak ide vissza a holtak? És miért ennyien? És miért ennyire agresszívak?”

„A holtak? – Elhárító mozdulatot tesz, mint aki mindent tud, legalábbis a holtakról, és nem vár további magyarázatot. – Mindennek és mindenkinek megvan a rendelt ideje, hogy az életünkbe érkezzon. A borzalom, ami itt egyszer lezajlott, nem akar véget érni. Hacsak...”

„Hacsak?”

„Hacsak egyszer valaki be nem mutatja az engesztelő áldozatot.”

„Áldozatot? Atyám, mi volna az?”

Mereven vizsgál, aztán félrefordul.

„Ezen még gondolkodnom kell, fiam.”

Fölnézek a pókhálós, repedezett mennyezetre.

„Tényleg a saját kezével építette ezt az egészet?”, sóhajtom.

„Tényleg. Iskolákat szerveztem, harangokat öntettem. Öt kápolnát emeltem csak ennél a tónál, íme, itt a hatodik, az utolsó. Én nem akartam békepap lenni. Ugyan már, följelentgetni a nálam bérmálkozókat meg a nekem gyónókat, hát micsoda dolog az? Undorító, mocskos dolog, nem?”

„Igen, atyám.”

„Gondoltam, az még nem kollaboráció a rezsimmel, ha ugyanazt a levegőt szívom be, mint ők. Örököltém ezt a földet. És ha már szerencsésen visszavertem gyerekkorom vidékére, újra építkezni kezdtem. A tavon át szállították ide a téglát a régi híveim. Akarja látni a kápolnámat?”

„Azért jöttem”, bólintok lesütött szemmel.

Kilépünk, odavezet. Szentek szobrai az oromzaton, a torony tetején kettős kereszt. Látom, a templomocska homlokán álló EMMAUS feliratot elkezdte rágni az idő, két betűje lötyög. Ha így megy tovább, lassan csak ennyi marad belőle: ..MAUS.

„Emmaus, hát oda tartott szomorúan a két csalódott Krisztus-tanítvány – folytatja dűnnyögve Lajos atya. – Látták megfeszíteni a Mestert. Annyira bíztak benne! Le voltak sújtva, hogy minden elveszett. Pedig ő azt is megmondta előre, igaz-e, fiam? Vaksötétben bandukoltak egy falucska felé, akkor csatlakozott hozzájuk a vándor. Csak úgy, a semmiből, feltűnt egy idegen! Percek alatt hihetetlenül fölvilanyozódtak tőle. Elsőre nem ismerték meg. Csak abban a félreeső falucskában, a vacsoraasztalnál, kenyértöréskor, de akkor már egyetlen gesztusáról... Maga szerint ők ketten ostobák voltak vagy figyelmetlenek?”

„Nem biztos. Szerintem nem csoda, hogy elsőre nem esett le nekik, kicsoda is ő. Kevésszer találkoztak. Talán korábban nem látták elég közelről. Meg hát jó sötét is volt. Mint most.”

Érdekes egybevetni, ki mit emel ki ebből a történetből. Borombovics a hagyományozódás lélektanáról beszélt, miután elküldte a szkriptet. Hordozóról hordozóra szállva, egyre külsőbb körökben haladva halványul az üzenet; de annak a közelében, akiből süt az erő, bárki megéghet.

„Mert immár beestvéledik, és a nap lehanyatlott. Beméne azért, hogy velök maradjon”, mormolja fülemben az atya.

Visszahúzódunk a nagyobbik házba. Lajos atya palackot hoz a kamrából, tölt a poharakba. Óvatosan kortyolok, most muszáj. Karcos rizling, éppen iható: ez íródik az arcomra (egyébként kellékvíz). Végre leül egy karosszékre,

és engem is hellyel kínál, de csak miután ő leült. Ebben a pillanatban végre nyugalom árad belőle.

„Csodálkozik, Botond? – kérdezi mosolyogva. Látni, ahogy kedves témáitól fokozatosan átfűti a szenvedély, arca kipirosodik. – Azt hiszem, ezért jöttem én is ide. Ennek a vidéknek mikroklímája van. Hát van szemkápráztatóbb hely a világon? Öreg napjaira talán nem szeretne maga is ilyen menedéket?”

„Dehogynem, atyám.”

„Nekem nem való a rendház.”

„Ott is emberek laknak.”

„Úgy van. Jobbak és hitványabbak. Én szeretem a munkát.”

„Tudom”, buzgólkodom.

„Ha otthon vagyok, mindig föl húzom egy magas póznára a magyar lobogót. Hadd tudják a faluban, hogy létezem még. És hogy az eltévedt kirándulók, útban a turistaház felé, hozzám kopogtassanak be. Csak hadd gondolják, hogy csodabogár vagyok. Érdeklí a műhely is? – Bólintok, erre föláll, kivezet a házból, fölfelé megyünk a lejtőn a névtelen kisházig. Arasznyi kulccsal nyitja ki az ajtaját. – Nézze csak.”

Botond roncs orgonákat, szétzilált harmóniumokat lát az egyik helyiségben. Partra vetett dögnék látszó álló, fali, asztali és kandallóórákat a másikban a telefonja fényénél.

„Ezeket javítgatom. Franciák, svájciak, délnémetek. Nem gondolja, hogy ezeknek az óráknak arcuk van? Engem mindig barátságos ábrázattal üdvözölnek. – Botond pirul a dögre gondolás miatt, szerencsére sötét van már. – Ez például egy biedermeier ingaóra, Bécsből. A fájuk színét is szeretem, azt a gyönyörűen fénylő, leheletfinoman aranyló barnát. Vörösrézéből készült a számlapja. Látja, most kifejezetten sértődött képet vág. Olyan, mintha ráncos lenne. Szegénynek bezöldült a pereme. Átkozza a hűtlen gazdát, hogy hagyta rusnya, vén szipirtyóvá válni.”

Látom, a nagymutató a tízes előtt áll.

„Mi történt vele?”

„Penészes helyen tárolták, valami nedves pincében, azért járhatott így. Valamilyik átvonuló had elől dugták el.”

Ott mered a megállni kényszerült inga a rézbe vésett cikornyák között, egy ovális nyílásban.

„Majdnem kétszáz év! Az azért idő – sóhajt Lajos atya. – A héten őrajta bütykölök. Nézze, milyen durcásan feszít a dobozában, látja? Ha megjavul, negyedóránként fog ütni.”

Idáig mély csönd borult ránk a hegyen, most szokatlan a fülemnek az óraütések egyenetlen záporverése. Élénk csengéstől a mély bongásig és az aritmiás ketyegésig. Mintha kényszerítő ereje lenne a ritmusuknak. De ezt már nem Botondként, hanem Alexként gondolom.

„Nem zavarja, atyám, ez az állandó tiktakolás?”

„Tudja, uram, pár évtized alatt úgy hozzászoktam az órák társaságához, hogy szinte át is vettem a rezgésüket. Tetszik bennük, hogy számtalan fogaskerékből áll a szívük. Az egészségeseké egyenetlesen ver. Ha kihagynak egy ütést, arra gyanakszom, a saját szívütésem is kihagy. Ez itt béna. A másik összevissza jár, és műsoron kívül is üt.”

„Mi baja?”

„Semmi különös. A bogaras vénasszonyokat utánozza, akik a nyavalyáik fitogtatásával az érzéketlenek figyelmét szeretnék föl hívni magukra. Csak hadd tiktakoljanak! Arra jó ez az egész, hogy nagyobb higgadtságra intsen minket. Fiatalon türelmetlen ember voltam. Már nincs hova sietnem. – Terel csak tovább. – Ennek az állóórának aranyozott számlapja van, akkora, mint egy tányér.”

Két, láncon függő súlyra mutatok az üveg alatt, és kérdőn meredek az atyára.

„És ez?”

„A lelke. Ez a két súly tartja mozgásban. Ha valaki elfelejti őket időnként alapállásba helyezni, akkor az óra leáll. Kerek egy hónapig bíbelődtem vele. Végre kész. Hallani fogja, hogy az egész órát az ütések számával jelzi.”

Nézem, két nyíl alakú mutató járja körül.

„Öreg orgonákat is renoválok. Harmóniumokat. Hány olyan ember van, akibe nem lehet lelket verni. Ezekbe lehet.”

Megfogja a vállamat, úgy terel kifelé. A félreeső, névtelen házikó kamrájába lépünk. Alig tudom titkolni megdöbbenésemet. Barna, diófa koporsó, mellette fejfája áll a penészfoltos falnak támasztva Lajos atya nevével és születési évével.

„Mi ez, atyám?”

„A koporsóm.”

„Igazán előrelátó ember.”

„Nézze csak, uram – mutat egy tátongó gödörré a sziklás hegyoldalban. – Már megástam a síromat is. Jobb, ha én magam ásom. Ki ásná meg helyettem?”

„A hívei, atyám.”

„Mondom, elszakadtunk egymástól.”

„Jó, de ma már nem olyan üres a hegyoldal. Sűrűn vannak szomszédai a medencében. Rokonai is, nem?”

„Ezt a terhet nem rakom senki vállára, uram. Valahogy arcátlanságnak érzem. Én az ezüstmiséim óta a legutolsó napomra készülök. Mit mondott, hogy is hívják magát?”

„Botondnak.”

Most üt az aranyozott számlapú óra, pont most. Kilencet!

„Meg akarom élni a haláloamat, kedves Botond. Aprólékos műgonddal szeretném formálni. Úgy tekintek erre az aktusra, mint műalkotásra. Engem sem támogatni, sem vonszolni nem kell majd a koporsóig. Mivel saját magam fekszem bele. Minden szilveszterkor előkeresem a fémszámokat a ládából, és föl rakom a fejfára az újévi dátumot mint a halálom évét. Látja, le vagyok maradva egy esztendővel.”

„Jé, tényleg.”

„Tévedtem, élek – mondja hamiskás mosollyal. – Ki kell cserélnem az ötöst hatosra. Aztán a hatost hetesre. És így tovább. Én ezeknek nem fogok meghalni.”

„Kiknek?”

„Ezeknek sem. Eddig minden rezsím alatt ezt mondogattam.”

„És bejött.”

„Be. Meghalni? Hogyisne, hogy aztán tizenkét örökös marakodjon a négy-száz négyszögölemen.”

„Igaza van.”

„Botond, ha elfogad tőlem egy tanácsot...”

„Igen?”

„Soha nem menjen el olyan emberek temetésére, akiknek helyesli a halálát.”

„Tessék?”, kérdezem elhűlve.

„Csak somolyogni ne menjen oda. Ha azon kapja magát, hogy egy ismerőse nekrológiát fogalmazza, pedig az illető még javában él, akkor az gyanús. Ha azt veszi észre, hogy valaki legjobb barátjának álmodja magát, aki pedig sosem volt még a távoli üzletfele sem, akkor magának semmi keresnivalója a temetésén. Nagy írók, nagy színészek, nagy államférfiak ravatalánál. Annyi ott a szemfedőbe dörgölöző ismeretlen. Ez a nekrológiapar, ez a temetőturizmus számomra olyan fárasztó.”

Magába feledkezett, ebbe az ő meghalási rögeszméjébe.

„Odamehetek puszta tiszteletből is, nem?”

„De somolyogni ne”, harákolja.

„Föl se merült, atyám. És – vágok bele lassan – mit tud tanácsolni nekem? Folytassam a küzdelmet? Akkor is, ha most elég meddőnek tűnik... Vagy adjam vissza a megbízatásomat?”

„Mi maga pontosan? Madárjós? Ja, nem. Madártudós, és?”

„Én irányítom a védekezést Köveskálon. Kerítést emeltünk, elláttuk magunkat lőfegyverrel.”

„Hát védekezzenek csak. Ne tegyen le semmiről, Botond. És semmi visszavévedés. Aki az eke szarvára teszi a kezét... Megvan, ugye?”

„Köszönöm, atyám. Hadd kérdezzem meg, ha már itt vagyok. Maga ismeri Kuci bácsit Kapolcson?”

„Ha korombeli, akkor ismerem.”

„Idős ember, ez tény. Úgy százötven éves lehet. Az a híre, hogy gyerekeket rabol, de nem ártó szándékkal, hanem azért, hogy magával vigye őket a Bakonyba, és megtanítsa őket síelni. Elég elvarázsolt hely. Éjszaka is világít, magától. Síugrósáncnak látszik, és mégsem az. Valahol a horizonton túl van, de pontosan senki sem tudja, hogy merre. Ráadásul odajutni is csak kinkeservek árán lehet, csakis gyalog és úttalan utakon. Elmenekülni pláne nem egyszerű. Egyetlen gyereknek mégis sikerült. Ő árulta be Kuci bácsit.”

Türelmesen végighallgat. Pipára gyújt, ami meglep, és köhint.

„Fiam, azt tanácsolom, a Henye és Kapolcs közötti ösvényen állja el egyszer az útját ennek a Kuci bácsinak, úgy estefelé. És kérdezzen rá a gyerekekre. Magának válaszolni fog.”

„Komolyan, bízhatok, atyám? Kicsit félek attól az ösvénytől sötétedés után.”

„Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy.”

És olyan mozdulatot tesz, mintha megáldana.

„Atyám, és mi legyen az engesztelő áldozatunk? – türelmetlenkedem. – Szűz lány? Valamilyen háziállat? Termény?”

„Ezen még töprengenem kell”, ismétli.

Most kell búcsút vennem a remetétől. „Kicsit kapkodjál – kérte a rendezőm. – Látod, hogy az atya már percek óta tart a szándékodtól. Eddig zárkóztottan és

önérzetesen viselkedett. Most viszont ideges, esetlen mozdulatot tesz, mintha át akarna ölelni. Te már mennél, ő még beszélgetni szeretne. Belegondolt abba, kicsoda is ő itt a földön, és mi maradt neki valójában. Vajon a következő telet is kibírja a hegyen? Hiába jó a mérleg, most mégis üres a szíve. Már nem volna ellenére az élet és a mozgás, de neked sajnos el kell húznod.”

Nábrády nagyon jó, de még milyen jó, micsoda alakítás! Mindössze kétszer vettük fel az egészszet, és kész, már csak vágni kell. A tanár úr barázdált arca tökéletesen tükrözi ezt a kettős vívódást. Bár neki is megvannak a maga kérdőjelei, úgy a szerepével, mind a sorozattal kapcsolatban, mégis sikerül úgy tennie, mint aki az utolsó percig hiszi, amit játszik. A forgatási szünetekben néma. Annyira átéli az atyát? Látom, nem bírja végigmosolyogni a munkát, igaz, nem is szomorú tőle.

Ropog az avar; mögöttem csönd, és az elhagyatottságnak ez a példátlan képe. A remete még sokáig áll a sziklák alatt, és egy távoli pontra szögezi tekintetét. Lidérces egy jelenet lesz, az biztos.

„És megnyilatkoznak az ő szemek, és megismerék őt; de ő eltűnt előlük”, suttogom a mikroportba.

„Te most meg vagy illetődve – suttogta a fülembé délután Borombovics. – Először beszélgettél zombival.”

„Valahogy eddig nem álltak szóba velem”, ironizáltam.

„Kell valaki, aki nem képes meghalni, mert az örök körforgás bűvöletében él – mondta meggyőződéssel a rendezőm. – Egy magányos élőhulla, akit még a többi zombi is kerül. Tudják róla, hogy utálja a csordát. És ráadásul beszélni is tud!”

Faarccal forgolódik a kápolna körül. Nem boldog és nem elégedetlen.

Valami mozgó, fehér pont tűnik föl a koromsötét égen.

„Mi ez a berregés a fejünk fölött?”

„Nem hiszem el, egy drón. Egy drón, barátom! A fejünk fölé röptették a rajongóink, hogy kiderítsék, ki fog meghalni a második évadban. Én ilyen örületet még sosem láttam.”

„Lelővetjük a rendőrséggel”, fantáziál az öltöztetőnk.

„Ez csak egy – legyint az operatőr. – Egyetlenegy. Örüljete, hogy egyelőre nem gyűlt tömeg a köveskáli kerítés köré. Milyen jó, hogy tudtok még boltba és étterembe járni. Jövőre nem fog menni, mert szabályosan szétszednek, ha kimozdultok. Legközelebb csak zárt furgonban jöhetünk ide.”

„Álmodozzál csak”, gyűjt rá az öltöztető.

„Ez lesz, figyeld meg.”

„Szerencsére eltűnt – törli a homlokát Borombovics. – Alex, te voltál már odafönt?”, mutat föl a csúcsra.

„Nem is hinnéd el, hogy kivel.”

„Líviával?”

„Emlékszem, micsoda látványt nyújtanak a bazaltorgonák felülnézetből.”

„A piskóták. De ahhoz mászni kell, apám. És teneked tériszonyod van.”

„Aznapi leküzdöttem.”

„És megvolt a motivációd.”

Lívia is eszembe jut a vulkánok pompás háttére előtt, ami nem csökkenti rosszkedvemet.

Lefelé haladva az erdei ösvényen Nábrádyt nézem. Végig ez a némaság lesz? A Kossuth-díjas színészóriás fél szót sem fog vesztegetni a forgatásra? Mikor a nyaka köré tekeri selyemsálját, váratlanul mégis odafordul hozzám:

„Nem is kérdeztem, Alexkém, te mit szólsz ehhez az egészszhez?”

„Érdekes”, vigyorgok kényszeredetten.

„Milyen ügyesek, nem?”

„És találékonyak, Miki bácsi. Ezt a Lajos atyát is hogy le vadászták, kiásták és megírták!”

„Egész jó munkát végzett ez a Géza. Nem is tudtam, hogy ilyen kövér. Nagyon elhízott, mióta láttam.”

„Ranolder is rengeteget dolgozott a szkripttel. Úgy látszik, Lajos atya megihlette őket. Micsoda morbid ötlet.”

„Hogy pont őt támasztják föl?”

„Ja.”

„Én elvállaltam ezt az egy jelenetet, tetszett a figura. Az a kis pénz se jön rosszul, nem igaz?”

„De-de, Miki bácsi.”

Leértünk a szőlőig, seregélyriasztó vijjog.

„Részemről egyszeri munka volt. Talán megmarad a nézők emlékezetében. De te ne ragadjál le itt, Alexkém. Te Hamlet vagy, még hozzá micsoda Hamlet! – Tavalý nézte, premier után egy hónappal, ahogy kell. Nem jött fel a büfébe, de tudom, hogy Imolának dicsérte. – Benned jóval több van, mint a főszerep egy vidéki horrorban. Tehetséges vagy, mint a nap. Te is nyomjál le pár évet vidéken, ott lehet jól megtanulni a mesterséget. A Füst Milán Színháznál vagy?”

„Igen.”

„És jó neked ott?”

„Nagyon.”

„Meglátod, pár év múlva, mit pár év múlva, jövőre jönnek az új undokok. Hamarabb, mint gondolnád. Nem fog tudni jó szerepet adni az igazgatód.”

„Lehet. Ha úgy lesz, hát kibírom.”

„Dehogy bírod ki. Kis ország. Négy óra az út bárhonnan bárhová. Ha kicsit is rezeg a lécs, szerződj vidékre. Vagy Erdélybe, öregem, egy pillanat gondolkodás nélkül. Megfontolod, amit mondtam?”

„Megfontolom, Miki bácsi. Örültem.”

„Hát még én.”

Temesi Ferenc

49/49

(Részlet)

Ez egy szerelmes regény. A kezdete a múlt század hatvanas éveiben két évig dúló tini-lav, amely beteljesületlen diákszerelem marad. Hihetetlen, lányregénybe való romantika, hogy egy sors által félbevágott szerelem negyven év után föltámad és beteljesedik. 2+2 év, ez jutott Márknak és Ilonának. Egy nyitó és egy csukó zárójel az életükön.

Mert van nyugger-amúr, gyerekek, hiszitek, vagy nem. Hatvan fölött is lehet szerelem. És annak is vége lehet. Nem az ötezer kilométer teszi, ami elválasztja őket, nem. Az sem, hogy mindketten özvegyek. Márk Bartókról ír regényt, és mindennap felolvassa skype-on Illnek, aki bakfisként Bartókba volt szerelmes. És meg is látogatják egymást. Beteljesedik a szerelmük. De amikor megjelenik a könyv, az újabb két évnek is vége.

A nosztalgia könyve ez, a vágyódásé és sóvárgásé az ifjúság, az elmúlt élet után, ami mindenkinek a szívében él, ha már az időben van.

XLIV.

A balul sikerült szűztelenítés után Márk még próbálkozott mással, de az a lány még a csókolózásnál tartott, nem volt türelme hozzá. És akkor jött egy keszthelyi képeslap, de borítékban. Az anyja már nem bontotta fel Márk leveleit, mint tette a gimnáziumi évek alatt. Ez volt a lap hátoldalán:

Édes Márk! Mi van veled? Miért nem írsz? Annyi minden megváltozott bennem! Szeretnélek már látni! Sok csókkal, a régi érzésekkel: Ilona

A lap elárulta, hogy valami történetet Ilonával, amire Márk gondolni se akart. Belesüppedt a nyárutó mélységes levertségébe, amely úgy terült a városra, mint hasas, végeláthatatlan felhődunyha. Márk olyan levert volt, mint egy forradalom.

Nem nagyon beszéltek az emberek róla, de a hallgatásukban az volt: nincs remény. Marad a komcsi, a mi

életünkben már nem változik meg semmi. Vége a dalnak és a balnak. Akik nem éltek át legalább gyerekként ötvenhatot, és mondjuk, most voltak gyerekek, azok is felfogták reményvesztett szüleik hangulatváltozását. Akik meg átélték, apátiába zuhantak. Most indul az életük, és már meg is állt.

Márk nem akart találkozni Ilonával, de Sáríka nem azért volt Sáríka, hogy ebbe belenyugodjon. Addig szervezkedett, míg náluk összehozott egy házibulit. Zolival persze. Bébi és Kamón lány nélkül jöttek, és ez már az elején elvette a buli ízét. Sáríka elmondta, hogy versmondással készül a Ki mit tud?-ra, ami össznépi vetélkedő volt fiataloknak az egyetlen tévécsatornán, és megadta, amit a szoci csak keveseknek: a kitörési lehetőséget. Ez se hozta lázba a bandát. Sáríka azt is

mondta, hogy Vörösvárral együtt készülnek. Zoli ettől pipa lett.

Ez egy kobra, aki hipnotizálja Sárit, mondta, és felhajtott valami ártalmasat. A legrosszabb az volt az egészben, hogy igaza volt. A magnóról a Beatles mondta a frankót:

*You're giving me the same old line
I'm wond'ring why
You hurt me then
You're back again
No, no, no
Not a second time...*

Márk a kályha melletti sarokban ült, és egész végig egy Gauguin-albuma temetkezett. Ill kényszeredett jópofaságaira nem akadt vevő. Hamar el is ment. De előtte még váltott néhány szót ezzel a sértődött, lelombozott növendék kannal. Nagyon halkán. Márkon csak az volt az új, hogy már egész nap viselte a szemüvegét. Készült az egyetemre.

Amit megbeszéltek Ill-lel, az egy találkozás volt a Takaréktár utcai lakásban, délelőtt. A lány azzal kezdte, hogy bevallotta az általa nyári kalandnak nevezett srácot, aki harmadéves agrárértelmiségi volt. Márk a magával hozott *Percóvka* című üvegből itta a paprikás vodkát. Egyre hosszabbakat húzott. Fújta a füstöt, Ill egyszerre akart okos lenni és odaadó.

Most már nem állhat utunkba semmi, mondta.

Most már? A szerelmünkért basztál mással?

A te neved mondtam közben!

Persze! Márk a kamasz agyával nem fogta fel, hogy ha egy lány nagyon felkészül az első szeretkezésre, bárki jöhet, megteszi vele. Talán nem is akarja. Talán csak bizonyosságot akar szerezni. A kan süldő sajátjának tekintette a lány szüzességét két év

után. Ez több volt mint bűn: hatalmas hiba volt.

Minden kurva szűzként kezdte, mondta Márk.

A fénylő nap a függöny lágy szürke, cifra hímzésein át játszott vele. De ő nem volt játékos kedvében.

A harmadik szobában voltak, és Ill szinte magára ráncigálta a fiút, aki az ágyba is magával vitte az üveget. Te már nem vagy szűz, csak én, gondolta. Fél kézzel a gumit húzta meredő szerszámára, a másik kezével döntötte magába a vodkát. A vodka jobban ment. Ez a mélyvörös sezlony, gondolta, ez marad meg.

A szégyen marta a gyomrát, de most már a lányban látta az okot, nem saját, túlzott akarásában. Minél többet ivott, annál biztosabban érezte: ezt a lányt már nem szereti, s akit ő nem szeret, azzal nem is megy az ágyban. Ennyit tudott.

Két év kézimunka, ide vezetett. Te tettél tönkre. Nem az atomkísérletek a Mururoa korallzátonyon, se Sosztakovics 12. hegedűversenye. Impó lettem. Veled biztos. Márk nem nézett a lányra, mintha a perzsa szőnyeg mintáiból akarná kiolvasni az igazat.

Ne légy türelmetlen. Hiszen áll a fütykösöd, mondta a lány.

Aztán újra és újra lekonyul, amikor kéne. Valami tudhatott az a srác, amit én nem.

Ne gondold rá. Rám gondold. Várj egy kicsit, ne kapkodj.

Vártam eleget.

Márk már végzett a félliteres vodkásüveggel. Csókolóztak. Ettől mindig bevadult. De most nem. Nem és nem.

A szexuális impotenciából lesz az irodalmi, mondta Márk, és felrántotta a farmerét. Goethénél olvastam a kushadó szolgáról. Meghaltam, mielőtt megszülettem volna íróként. Kösz.

Márk felállt a heverőről. Ami nem megy, ne erőltessük, mondta Lenin elvtárs. Na, egy búcsúcígit még elszívok, gondolta, és kinyitotta a francia ablakot. Meg kell szabadulnom tőle. Egy pillanatra fejfelé látta magukat, mint a régi fényképezőgépeken.

Engem többé nem látsz, mondta a lánynak. Mondhatod mindenkinek, hogy tehetetlen vagyok. Már ez se érdekel. Kifújta a füstöt az utcára. Hozzánk ne gyere. És főleg: ne írj! El se köszönt a zokogásba zuhant lánytól. Még az utcátokat is elkerülöm.

Olyan lettem, mint halott ember torkában a szél, gondolta odalenn,

a szépen kovácsolt kapuban. Nem vagyok jó semmire.

Az utcán se konflis, se busz nem volt már, csak a túloldalon a taxik kockás derekú, nem túl hosszú sora. Egy plakáton Zeffirelli „Rómeó és Júlia” című filmjét hirdették, de már nem nekik. Őket várta a fodrozódó téridőben az egyetem meg az új gazdasági mechanizmus.

Ez a nap is elszállt, mondta a tiszavirág.

A Szent István téri kofasor és az őstermelőknek hívott parasztasszonyok asztalsorai között Márk megállt, és ráérősen beírta ezt a mondatot a noteszába, a bodegák felől szállongó sülthal- és kolbászillatban.

LXV.

1968. szeptember 12.

(Ezt a naplót nem fogja látni senki. Se Te, se Anyukám.)

A vezetőhang nélküli hangszerekben benne kong az egész néma világ! Emlékszem, mennyire szeretted ezt a mondatomat. Amikor még szeretél. És nem hagytál itt, hogy eléggjek, egyedül. Én lettem az a hangszer. Nem játszik rajtam az egykori csellista, ó, nem.

A Diákszerелеm című filmet játszószák a Fáklyában. Szívesen megnézném, de nélküled moziba se megyek. Hiányoznál a bal oldalamról. Vagy a jobbról. És akkor kijönnék a moziból, bizony.

Rainert fölveték a jogra, egy kicsit próbálkozott nálam újra, de feladta. Hogy van az, hogy MEGLÁTSZIK rajtad, hogy elhagytak??? Ki van írva a homlokomra csak mások által látható vegytintával? Igyekszem mások előtt mosolyogni is, de nem mindig megy, bizony.

Tudom, hogy nem jössz, mégis várlak. Várlak. Az lehetetlen, hogy

a testem válasszon el minket, amely utánad sóvárog. Nekem nemcsak a tested hiányzik. A tekinteted, a szavaid, a mozdulataid. Ahogy a homlokodba lógó hajfürtöddel vacakolsz a fésűvel. De legfőképp a tested illata, mégis. Már magamnak is hazudok?

Nem megyek végig a korzón, nem megyek a régi helyeink felé, nehogy találkozzak Veled. Ó, nem. Nem tudom, mit tennék, ha meglátnálak. Bizony, már félek tőled.

Szept. 14.

Az álmaimat nem vehetitek el tőlem. Álmomban sokszor vagyok veled (nem úgy! jaj, ne hidd!). Olyan szép, mint a fűvön megcsillanó harmat. Mint a... A képzelet vad ösvényén is hozzád száll az álmom. De fel kell ébrednem. Magamban gubbasztok itthon, nem csinálok semmit, még olvasni sincs kedvem. Zongorázni még kevésbé. Ki az, aki lelkembe látna, és megúrhatná ezt az összekócolt, tépett világot, ami most az enyém. Csak Te. De téged nem érdekel semmi, csak

magad. Jaj, még gondolatban sem bántalak. Te nem leszel író, mert már az vagy. Különben menekülő vagy. Most tőlem.

Elővettem a szerelmes versedet. Kicsit adys, de hát milyen legyen egy 17 éves verse? Akkor még szerettél engem.

Akkor még szerettél engem? Már ebben se vagyok bizonyos. Lehet, hogy Te csak magadat szereted az egész világból???

Apám nem vesz észre semmit, mint mindig. Anyukám annál inkább, mondja, miért nem megyek a strandra a barátnőimmal, még jó az idő. Róluk csak annyit, hogy mindet kiirtottad mellőlem, kivéve Sárít. Körbelőttél, mint egy céltáblát.

Szept. 15.

MA VASÁRNAP VAN. Ilyenkor mentünk táncolni régen, a Mörába meg a Csöcsrázdába, ahogy Te hívtad. amikor szerettél. Én most is lángolok. Egy napig szeretni közönséges. Egy hétig szeretni semmiség. Két évig szeretni méltó. Örökké szeretni szenvedés. Nekem ez jutott, úgy látszik. Bűnhődöm egy ballépésért, amit nem is kívántam. Én akkor is, most is szeretlek! És járom érte a keresztutat, pedig már nem vagyok hívő. Talán nem tudod, 1968 szökőév – egy nappal tovább tart a kín. Vagy nagyon is tudod! Azért szöktél meg? Te bennem vagy, ez elől hova is menekülhetnék. Régi leveleidet olvasom, apró megjegyzésekből próbálom összerakni elválásunk mozaikját, de ez sem megy. Te biztos bulizol, új lányokkal ismerkedsz. Vissza fogsz még jönni hozzám. Az nem lehet, hogy ekkora érzelem nyom nélkül elmúljon, egyik napról a másikra. Jó, nem voltunk mindig gerlepar. De nézem őket a szem-

közi ház tetején, a párkányokon, és látom, hogy még a morzsákon is veszekszenek. Te pedig félszárnyú madárrá tettél, nélküled nem szállhatok. Ha nem volna Bartók, aki vigasztal, nem tudom, mit tennék. A Tiszának nem mehetek, mert tudok úszni. Várlak.

Szept.16.

Ma elkezdődött az orvosegyetem, amire úgy, de úgy vártam. Mióta elmentél, semminek se tudok örülni. A közönyhöz hasonlatos érzés ez, ami ellen nem tehetek semmit. Megismerkedtem egy Kásler nevű fiúval, aki kicsit emlékeztet rád. Művelt, nagyon okos, elmehetne történelem szakosnak is, és nagy szervező, akár Te. Talán szerényebb nálad, pedig látszik rajta, tudja, hogy mit akar az életben, tudományban. Jaj, de aztán arra gondolkodok, féltékeny lennél egy diáktársamra is. Vagy nem??? Bár csak lennél! Ha még féltékeny tudsz rám lenni, nincs veszve minden.

Szept. 17.

Az álmaimban mászkálsz, ha felébredek, az életemben is jelen vagy. Máskor boldogan ébredtem: ma is találkozunk. Ha kinyitom, szúr a szemem, s már tudom, görcsbe rándul a gyomrom, újabb kegyetlen nap, egyedül. Az egyetem az egyetlen gyógyszer. Pedig nem gyógyszerész vagyok, én orvos leszek. Ha túléltem a mi elválásunkat. Annyi új tantárgy, tanár, óra, évfolyamtárs. Gólya vagyok, igen, de az én szárnyaimat levágták. Kelepelek a párom után a kéményünkön.

Ha arra gondolkodok, hogy te is új lányokkal ismerkedsz (hiszen a bölcsészkar tele van velük), már nem örülök annyira annak, hogy elkezdődött „egyetemmiskaságunk”, ahogy Te mondtad.

*Se Bébit, se Kamónt nem látom
sehol a városban. Csak nem vitték el
őket katonának?*

Szept. 18.

*Szívemet emésztí a bánat, mert
nem látlak, nem látlak. Még költő les
belőlem. Nézem a régi fényképeinket.
Például azt, ami nem is olyan régen
készült, ballagásunkkor, amikor a Te
beszédedet én mondtam el. Te állsz,
mint egy oszlop a gimi udvarán, ren-
geteg virággal, jobbra tőled Sári, bal-
ra én. Hogy változhatott meg minden
egy nyár alatt?*

*Ha minden lánc elszakad, ha min-
den szív meghasad, ha minden szív
elfelejt, ÉN AKKOR IS ITT VAGYOK
NEKED.*

*Nélküled az életem bezárt doboz.
De csak neked van kulcsod hozzá,
nekem nincs. Van, aki könnyek nélkül
tud feledni. S van, aki meghal, mert
igazán tud szeretni. A szerelem a vi-
lág legszebb virága, csak kár, hogy a
szakadék szélén terem.*

Szept. 20.

*Félek a vasárnapoktól, mert nin-
csenek órák, hogy valahogy lefog-
laljanak, bár tanulni már most kell
bizonyos tárgyakból, utánaolvasni
ennek-annak. Én ülök otthon, mint
egy darab halott fa. Anyukám ko-
molyan aggódik, és még jobban két-
ségbe volna esve, ha ezt a naplót
olvasná. Azt hiszi, közösen döntöt-
tünk így, hogy vége. Kicsit még örült
is, mert mindig féltett tőled, s most
kicsit igazolva látja félelemeit. Ab-
ban reménykedik, hogy te elfelejtesz
engem a sok bölcs leány között, én
meg találok magamnak egy rendes
fűt, akiből professzor lesz. Szegény!*

*Nézem a képed, szólni sem merek,
úgysem érted szerelmes szívemet.
Komédiázol, játszol csak velem – az
élet mégis csak Te vagy nekem! Élek,
létezek, mert szeretlek.*

*A beteged lettem, de nincs olyan
orvos, aki téged írna fel. Az élet ne-
kem addig tart, ameddig Te vagy.
Csak a buták hihetik, hogy a szere-
lem szabadság. Nincs nála nagyobb
rabság. Én még nem vesztettem el
a szerelmet, s visszavárom rabtar-
tómat. Én eddig okosnak tudtam
magam. Akkor miért vagyok ilyen
buta? Lassan már sírni sem tudok.
Rájöttem, hogy a nézésed hiányzik
a legjobban, az a kicsit bandzsa, meg
a hangod, az a gordonkaszó. Meg az
a hosszú karod, ami átölelt. A többi-
ről egy szót se.*

*Sárika tegnap azt mondta: ha sze-
retsz valakit, engedd el. Ha nem jön
vissza, sosem volt a tiéd. A szerelem
isten, csak úgy látszik, én ateista
lettem.*

*(Ez Ilona szerelmi naplójának csak
a legeslegeleje. Még egy maradék so-
ványka, vonalas iskolai füzetbe kezdte
írni. Sáríkána adta, hogy rejtse el
neki. Így maradt fönn. Akkor kezdett
egy nagy alakú spirálfüzetbe írni. Fél
évig írta még, szegény, egyre ritkuló
bejegyzésekkel, amikor aztán rájött,
hogy az anyja olvassa, elővette a
fiókos szekrény mögül, és elégette
a kályhában. Akkor kezdtek el férjet
keresni Ilonának külföldön. Találtak is
egy szimpatikus, jóképű fiatalembert,
na nem a szomszédban, Norvégiá-
ban. Magyar szülőkkel, aki Magyar-
országról akart magának feleséget.
A nők kapcsolati szövevényéhez ké-
pest a titkosszolgálatoké, vihartól té-
pest pókháló.)*

45.

„Van-e remekebb, / Mint egy utazásra menni teveled? / Vár a messzi tájak éjén / Ezer új élmény / S a szívem mélyén / Tüzel a láz”, énekeltem Ill fülébe álnokul, mekegve az általunk már slágerkorában is utált zengeményt a Keszthelyre tartó buszon.

Hogy lehet az, hogy te minden vacak sanzón, kuplé, úttörőinduló szövegét és dallamát még mindig fújod?

Átöleltem a vállát az emeletes busz felső szintjén, és a fülébe súgtam:

Génhiba, doktornő. Mindent, amit kisgyerekkorom óta a rádióban hallottam, ma is tudom. Nem tehetek róla.

És ki ez az újabb barátod, akihez megyünk? Bezzeg az én barátnőim le vannak sajnálva! Ill duzzogó arca különösen tetszett nekem.

Dehogyan vannak. Sárrikához például szintén elmegyünk a Mátraaljára. Erről a barátomról meg filmet írtam, amiből csak forgatókönyv lett. Mondtam már. Mérnöknek készült, szociológusként végzett, és pásztor lett.

Lelkipásztor?

Nem. Kecse- és birka-. Kecsesajtót is készít. Van egy kis birtokuk Örvényvölgyben.

Károly Keszthelyen várt ránk a kocsival. Mindig is sovány volt és magas, de most, a széles mosolyát leszámítva, úgy nézett ki, mint egy felkiáltójel. Borostája divatos. Mi nem siettünk elhagyni kamaszszerelmünk egyik – különben számomra nem túl vidám – színhelyét. De végül Károly csak elcsent bennünket a szép kisvárosból. Csöndes makacssága erő.

Amikor beértünk a völgybe, Károly megszólalt:

Ez már a mi kaszálónk. Kanyargós földút vezetett a Károly által baráti segítséggel épített házig. Minden környezetbarát volt itt, még a műanyag

locsolókanna is. Az ég nyitott volt és fehér, mint egy könyv, amelyből kiolvasták a betűket. A különben szapora szél most elbújt a hegyek mögé. Zajt csak az állatok csaptak.

Amint kiszálltunk, a kutyák már jöttek is csaholva. Engem ismertek, de Ill nem volt állatbarát egyáltalán. Eszembe jutott a farkaskutyá, aki kamaszkorunkban megharapta a Tisza-parton. Aztán az e-mailjei is a macskákról, akik nem tisztelnek senkit és semmit. A macskák szabadok, nem úgy, mint az emberek. Egyszer arra ébredt, hogy egy nagy szürke macska a lábához bújt a takaró alá. Pánikba esett, és a nagypárnával kiúzta a házból.

Itt persze macskák is voltak. Majd pont azok nem! A háziszárnyasoktól is irtózott Ill, de a birkák ázott bundájának szagától egyenesen undorodott. Pedig a foltos fejű, Gorbacsov nevű kos, akinek a gyöngéi a kecskegidák voltak, odajött barátkozni vele a drótkerítéshez. Nem tudván, hogy egy év múltán megeszik. Hanem a legjobban Buridantól, a számártól félt Ill, a szentem. A középkori francia filozófusról kapta a nevét, akinek példázatában a víz és a széna között nem tudván választani, a számár éhen és szomjan halt. Na, ez a füles aztán magasról tett a paradoxonokra, és az általam felkínált dinnyehéj (nyár vége volt) és alma közül mind a kettőt választotta. Hogy lássa Ill, mennyire szelíd a völgy tulajdonképpeni királya, bedugtam a szájába a jobb kezem. Buridan meglepődött – egy roppantással nyomorékot csinálhatott volna belőlem –, és a nyelvével kitolta a kezem.

Akkor ért oda Károly. Merész vagy!, mondta elismerően. Ezt még én se mertem megtenni eddig.

Alapítványunk van, Buridan feleségéért címmel, mondtam Illnek, de ekkor ijedtem meg én is.

Bementünk a házba. Ill nem is a ház célszerűségén, hanem a gazdag könyvtáron lepődött meg. Piroska, Károlyék négy felnőtt és már kirepült gyermekének anyja mindig tudott valami ín- és orrcsiklandozót az asztalra tenni. Negyed százada együtt voltak, de még ízesen tudtak veszekedni. Ez a házasság.

Téged kellett volna Piroskának hívni, mondtam Illnek nevetve, miután elköltöttük az estebédet. Dohányzás átlátszó ürügyével otthagytuk Károlylyal a két nőt beszélgetni.

Szóval ő volt a diákszerelmed?, kérdezte Károly, amikor beültünk az általa egy fából faragott két ülésbe. Rágyújtottunk.

Egyszerűsíték: igen. Ő két éve özvegy, én harmincyolc.

Még mindig szép lány.

Szerintem is. Bár őt zavarják a ráncok.

Károly a titkos körtepálinkájából kínált, de én elhárítottam.

Kari, hát nem mondtam, hogy letettem a poharat? De nem kérek bocsánatot azért, mert alkoholista voltam. Viszont nem is prédikálok vizet.

A völgyben béke volt, és körben erdők, erdők, erdők.

Tudod, hogy irigyellek sokszor?

Meg se kérdem, miért.

Az állhatatos álmaidért, ezért a völgyért, ezért a levegőért, a furulyáért, az íjadért, a fokosodért... Mondjam még?

Újabb cigire gyújtottunk.

Akkor nem irigyeltél, amikor Telkiben, a milliomosok falujában építettünk házat? Amikor Toyota Corollám volt? Károly keveset szólt, és azt is halkan, ha nem volt éppen a rajongó, megszállott időszakában. Aztán ez a

birtok maradt a vagyonból, tette hozzá. A mínuszos, hagymagerezd-szemüvege miatt nem tudtam a szeméből kiolvasni semmit.

Nem szóltam, csak fújtam a füstöt. Vakargattam a kedvenc kutyám hasát. Buridan, az istenlova bőgött, barca-gott. Nyilván szerette volna, ha vele foglalkozunk.

A mi életünkben megkétszereződött az emberek száma a földön, mondta Károly. Miközben a számítógép és a robotok miatt egyre kevesebb a munka. Hála a negyedik ipari forradalomnak.

Te még mindig szociológós vagy, mondtam. Tudod, mi volt az első magyar robot neve, ami Porlódon készült el a múlt század avas hatvanasaiban?

Nem én.

Katica.

Jó név. Tán nem emlékszel, de én hagytam ott a szociológiai intézetet.

Ma se értem. Egy féltékenység miatt...

Károly, aki egy tízessel volt fiatalabb nálam, és az első könyvem küldte hozzám, Lennon halálakor (1980), még egyetemistaként részt vett a Hősök terén egy be nem jelentett békétüntetésen. Piroska haját tépte és földre lökte egy nyominger, és Károly fölháborodásában elhatározta, hogy följelenti az illetőt a rendőrségen. Következmény: a szotyilista törvényekre is szarva, megszakították egyetemi tanulmányait, és bevonultatták újra katonának. Ott aztán megszívatták rendesen, közlegényként szerelt le. Annyi piát csempészttem be neki olykor a laktanyába, hogy egy rajnak elég lett volna.

A zongora nem a kettes számrendszer előfutára? Voltak ilyen kérdései. A hippik Bartókot hallgattak Kerouac „Úton“-jában, emlékszel?

Na, azt is újra kell olvasnom, de nem magyarul, mondtam.

Kiment orosz, török, Trianon se örökl, mondta váratlanul, és felállt. A Kádár-korban hárommillió birka volt Magyarországon, és ma, a digitálisban mennyi?, tette hozzá.

Tévedsz, mert tízmillió volt, mondtam. A birkagulyás árát pedig még ma is nyöggük az akkor felvett kölcsönök kamatai formájában.

Elyomtuk a cigiket.

Addig nem vagy igazi orvos, amíg egy beteged meg nem hal, mondta épp Piroskának Ill, amikor benyitottunk a nappaliba.

Károly, annak ellenére, hogy pálos szerzetesnek tartotta magát, néha megitta a magáét. Most a nőekkel borozott. Aztán kimentek Ill-lel, hogy megmutassa neki a vízgyűjtő aknát meg a kissé hangos szivattyút, amely esővízzel látta el a házat. Abban fürödünk egy jókora fakádban.

Magunkra maradtunk Piroskával, aki négy gyerek után már nem volt olyan szilfid, mint egyetemistaként. Most az ő panaszait hallgattam, miközben a két hallgatag odakünn az ablak alatt, csöndben beszélgetett. Károly ugyanis kétpólusú volt, mint a huszadik század második fele.

Tudod, szép álom az a pesti hely, mondta a kék szemű Piroska, de én már húsz éve hallgatom. Ötévenként, mikor a szinuszgörbéje a fölszálló ágban van, újra és újra előjön vele. Élvezhetem újra az ötéves tervet. És hogy élnénk akkor, ha sikerülne is? Kétlakian?

Kitartó álmodó és a reménytelen szerelmek országos csúcstartója Kari,

a te férjed. Amikor visszahozta a halálból a legkisebb fiatokat, azt mondtad, ezért mindig megcsókolod a kezét.

Igaz. De csak egyre rosszabb, nem érted?

Úgy befogtam a szám, mint az emlegetett, amikor élete szótlán szakaszába kerül.

Másnap Károly visszavitt Keszthelyre kocsival. Merészen vezetett, de ismerte az utat. Elértük a hajót. Búcsúzásakor megölelték egymást Ill-lel. A lány szemébe könny szökött. A legszebb ékszer egy nőn. Ennyire meghatódottnak még a csíksomlyói kegytemplomban sem láttam. Csak utóbb gondoltam arra: Ill a beteget is szánhatta Károlyban.

„És az ember szíve mélyén / A sok új élmény / Gyönyörű emlék, ha hazatér...”

Újra azt a régi, vacak slágert fújtam a fülébe a miatta választott hajón, de komoly maradt.

Nem disszidál, hazatér, érted?

Abban a pillanatban felzokogott a mobilom, ott a hajón, a szélben.

Én vagyok. Értem. Akkor bemelegyek, mondtam. Illhez fordultam: Apámról kétszázhatvan oldalnyi anyag van a Történeti Intézetben.

Az sok?, kérdezte az én Monica Vittim.

Ha a besúgóid körmölik rólad, sok, mondtam.

Az álmok elmúlnak, a hit marad, mondtam Illnek, amikor a hajónk kikötött Révfülöpon, a Balaton északi partján. A móló utáni első lángossütőt megtámadtam.

Marno János

Poe(ma)

hommage

Pufók arcomat az égnek fordítva
diadalmasan lobogtatok egy
sült libacombot. A napokban
múlhattam hét. A liba nem, de a comb
halálbiztos. Kevesen látnak bele
az idő veséjébe úgy, mint én –
habár én is mire megyek veled?
Nem fogok talán felnőni, feljebb az
összes felnőttél, akik mindenféle
sületlenségekkel próbálnak ma még
megetetni naponta? Engem, aki
betegesen kényes vagyok minden
falatra? Betegágyamat nyomva egy
nap hirtelen megnyúlok, és az első
alkalommal beverem a fejem
a villamos mennyezetébe. Vagy ha
abba azért nem is, a kapaszkodó
szíjakat csúszkáltató rúdba igen
durván sikerül bevernem, a szem-
öldökömmel, anyám észre sem veszi
persze. Minden alkalmat megragad rá,
hogy elvegyülhessen, beleveszhessen
a tömegbe. Főzni sem hajlandó rám,
de nem baj, eljön a nap még és hozzá
a szabad tér, ahol őt fogom nyersen
széttépni és meglobogtatni, mint egy
pulykaszárnyat, mielőtt nyársra húzom
a combját és a mellét, a tarkóját
s a farát átdöfve. Majd alszom egyet
a hamvadó tűz mellé dőlve, reggel
pedig eltűzök a régi tanyára,
ahol a kutya sem ismer rám, anyám a
legkevésbé, hacsak elő nem kerül
a régi, rózsaszín rámájú, ovális
tükre.

Kiss Anna

A Dong Nai menti út

Szélhordta történetekből.

„Apja, nagyapja mások
nehezen jött javát dézsmálta
bőven, nem könyörült,

majd hogy megszolgáljon
mindenért, meghalt,
úrt nem – csak ezt hagyva

árva Mesteremre, ki
dajkához, szútra-lapok
aranyához menekült tőle,

majd felvett egy tört
koldulótálat, ment mezítláb
jóvátenni mindent,

engem egy teázó mögött
talált, levélbe göngyölve
aludtam, álmomban

fűlig ért a szám.
Felvett, és vitt
faluról falura, koldult

alám valami nyűtt
ruhát. Hogy felérem a
szent helyek kongató

fakolompját, észre sem
vettük. Hogy göncünk
mint bivalyra omlott

tetőszalma, mit bántuk!,
ha behívtak valahová, hallva,
mi álmodtunk dédelgetnek,

arannyal hagytuk
koldulótálatunk a küszöbnél,
míg túl nem adtunk

minden aranyon!
Még megvette a teázót nekem,
ahol talált, s eltűnt a

bambuszligeten túl.
Van, ki mint a Dong Nai
menti út – ér a végtelenbe,

van, ki mint a

Dong Nai menti út.”

Falcsik Mari
A bűnhődésről

mikor először gyóntam
forró nyárból beesve a hűvös templomban
fogalmam sem volt róla
hogy kint a kónyi kölkök közben gyűlnek sorra
a szép tölgyszekrény előtt
amiben a rőt bársonytérdepelőt
nyomom s a csipkés rácson
átlesve bűneim kikiabálom

melyeknek számos volta
s nagy súlya híz le – hisz azt senki nem gondolja
hogy a gyerekbűn mérge
holmi édes rózsavíz: hát én is most térdre
huppanva nem enyhébbet
vallok ki mint merő gazemberséget
megcibált kiscicákat
felkoncolt békát csibegyilkosságot

s hogy én két testvérkémet
biz' od'adnám vigye csak a toportyánféreg
s ha rohama támad
csak alig tűrhetem fuldokló nagyapámat
ahogy nagyanyám szagát
sem mikor hajol pusziltatni magát
sem hóbörgő apánkat
ha elkapja a házasember-bánat

és még a sütemények
amik eltűntek és a nagyobb papírpénzek
amik szintén s volt némi
kevélykedés is amit fel tudok idézni
s még egy-két hazugságom
s lépek ki felkapva öt miatyánkcom
a bűntől könnyűdötten
s akkor felcsap a röhögés köröttem

Anima(l) triste

bennem az állat
 magányos:
 az ember az
 aki társat
 tud fogni magának
 – a lélek?
 arról ebben az összefüggésben
 már nem beszélek

Vissza a figyelemhez

az elmúlt időkben elzüllöttem
 nem figyeltem úgy mint azelőtt
 minden csak zúgott el mellettem
 ködöt kapkodtam hígult levegőt
 és járt a szám: túl sok habot vetett
 az éltető mély sóhajok helyett

A kívülálló

nézd mester milyen szépet csináltam
 – hát akkor gyönyörködj benne

de ezek majd megint nem fognak hívni
 – adj hálát! ezer szerencse!

hogyan ott milyen jól elvannak együtt!
 – el bizony: idáig hallom

miért ne lehetne nekem is velük
 – a tied egy másik dallam

ha ők a magukén változtatnának...
 – s te változtatnál-e bármin?

na és így mi lesz a méltó helyemmel?
 – mi van? nem ülsz jól a sámlin?

Néha összezár

figyelem egy ideje már:
énelőttem e világnak összes fala
néha összezár

mint valami képlékeny fém
összefolyik s ott vannak a többiek bent
míg itt kívül én

és érvényét veszíti mind
amit odabent magam raktam fel eddig
és jogom szerint

mintha csak itt volna helyem
itt kint ahol nem marad meg semmi meleg
s velem senki sem

csak szavak és bennük erő
és tér ami így tágulhat zavartalan
de nem élhető

Tapasztalat

a semmi ága ülhető
ha kinnal is – de nem török
sokba van persze: belehalsz
de úgy megbír egy ideig

Vaszilij Bogdanov
 Emigránsok XIII. Bunyin

I. A találkozás

A kikötőben kószáltunk, a végeérhetetlen úszások vibráló fáradságával testünkben, megfeszültek az izmaink, amint egy üres asztalt kerestünk, de hát reménytelen volt, ilyenkor megteltek a kocsmák, a nyári kertek, a bárók, a teraszok. Egy fröccsöt szerettünk volna inni, a sör csak ellágyít ebben a tikkasztó kánikulában, amikor a déli forgatagban, tengerészek, rendőrök, katonák, cselédek, cigányok, koldusok, úriasszonyok, turisták, papok, partnerüket becserkésző kurvák között, váratlanul megláttuk a félrehajtott fejjel figyelő Bunyint. Először azt hittem, a szemem káprázik, de a kettőnké egyszerre nem káprázhatott. „Látod, Iván Alekszejevics!” – mutatta Léna, és gondolkodás nélkül megindult feléje. Én két lépéssel lemaradva követtem, s igyekeztem ugyanakkor Bunyin pillantását is követni, egy tricikliző úriasszonyt bámult elmerülten. Szája mozgott, mintha már diktálta volna önmagának a készülő elbeszélést. Dél volt: a fényvakság, a csalódások és hazugságok marseille-i dele.

2. A vallomás

„Nahát, kedves Léna s Vászja, hát maguk azok? – fordult felénk, pillantása végre elengedte a tricikliző hölgyet. – Már épp arra gondoltam, egyedül leszek kénytelen beülni valahova, kibírhatatlan ez a déli hőség. Jöjjenek.” És Lénába karolva indult a pincevendéglő fele, amelynek lejáratánál egy ketrecben önmaga körül forgott az eszelős patkány. „Szegény pára – nézett rám Bunyin. – Látja, herceg, a szabadság hiánya!...” És lebotorkáltunk a félhomályban, lábunkkal tapogatva a lépcsőfokokat. Itt találtunk üres asztalt, hűvös is volt, fellélegeztem. Könnyű, száraz fehérbort rendeltünk, koccintottunk.

„Egyre borzalmasabbak az otthoni hírek – meredt maga elé szomorúan az író. – Tombol a terror. Ha én azt elmesélhetném, hogy az utolsó hetekben, amikor megindultak a vörös halálbrigádok, ellenségeik, a sötétben bujkáló fehér ellenforradalmárok után kutatva, mit éltem át Odesszában, el se hinnék. Borzalmas! Mi lesz Oroszországgal, drágáim, mi lesz?” „De hát Ivan Alekszejevics nem volt bujkáló fehér tiszt!” – mosolygott Léna. „Persze hogy nem, de hogyan tudtam volna bizonyítani, ha egyszer eljönnek értem? Hiszen azok a bőrkabátos mosdatlan, modortalan fiatal fickók olvasni sem tudtak, semmit nem mondott nekik a nevem, s ki tudja, ha egyáltalán elérek a parancsnokaikhoz, mi lesz. Meg kell mondanom, bármennyire férfiatlanul hangzik is – féltem. Ezért sem szeretek mesélni erről. Felélednek a rémálmok, nyugtalanítanak. Elveszejtenek. Ne is gondoljanak hazatérésre, ha jól tudom, a háború kezdete óta itt élnek, egy végtelenül bürokratikus, de mégiscsak működő jogállamban, ahol biztonságban érezheti magát a törvényisztelő polgár. Következésképpen, el sem tudják képzelni ugyanezt, ha lehet, még bürokratikusabb formában, ráadásul törvények nélkül. Nem, Vaszilij Ivanovics és drága Léna, maguk el sem tudják képzelni működés közben a terrort. Megírta Gorkij a Nap fiaiban, nem hittek neki, a Péter Pál erődbe zárták, a cellába, ahol állítólag Dosztojevicskij is raboskodott, mielőtt halálra ítélték volna. Az utolsó utáni pillanatban, kegyelemben részesülve elindulhatott volna Szibériába, Oroszország anyácskánk és cár atyuskái mindig is megbecsülték az írókat. Nem panaszkodhatunk. A nap fiai lehettünk, bizony!... Akármilyen csélcsap, kelekótya, öntelt és nagyszájú mitugrász volt is Gorkij, de bizonyos dolgokat megsejtett a benne bujkáló költő. Emberként nem tudtam elviselni, de néhány elbeszélése, drámája... Igen, ő tudta, hogy nemcsak a felszín nyugtalan, örvénylik a mély is, készül a változás és brutális hirtelenséggel csap le a védtelen hazára. Nem, ne menjenek vissza soha. Eszükbe se jusson hazatérni! Ott már nincsen számunkra hely...”

3. AZ ÖNKÉNY

„Az önkény!
 Az önkény, igen – mondta Bunyin,
 a harmadik fröccs után.
 – Az önkényuralom” – gyújtott rá egy szivarra
 És a kékesen bódorgó füstbe bámult.
 Kiürült, hamuszürkévé vált az arca.
 „*Mentem át a (z odesszai) piacon, drága barátaim,*
 1918. május 25-én, *búz, mocsok, nyomorúság,*
hohol férfiak és nők, mintha csak a tizedik
századból pottyantak volna ide, sovány ökrök,
özönvíz előtti szekerek – és falragaszok,
felhívások a harcra a harmadik Internacionáléért.
A bolsevikok közül is csak a legaljasabbak,
a legostobábbak képtelenek felfogni,
hogy mindez badarság. Olykor maguk is
csaknem gurulnak a nevetéstől. Folytassam?
 Minek? Mindezt megírtam naplómban.
 Még másfél évig kóvályogtam Odesszában,
 míg 1920. január végén, mielőtt hajóra szálltam volna,
 hogy mindörökre elhagyjam Oroszországot, csak
 feljegyzéseim kisebb részét találtam meg. Valahol
 a kertünkben ástam el, de nem jelöltem meg a helyet,
 és azóta már birtokába vehette lapjaimat az enyészet,
 de higgyék el, nem túlzok. Ami akkor kezdődött, mindaz,
 amire nem találok szavakat, még a mi nyomorúságos,
 kizsartolt történelmünkben is példa nélkül áll.
 S ha nem lettem volna szemtanú, magam se hinném,
 hogy ilyesmik egyáltalán megtörténhettek.
 Az események túlfutnak a józan ésszel felfogható
 történések határain, s világosan mutatják,
 hogy a mi szent, orosz népünk egy manipulálható,
 becsapható, zsarolható és elhülyíthető csürhe.”

* A szövegben idézem Bunyin feljegyzéseinek néhány, mélységesen jellemző sorát. Akkor, Marseille-ben adta ide a megmaradt naplók szövegének egy elég rosszul olvasható, gépelt és sűrűn javított változatát, amit azóta is őrzök, noha *Elátkozott napok* címen már meg is jelentek a napló egy emigráns orosz kiadónál.

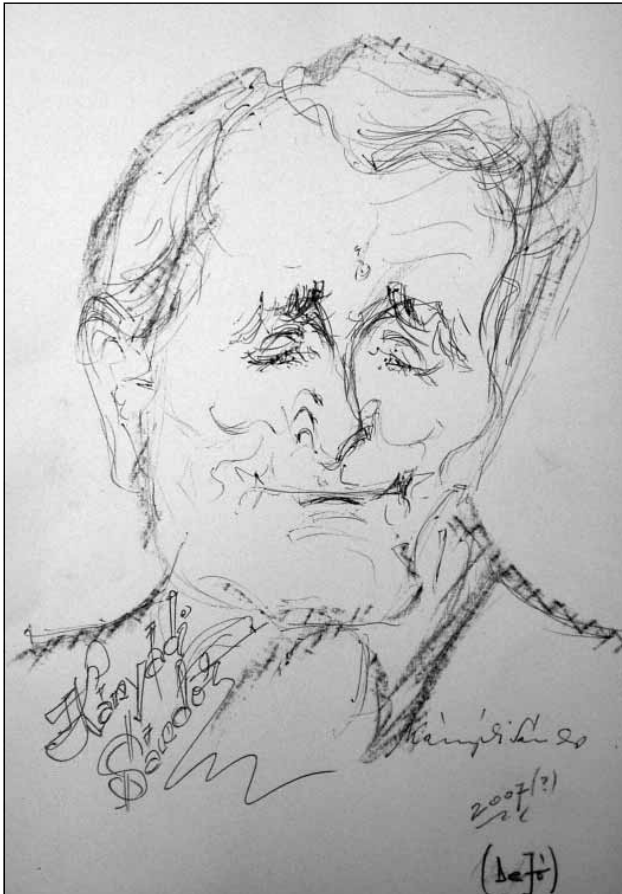
Utószezon

Néhány héttel tovább maradhattunk.
 Egyszerűen nem bírtuk elhagyni Nizzát.
 A fényben szikrázó csalafinta tengert.
 Bunyinnal egy este betévedtünk a kaszinóba is,
 néztük a szenvedélytől eltorzuló arcokat.
 A kapzsi, mohó, dühös vagy ijedt tekintetek
 a ruletfgolyók kiszámíthatatlan
 mozgására koncentráltak.
 Összedobtunk kétszáz frankot
 és feltettük a piros tizenhetesre.
 Nyertünk.
 Testvériesen megosztottunk a pénzen,
 s bár az ördög,
 akár a játékos esetében,
 a hátunk mögött állva biztatott: „folytassátok!”,
 erőt véve a szenvedélyen, kísétáltunk.
 A szeptemberi meleg este kicsalta a nyaralókat,
 tele voltak a vendéglők, nyári kertek, bárók.
 Egy-egy fröccsre mentünk le törzskocsmánkba.
 A patkány a bejáratnál leállíthatatlanul
 nyargalt körbe, dühödten
 marcangolva a rácsokat.
 „Itt látszik, mekkora író volt
 Fjodor Mihajlovics!” – dűnnyögte Bunyin,
 tétován célozva
 a játékszenvedély felőrült rabjaira.
 Éjszaka meztelenül fürödtünk Lénával.
 A hullámok felkaptak,
 megforgattak,
 elsodortak egymástól.
 Az égen úszott a malomkeréknyi telehold,
 véresre festve a vizet.
 Semmi kedvünk nem volt elhagyni
 a föld e páratlan helyét.
 Álmomban sárga szemű, vén bagoly,
 lomhán repültem a liget felett,
 a neszeket figyelve,
 villámgyorsan csaptam le,
 és boldog voltam, ha a vadászat sikerült.

* Amikor a Bunyin különös alakját felidéző versciklust olvastam (megjelent a Fúriákban), még élt Léna nagymama, s a versek pontosabb megértéséhez elmondta, teáját kortyolgatva, hogy a nagy íróval még egészen fiatalon, pétervári éveik alatt ismerkedhetek meg. Mindkét családdal jó viszonyban volt, náluk is, a Bogdanov családnál is állandó vendég volt, ráadásul

gyakori betegségeivel is édesapjához fordult, akiben vakon megbízott. Ezért is örültek meg annyira a váratlan nizzai találkozásnak. A versciklus és a hozzá kapcsolódó melankolikus vers, az Utószegen – itt Léna nagymama szeme egy pillanatra elhomályosult, s kitörölt csipke zsebkendőjével szeme sarkából egy láthatatlan könnycseppet – megdöbbentő pontossággal idézi fel közös élményeiket és az író alakját, aki akkoriban érkezhett meg Oroszországból, s még elevenen éltek benne üldöztetésének gyötrelmes emlékei. (Odesszai időszakáról egyébként őszintén vall a nagyapád által is idézett naplójegyzeteiben, amelyből még a megjelenés előtt valóban felolvasott nekik...) Ezért már akkor is és évek múlva is, amikor váratlanul, de nem előzmények nélkül úgy döntöttek, hogy hazatérnek, igyekezett a leghatározottabban lebeszélni őket. Ez még Szibériában, önkéntes száműzetésük alatt is többször eszükbe jutott, s igazán nem tudták eldönteni, hogyan is lett volna jobb, ha Párizsban maradnak, ha Amerikába utaznak, ahogyan egy ideig tervezték? De ez ott és akkor, a tajgában, már csak költői kérdés volt. Választottak, és választásuk élték, következményeit viselték egész szomorú életükben. – Tatjana Bogdanova

Bogdán László fordítása

KÁNYÁDI SÁNDOR

Ádám Tamás

Rézpillák

Talán egy csonkított in silenciót
hallunk a távolból. Elképzeljük,
hogyan csorog a nyál puha
papírtrombitából, csak műanyag
fűvókája marad ép.

A sziklákön alkony gyúrta
rézlegyek ülnek, sárga szárnyaik
mozdíthatatlanok. Halkul a döngés,
hegyeket pötytyöz az este.

Aztán közelebb: a tömbház
magányában nagyra nyílik lábunk
alatt a repedés. Kopik a lépcsőház,
vele öregszik a *Love K. Timi* felirat.
Festés sem segít.

Hiába rezdül rézpillá langyos
huzatban, vasárnap csendesen
bezárnak a retinák.

Tintahal és habroló

Kimerevített képen éhesebb a száj,
és jobban kibontható az íz-harmónia.
Csendesen bontsuk ki hát!

Ha még itt lenne, vacsorára savanyú
krumplit készítené anyám. Mostanában
az asztalra tintahal és habroló kerül.

Szálkás napokon széljegyzeteket
írnak a tengerre magabiztosnak
tűnő séfek, hízik a tintafolt.

Zsírfortos térképen eltévednek a
hazájukat szerető, tollukat vesztett
vadludak, mi is elbizonytalanodunk.

Karnevál

Lüktető atmoszférát teremt
a virradat. Indulót fújnak a
trombitavirágok, a dobon
szakadásig feszül a bőr, mindig
harckészültségben vagyunk.

Bádoglovak vágatnak, szikrázik
sörényük, meggyullad az avar, füst
takarja szorongásunk. Dübörgő
karnevál ez, cserzett bőrű
táncosokkal, utca habjaiba hulló
szegecsekkel, fémet karmoló
körmökkel.

És valami hirtelen megszakad,
elül a zaj. Belül csend lesz, Isten
lábujjhegyen lopakodik, majd
visszafordul. Újra és újra felriadunk.

Kertben mulatós

Áttetsző sárga fényben rézszarvasok
legelésznek, a kert csodálatos, mint a
legokockákból összerakott barátságos
harcmező. A hívatlan vendégek puha
léptekkel ösvényt vágnak a műfűvön.
Te is megérkezel, szeretőddel vagy, aki
nem szeret, nem becéz.

Plüssmacik esnek kutyacsont alakú
medencébe, de téged kell kimenteni.
Torkodig úsznak lelassult rézhalak,
langyos este, lusta kompresszor
szárítja hajad.

Várod a csúcspontot, amikor magányodból
kirángat egy kedves mosoly, egy kedves szó.
Be kell látnod mégis, nem lesz itt már tószót,
sem szentbeszéd. Magányos övezet ez,
romos gardenparti, ahol bevarrt szájjal
nem jutsz semmire.

Háy János

Utánképzés ittás vezetőknek

Szereplők

Csilla, ötvenes (55–62) pszichológus

Tünde, ötvenes (55–62) pszichológus

Bogi, harminc körüli műkörmös

Réka, harmincas évei második felében, marketinges

Anna, harmincas évei elején, újságíró

Tibor, harmincas, negyvenes (35–45), egy éjjel-nappali ábécé tulajdonosa

Márió, negyvenes, volt húskereskedő

Laci, ötvenes évei végén (55–65), társasházi közös képviselő

Sándor, negyvenes építőmérnök (35–45), projektvezető egy építőipari cégnél

Sanyi, harmincas évei elején, vendéglős, talán szakács

Emil, harminc körül, feltehetőleg belügyes

A színmű helyszíne a színpad, nem szükséges az utánképző szoba imitálása, a szereplők körben, ahogyan csoportterápián szokás, ülnek. A terápiás beszélgetést megbontó dialógusok és jelenetek ebben a körben játszódhatnak, lehetőleg eszközök nélkül. A lehetséges eszközök: mindenki talál a székén egy névkitűzőt, egy A/4-es műanyag táblát, amire géppapír van felcsíptetve (szöveg szerint játékban csak a kitűző van). A szereplők ülésrendje nem vagy alig változik a három részben. A rendező dönti el, hogy kit hová ültet (kivéve azt a néhány esetet, ahol már a szöveg meghatározza), de célszerű a gyakran megszólalókat egymástól távolra helyezni, ezzel is erősítve a teljes színpad aktivitását. A színészi játék egészen a parodisztikus ábrázolásig is elmehet, csak a szerepek külsődleges és cinikus megjelölését kerülni. A darab az utánképzés rendszere szerint három napra van tagolva. A további tagolás felvonások és jelenetek szintjén is rendezői

döntés. Játshódhat három felvonásban, és kettőben, két nap plusz egy nap bontásban, vagy egyben, ha nem vagyunk tekintettel a prosztata-problémákkal küzdő nézőkre.

ELSŐ NAP

A szereplők a színpad szélére érkeznek és várakoznak.

SANYI Arra vártok?

EMIL Arra.

SANYI Mindenki?

EMIL Mindenki.

SANYI A nők is?

TIBOR Azok is isznak.

LACI Még jobban is.

SÁNDOR Mért gondolod?

LACI Az én feleségem is.

MÁRIÓ Mi van vele?

LACI Mindegy, már nem él.

SANYI Mért nem megyünk be?

EMIL Zárva.

SANYI Mért van zárva?

TIBOR Még nincsenek itt.

SANYI Kik?

TIBOR Akik vezetik.

A két pszichológusnő érkezik.

CSILLA Jó napot.

TÜNDE Jó napot. Jöjjenek be!

MÁRIÓ Kettő elmúlt már.

CSILLA El.

MÁRIÓ Az volt, hogy nem szabad késni.

SANYI Ja, ott kellett hagynom a borvacsorát.

CSILLA Úgy látom, nem is késtek.

MÁRIÓ Csak ránk vonatkozik?

TÜNDE Mért, én vezettem részegen, uram?

MÁRIÓ Nem voltam részeg, csak ittam, és én bármennyit ihatok, mindig tudok vezetni, csak kicsit lassabban kell mennem.

CSILLA Akkor nem vették volna el a jogosítványát.

MÁRIÓ Mert rosszak a törvények, az usában ez semmi.

CSILLA Észrevette?

MÁRIÓ Mit?

CSILLA Hogy nem Amerikában vagyunk.

MÁRIÓ Mért pont ebben a szar országban kellett születni!

SÁNDOR Nyitva a határ, elhúzhat, aki akar.

EMIL Ja, tele van a világ magyarokkal.

TIBOR Nekem már késő.

SÁNDOR Mért?

TIBOR A gyerek miatt.

SANYI Nekem is, pedig mindenütt keresnek vendéglátós szakembereket, főleg, ha nem arabok.

Mennek befelé, helyezkednek.

TIBOR Az arabokat mindenki utálja.

BOGI Én nem utálok például, aranyos kisgyerekeik vannak, olyan szép nagy barna szemük van.

SANYI Nem azért.

TIBOR Mi nem azért?

SANYI Nem azért nem alkalmazzák őket.

TIBOR Akkor mért?

SANYI A disznóhús miatt.

LACI Azok nem a zsidók?

SANYI Azok is, de főleg az arabok. Tudjátok, hogy hívják a jó enni-valót?

LACI Hogy? Kóser?

SANYI Nem. Halál, érted, úgy hívják az ételt, hogy halál.

BOGI Á, azt nem hiszem el, ez hülyeség.

SANYI Pedig igaz.

LACI Én szeretek itt lakni. Szerintem Magyarország szép ország.

MÁRIÓ Nekem nem tetszik.

RÉKA Szerintem is szép, de engem nemsokára a cég úgyis kiküld Angliába, az még szebb ország, meg nagyobb lesz a fizetésem is.

SÁNDOR Születhettünk volna esetleg Afrikában.

SANYI Én nem.

SÁNDOR Mért gondolod, hogy nem?

SANYI Mert nem vagyok néger.

RÉKA Van, aki ebben az országban még úgy beszél, hogy néger?

SANYI Mért, nem azok?

Lassan mindenki megtalálja a helyét, minden széken van egy kitűző és egy toll, esetleg egy A/4-es csíptető műanyag tábla.

CSILLA Emberek, mindenki kapott egy kitűzőt, írja rá a keresztnévét, ettől a pillanattól meg fogjuk szólítani egymást.

TÜNDE Jé, hölgyek is vannak?

MÁRIÓ Mindenki iszik, a nők még jobban, pedig nem bírják.

RÉKA *(Anna vagy Bogi felé)* Ez ilyen nőgyűlölő!

BOGI Az tuti, látszik rajta!

MÁRIÓ Hallom, azt hiszitek, nem hallom?

RÉKA Pedig nem neked mondtam.

MÁRIÓ Az, hogy a nők olyanok, az pont úgy van, ahogy mondtam. Az anyám is azt csinálta, már reggel, főleg hétvégén, ezzel úzte el a fateromat.

RÉKA A te anyád, az a te problémád!

MÁRIÓ Különbén meg pont szerettem a nőket, csak ők nem szeretnek engem.

RÉKA Biztos megvan az okuk!

CSILLA Ezt most hagyjuk abba!

MÁRIÓ Nem tudom, miért ilyen agresszívak a nők, ez biztos ilyen genetikai dolog.

TÜNDE Első lépés, hogy elfogadjuk egymást. Ez a csoportterápia lényege.

SÁNDOR Ez egy terápia?

CSILLA Tulajdonképpen nem, csak hasonló, Tünde pontatlanul fogalmazott.

BOGI Milyen vicces, ez olyan, mint az iskolában.

CSILLA Mért, maga az iskolában is ivott?

BOGI Most mért kell pont így beszélni velem?

CSILLA Nem jutalomból van itt, hanem mert bűncselekményt követett el, szóval hagyjuk a viccelődést.

SÁNDOR Nem akart rosszat, tényleg nem kéne így.

CSILLA Koncentráljon arra, amit kértem. Én sem jókedvemben vagyok itt, még öt év, és úgy nyugdíjba megyek, hogy bottal üthetik a nyomom.

SANYI Ez vicces. *(Röhögcsél.)*

CSILLA Mi?

SANYI Hogy bottal üthetik a nyomot. Hát, milyen vicces, mit jelent?

CSILLA Ez egy mondás.

SANYI Ja, az más, ha mondás.

TÜNDE Maga különben mért nem ír?

SANYI Mert itt mellettem a Sanyi is Sanyi. Nem tudom, akkor én mit írjak.

TÜNDE Maga is Sanyi?

SANYI Ja, de ő gyorsabb volt, szóval ő lett a Sanyi.

CSILLA Akkor írja azt, hogy Sándor.

SANYI De én Sanyi vagyok.

CSILLA Most itt legyen Sándor.

SANYI Nem leszek, mert én Sanyi vagyok.

TÜNDE Akkor Sanyi, írja azt, hogy Sándor.

SANYI De én Sanyi vagyok.

TÜNDE Nem maga, hanem a másik Sanyi.

SÁNDOR De én már ráírtam, hogy Sanyi.

CSILLA Fordítsa meg a lapot.

SÁNDOR Tényleg, ez nem jutott eszembe.

CSILLA Mutatkozzunk be egymásnak. Én Csilla vagyok, a kolléganőm pedig Tünde. Mi fogjuk vezetni ezt a háromnapos utánképzést. Van két gyerekem, egyetemisták, eredetileg biológia-földrajz szakos tanár vagyok, de elvégeztem a pszichológiát a pécsi egyetemen levelezőn, és úgy kerültem ide.

TIBOR Nekünk még a pszichológia szak se kellett, és itt vagyunk. *(Nevet.)*

CSILLA Kedves Tibor, most ugye én beszélek. Ez a szabály, ha valaki beszél, a többiek hallgatnak, s csak akkor szólalnak meg, ha a másik befejezte.

TIBOR Azt hittem, doktornő, hogy befejezte.

CSILLA Befejeztem, de... meg különben se vagyok doktornő.

TIBOR Akkor jókor szólaltam meg, doktornő.

CSILLA Mondom, hogy nem vagyok doktornő.

SANYI Akkor hogyan szólítsuk?

CSILLA Csilla.

TIBOR Jó, de a lényeg, hogy jókor szólaltam meg, mert épp befejezte.

CSILLA Nem.

TIBOR Mért?

CSILLA Mert most Tünde jön.

TÜNDE Én is általános iskolában tanítottam, pont ott, ahol a Csilla, és a Csilla mondta, hogy menjek pszichológiára, és ez jó döntés volt, mert itt jó dolgozni, bár vannak brutális ügyek, de ezt most nem részletezem, maguk közül egyikük sem követett el ilyet.

TIBOR Az azért elég brutális, hogy két éve nincs jogsim.

CSILLA Tibor, nem tud hallgatni? Tünde, folytasd, légy szíves!

TÜNDE Szóval, van egy felnőtt lányom, elváltam, volt egy barátom, de most egyedül élek, most élem meg először életemben, hogy szabad vagyok, azt csinálom, amit akarok, nem kell senkinek engedelmeskednem, mert már elegendem volt, hogy nem teljesezhet ki az életem. Járok pszichodrámaóra is, az teljesen helyrehozott, mert azért nekem se könnyű, amikor ott maradtam egyedül egy gyerekkel, tele lelki sérüléssel, azért az nem volt könnyű, meg mikor a barátom végül is elköltözött egy olyan nőhöz, akivel már tíz éve viszonya volt, meg egy plusz gyerek is, azt is jól eltitkolták előlem. De a pszichodráma nagyon jót tett, meg a jóga...

CSILLA Tünde, ezt most hagyjuk, talán inkább ismertessük a tanfolyamot.

TÜNDE Ja, bocs, csak benne vagyok az életmódváltásban, s gondoltam, hasznos megosztani, hátha segít, hogy ne üljenek be ittasan az autóba, mert a pszichodráma

arra is jó, az olyan, mint a kalmapiirin.

LACI Mint a kalmapiirin?

TÜNDE Igen, mindenre jó, mármint lelkileg.

CSILLA Szóval önök nem tartoznak a legsúlyosabbak közé, akik embereket gázoltak el, s nem elég, hogy börtönbe kerültek, de nem tudnak mit kezdeni a lelkiismeret-furdalással. Volt olyan esetünk, amikor itt zokogott egy férfi, térden a padlón, ott, ahol maga ül, Sanyi.

SANYI Itt, pont itt?

CSILLA Ott, mert halálra gázolt egy hatodik hónapos terhes kismamát, amikor toltta át a kétéves gyereket a babakocsival az úton. Három halál egyszerre!

SANYI Úristen! Van ilyen? És pont nekem kellett odaülnöm?

CSILLA Van ilyen, nagyon is van. Minden megtörténhet, még az is, amiről azt hisszük, hogy nem történhet meg.

EMIL Hogy mi?

CSILLA Csak hogy olyan a világ, hogy azt hisszük, nem történik meg, és tessék, egy ittas vezetéssel tömeggyilkos lehet az ember!

TIBOR Fú, ez tényleg durva, mennyire jól jártam, hogy én csak...

TÜNDE Tibor, ne kezdje el, érti, most még ne.

TIBOR Jó, csak megnyugodtam, hogy milyen piszok szerencsés vagyok. Már ezért érdemes volt idejönni!

MÁRIÓ Én nem vagyok szerencsés, azóta, hogy a feleségem, vagyis az élettársam, de olyan volt, mintha a feleségem lett volna, volt közös cégünk, szóval, mióta lelépett, azóta semmi nem sikerül.

TÜNDE Máriaó, ezt most hagyjuk, ez nem válóper, különben sem maga jön.

MÁRIÓ Többet nem fogok ilyen helyzetbe kerülni, senki nem fog megszívátni ebben az életben, egy bűdös kurva sem.

RÉKA Hagyd már abba ezt a nőgyalázást, biztos te is hülye voltál!

MÁRIÓ Én olyan voltam, amilyen vagyok, érted, én nem változtam, csak ő!

RÉKA Akkor már eleve olyan voltál, akitől menekül az ember.

MÁRIÓ A cég is taccsra ment. Elvitte a felét. Olyan hülye az ember, hogy pont azzal alapít céget, aki utána el tudja a felét perelni, pedig öt forintot se tett bele. Pont annyit vitt el, amitől már nem tudott működni, és bedőlt az egész, a bankok rám borították a hiteleket.

SÁNDOR Kellett volna ilyen csődalkut vagy hitelalkut kötni, vannak megoldások, mindenkinek az a jó, ha egy cég működőképes marad.

MÁRIÓ Azt hiszed, én akkor olyan idegállapotban voltam? A Jánosban kezelték a pszichiátrián, és persze olyan gyógyszereket nyomtak belém, amiktől teljesen kikészültem, mert nehogy azt hidd, hogy a pszichiátrián meg akarnak gyógyítani.

LACI Nem? Én azt hittem, hogy...

MÁRIÓ Nem. Csak az a cél, hogy ne legyél öngyilkos, meg ne ölj meg másokat. Hogy nem tudsz beszélni, azt leszárják, mert nekik ez a gyógyulás, hogy nem vagy veszélyes. Ez egy kémiai börtön, érted, ahonnét nem tudsz megszökni, mert annyi erő sincs benned, hogy a végéig elvánszorogj.

TÜNDE Kedves Márió, ez nem tartozik ide, fogja már föl.

MÁRIÓ Úgyis kicsinálom, csak kapjam vissza a jogosítványomat.

BOGI Kit?

MÁRIÓ A nőt, akivel együtt éltem.

TIBOR Minek hozzá jogosítvány, elég egy vascső!

RÉKA Fú, én lehet, hogy rossz csoportba kerültem.

TÜNDE Arra még nem volt példa.

CSILLA Mielőtt elkezdenénk, felteszek egy kérdést.

SÁNDOR Még nem kezdtük el?, már félórája itt vagyunk.

TÜNDE Hát elkezdtük, de mielőtt tényleg elkezdjük.

EMIL Az milyen, hogy tényleg elkezdeni, ez ilyen pszichológiai szak kifejezés?

TÜNDE Én erre most nem reagálnék, kedves Emil, mert nem akarok indulatot mutatni magam felé, holott megtehetném. Én döntöttem úgy, hogy nem, mert képes vagyok irányítani magamat, nem vagyok kiszolgáltatva az indulataimnak.

CSILLA Hagyjad, Tünde, haladjunk! Szóval azt kérdezném, miért jöttek ide, mit várnak ettől a három naptól?

TÜNDE Ki kezdi?

MÁRIÓ Most ezt más is megtudhatja, hogy mit mondunk?

TÜNDE Ki tudná meg?

MÁRIÓ Mondjuk a rendőrség, vagy akiknél ott van a jogsink.

CSILLA Nem, az biztos, hogy innen nem szivárogo ki semmi.

MÁRIÓ Jó, csak az ember gyanakszik.

TÜNDE Ki kezdi?

TIBOR Én azért jöttem, mert kötelező.

CSILLA Jó, de mit akarnak elérni?

TIBOR Szeretném visszakapni a jogosítványomat.

EMIL Én is.

BOGI Hát tulajdonképpen én is.

CSILLA Jó, mindenki vissza szeretné, de maguk szerint mire jó ez az utánképzés?

SANYI Semmire.

TÜNDE Hogyhogy semmire?

SANYI Aki ivott, az ezután is inni fog.

Ez ilyen. Nem változnak a dolgok.

TÜNDE Épp az a cél, hogy ne, hogy ezután tudjanak választani, vezetnek vagy isznak, hogy rájöjjenek, mindig van más megoldás, biztonságosabb és olcsóbb. Én is szeretek inni, csak utána nem ülök kocsiba.

LACI Egy csomó nő alkoholista, több, mint férfi, a feleségem is...

CSILLA Laci, ez nem tartozik ide.

TÜNDE Tehát a cél nem az, hogy ne igyanak, sőt, nyugodtan, nincs is annál jobb, mint leülni este egy pohár vörösborral.

LACI Engem nem kell rábeszélni!

SANYI Engem se.

EMIL Én utálok a bort.

TÜNDE Folytathatom?

Hallgatnak.

CSILLA Mire vársz, folytasd!

TÜNDE Jó, folytatom, de a lényeket tulajdonképpen már elmondtam.

CSILLA Nos, mi elmondtuk, hogy kik vagyunk, s hogy mért vagyunk itt. Most maguk jönnek. Ki kezdi? Mondjuk, itt mellettem?

LACI Én?

CSILLA Nem maga van mellettem?

LACI Hát ott a Bogi is maga mellett van.

CSILLA Nem, ő a Tünde mellett van. Akkor kezdje!

TÜNDE Laci.

CSILLA Mi az, hogy Laci?

TÜNDE Hogy kezdje, Laci, mert megszólítjuk egymást, a megnevezés része a terápiának.

SÁNDOR Akkor ez mégis terápia?

CSILLA Nem, ez utánképzés. Szóval, Laci!

LACI Akkor mondjam?

TÜNDE Arra várunk.

LACI Jó, csak én nem szoktam így mások előtt beszélni.

TÜNDE Na, most ezt is megtanulja, tudja, hány színész szorong, hogy meg kell szólalni a színpadon!

CSILLA Ezt most hagyjuk, Tünde, Laci!

LACI Szóval az építőiparban dolgoztam, de most közös képviselő vagyok. A barátnőmmel, Katival élek pont ott, ahol közös képviselő is vagyok, a Békásmegyeri lakótelepen. Szóval pont azért ott. Két házam van.

BOGI Neked van két házad?

EMIL Úristen, Bogi!

BOGI Most mi van?

LACI Nem úgy, hanem hogy két tízeemeletes, mindegyikben négy lépcsőház. Olyan, hogy nincs szabadság, bármikor szólhatnak, hogy a lift, meg hogy nincs villany, meg csőtörés. Állandó készenlét az egész! Azért is volt, hogy elraktak.

CSILLA Az esetet hagyjuk.

LACI Jó, csak azzal függ össze.

CSILLA Akkor sem.

LACI Jó, de, na, mindegy. Van két gyerekem, elváltam. Na, akkor megzuhanтам kicsit, és volt, hogy detox, de hát ez érthető, amikor mindent ott kellett hagynom, de ez már régen volt, meg a feleségem már, de ezt mondtam.

MÁRIÓ Mit mondtál a feleségedről?

LACI Hogy meghalt, mert olyan jól sikerült a válás, hogy minden pénzt megszerzett, meg a pesterzsébeti házat is, és hát elkezdett inni, mert volt miből.

EMIL Akkor jobban járt volna, ha ő bukja el a vagyont.

LACI Jobban, de akkor ez nem így látszott, hanem pont fordítva. Szóval ott maradtam egy bőrrönddel, mert olyanok a törvények, hogy

- bármit elérnek a nők, az ügyvédek meg tudják, hogy sokat le tudnak akasztani, ha a nő mellé állnak.
- TIBOR Meg a nők is olyanok.
- LACI Milyenek?
- TIBOR Mint a törvények.
- LACI Ezt most hogy érted?
- TIBOR Hogy mindent kihasználnak, amit kihasználhatnak. Egy haverom, aki pedig piszok okos fickó volt, de úgy átvágták, mint szart a palánkon, amikor...
- CSILLA Tibor, most nem maga beszél.
- TIBOR Pedig én beszéltem.
- CSILLA Elég baj. Na jó, akkor mondja most maga. Vagy van még valami, Laci?
- LACI Végül is semmi. Ritkán találkozom a gyerekeimmel. Az rossz. Külföldön dolgoznak.
- MÁRIÓ Tényleg olyanok a törvények, hogy nem lehet csodálkozni, ha ittasan vezet az ember.
- TÜNDE Márió, most a Tibor jön, vagy inkább a Sándor.
- EMIL Ezt azért el kéne dönteni.
- TÜNDE Emil, magának se volt megadva a szó.
- EMIL Bocs, csak nem szeretem, ha nincsenek tisztázva a dolgok.
- CSILLA Meg kell tanulnia a szabályokat. Csak akkor beszélünk, ha épp mi vagyunk soron.
- TÜNDE Különben, ha nem így lenne, akkor mi is szórakozottak lennénk, mert valójában olyanok vagyunk.
- MÁRIÓ Mi?
- CSILLA Mindegy. Sándor.
- SÁNDOR Akkor én, és nem a Tibor!
- CSILLA Persze hogy maga.
- SÁNDOR Budapesti vagyok. Építőmérnökön végeztem. Most egy útépítő cégnél vagyok. Elvettem a gimis osztálytársnőmet.
- TIBOR Egy nővel nyomod tizennyolc éves korodtól?
- SÁNDOR Tizenhat éves koromtól.
- TIBOR Fú, bazmeg, te egy hős vagy, tudod, nekem azóta hány nőm volt!
- MÁRIÓ Nekem is volt egy csomó, persze mind otthagytott.
- CSILLA Sándor beszél!
- SÁNDOR Szóval, van két gyerekem, a nagyobb fiú, a kisebb lány. Egy nagy útépítő cégnél dolgozom. Közbeszerzések, uniós pénzek, ilyesmi.
- TIBOR Megy a lopás, mi?
- SÁNDOR Én csak projektmenedzser vagyok.
- TIBOR Hát akkor te biztos benne vagy.
- SÁNDOR Nem.
- MÁRIÓ Maguknak különben kell jelenteni, hogy mit hallottak?
- CSILLA Hogyhogy jelenteni?
- MÁRIÓ A rendőrségnek.
- CSILLA Nem, itt az őszinteség a legfontosabb, ha ez nem teremődik meg, akkor, ugye, nem érünk el eredményeket.
- MÁRIÓ Én is ezt mondanám a maga helyében, de biztos jelenteni kell, úgyhogy bármit inkább ne mondj el, főleg a közbeszerzésekről ne.
- TIBOR Arról lehet, mert a rendőrök is benne vannak.
- TÜNDE Higgyék el, hogy nem! Ez olyan, mint a gyónás.
- BOGI Hogyhogy olyan?
- TÜNDE Hogy bármit elmondhatnak, az innét nem kerülhet ki, és magukat is arra kérem, hogy ne mondják el senkinek. Pláne névvel ne!
- MÁRIÓ Á, azt nem lehet elhinni, hogy nincs ilyen kötelező jelentés.
- TÜNDE Miért?
- MÁRIÓ Hát hol vagyunk? Közlekedésfelügyeleti hatóság. Itt aztán még a falnak is füle van.
- CSILLA Menjünk tovább. Tartanunk kell az időt! Tibor.

TIBOR Azért tényleg nincs olyan, hogy elmondják, mert nekem azért olyan, hogy...

CSILLA Mondom, hogy nincs!

MÁRIÓ Mi a biztosíték?

CSILLA Az, hogy azt mondom.

TIBOR Na jó, akkor vegyük úgy, hogy elhittem. Szóval nekem van a Bérkocsis utcában egy boltom. Éjjel-nappali. Előtte meg persze állami gondozott voltam, onnét jöttem föl.

TÜNDE Intézet?

TIBOR Ja, a muterom lemondott rólam. Így nem könnyű életet kezdeni, de nekem sikerült. Van egy kisgyerekem meg egy feleségem. A boltban voltam mindig, az olyan, hogy mindenki bejön, a rendőrök is, meg a bűnözők, hogy minden éjszaka vagy buli, vagy verekedés. Másképp nem lehet. Ez a lényege, hogy csak így tud működni. Volt, hogy lóttek is, meg bomba...

BOGI Fú, bomba?

RÉKA Nem tudom, én lehet, hogy rossz csoportba kerültem.

CSILLA *(felmutatja a névsort)* Mért gondolja?, itt van a neve. Ja, tényleg, a jelenléti ív, körbe is adom. Szóval mért gondolja?

RÉKA Mert én csak egypár korty pezsgőt ittam egy céges rendezvényen, és nem csináltam semmit, amúgy marketinges vagyok, szóval, itt meg olyan, mintha bűnözők lennének...

TIBOR Most figyelj, hogy hívnak *(közlebb hajol Rékához)*, ja, Réka? Nem tudsz szebben írni?

RÉKA Csak így tudok, és ez szép.

TIBOR Figyelj, Réka, azért azt nem mondhatod, érted, hogy bűnöző, mert te hol nőttél fel? Budán, mi?

RÉKA Hát igen, de azért nem a hegyen.

TIBOR Szóval engem meg belökött az anyám egy nevelőintézetbe, tudod, mi lett volna veled ott? Szétkeféltek volna a nevelőtanárok már tízévesen, szóval, te nekem ne mondj ilyeneket, hogy bűnöző, érted.

CSILLA Nyugalom, emberek, akkor Réka.

RÉKA Én tényleg Budán születtem, és ott is lakom, egyelőre egyedül élek, mert olyan a meló, hogy nehéz ismerkedni, egy multinál vagyok, olajszállítmányokat szervezünk a világon mindenütt. Volt egy pasi, azzal voltam egy ideig, de aztán elhidegültünk, ő is egy multinál dolgozott, szóval nem találkoztunk, ha meg igen, akkor csak aludtunk, de majd persze szeretnék családot, már nézem a párkereső oldalakat, van olyan, ahol pont olyanok vannak, akik nekem lennének jók. De most így van.

MÁRIÓ Esetleg elmehetünk együtt valahová.

RÉKA Veled? Az ki van zárva.

MÁRIÓ Nem tudom, miért ilyenek velem a nők, az anyám miatt, biztos.

TIBOR Neked legalább volt.

MÁRIÓ De milyen volt, a faterom először elmenekült, aztán öngyilkos lett miatta.

LACI Tényleg?

MÁRIÓ Ja. Mindig az hal meg a szülők közül, akit szeretsz.

CSILLA Márió!

MÁRIÓ Mi van, mit akar?

CSILLA Most mondja maga!

MÁRIÓ De nincs olyan, hogy kötelező elmondani a rendőrségnek?

CSILLA Mondom, ez olyan, mint a gyónás, hogy a pap se mondhatja el, és a modern világban, amikor már senki nem hisz istenben, a pszichológusok lettek a papok.

MÁRIÓ Mi? Én például hiszek istenben, csak nem szeretem, utálok az istent, viszont nem hiszek a pszichológusokban, mert biztos beszervezte őket a rendőség.

TÜNDE Higgye el, nekünk mindent elmondhat, még azt is, ami a tudatalattijában van.

MÁRIÓ Hol?

TÜNDE Mindegy, most beszéljen magáról, abban, gondolom, nincs olyan, amitől félni kell.

MÁRIÓ Hát de, például az anyám elég félelmetes volt!

TÜNDE Erről majd ha eljön magán-terápiára.

CSILLA Tünde, ez még korai.

TÜNDE Ja, bocs, csak ha már megemlítettem, elég jó hatásfokkal dolgozom.

CSILLA Tünde, most Márió beszél!

MÁRIÓ Szóval az apám olasz, anyám magyar, azért hívnak így olaszul. A húsiparban dolgozom, Olaszországba szállítok húst.

SANYI Fú, bazmeg, te voltál, aki ilyen kismadarakat szállítottál illegálisan, láttam a Fókuszban!

LACI Megdöglöttek, mert nem volt levegő.

SÁNDOR Azok a menekültek voltak.

BOGI Az a sok aranyos énekesmádár?

SÁNDOR Nem, az a harminc menekült.

SANYI Fú, bazmeg, és nem csuktak le miatta?

MÁRIÓ Nem, mert én bárányt szállítottam legálisan. Annyi pénzem volt, érted, ha meg nem, akkor indítottam egy újabb szállítmányt, érted, nekem az üzlet kurvára ment. Ha nem hagy el az a rohadt kurva.

CSILLA Márió!

MÁRIÓ Jó, bocsánat, szóval, ha nem hagy el az a *(kicsit elakad)* rohadt

kurva, akkor még most is menne. De utána megborultam. Én nem tudom, hogy van, minden nő kibaszik velem, érted, mindegyik, először azt mondja, hogy én vagyok a minden, aztán meg lelépnek, én meg ott maradok a szarban.

CSILLA Márió!

MÁRIÓ Jó, bocsánat, csak én nem tudok olyan jól magyarul, mert az apám olasz volt, és tőle tanultam az anyanyelvemet, mert az anyám olyan volt, hogy tőle még azt sem lehetett. Szóval minden nő otthagy, én meg maradok benne a szarban. Először az anyám csinálta meg, most meg itt van ez a rohadt kurva, és már felélttem a tartalékaimat is, érted, idegileg is, ráadásul a rendőrök elvették a jogsim, az is miatta volt.

CSILLA Hagyjuk az eseményt, majd később.

TÜNDE Sanyi!

SANYI Tessék.

TÜNDE Maga jön.

SANYI Most mondjam én?

TÜNDE Hát persze.

SANYI Van két családom.

TÜNDE Hogyhogy kettő?

SANYI Hogy két lányom.

TÜNDE Ja, értem, másra gondoltam.

SANYI Mire?

TÜNDE Hogy család, apa, anya, gyerekek, hogy abból van kettő.

SANYI Ja, úgy nincs egy se. Szóval én a vendéglátásból jöttem, mármint hogy ma is onnét konkrétan, mert ma is lesz egy borvacsora. A szakács nagyon fontos ilyenkor, hogy mit csinál és hogyan. Én a gyerekeimet nagyon szeretem, de tényleg. Nem élek velük, de mindennap látom őket, mindennap megyek hozzájuk. Én viszem őket az oviba. És amikor mentem haza a kismotorral...

CSILLA Az eseményt hagyjuk.

SANYI Ja, bocs. Én tényleg mindent a gyerekekért, mert nem akarom, hogy nekik az legyen, ami velem volt, hogy annyit dolgozni, hogy egyáltalán élni tudjak. Vidékről feljönni egyedül, úgy, hogy a szüleim tényleg semmit, mert nem volt miből. De nekik már van itt Pest-erzsébeten minden. Én meg al-bérletben vagyok, de nekem az jó. Nekem az ott az otthonom, ami ott maradt. Csak az rossz, hogy mikor mentem haza, akkor volt már ott egy másik férfi. Azt mondja a kis-lányom, hogy az is papa, vagyis az papa, mert én apa vagyok.

CSILLA Maga ivott, Sándor?

SANYI Sanyi vagyok.

CSILLA Érti, mit kérdeztem, ivott?

SANYI Én, dehogyan ittam, az volt, hogy nem szabad inni és elkészni.

TÜNDE Biztos nem? Jobb, ha el-mondja, mert akkor talán meg tudunk bocsátani, mert van arra lehetőség.

CSILLA Nincs. Arra pont nincs lehet-ség, te is tudod, Tünde.

TÜNDE Jó, csak akarom, hogy az igazat mondja, és csak így lehet, vagy a szondával.

EMIL Ha hazugsággal csikarjuk ki a vallomást, az törvényellenes, mert ez valójában kényszer.

TIBOR Hol a faszban dolgozol te, hogy így nyomod a paragrafusokat?

EMIL Olyan iskolába jártam, ahol tanították.

MÁRIÓ Ez *(közelebb hajon Emilhez)*, vagyis Emil biztos be van épít-ve, nem is vették el neki. Biztos minden csoportban van egy ilyen, hogy jelentsen, hogy ne kelljen a pszichológusnak.

CSILLA Biztosítom róla, hogy Emil-nek is elvették.

SANYI Szóval én biztos nem.

TÜNDE Mit nem?

SANYI Hogy biztos nem ittam.

TÜNDE Ja, már kiment a fejemből, hogy kérdeztem.

SANYI Mert én nem vagyok olyan, tegnap még igen, de ma már tényleg nem, de hát a vendéglátás olyan, hogy ott kell, meg aztán egy borvacsorát nem lehet úgy végig-csinálni, hogy az ember nem iszik.

BOGI Én nem kerülök sorra? Tökre unatkozom. Kit érdekelnek má-sok.

CSILLA De pont maga jön.

BOGI Na végre!

MÁRIÓ Nem érsz rá ma este?

BOGI Hülye vagy, nekem már van valakim.

MÁRIÓ Az én feleségemnek is volt, vagyis az élettársamnak, és most mi van, hát hogy nincs, vagyis hogy én már nem vagyok, de ami-kor voltam, akkor is volt valaki, mert kiderült, persze csak később. Szóval attól, hogy van valakid, az nem akadály.

BOGI Nem, érted, veled pláne nem.

MÁRIÓ Egy nő sem akar, egyszerűen kikészülnek ettől az idegeim, ezért kell ittasan vezetnem. Egyszerűen nem lehet elkerülni. Meg külön-ben se fogok ott hagyni egy olasz sportkocsit a kocsmá előtt, mint egy biciklit.

CSILLA Bogi jön, Márió, maga már volt.

BOGI Akkor mondhatom? Mondha-tom?

TIBOR Mondjad már, ha lehet, kicsit ütemesebben, mert te is rohadt unalmas vagy.

BOGI Mondom, csak valaki mindig közbeszól, például te is. Olyan, mint a színházban, hogy mindenki beszél, aki a színpadon van, senki nem tudja befogni a pofáját.

SÁNDOR Én például nem szóltam semmit.

ANNA Én sem.

BOGI Jó, de a többiek igen.

SÁNDOR Nem érted, Bogi, akkor nem mindenki, szóval nem igaz, amit mondtál.

BOGI A férfiak olyan korlátozottak, mindig elakadnak valami lényegtelennél.

SÁNDOR Korlátoztak.

BOGI Mért, én mit mondtam?

SÁNDOR Mást.

TIBOR Mondd már, baszki, hallod!

BOGI Ne legyél már annyira agresszív.

TIBOR Én ilyen vagyok, ha nem vagyok agresszív, érted! Azt jobb, ha nem tudod meg, milyen vagyok, amikor agresszív vagyok.

BOGI Nyugi már!

TIBOR Ne nyugizzál, hanem mondd!

TÜNDE Tibor, egymás elfogadása, érti a jelszót, szeretet, olyannak kell lenni, mint karácsonykor, hogy mindenki szereti egymást.

TIBOR Utálom a karácsonyt, az intézetben, amikor a nevelők berúgtak, jó, hagyjuk, jobb nem beszélni arról, hogy mit jelentett nekik a szeretet.

CSILLA Mondja, Bogi!

BOGI Sz'al én csak jöttem haza a diszkóból.

CSILLA Most nem az eseményt kell, Bogi.

BOGI Ja, bocs, eltévesztettem.

TÜNDE Beszéljen magáról, hogy kicsoda!

BOGI Hát úgy van, hogy én műkörös vagyok. Van egy hely, amit bérelünk hárman, minden van ott, komplex szolgáltatás, hogy kozmetika meg fodrász is. Érdén lakom, meg a szüleim is, de a bolt marha jó helyen van, a Körúton,

tényleg bárki bejöhet, külföldiek is, egy kicsit tudok angolul, annyit, amennyi a szakmához kell, meg a számokat.

CSILLA Mindenki megvolt?

EMIL Én még nem.

CSILLA Emil, akkor most Emil.

EMIL A szüleimmel élek.

TÜNDE És mit dolgozik?

EMIL Sajnos nem beszélhetek róla.

SANYI Fú, te valami ilyen kommandós?

EMIL Mondom, hogy olyan, amiről nem beszélhetek.

MÁRIÓ Hová kerültem, van közöttünk egy rendőr is, te jelentesz, mi? Az biztos, hogy te, ha a pszichológus nem, akkor biztos te.

EMIL Nem vagyok rendőr!

CSILLA Hová megy, Márió?

MÁRIÓ Vécére kell mennem, valami van a proosztatámmal.

CSILLA De hát nincs még vége.

MÁRIÓ De nekem mennem kell, ezt nem maga dönti el, hanem a proosztatám. Hol a vécé?

TÜNDE Rögtön mellettünk, balra.

TIBOR Ez nem semmi ez a fickó, baszki, mekkora arc.

Kokain felszipantáshangja a vécé felől.

TÜNDE Mi ez a hang?

SÁNDOR Szippantás.

TÜNDE Azt mondta, a proosztata...

TIBOR Nem az orrán vizek.

Márió visszajön.

CSILLA Maga mit csinált a vécében?

MÁRIÓ Semmit.

CSILLA De mi volt az a szippantás?, egészen behallatszott.

MÁRIÓ Meg vagyok fázva, az van, hogy meg vagyok fázva.

TÜNDE Gyanús!

MÁRIÓ Most maga rendőr, lehet, hogy rendőrpszichológus, és jön

- ezzel az őszinteségdumával, tényleg kurvára gyanús itt minden.
- CSILLA A mai napot egy kérdéssel zárjuk.
- ANNA Bocs, én még nem voltam, de persze nem ragaszkodom.
- TÜNDE Hát milyen szórakozottak vagyunk. Az az igazság, hogy a pszichológia is olyan, mint a művészet, hogy aki ezt csinálja, kicsit művész, és azzal az is jár, hogy olyan szórakozott, nem e világi, értik.
- CSILLA Köszönöm, Tünde, de valójában csak kíváncsi voltam, hogy szól-e maga vagy valaki más. Nem kifejeztettük, olyat mi soha nem, az szakmai hiba volna, és mi már húsz éve csináljuk, olyat mi soha nem. Szóval, akkor Anna.
- ANNA Harmincéves vagyok.
- TIBOR Baromi jól nézel ki, azt hittem, huszonöt.
- ANNA Nem, harminc.
- Csend.
- MÁRIÓ Esetleg nem akarsz...
- ANNA Nem, biztos, hogy nem.
- MÁRIÓ De miért, te mért nem?
- TÜNDE Hallgatjuk, Anna.
- ANNA Szóval én egy újságnál dolgozom.
- EMIL Újságíró vagy?
- ANNA Aha.
- LACI Nálunk is van a cé lépcsőházban egy újságíró, a kerületi lapba ír. Na, az úgy iszik, hogy vedel. Azt mondta, ez olyan munkahelyi ártalom. Végül is mindig a kocsmában ír.
- ANNA Én nem szoktam inni.
- CSILLA Akkor nem került volna ide!
- TIBOR Meg fogja írni, ezer százalék, hogy meg fogja írni. Ebből élnek, hogy mindent megírnak.
- ANNA Női lap, ott ilyenekkel nem lehet előjönni, hogy ittas vezetés, csak hogy párkapcsolati problémák meg családi örömök.
- SANYI Mindenki iszik.
- MÁRIÓ Ezt tőlem tanultad.
- SANYI Hogyhogy?
- MÁRIÓ Hogy én mondtam először.
- SANYI Ez nem olyan, hogy valaki mondta először, ez olyan, hogy bárki mondhatja.
- MÁRIÓ De nem bárki mondta, hanem én.
- CSILLA Ennyi, Anna?
- ANNA Ha elég.
- TÜNDE Olvashattam magától valamit?
- ANNA Nem a saját nevemen írok.
- TÜNDE Mért?
- ANNA Nem akartam. Vagyis nem lehetett, mert foglalt a név.
- CSILLA Mért, hogy hívják?
- ANNA Jókai Annának.
- CSILLA Ja, értem...
- TÜNDE Én is.
- LACI Mi az, hogy foglalt név?
- ANNA Hogy van már egy olyan nevű író.
- TIBOR De én például nem ismerem, szóval nekem nincs.
- SANYI Nekem se.
- LACI Én már hallottam róla, de azt hittem, az egy férfi.
- ANNA Jó, hagyjuk.
- CSILLA Na, akkor most végre jöhet a kérdés!
- TÜNDE Mondhatod!
- CSILLA Épp azt akarom.
- TÜNDE Csak már alig van idő.
- CSILLA Akkor ne szólj közbe!
- SANYI Mi a kérdés, mert nekem van még egy borvacsorám.
- CSILLA Ki vezetett azóta, hogy elvették a jogosítványát?
- MÁRIÓ Most akkor ez tényleg nem úgy van, hogy az emberre ott várnak lent a rendőrök, ha megmondja?
- CSILLA Nem, mondom, a bizalom az alap.

MÁRIÓ Én vezetek, de inkább azt mondom, hogy nem.

CSILLA Szóval igen.

MÁRIÓ Mondom, hogy nem.

TIBOR Hát én vezettem, a gyerek Törökbálintra jár iskolába, azt nem lehet békávéval, pláne most, hogy ritkították a járatokat.

SANYI Mindig ritkítják a járatokat.

SÁNDOR Egyszer még leáll a békávé.

EMIL Hogyhogy leáll?

SÁNDOR Ha annyira megritkulnak, hogy már nem lehet értelmezni menetrendszerűen.

SANYI Mi?

SÁNDOR Mert van olyan ritkaság, amit már nem lehet rendszerességnek tekinteni.

TIBOR Ezt nem értem.

MÁRIÓ Mit nem értesz, olyan, mint az alkalmi szex.

TIBOR Mi?

MÁRIÓ Hogy a békávé is olyan lesz, mint az alkalmi szex, hogy nem lehet tudni, hogy mikor lesz a következő. Nekem például legutóbb...

BOGI A nők olyat nem csinálnak.

TIBOR Mit?

BOGI Alkalmi szexet, mert nem olyanok.

SÁNDOR Akkor a férfiak se tudnának.

BOGI Most mi van?

SÁNDOR Érted, nő is kell hozzá.

RÉKA De a nő nem tudja, hogy ez alkalmi, azt hiszi, hogy a faszi tényleg járni akar vele. De olyan szemetek, hogy másnap még egy esemest se.

BOGI Igen, így van, ahogy a Réka mondja!

CSILLA Ezt hagyjuk most, mert nem tartozik ide.

TÜNDE De azért nagyon emberi, hogy ilyesmi is szóba kerül.

CSILLA Szóval még ki?

SANYI Mi az, hogy még ki?

CSILLA Ki vezetett még azóta?

Négyen felteszik a kezüket.

CSILLA Ki vezetett úgy, hogy ivott is?

Sándor felteszi a kezét.

CSILLA Csak Sándor?

MÁRIÓ Csak ő olyan hülye, hogy megmondja.

SÁNDOR Elfogadtam a játékszabályt.

TIBOR Milyen játékszabályt?

SÁNDOR Hogy őszinték leszünk.

TÜNDE Én biztos vagyok abban, hogy változni fognak a számok az utánpótlás végére, amikor még ennél is őszintébbek leszünk egymással.

CSILLA Legalábbis eddig még mindig változtak! Akkor holnap találkozunk! Pontosság, értik, pontosság, és nó alkohol!

TÜNDE Vizontlátásra.

Elköszönnék.

SANYI Tibor, megiszunk valamit?

TIBOR Nem, nem lehet.

SANYI Mért, autóval vagy?

TIBOR Dehogy.

SANYI Ha nem vagy autóval, akkor...

TIBOR De autóval vagyok, nem azért, hanem mert mennem kell a gyerekért Törökbálintra, nem akarom, hogy egy órát várjon, már így is kések.

SANYI Senki nem akar?

Elköszönések. Szevasztok! Helló, szevasztok.

SANYI Senki? Na, mindegy, szevasztok, akkor holnap.

MÁSODIK NAP

Bent ülnek, várakoznak, mikor belépnek a pszichológusok.

CSILLA Mindenki itt van?

TIBOR Szóljon, aki nincs itt!

TÜNDE Nagyon vicces, Tibor. Maga ilyen humoros ember?

TIBOR Igyekszem, doktornő.

TÜNDE Nem vagyok doktornő.

TIBOR Akkor mit kell mondani, hogy pszichológus asszony?

TÜNDE Mondjuk a nevemet.

CSILLA Nos, hogy érzik, a tegnapi együttlétet használt?

RÉKA Meg kellett mondanom a munkahelyemen, hogy miért nem tudok bent maradni délután, és ez egy multinál kiveri a biztosítékot. Mert olyan, hogy aki ittasan beül a kocsiba, az nekik azt jelenti, hogy alkoholistá, szóval nem megbízható.

CSILLA Eddig nem tudták?

RÉKA Mit?

TIBOR Hogy alkoholistá vagy. *(Nevet.)*

CSILLA Hogy ittasan vezetett.

RÉKA Nem.

Ajtó nyílik.

SÁNDOR Bocs, ne haragudjanak, a forgalom.

CSILLA Hogyhogy a forgalom, más is a forgalomban jött, és mégis itt van.

SÁNDOR Vidékről kellett jönnöm, van egy projektünk Baja mellett, és az olyan, hogy messze van és bármi történhet.

CSILLA Nem történhet bármi. Egyet kértünk, pontosság és tiszta fej, se alkohol, se tudatmódosítók.

SÁNDOR Jó, értem, csak tényleg...

CSILLA Ne mondja azt, hogy forgalom. A pontosság jelzi, hogy maga képes-e alapszinten a normakövetésre. Aki az időt sem képes betar-

tani, az hogy képes megállni, hogy ittasan autóba ne üljön?

TÜNDE Maga volt, aki jogosítvány nélkül vezetett ittasan?

SÁNDOR Az csak egyszer volt, és csak azért vallottam be, hogy az őszinteség miatt, különben le is tagadhattam volna, ki tudja azt ellenőrizni, nincs a múltban szonda.

TÜNDE Hogy mi?

SÁNDOR Mindegy, csak foglalkozom ilyen filozófiával, és most épp arról olvastam, hogy mi a valóság.

MÁRIÓ Az a valóság, hogy itt basszuk el az időnket.

CSILLA Márió!

SANYI Nekem ma még borvacsorám van.

TIBOR Ja, én is késve értem tegnap a gyerekért Törökbálintra.

BOGI Mért kell olyan rohadt messzire járatni?

TIBOR Akárhová nem íratom be, nem akarom, hogy belőle is állami gondozott legyen.

BOGI Az függ az iskolától?

TIBOR Függ.

BOGI Aszitterem a szülők miatt.

TIBOR A szülők miatt is, de utána az iskolától.

SÁNDOR Most akkor mi legyen? El kell mennem?

TÜNDE Sándor, most az egyszer, vegyük úgy, hogy nem késett, de ha holnap így érkezik, akkor ne jöjjön be, érti, egyáltalán ne kopogjon, hanem menjen azonnal az oktatási központba és fizessen be egy újabb foglalkozásra.

CSILLA Szerencséje, Sándor, hogy Tünde ilyen jólelkű. Én meg nem tehetek mást, nem mondhatok ellent, mert az ugye szakmailag nem volna helyes, Nekünk ugyanazt kell képviselnünk.

SÁNDOR Köszönöm, holnap pontos leszek. Vagyis előbb jövök inkább.

CSILLA Nos, emberek, a folytatásban mindenki elmondja, az eseményt, egy csoporttárs lesz, aki véleményezi és elmondja az illető képes-e a korábban követett magatartásforma megváltoztatására.

TÜNDE Mert a változás nagyon fontos, nekem is épp most változik az életem, főleg a pszichodráma miatt, de van egy ilyen csakratéripia is, az is sokat segített, meg a családállítás.

MÁRIÓ Mi az a családállítás?

TÜNDE Az olyan, hogy megtudhatja, hogy a szülei meg a nagyszülei milyen traumán mentek át, amit átadtak a gyerekeiknek, azok meg ettől szenvednek, de ha megtudja az ember, hogy például az én nagymamámat megerősítették az oroszok, csak eltitkolta, akkor azt ugye meg tudom oldani.

TIBOR Hogy akkor, ha az ember tudja, akkor olyan, mintha nem történt volna meg?

TÜNDE Látom, Tibor, maga lélektanilag nem túl képzett.

TIBOR Csak nem értem, mi közöm nekem, hogy mit csináltak a szüleim, elég, hogy benyomtak a nevelőintézetbe, annál rosszabbat nem csinálhattak volna.

TÜNDE Lehet, hogy azért csinálták, mert az ő szüleikkel is történt valami trauma.

TIBOR Azért csinálták, mert az anyám egy bűdös kurva volt, az apám meg egy alkoholista fasz.

CSILLA Tibor, ez azért egy kicsit erős!

TIBOR Pedig pont ez volt.

MÁRIÓ Lehet, hogy én azért vagyok ilyen feszült, mert a szüleim miatt? Azt hittem, én vagyok ilyen, de ha a szüleim, akkor végül is nem tehetek róla.

TÜNDE Az úgy van...

CSILLA Figyelj, Tünde, ezt most hagyjuk, add meg az emiledet, és akkor bejelentkezhetek hozzád...

TÜNDE Tudod, hogy azt nem szabad. Az szakmailag megkérdőjelezhető lépés volna, persze a harmadik nap után majd bárkinek, csak most még nem lehet...

CSILLA Sanyi, kezdje.

SANYI Én?

CSILLA Maga.

SANYI Mit?

CSILLA Az eseményt ismertetni.

SANYI Ja, azt hittem, a szüleimről fogunk beszélni.

CSILLA Nem.

SANYI Szóval, én nagyon szeretem a gyerekeimet. Csak a feleségem nem szeret engem, mert azt mondja, iszom.

EMIL És nem iszol?

SANYI De, mert én a vendéglátásban dolgozom, és hogy lehet elképzelni egy borvacsorát úgy, hogy nem iszom.

RÉKA Én is kirúgtalak volna.

MÁRIÓ Minden nő egyforma, csak azt látja, amit látni akar, azt nem látja például, hogy a Sanyi menyire szereti a gyerekeit.

RÉKA Ez hülyeség, csak nem lehet egy alkoholistával gyereket nevelni, mert mit lát a gyerek, milyen mintát?

EMIL Én például azért nem iszom, mert a faterom örökké ivott. Szóval, lehet, hogy épp abból lesz alkoholista, aki nem látja, hogy alkoholista az apja.

BOGI Hogy ez hogy van most?

EMIL Hogy az lesz alkoholista, aki nem látja a faterját hullarészegen, meg hogy veri az anyját, aki meg látja, az nem lesz, mert látja, hogy milyen alkoholistának lenni, és pont olyan nem akar lenni, mint a faterja.

BOGI Ja, értem!

RÉKA Ez hülyeség.

EMIL Az én példám mutatja, hogy nem az.

BOGI Akkor tulajdonképpen mért vagy itt, ha nem iszol?

EMIL Csak alkalmilag, haverokkal.

BOGI Egyelőre, de tíz év múlva már egyedül minden este, nem?

EMIL Hát nem.

MÁRIÓ A nők tényleg, na, mindegy.

SANYI Én szeretem a feleségemet, de ő tényleg nem látja, hogy én mennyire szeretem a gyerekeimet, azt nem. Hogy értük tesztek mindent, a jogosítványt is miattuk vesztettem el.

TÜNDE Hogyhogy miattuk?

SANYI Hogy azért siettem haza, hogy előbb feküdhessek le, és másnap mehessek eléjük az óvodához. *(Sírósan, könnyezve.)* Mert annyira szeretem őket, és olyan nincs, hogy nincs benne az ember a napi életükben.

CSILLA Maga ivott, Sanyi?

SANYI Hogyhogy ittam-e, ez mit jelent?

CSILLA Konkrétan azt, amit mondok. Hogy ivott-e ma.

SANYI Ma?

CSILLA Igen, a múlt nem érdekel.

SÁNDOR A múlt valójában mindig olyan, amilyenek most vagyunk, nem egy objektív valóság.

TIBOR Mi van?

SÁNDOR Csak gondolkodtam rajta, hogy mindig azt mondjuk el a múltunkból, ami a mostani helyzetünk szempontjából érdekes, szóval, amit most elmesélünk, annak nem sok köze van ahhoz, ami valóban megtörtént, a tényleges valósághoz.

MÁRIÓ Hát te kurvára be tudsz szólni az embernek, ennek, bazmeg...

CSILLA Márió!

MÁRIÓ Szóval ennek semmi köze nincs a valósághoz, amikor itt vagyunk kikészülve, jogosítvány nélkül, hogy az ember attól parázik, hogy megállítja a rendőr és börtönbe kerül, mert papírok nélkül vezet ittasan.

TIBOR Van az interneten egy ilyen rendőrfelügyelő oldal, azt kell nézni, és akkor nincs gáz!

CSILLA Ne térrünk el a tárgytól. Sanyi válaszoljon a kérdésemre.

SANYI Milyen kérdésre?

CSILLA Hogy ma, mielőtt idejött, ivott-e.

SANYI Hát ittam, de csak annyit, hogy nem sokat.

CSILLA Ugye tudja, hogy ez mit jelent?

SANYI Mit?

CSILLA Hogy most álljon fel és menjen el.

Kis csend.

SANYI De doktornő, ezt ne csinálja, nekem gyerekeim vannak, és nagyon szeretem őket.

CSILLA Mondom, álljon fel és menjen el! Három napot nem bír ki. Mit lehet magától várni?

SANYI De doktornő, én tényleg csak egy kicsit, mert a borvacSORA miatt.

CSILLA Vizontlátásra.

SÁNDOR Nem lehetne, hogy most az egyszer kivételt, tényleg tegnap nem ivott.

TÜNDE De tegnap is ivott, csak nem akartunk ügyet csinálni belőle, mert nem látszott ennyire.

CSILLA Szóval egyszer már kivételt tettünk, és tudni szeretettük volna, hogy ma mi lesz. Hát épp ez.

SÁNDOR Mégiscsak emberek vagyunk, és mindenki hibázik, a ló is.

TÜNDE Mi van a lóval?

SÁNDOR Hogy négy lába van, tudja.

- TÜNDE Mi van akkor, persze hogy négy, kettőn nem tudna megállni.
- SÁNDOR Szóval, hogy mégis megbotlik.
- TÜNDE Ja, értem.
- LACI Én nem értem.
- SÁNDOR Csak hogy mindenki hibázhat, én is hibáztam, amikor késétem, és el lett nézve nekem.
- LACI És ehhez mi köze a lovaknak?
- SÁNDOR Mindegy.
- MÁRIÓ Tényleg igaza van a Sándornak.
- TIBOR Szerintem is! El kéne nézni, a gyerekeknek kell az a pénz, nem lehet, hogy megint lepengessen százezret, biztos magukkal is előfordult.
- CSILLA Nem, velünk nem, mert tudjuk, mit kell csinálni, hogy elkerüljük, és azt akarjuk, hogy magukkal se, azt akarjuk megtanítani ez alatt a három nap alatt, hogy hogyan kell.
- ANNA De nem árt senkinek.
- MÁRIÓ Az újságíró eddig marhára hallgatott.
- TIBOR Biztos jegyzetelt.
- EMIL Nem jegyzetelt. Figyeltem.
- TIBOR Fejben. Úgy szoktak, hogy ne vegyék észre.
- SANYI Én tényleg megbántam, doktornő, de úgy adódott, hogy...
- CSILLA Ugye nem akar hazudni?
- SANYI Nem, tényleg nem, csak most már nem tudok változtatni.
- BOGI Különben nekem hiányozna, ha pont ő nem lenne.
- TÜNDE Na jó, de holnap, ha holnap, akkor vége, érti, Sanyi.
- SANYI Nem fog többet lenni, doktornő, tényleg. És rendesen viselkedek majd most is.
- CSILLA Ezt nem kellett volna, Tünde.
- TÜNDE Néha meg kell érteni, emberek vagyunk, ráadásul pszichológusok, a pap is megbocsájt.
- MÁRIÓ Nem a pap.
- TÜNDE De a pap, amikor gyón az ember.
- MÁRIÓ Nem ő, hanem az isten.
- TÜNDE Pláne, az még fontosabb, ha az isten!
- CSILLA Jó, maradjon.
- SANYI Köszönöm, doktornő, tényleg többet nem lesz ilyen!
- CSILLA Inkább hallgasson! Csak a Tünde miatt, és én nem mondhatom a mást, ha a Tünde azt mondta. Akkor Emil.
- EMIL Tessék?
- CSILLA Mondja el az eseményt. És akkor Sándor lesz, aki véleményez.
- EMIL Szóval az volt, hogy itthon volt Irakból a haverom, mert szabadságon volt, és épp ment vissza, meg pont akkor volt a születésnapja is, szóval több dolog is összejött, meg egy másik haverunknak, aki, na, mindegy, azt nem mondom, vagyis nem mondhatom, hogy mit csinál, neki meg volt a névnapja, mert pont Ákosnak hívták.
- TIBOR Neked milyen haverjaid vannak?
- BOGI Nekem tetszik, ez jól kezdődik!
- LACI Bárkit lehet Ákosnak hívni. Nálunk Békásmegyeren is van kettő is.
- TÜNDE Adjuk meg a tiszteletet egymásnak, most Emil beszél.
- EMIL Hát délután kezdtük, aztán az úgy volt, hogy fejenként volt egy üveg viszki, azt megittuk, meg szomjasak is voltunk, szóval körülbelül tíz-tizenkét sör.
- RÉKA Én biztos, hogy jó csoportban vagyok?
- CSILLA Nyugodjon meg, Réka, ez a maga csoportja.
- RÉKA Jó, csak én nem ismerek ilyen embereket.
- CSILLA Most végre megismerhet, mert maga sem ok nélkül van itt.

RÉKA De én tulajdonképpen nem is ittam.

CSILLA Épp ellenkezőleg, tulajdonképpen ivott.

BOGI Hogy tudtál így vezetni, egyáltalán, hogyhogy még élsz?

EMIL Nem így vezettem, mert én is tudom, hogy így nem lehet, hanem lefeküdtem aludni, aztán felkeltem kettőkor, és ettem meg ittam, szóval mindent megtettem, hogy kimenjen belőlem.

TÜNDE Az evés nem segít, ezt jobb, ha tőlem tudják, mert az étel akkor befedi a gyomorfalat, és az alkoholnak nem lesz elég helye, hogy felszívódjon, s utána a szervezet feldolgozza. Szóval, ha valaki eszik, tovább hordozza az alkoholt.

EMIL Én úgy tudtam, hogy...

TÜNDE Rosszul tudta. Ezt jobb megjegyezni. Ráadásul, ha eszik, kevésbé érzi magát részegnek, szóval még inkább azt hiszi, hogy beülhet a kocsi, magára szabadítva így a visszafordíthatatlan bűncselekmények garmadáját. De maguk nem ilyet követtek el... Ja, és az ivással is ez a helyzet, a víz is gátolja a lebontást.

EMIL Mindegy, én szomjas voltam meg éheztem, és én ittam meg ettem, mert a mama főzött ebédet, vasárnap volt, és újra lefeküdtem, amikor hét körül hívtak, hogy el kell mennem, és akkor történt a dolog.

CSILLA Hová kellett mennie, hogy nem lehetett eltolni későbbre?

EMIL Erről nem beszélhetek, egy informátor jelentkezett, hogy akar velem találkozni, de többet nem mondhatok.

BOGI Informátor, tiszta krimi, ha ezt elmondom az üzletben, hát, mindenki irigyelni fog.

TIBOR Mondd meg nekik, hogy ezért érdemes ittasan vezetni, ilyen élményekben lesz részük!

MÁRIÓ Nem kell nézni a Poarót a tévében, meg a Kolombót.

SÁNDOR Ez olyan, hogy drámát lehetne írni belőle!

LACI Én nem tudnám ezt színpadon eljátszani!

SÁNDOR Nem te játszánád, hanem színészek.

LACI Ja, az más, ha színészek. De ki hiszi el egy színésznek, hogy ittasan vezetett?

TIBOR Azok mindig ittasan vezetnek, egy csomóan meg is hálnak miatta, tudom, mert ők is bejártak éjszaka a boltba, mármint amíg nem haltak meg egy halálos baleset során.

TÜNDE Emberek, adjuk meg a tiszteletet egymásnak. Én beiratkoztam egy önismereti tréningre, és egyrészt most már tudom, ki vagyok, meg azt is tudom, hogy csak akkor lehetek önmagam, ha másoknak is megadom a tiszteletet, hogy önmaguk lehessenek.

MÁRIÓ A feleségem is járt mindenre, azért hagyott ott, mert azt mondták neki, hogy csak úgy válhat önálló személyiséggé, ha engem lapátra tesz, meg persze összejött a spirituális vezetőjével, akik azért csinálják az egészséget, mert pont ezt akarják. Mármint a nőket, és köpnek az ilyen szellemi faszságokra, amiket amúgy hirdetnek, hogy világlélek meg nirvána.

CSILLA Most senki ne hozakodjon elő a magánügyeivel, ez rád is vonatkozik, Tünde.

TÜNDE Csak szeretném, ha komplex fejlődésen mennének át a résztvevők.

CSILLA Ez nem terápia.

SÁNDOR Nem az? Akkor mi?

CSILLA Utánképzés ittas vezetőknek, hogy ne üljenek be részegen a kocsiba.

RÉKA Én nem voltam részeg.

EMIL Én sem.

CSILLA Folytassa, Emil.

EMIL Szóval, már nem voltam ittas akkor, legalábbis azt hittem, hogy nem. Már majdnem hazaértem, amikor, van ott egy utca, hülye fekvőrendőrökkel, és volt egy ember előttem, szuzukival, egy hülye öreg fickó, ki a fasz jár szuzukival, ilyen vén csókák, és annyira féltik, mert beletették a kocsiba az összes megtakarításukat, azt hiszik, ferrári, és megijedt a fekvőrendőrtől, hogy szétrázza azt a szar kocsit, mert persze utolsó pillanatban vette észre, annyira szarul vezet, és belelépett a fékbe...

MÁRIÓ Ezek a vén hülyék, mért kapnak ezek még jogsit.

EMIL Ja, én meg nem bírtam olyan gyorsan megállni, és belementem hátulról. De mindent elismertem, hogy én vagyok a hibás, ilyeneket. Aztán a vén fasz hívott egy másik vén hülyét, az meg kihívta a rendőrséget, és persze azok meg, hogy fújjak, és akkor lett nulla egész kilenc.

CSILLA A munkahelyén mit szóltak?

EMIL Olyan helyen dolgozok, hogy szigorúak a szabályok, szóval fegyelmi, de nem tettek ki.

TÜNDE Hány kilométert ment a kocsijával?

EMIL Körülbelül tízet.

CSILLA Mennyibe került ez magának, beleértve az autó hiányát is?

EMIL Körülbelül hatszázezerbe meg a munkahelyi fegyelmibe.

TÜNDE Akkor kilométerenként hatvanezer, meg egytized fegyelmi, nem annyira olcsó taxiszámla.

CSILLA Mit gondol, Sándor?

SÁNDOR Szerintem Emil megbánta, amit tett, és soha nem fog ittasan vezetni.

SANYI Aki ivott, az inni is fog.

CSILLA Sanyi, örüljön, hogy nem dobtuk ki!

SANYI Bocsánat, doktornő, én tényleg szeretem a gyerekeimet.

CSILLA Réka elmondja, és akkor Emil lesz az értékelő.

RÉKA Nem lehetne, hogy Bogi, már össze is barátkoztunk, hozzájuk fogok járni, kicsit persze messze van nekem, de fontos a bizalom.

TIBOR A nők mindig oda járnak fodrászhoz, ami a lehető legmesszebb van, hiába ott a sarkon is egy fodrász, az nem jó.

CSILLA Tibor, magát nem kérdezte senki.

TIBOR Csak tényleg ezt nem lehet megérteni, hogy hogy van valakinek annyi ideje, hogy átutazzon a városon egy hülye hajvágásért.

TÜNDE Az az igazság, hogy én is Óbudára járok, pedig már húsz éve kiköltöztem a lányommal Csömörrre.

MÁRIÓ Csömörrre?

TÜNDE Igen.

MÁRIÓ Hogy lehet ilyen helyen lakni, hogy Csömör!

SÁNDOR Mért, Hugyagon jobb?

LACI Olyan falu nincs is.

SÁNDOR De van, egy csomó fura nevű falu van. Ez például azt jelenti a régi magyarban, hogy esthajnalcsillag.

EMIL A Hugyag azt jelenti, hogy esthajnalcsillag?

SÁNDOR Ja, ómagyarul.

EMIL Ez biztos kamu.

SANYI Ez kinek a mizse? A Lajos mizse.

LACI Ez vicces, ezt megjegyzem. Kinek a mizse, a Lajos mizse.

TÜNDE Pedig Csömör nagyon lakályos, szép kertek vannak, sok fa,

és nincsenek például vízerek a házak alatt.

TIBOR Milyen erek?

CSILLA Tünde, tartanunk kell magunkat az időhöz, mi is előbb akarjuk befejezni.

TÜNDE Csak jó, ha vannak emberi dolgok is egy ilyen beszélgetésben, mert mi is emberek vagyunk, és Csömörön is lehet valaki boldog.

RÉKA Akkor lehet a Bogi?

CSILLA Jó, akkor Bogi.

RÉKA Szóval én csak egy ilyen munkahelyi partin voltam a Margitszigeten, mert ott volt, hogy megünnepeljük egyszerre mindenki születésnapját meg névnapját.

TIBOR Ezek a multik milyen praktikusak.

RÉKA Ja, aztán innéttől ezzel már nem kell törődni, nem úgy van, mint a közsférában, hogy ma a Marikákat ünnepeljük, holnap meg az Erzsikéket, hogy az egész év tele van munkahelyi zsúrokkal. Aztán csodálkozunk, hogy egy útlevélkérélmét is fél nap elintézni. És akkor még panaszkodnak, hogy kevés a pénz, a versenyszférában egy hét alatt meghalának, amikor azt mondja a főnök, hogy nincs túlórapénz, mert pont nyolc óra elég ennyi munkára, csak azért nem megy, mert szarok vagyunk, vagy nem vagyunk elég motiváltak, de a következő csapatépítő tréningen majd kigyomláljuk a férget! Aztán az ember csak retteg, hogy valójában ő lesz-e lapátra téve, vagy a mellette ülő kolléganő!

CSILLA Réka, koncentráljunk a témára.

RÉKA Ja, igen, bocs, csak épp ma volt egy konfliktusom, mert ide kellett jönnöm, szóval, csak a koccintás miatt ittam egy kis pezsgőt.

TÜNDE Azért annyira nem volt kicsi.

RÉKA Sok emberrel kellett koccintani, én mégiscsak vezető vagyok, vagyis majdnem, vezető leszek. Szóval mindig csak egy kortyot ittam.

TIBOR Abból azért nehezen jön össze a nulla nyolc.

RÉKA De összejött, és akkor elindultam a parkolóból, aztán mentem rendesen át a hídon, kicsit ugyan felcsúsztam a járdára, de az semmi nem volt, elbambultam, olyan szépen süttött a nap, szóval semmi nem volt, a gyalogosok arrébb ugrottak, jó, kicsit megijedtem.

SÁNDOR A gyalogosok nem?

RÉKA Nem tudom, azt nem figyeltem, szóval, ha nincsenek ott a rendőrök, akkor semmi nem lesz belőle, de ott álltak, vagy utánam jöttek és megelőztek, mert lassan mentem, aztán rendőrség, rabosítás, jegyzőkönyv, nagyon megalázó volt. Pár korty miatt, egy csomó bűnözővel ott lenni egy éjszaka. Nem értem, mért nem kezelik külön a nőket legalább.

MÁRIÓ Ezt értétek el. Kiharcoltátok az egyenlőséget!

RÉKA Mi van?

MÁRIÓ Hogy nincs különbség, érted, ezért harcoltatok. Azt hittétek, ha azonos bér meg szavazati jog, akkor majd más előnyöket meg lehet tartani? Mint váláskor, hogy megszabadultok a férfitől, de azért a bankkártyáját meg a házat hagyja ott. Sima rablás, törvényesített rablás, hogy a fele cég az övé, hogy a faszban lenne az övé, nem ő kereste a pénzt bele, csak be lett véve, mert nem lehet bétét egyedül alapítani.

CSILLA Márió, ez nem tartozik ide.

RÉKA Azért rohadtul el van maradvva Magyarország. Ilyen dumáért nyugaton már tutti lecsukják az

embert, ez csak egy lépésre van a családon belüli erőszaktól.

MÁRIÓ Szaladj el egy jogvédő szervezethez, ott várnak ugrásra kész, egy csomó leszbikus férfigyűlölő...

CSILLA Ebből tényleg elég volt, ne kalandozzunk mindig összevissza! Bogi, mit szól?

TIBOR Pedig magyarok vagyunk.

CSILLA Mi van?

TIBOR Hogy a magyarok kalandoznak, érti, vagy kalandoztak régen.

TÜNDE Tényleg, erre nem is gondoltam, hogy mi tanítottuk meg Európának a demokráciát.

LACI A kalandozással?

TÜNDE Van egy ilyen elmélet.

MÁRIÓ Én nem vagyok magyar.

SÁNDOR De félig igen.

MÁRIÓ Azt a feletem letagadom, mert azt az anyámtól kaptam.

LACI Én örülök, hogy magyar vagyok, most is mennyi arany lett az olimpián...

CSILLA Bogi!

BOGI Szerintem a Réka már régen megbánta ezt a dolgot, nekem is elmondta, tegnap beugrottunk egy koktélna itt a képzési központ mellett, nagyon jó, meg van hepihóer, minden féláron kilencig. És jól eldumáltunk, és mondta, hogy ő ilyet soha nem tenne többet, hogy ha legközelebb lesz ilyen rendezvény, akkor gyerekpezsgővel koccint.

TÜNDE Mennyibe került ez az ötszáz méter, Réka?

RÉKA Hagyjuk, sokba.

TÜNDE De mégis.

RÉKA Háromszáz.

CSILLA Ugye megoldható, ha más-kor iszik, hogy akkor ne autóval?

RÉKA Meg, ennél még jegy nélkül a békávén is olcsóbb, mert persze nincs az embernél jegy, amikor kocsival jár.

MÁRIÓ Jó, menjünk tovább!

TÜNDE Ideges, Márió?

MÁRIÓ Igen, mert ez rohadt unalmas, egyszerűen nem lehet kibírni. Kortyonként a pezsgőcske, meg munkahelyi buli... Még azok a hülye színházi előadások is jobbak voltak, ahová a volt feleségemmel kellett menni. Persze csak később derült ki, hogy az egyik színész miatt járunk, s nem az határozza meg a programot, hogy melyik előadás jó, hanem hogy melyikben játszik. És az a színész csak rossz előadásokban játszott.

TIBOR A te csajod mindenkivel összejött?

MÁRIÓ Mért?

TIBOR Azt mondtad, a jógaedzővel is.

MÁRIÓ Ja, az a kettő ugyanaz volt, csak a színész tartott ilyen órákat, mert annyira rossz színész volt, hogy azzal nem lehetett nőkhöz jutni.

CSILLA Márió!

MÁRIÓ Tessék?

CSILLA Most akkor maga jön, ha már mindig van valami megjegyzése, most maga beszélhet!

MÁRIÓ Ki kell egy kicsit szaladnom, mert van ez a prosztataproblémám.

CSILLA Megvárjuk.

Márió megy kifelé.

SÁNDOR Tényleg komolyan azt hiszi valaki, ha tízszer meghallgatjuk ugyanazt, akkor valami változás történik? Hogy ez volt, ennyibe került, így tudtuk volna elkerülni. Ezt mindenki tudja, akkor is tudta, amikor beült az autóba.

TÜNDE Ezek kidolgozott módszerek, Amerikában is ezt alkalmazzák.

SÁNDOR De Amerikában olyan ostobák az emberek, vannak olyan

államok, ahol azt hiszik, Ádámtól és Évától származik az emberség.

SANYI Hát nem is a majomtól!

TÜNDE Látja, Sándor, ez is Amerika!

Szipogáshang.

TIBOR Hát, teljesen! (*Röhög, röhögnek.*)

Márió belép.

MÁRIÓ Mit nevettek? Rajtam? Azt nagyon nem bírom, ha rajtam, már kisgyerekkoromban is kiidegelt, ha rajtam.

EMIL Nem, csak a hangokon.

MÁRIÓ Milyen hangokon?

CSILLA Mi volt az a szippantáshang kint?

MÁRIÓ Mért, volt valami szippantáshang?

CSILLA Maga nem hallotta?

MÁRIÓ Én nem hallom a saját szippogásom, mert az olyan, hogy természetes, mert én csinálom.

CSILLA De volt!

MÁRIÓ Meg vagyok fázva, részben ezért is olyan a prosztatám, hogy dolgozik.

CSILLA Nem más?

MÁRIÓ Mi más, én nem tudom, magának van valami üldözési mániája, ha valaki kifújja az orrát, akkor az gyanús.

CSILLA Jó, hagyjuk. Kezdje!

MÁRIÓ Szóval, az volt, hogy lementem Siófokra, mert ott volt a barátnőm, vagyis az élettársam, vagyis már nem volt a barátnőm, na, mindegy, de azt mondta, hogy mégis lehet, hogy újra lesz. Legalábbis én úgy éreztem.

EMIL Mit mondott, hogy ezt gondoltad?

MÁRIÓ Te tényleg rendőr vagy, az biztos, hogy így mindenbe beleütöd az orrod!

TIBOR Engem is érdekel, hogy miből gondoltad, hogy újra lehet!

MÁRIÓ Csak megmondtá, hogy hol van, és ez akkor azt jelentette nekem, hogy hát mehetek hozzá, de mire odaértem, meggondolta magát és kirúgott. Akkor összefutottam egy helyen a régi haverjaimmal, szintén a húsiparból, és akkor mondtam, hogy mi van, aztán ittunk vodkát, négy-öt üveggel, már nem emlékszem, hogy pontosan hányval.

CSILLA Hányan voltak?

MÁRIÓ Hárman.

RÉKA Úristen, én tényleg nem ebbe a csoportba...

TIBOR Neked biztos ilyen kosztümös fapicsák között volna a helyed, csak akkor nem kéne részegen vezetni.

TÜNDE Ez azért túlzás, Tibor, a szeretet, érti, dobd vissza kenyérrrel, ilyesmi.

TIBOR Bocsnát, csak mindig baszogat mindenkit, pedig majdnem gyalogosokat gázolt az Árpád hídon, csont részegen.

BOGI A Réka csak kortyolgatott, csak pont még a szájában volt az utolsó korty, és akkor a szonda azt az utolsó kortyot mérte, ami még nem oldódott fel a szervezetében.

TIBOR Mi van?

RÉKA Ez tényleg így volt, azért mért sokat.

SÁNDOR Ez tényleg Amerika, valamelyik déli állam.

EMIL Ja, ahol azt hiszik, csak a négerek származnak a majomtól.

SANYI Azt legalább el lehet hinni.

TÜNDE Sanyi, hallgasson!

SANYI Bocsnát, doktornő.

CSILLA Márió!

MÁRIÓ Szóval, mondták a haverjaim, hogy ne menjek vissza Pestre, mert túl sok van bennem, mon-

dom, jó, akkor nem, megalszok valahol, mert én hallgatok másokra, meg tudtam, hogy ez tényleg veszélyes, nem az alkohol miatt, hanem az idegeim teljesen kivoltak a nő miatt. Van ott egy szálloda, amit ismertem, mentem oda, és volt ott egy körforgalom, nem csináltam semmit, de feltűnt a rendőröknek: egy luxuskabrió olasz rendszámmal. Na, kikanyarodok a körforgalomból, és aztán megállítottak, bevittek, a kocsi ott maradt, aztán elég szemét módon bántak velem.

TIBOR Vertek?

MÁRIÓ Majdnem. Lökdöstek, meg elvették a jogsimat, utána visszavittek, hogy a szállodába, de végül is a kocsinál tettek ki, én meg úgy voltam, hogy nem hagyok egy nyitott sportkocsit itt az út mellett, mert másnapra a kereke se lesz meg. Szóval beszálltam, hogy elmegyek a szállodához, mert az nagyon közel volt, épp azon gondolkodtam, hogy hol kell a parkolóba behajtani. Szóval, amikor elindultam, na, akkor megint jöttek, hogy álljak meg. Ugyanazok voltak, de azt mondták, ők mások, csak annyira részeg vagyok, hogy nem tudom megkülönböztetni az embereket egyenruhában. Pedig én láttam, hogy ugyanazok, különben sincs Siófokon egy helyre annyi rendőr.

TIBOR Mekkora geciség már!

SÁNDOR Ez tényleg az!

TÜNDE De nagyon érdekes jelenet, dolgozzuk fel a pszichodráma kereitei között. Mármin a saját módszeremmel. Le is védettem.

SANYI Hogyhogy levédette?

TÜNDE Csak hogy nem lehet ellopni, mert én találtam ki.

SANYI Ja, értem.

TÜNDE Tündedráma.

EMIL Micsoda?

TÜNDE Magamról neveztem el, de csak azért, mert jól hangzik, nem az egó miatt, én az egómat már régen leépítettem.

MÁRIÓ Nekem leépítették.

CSILLA Maradt így is elég, Márió!

MÁRIÓ A húskereskedelemhez már kevés!

TÜNDE Akkor Tibor lesz az egyik rendőr, a rossz, Sanyi meg a jó, mert mindig úgy vannak, jó meg rossz rendőr, ez alap. Márió meg Márió.

SANYI Most ezt tényleg nem kéne, doktornő, nem vagyunk már gyerekek.

TÜNDE Menni fog!

TIBOR Ez tényleg túlzás.

TÜNDE Akarja a jogosítványt, vagy nem?

EMIL Ez zsarolás, a törvény szerint.

MÁRIÓ Hol a faszban dolgozol te, hogy ilyeneket tudsz!

TÜNDE Tessék, Tibor, mintha színházban volna, mi vagyunk a nézők.

TIBOR Nem lehetne, hogy...

TÜNDE Nem.

Jelenet, a szereplők felállnak, Tibor rossz rendőr, Sanyi jó rendőr.

TIBOR Jó estét, közúti ellenőrzés.

MÁRIÓ Nekem már megvolt egy órája.

TIBOR Maga hisztériázott az országban, hogy feljelent mindenkit?

MÁRIÓ Mert sérültek a szabadságjogaim.

TIBOR Nem akkor sérültek, amikor halálra itta magát?

SANYI Tibikém, nem kéne hagyni?, már egyszer el lett kapva.

TIBOR Sanyikám, ne tegezz, baszki a vádlott előtt, másrészt meg csak visszaült részegen.

MÁRIÓ De mert visszahoztak a kocsihoz, én meg gondoltam, elgurulok a szállodáig.

TIBOR Nem kellett volna.

SANYI De Tibikém, nem kéne?

TIBOR Ilyenkor Tibor vagyok, érted!

SANYI Jó, csak van emberség.

TIBOR Azért hoztuk vissza ide, hogy újra elkapjuk.

SANYI Nem azért, hogy a kocsiját biztonságba helyezhesse? Mégiscsak egy luxuskabrió olasz rendszámmal.

MÁRIÓ Tudom, hogy maguk hozták vissza.

TIBOR Nem, csak maga olyan részeg, hogy nem tudja megkülönböztetni az embereket egyenruhában.

SANYI De tényleg mi voltunk...

TIBOR Sanyi, át foglak kérni vagyonszörnek vagy telefonszolgálatra, veled nem lehet együtt dolgozni!

TÜNDE Maguk kész színészek! Ha van felvétel egy színházba, már mehetnek is. Vagy egy vidéki színházhoz, ha Pesten nem sikerül. A szegedi színházban, hallottam, van megüresedés, mert épp megváltozott az igazgató, az meg szeretne új arcokat.

TIBOR Tényleg?

CSILLA És mi történt ezután?

TIBOR Tényleg jó voltam?

EMIL Marha jó.

MÁRIÓ Én is?

CSILLA Hát persze, de folytassa!

MÁRIÓ Akkor megint bevittek, és akkor bezártak az őrszobán, utána meg meghurcoltak, de nem úszák meg, az biztos, hogy meglesz a bosszú, mert meg kell lennie.

CSILLA Miről beszél, Márió?

MÁRIÓ Tudom, hogy mit fogok csinálni.

TÜNDE Mit akar csinálni?

MÁRIÓ Nem jelentik a rendőrségen? Bármit lehet mondani?

CSILLA Bármit.

MÁRIÓ Visszakapja a kapitány, mert megtudtam a nevét. Az ő felügyelete alatt történt minden.

TÜNDE De hát részegen vezetett.

MÁRIÓ Akkor sem kellett volna azt csinálni, amit csináltak. Ezt nem hagyom annyiban. Egy olasz illet nem hagyhat.

CSILLA Mit akar vele csinálni?

MÁRIÓ Nem vele, a szemet szemért, az már régen elavult, ott kell megbüntetni az embert, ahol a legjobban fáj neki.

TÜNDE Mi?

MÁRIÓ A gyerekeim verem le. Az fáj neki a legjobban. Azon a két gyereken. Akkor majd nem fog vihogni, ha hazamennek a gyerekek markukban a szemükkel.

TÜNDE Micsoda?

MÁRIÓ Egy életre kicsinálom. Egy életre.

CSILLA Maga beteg, Márió.

MÁRIÓ Nem, csak tudom, hogy mindennek megvan az ára, és ezt a rendőrkapitánynak is tudnia kell, mert ez az élet rendje, valamit valamiért.

SANYI Bocsánat, nekem ma borvacsorám van, nem mehetnék már, letelt az idő.

TÜNDE Már megint maga az, Sanyi?

SANYI Csak nekem tényleg mennem kell, mert mondták, hogy ekkor lesz vége, és én szoltam, és elő kell készíteni.

CSILLA De még nincs vége!

TÜNDE De tényleg azt ígértük, meg nekem is nemsokára kezdődik egy ajúrvédikus párterápia-továbbképzés.

CSILLA Micsoda?

TÜNDE Nem mondtam?

CSILLA Nem.

TÜNDE Pedig ez a legkorszerűbb, itt van Indiából egy vezető, vagyis Amerikából, de valójában indiai. De nem azért mondom, hogy miattam, csak mert azt ígértük, hogy időben befejezzük.

CSILLA Jó. Akkor holnap.

Köszönés, szedelőzködés, indulás.

TIBOR Igaza van a Máriónak.

EMIL Hogy ki kell nyírni a rendőrgyerekeit?

TIBOR Nem, hanem hogy ez kurva unalmas.

EMIL Három napot ki lehet bírni, és kettő már elment.

SÁNDOR *(Csillának)* Nem kéne szólni annak a rendőrnek Siófokon?

CSILLA Ez nem a mi dolgunk, ez egy utánképzés, nem nyomozóiroda.

SÁNDOR De ha lesz valami? Akkor mi is hibásak leszünk.

CSILLA Figyeljen, Sándor, maga ma késett, ugye?

SÁNDOR Igen, de ez most hogy jön ide?

CSILLA Holnap ne késsen. Ez a maga kompetenciája. Vizontlátásra!

HARMADIK NAP

A terem, mindenki bent van, helyezkednek, Csilla pakolászik valamit, Tünde zuhan be késve.

TÜNDE Bocs, kicsit késtem, de felhívtam a volt férjemet, hogy nem akarja fizetni a gyerektartást, mert a lányunk már abszolvált az egyetememen, és hogy visszaperli azt a három hónapot, amit azóta kifizetett.

CSILLA Képes volt utánamenni?

TÜNDE Képes. Erre képes volt, de hogy odatolja hozzánk a képét egy születésnapon, arra nem. Arra soha nem volt ideje. Azt mondta,

vasárnapi apuka nem akar lenni, akkor inkább semmilyen.

CSILLA De hát nem te dobtad ki.

TÜNDE Azt állítja, hogy miattam kellett elmennie.

CSILLA De volt egy másik nő.

TÜNDE Szerinte az is miattam volt, mert nem mutattam ki, hogy szeretem.

CSILLA Nem voltál elég kedves vele?

TÜNDE Dehogy, ha egy férfi ilyenről beszél, csak a dugásra gondol, hogy épp hányszor.

CSILLA De egyszerű férfinak lenni.

TÜNDE Ja. Hároméves volt az Emese, amikor a személtáda kitette a lábát a lakásból, és azóta be se kukkantott, azt se tudja, kire hasonlít.

CSILLA Kire különben?

TÜNDE Hát pont rá. Ez is egy bosszú az élettől.

CSILLA És eszedbe jut a lányodról?

TÜNDE Eszembe, pedig már húsz éve nem láttam. Egyszer se látogatott meg, csak hogy azt éreztesse, miattam van az egész. Az Emese meg apa nélkül nőtt fel, ha nem számítom a barátomat, aki ott volt a legnehezebb pillanatokban, igaz, most már ő sincs. Azért gondold el, hogy húsz év után ezért felhív, hogy visszaperel három hónap gyerektartást, hát nem tudtam két perc alatt lezárni, pedig voltam ilyen indulatkezelő terápián, de hát van olyan helyzet, aminek nem tudnak gátat vetni az indulatgátló technikák. Hogy lehet valaki ilyen ótvar, de tényleg hogy?

CSILLA Jó, nyugi, fő, hogy itt vagy, meg hogy az Emese is téged szeret.

TÜNDE Azért neked csak ott van az András.

CSILLA Ott. Mert annyi erő sincs benne, hogy elmenjen. Napokig nem

szólunk egymáshoz, csak hogy hol van, meg állj arrébb. Semmi nem érdekli, tévét is csak azért néz, hogy legyen min elaludni.

MÁRIÓ Mintha valaki késett volna ma!

TÜNDE Fő, hogy maga itt van, Márió!

EMIL Azért a doktornő nem annyira normakövető.

TÜNDE Néha előfordul.

CSILLA Mindenki itt van?

TIBOR Szóljon, aki...

CSILLA Tibor, ezt ne! Egyszer is sok volt.

TÜNDE Sanyi, mennyit ivott ma?

SANYI Nem ittam, doktornő, megígértem, hogy nem iszok, és ha én megígérek valamit, az úgy is lesz, a lányaim is tudják, ha mondom, hogy megyek értük az oviba, mert nagyon szeretem őket...

TÜNDE Biztos, vagy vegyem elő a szondát?

SANYI Biztos.

CSILLA Na, kezdjük Bogival.

BOGI Á, ez egy hülye történet.

CSILLA Azért csak mondja!

BOGI Sz'ál Diósdon voltunk diszkóba' és ittunk, de én ott hagytam a kocsit, nem akartam beleülni. A srácok meg mondták, hogy vessek.

Jelenet

EMIL *(mint diszkós srác)* Figyelj, most mit szarozol, ismerjük a rendőröket.

BOGI Nem értetek, nem ülök be. Idehoztalak, az is elég, nem viszlek tovább.

TIBOR *(mint diszkós srác)* Be vagy szarva, mi?

BOGI Be.

BOGI Azt mondtam, hogy be és nem ültem bele.

SÁNDOR Akkor hogy vették el?

TIBOR Ittas gyaloglás miatt!

BOGI Másnap visszamentem reggel, hogy hazahozom a kocsit, és akkor az volt, hogy beszálltam, szépen jöttem haza, és már épp a kapunkba álltam volna be Érden, amikor odajött a Laci, az a rendőr srác, aki egyszer akart velem járni, de én akkor egy másik pasit választottam, akivel aztán együtt is voltam akkor még.

SÁNDOR *(mint rendőr)* Szia, Bogi.

BOGI Szia, Laci, most szoliban, vagy csak úgy erre sétáltál?

SÁNDOR *(mint rendőr)* Szoliban, és megláttalak, hogy itt vagy.

BOGI Figyelj, Laci, tudod, hogy én veled nem akarok, mondtam már.

SÁNDOR *(mint rendőr)* Én sem, csak gondoltam, megnézhetnénk az alkoholszintet.

BOGI Na, ne csináld már, hülye vagy.

SÁNDOR *(mint rendőr)* Figyelj, az úgy van, hogy ebbe bele kéne fújni, meg kéne a forgalmi meg a jogsi.

BOGI Figyelj, Laci, ez szemétség, különben se ittam ma.

SÁNDOR *(mint rendőr)* Azért fújj csak bele, hátha kimutatja a tegnapi emlékeket.

BOGI Laci, most ezt tényleg nem kéne!

SÁNDOR *(mint rendőr)* Most rendőr vagyok, és nem Laci! Fújd meg!

Bogi fújja a szondát.

SÁNDOR *(mint rendőr)* Húha, ez egy, ez egy kicsit sok lesz. Na, a jogsi akkor nálam marad, te meg bejössz velem az őrsre.

BOGI Laci, most te csak hülyülsz, nem? Itt vagyok a házunk előtt.

SÁNDOR *(mint rendőr)* Legalább a kocsi biztonságban lesz.

BOGI Szóval ez volt, ez került nekem kétszáznyolcvanezerbe.

TIBOR Mekkora szemétláda, csak mert nem akartál vele járni!

BOGI Ja, kifigyelte, tudta, hogy hajnalban jöttem haza, és hogy reggel még bennem lesz az alkoholszint.

MÁRIÓ A rendőrök nagyon szemetek, de a siófoki rendőrkapitány meg fogja kapni, amit megérdemel, tudom, mit kell tennem.

TÜNDE Márió, hagyja abba ezt a szöveget. Nálunk az emberség a legfontosabb, Sanyinak is elnéztük, hogy ittas, ugye!

CSILLA Te nézted el, én csak elfogadtam a döntésedet, mert nekünk szakmailag ugyanazt kell képviselnünk!

MÁRIÓ Jó, csak, na mindegy, ki kell mennem, mert a prosztatám.

Márió kimegy, szippantáshang.

TÜNDE Tibor, magával mi volt?

TIBOR Nem kéne előbb valakit megkérdezni, hogy mi a véleménye a Bogi esetéről?

CSILLA Látom, Tibor, maga nagyon figyel. Amúgy nem felejtettük el, hogy Rékának kell véleményt mondania, csak nem mondtuk, hogy kitalálják-e!

RÉKA Nekem? Én nem annyira figyeltem, mert jött egypár esemes, amit el kellett olvasnom, ilyen munkahelyi dolgok.

Márió visszajön.

TÜNDE A mobiltelefon egy olyan eszköz, ami meggátolja, hogy az ember megélje az aktuális pillanatot. Úgy fognak meghalni a mai fiatalok, hogy nem emlékeznek arra, hogy mikor éltek, csak arra, hogy egy életen át fészbukoztak.

CSILLA Ezt hol hallottad?

TÜNDE Mondtam neked is, hogy gyere el arra az előadásra, amit az angol pszichiáter tartott, a mobiltelefon és a közösségi oldalak negatív hatásáról.

CSILLA Én nem tudok angolul.

TÜNDE Én sem, de ki lehetett követeltetni, hogy miről beszél.

CSILLA Hogy?

TÜNDE Mellettem egy kolléganő magyarul jegyzetelt, meg hallottam, mikor az amerikai azt mondta, hogy internet meg fészbuk, annyit azért én is értek!

CSILLA Mi a véleménye, Réka?

RÉKA Szemét volt a rendőr.

CSILLA Ne helyezzük ki a problémát másra, minden probléma megoldása azzal kezdődik, hogy azon változtatunk, amin változtatni tudunk. A másik ember problémáján csak a másik ember tud változtatni.

MÁRIÓ Azért én szólnék a pasimnak, hogy egy vasrúddal törje el a derekát a rohadéknak.

TÜNDE Márió, megértés, érti, megértés. Szeretet, ahogyan Buddha mondta.

CSILLA Azt Jézus mondta.

TÜNDE De Buddhától tanulta, amikor Tibetben volt.

LACI Tibetben?

TÜNDE Igen, ez már be van bizonyítva, hogy azt a tíz évet, amiről az evangéliumok nem beszélnek, valójában Tibetben töltötte. Innét hozta például a lélekvándorlás tanát is.

SÁNDOR Az nincs is benne az evangéliumokban.

TÜNDE Benne volt, csak később kihúzták. Különben Buddha is magyar volt. Kínában mindenki Budának hívja, csak mi hívjuk Buddhának, és Krisna herceg valódi neve Pest volt, szóval ő is magyar volt,

csak azért nem tudjuk, mert meg-
hamisították a történelmet.

TIBOR Mindenki magyar volt, az ösz-
szes nóbeldíjas.

SÁNDOR Azért nem az összes.

TIBOR De elég sok, meg a görögök
is, mondta egy haverom, aki bejár
a boltba éjszaka. Tudós, csak kitil-
tották az egyetemről, mert olyano-
kat is megtanít, amit tilos. Például,
hogy a görögök magyarok.

EMIL A görögök?

TIBOR Be van bizonyítva nyelvésze-
tileg.

EMIL Hogy?

TIBOR Például At-hén, ott-hon. Ér-
ted, ugyanaz a szó! At-hén, ott-
hon.

LACI Ez marha jó, At-hén, ott-hon,
ez soha nem jutott volna eszembe.

CSILLA Réka!

RÉKA Szerintem Bogi többet nem
csinál ilyet, meg remélhetőleg a
rendőr is összeszed egy másik
csajt, és akkor nem is kell tartani
attól, hogy...

CSILLA Én is úgy gondolom, hogy
Boginak ez egy életre szóló lecke
volt. Saját hibájából fog tanulni!

TIBOR Hogy ne kavarjon rendőrrel.

BOGI Nem kavartam, épp az volt a
baj, hogy nem.

TIBOR Akkor meg kavarj, és nem
kell ott hagyni a kocsit a diszkó
előtt!

CSILLA Tibor, maga jön.

TIBOR Büntetésből?

CSILLA Nem, csak azért, mert maga
került sorra.

TIBOR Jó, csak mert allergiás vagyok
a büntetésekre, mert a nevelő-
intézet miatt.

CSILLA Hogyhogy?

TIBOR Ott minden büntetés volt, az
volt a jutalom, ha épp nem bün-
tettek meg, és azóta van bennem
olyan, hogy mindent úgy látok,

hogy azért történik, mert meg
akar valaki büntetni.

TÜNDE Dehogy, itt senki nem akar
büntetni.

MÁRIÓ Az egész egy kibaszott bün-
tetés, csak nem lehet tudni, hogy
ki akarta, hogy ez legyen, csak a
siófoki rendőrkapitány, na, azt be
tudom azonosítani.

CSILLA Mondja, Tibor!

TIBOR Szóval volt az, hogy a boltom
a Bérkocsis utcában, és ott ittunk,
akkor este is, és mondta az egyik
rendőr, hogy átmehetnénk a Nép-
ligetbe a diszkóba. Ja, mondom,
menjünk. Már eléggé be voltunk
nyomva, hogy legyen kedvünk.

TÜNDE Nem gondolta, hogy a rend-
őrök esetleg...

TIBOR Minden rendőr haver volt a
kerületben, nem állítottak meg,
ha meg más kerületből volt valaki,
akkor szóltak, hogy haver vagyok,
nehogy már. Szóval akkor a disz-
kóban voltunk négyig, és hogy ak-
kor menjünk haza, mert a csajom-
nak, aki különben a feleségem,
fel kell kelni a gyerek miatt. Jól
van, mondom, menjünk. És akkor
mentünk is. Nem vezetsz?, kér-
deztem a csajomat, ő meg, hogy
hülye vagy, ittam, jól van, mon-
dom, akkor én. Amúgy úgy vol-
tam, hogy józanul akkor már évek
óta nem vezettem, szóval, mikor
elvették, egyszerűen meg kellett
tanulnom újra vezetni, józanul.

EMIL Van ilyen például a színházban
is.

SÁNDOR Milyen?

EMIL Hogy ha részegen próbálsz egy
darabot, nem tudod eljátszani jó-
zanul. Ha van valami betegséged,
ami miatt nem tudsz inni, akkor
le kell venni az előadást, mert jó-
zanul nem vagy képes eljátszani.
Amikor azt mondják, hogy be-

tegség miatt elmarad, akkor pont arról van szó, hogy a faszi kijózanodott, és semmire nem emlékszik, ami a darabban volt. Vagy ez van, vagy erőszakkal le kell itatni előadás előtt, de persze a pia csak később hat, úgyhogy az első felvonas az tiszta katasztrófa lesz.

BOGI Miket tudsz te! Fú, ez tök érdekes!

EMIL Akartam színész lenni, kicsit az is ilyen, amit most csinállok.

MÁRIÓ Kíváncsi lennék, mi az.

BOGI Akkor te kicsit olyan vagy, mint a színészek?

EMIL Aha.

BOGI Fú, és van barátnőd!

RÉKA De hát neked van pasid!

BOGI Valójában nincs, mert az eset után otthagytam, mert azt hitte, hogy direkt csináltam az egészet, hogy közelebb kerüljek a Lacihoz.

RÉKA Kihez?

BOGI Tudod, a rendőr sráchoz.

RÉKA Ez tiszta hülye. Ebben az országban mindenki idióta!

BOGI Lehet, bár egy kicsit igaza lett, mert aztán tényleg közelebb kerülünk egymáshoz, szóval...

RÉKA Micsoda?

BOGI Mindegy, bonyolult.

CSILLA Eltértünk a tárgytól.

TÜNDE Igen, de ettől olyan emberi az utánképzés, nem? Velünk ezt lehet, nem úgy van, mint a...

CSILLA Ne nevezd meg a másik két kollégát, az szakmai hiba!

TÜNDE Jó, akkor csak annyit monddok, hogy nálunk jó.

CSILLA Tibor!

TIBOR Ott tartottam, hogy akkor menjünk. Tudsz vezetni?, kérdezte, tudod, hogy csak akkor, ha iszom, mondtam, aztán nagygáz, és mentünk. Ahol lakunk Zuglóban, ott olyan kertés házak vannak már, ott egy derékszögű kanyar volt.

Jelenet

ANNA (*mint csaj*) Nem kéne lassítani?

TIBOR Mért?

ANNA (*mint csaj*) Mert a kanyar miatt.

TIBOR Beveszem kézfékkal.

ANNA (*mint csaj*) Ja, az más, ha úgy, azt bírom.

TIBOR Akkor behúztam, és hát nem pont úgy sikerült, ahogy terveztem, mert kiütöttem a sarki ház kapuját, és a kocsi totális lett. Rohant a faszi, akié a kapu volt, hogy mi a fasz van.

SÁNDOR (*mint faszi*) Mi a faszt csinálsz, a kurva életbe, te vagy az, Tibi, már megint te?

TIBOR Mert egyszer már volt ilyen, vagy kétszer.

TIBOR Én.

SÁNDOR (*mint faszi*) Figyelj, ez most több lesz, mint a múltkor.

TIBOR Mennyi?

SÁNDOR (*mint faszi*) Félmilla?

TIBOR Mennyi?

SÁNDOR (*mint faszi*) Vagy hívhatom a rendőröket!

TIBOR Mindegyik a haverom.

SÁNDOR (*mint faszi*) De itt esemény van, ez nem olyan, hogy közúti ellenőrzés.

TIBOR Oké, megadom.

SÁNDOR (*mint faszi*) Most!

TIBOR Nincs nálam annyi.

SÁNDOR (*mint faszi*) Egy órát várok.

TIBOR De akkor már kint volt a járőr, mert valaki látta az esetet és telefonált, és mondta, hogy figyelj, Tibi, húzzál el, hozd a pénzt, és akkor úszod meg a legolcsóbban, gondolom, van kaszkó a kocsin.

Nincs, mondtam, de holnap kö-
tők, aztán a haverok a biztosítónál
elrendezik.

ANNA *(mint csaj)* Menjünk már, Tibi.

TIBI Oké, hazaugrok a pénzért!

TIBI Mondtam a faszinak, hogy ha-
zaugrok, az meg, hogy vár, akkor
összekapartam félmillát otthon, és
beültem a másik kocsi, a fele-
ségemnek van egy olyan kisebb
terepjárója, hogy elviszem a fa-
szinak, meg közben haza is von-
tatom az én kocsimat. A csajom
meg mondta, hogy menjek gya-
log, de én nem akartam, részben
mert a piától elég szarul jártam,
szóval kicsit támolyogtam, meg
nem akartam ott hagyni a kocsit,
hogy másnap valaki rám szálljon.
Odaadtam a faszinak a pénzt, és
akkor elment a geci, én meg rákö-
töttem a feleségem terepjárójára
az én padzsérómat, hogy hazahú-
zom, de az valahogy nem jutott
eszembe, hogy kell abba is valaki,
mármint a totálkárosba, aki vezeti,
és egy kanyarnál a kocsi megint
beszállt egy kertbe, és akkor már
megint ott voltak a rendőrök, mert
a csajom kihívta őket, pedig nem
is tudta, hogy ez lesz, csak azért,
mert elmentem a kocsijával, ami-
kor azt mondta, hogy nem.

EMIL Ez marha durva.

TIBOR Mi?

EMIL Hogy a csajod

SÁNDOR Neked van barátnőd?

EMIL Nincs.

SÁNDOR Akkor neked ettől nem kell
félni.

EMIL De azért mégis...

CSILLA Folytassa, Tibor!

TIBOR Na, akkor kezdődött, hogy ez
büntetőper, meg ilyesmi.

MÁRIÓ Tényleg a csajod hívta rád?

TIBOR Ó.

MÁRIÓ És ezt szó nélkül hagytad,
mármint érted, nem vágtad pofán?

RÉKA *(Boginak)* Ez a Márió tényleg
borzalmas.

TIBOR Nem bántottam, mert igaza
volt, mert már nagyon gáz volt,
amit csináltam. Miattam, érted,
hogy megmentsen, és azóta nem
is iszom.

SANYI Aki ivott, az mindig inni fog.

TIBOR Nem, az nem így van, mert
én azóta tényleg nem, jó, teg-
nap egy felest, de csak mert a
tanfolyam miatt volt bennem egy
idegesség.

SANYI Mondom.

TIBOR Az semmi, érted.

CSILLA Mennyibe került magának ez
a történet?

TIBOR Kétmillióba.

CSILLA Megérte?

TIBOR Ezen nem lehet így gondol-
kodni, mert ez lett, ezt kellett végig-
csinálni. Én nem tudok ilyeneken
gondolkodni, hogy mi lett volna, ha
nem így történik. Így történt, pont
így, és én örülök, hogy ezt történt,
mert azóta sokkal jobb az életem,
szóval végül nyertem is rajta.

CSILLA Kit is kértünk fel, hogy mond-
ja el a véleményét?

EMIL Senkit.

TÜNDE De mi magára gondoltunk,
Emil, és látja, tulajdonképpen ki
is találta.

EMIL Hogyhogy kitaláltam?

TÜNDE Hogy maga szólalt meg elő-
ször, ez azért volt, mert tudat
alatt tudta, hogy magának kell
mondania, ez ilyen szuggesztíós
módszer, már a régi kínai gyógyá-
szatban is alkalmazták.

LACI Az egyik lépcsőházban nálam is
laknak kínaiak.

EMIL Én csak azért szóltam, mert a
Csilla kérdezett valamit.

CSILLA Akkor mondja, Emil.

EMIL Látszik, hogy Tibor megbánta, amit csinált, és ha vége lesz az utánképzésnek, már nem fog inni, mert most is csak azért ivott, mert az utánképzés.

TÜNDE Hogy érti, hogy utánképzés.

EMIL Hogy az utánképzés miatti feszültség miatt.

TÜNDE Ja, persze, most már értem, a mi kultúránk olyan, hogy folyadék-kultúra, nem olyan, mint a keletiek, amik levegőkultúrák.

MÁRIÓ Hogy micsoda?

TÜNDE Hogy mi iszunk, azok meg inkább légzéssel csillapítják a feszültségüket.

MÁRIÓ Milyen légzéssel?

TÜNDE Általában jógalégzéssel.

MÁRIÓ Bocs, de ki kell mennem, a proosztatom.

Márió kimegy, szippantáshangok.

CSILLA Elfogadják, amit Emil mond?

SANYI Én nem fogadom el.

SÁNDOR De a többség elfogadja.

Márió vissza.

MÁRIÓ Ennyi pénzből azért kitakaríthatnák a vécét, levegőt venni is alig lehet, olyan bűdös.

LACI Te akkor is érzed a szagokat, ha náthás vagy?

MÁRIÓ Akkor még jobban is, én olyan típus vagyok.

CSILLA Sanyi, maga mért nem fogadja el?

SANYI Mit?

CSILLA Amit Emil mondott.

SANYI Hogy mit mondott?

CSILLA Nem figyelt?

SANYI De, nagyon, csak most nem akarok ebbe belemenni, mert nekem még van egy borvacsorám.

SÁNDOR A többség véleménye számít, demokráciában élünk, mehetünk tovább!

CSILLA Sándor, itt nem maga a művezető, vagy mi, szóval nem maga irányít.

SÁNDOR Projektmenedzser vagyok.
LACI Az mi?

TIBOR Aki kitalálja, hogyan lehet pénzt lopni az uniótól.

LACI Mindenki lop.

SANYI Vagy iszik.

TIBOR Vagy iszik és lop.

CSILLA Laci, akkor mondja Laci! És legyen a véleményező, mondjuk, Tibor.

LACI Mondhatom gyorsan?, mert nagyon egyszerű.

BOGI Az azt jelenti, hogy unalmas?

LACI Végül is, igen. Tulajdonképpen velem már évtizedek óta nem történik semmi, ha meg történik valami, akkor az meg olyan unalmas, mintha nem történt volna semmi.

SÁNDOR Senkivel nem történik olyan, ami izgalmas.

TIBOR Azért vannak különbségek.

SÁNDOR Szerintem annak jobb, akinek eleve unalmas, mert az a valóság, meg legalább gondolhat arra, hogy lehetne izgalmas.

TIBOR Azért az más volt, amikor minden éjjel buli volt a boltban.

SÁNDOR Minden éjjel pont ugyanazt csináltatok, és másnap is. Mi ebben az izgalmas?

LACI Akkor mondhatom gyorsan, doktornő?

TÜNDE Hogyne, az idő drága kincs.

SANYI Meg nekem is van még a borvacSORA.

LACI Szóval ittam a kocsmában.

BOGI Ez eddig tényleg elég unalmas.

LACI Szóval ittam, amikor csörög a telefon, hogy beragadt a liftbe, mert pont akkor állt meg, amikor benne volt valaki. Ismertem azt a lakót. Mindig szemét volt velem.

Utáltam. Nehogy már miatta rohanjak! Elüldögélhet ott a liftben egy kicsit, gondoltam, meg hogy akkor még megiszom a sörömet. Lassan iszok, nem akarok úgy járni, mint a volt feleségem.

MÁRIÓ Mi lett a feleségeddel? Ja, már emlékszem, az nagy szerencse, ha valakinek meghal.

LACI Előtte azért elvitte mindeneimet!

MÁRIÓ Én örülnék, ha az enyém is meghalna! Isteni igazságszolgáltatás. Még templomba is járnék utána.

EMIL Lehet, hogy előtte kéne!

MÁRIÓ Először bizonyítson az isten!

CSILLA Laci beszél!

LACI És amikor végeztem a korsóval, elindultam, van egy öreg opelem, azzal, és jöttek a rendőrök, szóval innét már ugyanaz a történet. Később rájöttem, hogy a lakó hívhatta ki, mert nem is volt beragadva a liftbe, csak látta, hogy ott iszok, s gondolta, ezt csinálja.

SANYI A magyarok szemetek.

EMIL Ja, ha egy mód van rá, ártanak!

SÁNDOR Nemcsak a magyarok. Éltem külföldön.

CSILLA Mennyibe került ez magának?

LACI Tulajdonképpen másfél évig nem volt kocsim, szóval én öszszességében kerestem vele.

CSILLA Mi?

LACI Nem kellett kocsit fenntartanom, biztosítás, benzin, meg egy ilyen korú autó többet van szerelőnél, mint az úton. Szóval nyertem rajta egymilliót, ráadásul biciklivel jártam, ezzel az egészségemet is óvtam, annak meg ugye nincs olyan, hogy ára.

TÜNDE Ez nagyon pozitív gondolkodás, ha sokan gondolnák így, akkor kevesebb autó lenne az uta-

kon, nem lenne dugó, meg mindig lenne parkolóhely, itt is a Körúton, mennyi időt takaríthatnék meg egy-egy bejövetel alkalmával, mert azért Csömör mégiscsak Csömörön van.

EMIL Ha nem Csömörön lenne, nem is Csömör lenne.

TÜNDE Ezt most hogy érti, Emil?

EMIL Akkor mondjuk Vecsés vagy Gyál lenne.

TÜNDE De hát Csömör.

EMIL Én is ezt mondom, hogy Csömör, mert Csömörön van.

CSILLA Haladjunk inkább, akkor Sándor, ugye, maga nem volt még.

TIBOR Nem kérdezik meg, hogy mit gondolok róla?

CSILLA Tudjuk, mit fog mondani, és most már nincs erre idő! Sándor! Az értékelő pedig Laci!

TIBOR Akkor minek értékelő?

CSILLA Ne húzza az időt, Tibor, tudja, hogy a Sanyinak még ott az a borvacsora is!

SÁNDOR Egy bulin voltam vidéken, haverokkal, úgy volt, hogy ott is alszok, de valahogy nem volt tisztázva, hogy hol, meg a feleségem is telefonált, hogy lázas a gyerek.

TIBOR És te kocsiba szálltál, mert lázas a gyerek?

SÁNDOR Tulajdonképpen igen, és elindultam úgy kettő felé. A hármason téptem felfelé, épp küldtem egy esemest, vagyis azt akartam küldeni.

RÉKA Részegen százharminccal esemest?

SÁNDOR Százötvennel mentem, és szoktam ilyet.

TIBOR A feleségednek?

SÁNDOR Neki akartam, és akkor volt, hogy nekirepültem a szalagkorlátnak és utána megpördült a kocsi, végül a kórházban ébredtem, és ott megmérték, hogy kettő öt.

TIBOR Te a feleségednek küldtél esemest, amikor százötvennel mentél a pályán?

SÁNDOR Csak hogy hol járok épp.

TIBOR Ezt a feleséged beszopta?

SÁNDOR Ez volt az igazság.

TIBOR Senki nem küld esemest a feleségednek ilyenkor.

SÁNDOR Én küldtem.

MÁRIÓ Ezt azért tényleg nehéz elképzelni.

LACI Én soha nem küldtem, mondjuk még nem volt mobilom, amikor meghalt.

SÁNDOR Pedig így volt.

EMIL Megtalálták a mobilt utána?

SÁNDOR Ripityára tört.

MÁRIÓ Ez a szerencséd!

SÁNDOR Miért?

MÁRIÓ Mert akkor kiderült volna, hogy kinek írtad valójában azt az esemest.

TIBOR Ennyit az őszinteségről. Senki nem mondja el, hogy mi az igazság, mindenki hazudik.

MÁRIÓ Ki merné elmondani, amikor a közlekedésrendészetten vagy hol a francban vagyunk.

TÜNDE De itt minden az őszinteségre épül.

TIBOR Senki nem őszinte, mert senki nem akarja olyannak mutatni magát, amilyen valójában. A Sándor is csak abban őszinte, hogy ittasan vezetett jogosítvány nélkül, hogy nőhöz jött fel dugni, azt azért elhallgatja, mert lelkiismeretes családapának akar látszani.

CSILLA Mindenki a maga történetéért felel, Tibor. Remélem, maga igazat mondott.

TIBOR Én mindig igazat mondok, mert az otthonban állandóan hazudni kellett, és én már nem bírok hazudni.

RÉKA Szerintem, aki mindig hazudott gyerekkorában, az pont hogy igazat mondani nem tud.

TIBOR Figyelj, Réka, te semmit nem tudsz az életről, érted, csak azt a hegyvidéki rezervátumot ismered, ahol pont olyan arcok élnek, mint te, meg pár tucat mókus.

CSILLA Haladjunk!

TÜNDE Anna, maga meg se szólalt.

ANNA Nem volt mit mondani.

TÜNDE Valami baj van?

ANNA Nincs.

CSILLA Akkor elmondja, hogy hogyan történt? Márió, maga lesz az értékelő.

MÁRIÓ Én? Én már voltam, nem? Ki kell mennem a vécére, a prosztátám.

TÜNDE Az előbb volt.

MÁRIÓ Feszült vagyok, most gyakrabban kell.

Kimegy. Szippantáshang.

CSILLA Mit csinál?

SÁNDOR Náthás.

Visszajön.

MÁRIÓ Csak megfáztam, a prosztátám miatt, az állomáson el kellett menni a vécére. Az egész összefügg azzal, hogy elvették a jogosítványomat. Azért voltam az állomáson.

CSILLA Anna!

ANNA Szóval az volt, hogy tulajdonképpen mindketten ittunk, én azért, mert ő vezetett.

TÜNDE Akkor nem maga?

ANNA Nem, csak amikor a rendőrket észrevettük, akkor állt meg, és hogy neki kell a jogszi, üljek át, és akkor gyorsan helyet cseréltünk.

TÜNDE Hogy mi? Hogy volt ez?

Jelenet

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Rendőrök, a kurva életbe! Hogy a picsába szúrtak ki?

ANNA Mindenkit elkapnak, aki éjjel az Istenhegyin megy fölfelé.

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Baszsa meg, nem kapcsoltam fel a lámpát.

ANNA Nem kapcsolad fel a lámpát, te hülye vagy, iszol, és nem kapcsolod fel?

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Figyelj, én nem adhatom oda.

ANNA Mit?

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* A jogsit, érted, nekem kell, tudod, hogy gyerekek meg család.

ANNA Tudom, ezt ne tudnám? Ezt szívom már egy éve.

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Ezt most hagyjuk! Itt a jogsid?

ANNA Itt.

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Ülj át, gyorsan.

ANNA Mi?

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Nem hallod, ülj át!

ANNA De látják.

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Nem látják, gyorsan, hallod!

ANNA Hogy akkor engem?

Tibor és Bogi mint rendőrök érkeznek.

TIBOR Jó estét!

BOGI Jó estét! Jogosíványt, forgalmi.

TIBOR Elég erős alkoholszag van itt.

BOGI Biztos összetört a csomagtartóban egy doboz konyakos meggy!

Nevetnek.

ANNA A barátom ivott.

TIBOR Maga nem?

ANNA Hát tulajdonképpen nem.

BOGI Azért ezt leellenőrizzük, mit tart tulajdonképpen nemnek, nem igaz, Tibikém?

TIBOR Naná!

BOGI Akkor ezt kéne megfújni! Erősebben!

TIBOR Erősebben, vagy inkább a kórház? Vértétel, ilyesmi?

ANNA Fújom, csak eddig még nem csináltam ilyet.

TIBOR Most sem kellett volna!

BOGI Egy három, ez azért nem olyan kevés.

TIBOR Akkor, hölgyem, most beme gyünk a kapitányságra, és ebből lesz egy kis jegyzőkönyv, meg persze ugrik a jogsi.

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Ne haragudjon, nem lehetne, itt egy húszezres.

BOGI Mi?

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Jó, van több is, negyven, hatvan?

BOGI Legyen vesztegetés is, uram?

TIBOR Jöjjön, hölgyem!

ANNA Nem jössz velem?

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Nem tudok, tudod, nekem haza kell mennem. Ki tudja, mikor végzel.

ANNA De jó lenne, ha ott lennél.

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Nem tudok. Mért kell mindig olyat kérni, amit nem tudok megtenni? Miért?

ANNA Megvárhatnál a kapitányság előtt.

SÁNDOR *(mint Anna barátja)* Tudod, hogy nem lehet.

TÜNDE Akkor maga nem is vezetett ittasan?

ANNA Nem.

SANYI Ez azért szemét dolog volt.

TIBOR És mi lett?

ANNA Jegyzőkönyv, bíróság, jó pár százezer és másfél év eltiltás.

TIBOR Nem úgy, a faszival.

ANNA Hiába hívtam utána, hogy elmondjam, mi volt, nem vette fel. Nem érdekelt.

BOGI Fú, de megszívott!

TIBOR Pizkosul megszívott.

ANNA Azt hittem, majd folytatjuk, hogy majd jön és mondja, hogy

- szarul viselkedett, tudja, de most már döntött, hogy velem akar élni, mert mindig azt mondta, hogy akar. De nem jött és persze nem döntött, legalábbis mellettem nem.
- CSILLA Hány métert tett meg ittasan?
- ANNA Sehányat.
- CSILLA Mennyibe került ez magának?
- ANNA Képzéssel együtt négyszázhatvanezerbe.
- CSILLA Nulla távolságért félmillió. Elég költséges utazás.
- ANNA Nem utaztam. Csak szerelmes voltam abba a férfiba. Azt hittem, csak ő lehet, aki. De nem, ő pont nem lehet.
- CSILLA Márió.
- MÁRIÓ Most nekem van egy olyan kérdésem, hogy az én volt feleségem mindig ittasan vezet, ha bejelentem a rendőrségen, elkapják?
- TÜNDE Most ez hogy jön ide?
- MÁRIÓ Csak szeretném tudni, mert megérdemelné, hogy elkapják, rohadt szemét módon bánt el velem. Nem tudom, nekem senkivel nem jön össze, nem tudom, ez mért van, hogy én választok rosszul, vagy bennem van valami hiba.
- RÉKA Hát benned biztos van.
- MÁRIÓ Most mért mondod ezt nekem?
- RÉKA Te kérdezted.
- MÁRIÓ De nem tőled.
- RÉKA Akkor kitől?
- MÁRIÓ Figyelj, nekem ez idegileg nem megy, érted, nem megy, hogy baszogassanak! Mindenhol van egy nő, hogy milyen kibaszás ez az élettől, hogy mindenhol, és persze mindegyik kibaszik velem!
- CSILLA Márió, erre nem vagyunk kíváncsiak!
- MÁRIÓ Akkor mire? Különben tényleg megfáztam, nem kokain volt.
- CSILLA Ki beszél itt kokainról?
- MÁRIÓ Akkor miről van szó?
- CSILLA Hogy mit gondol Anna történetéről.
- MÁRIÓ Ja, az más! Szerintem marha rendes volt, hogy bevállalta a büntetést. Nekem soha nem jut ilyen nő! Pedig ha ilyen találnék, az biztos, hogy ott várnék a kapitányság előtt, másnap meg kinyírnám a rendőrkapitány gyerekeit!
- CSILLA Márió, Annáról van szó!
- MÁRIÓ Én is róla beszélek, hogy milyen hülye az a fasz, aki egy ilyen nőt lapátra tesz.
- BOGI Biztos van neki otthon egy erőszakos banya, azzal nem mer így bántani, szóval azzal bánik így, akivel lehet.
- RÉKA Ez így van?
- BOGI Ja, csak akkor vagy nyelő helyzetben, ha te vagy a banya. Megcsalnak, de soha nem mernének elhagyni, azt hiszik, a lelkiismeretfurdalás miatt, de csak félelemből. Tudom, volt egy ilyen faszim, jól rá is faragtam. Amikor utólag elolvasod, milyen esemesektől estél hanyatt, hát nem hiszed el, hogy ennyire hülye vagy, hogy Sz! Érted, egy redves betű! És én azt hittem, ez olyan romantikus meg őszinte, pedig pont arról szólt, hogy még annyi időt se tudott rád fordítani, hogy kiírja azt a kibaszott szót, hogy szeretlek.
- RÉKA Fú, nem tudtam, hogy ez is olyan, mint a közgazdaságtan, hogy ilyen szabályok vannak benne.
- BOGI Pedig vannak, csak a kamaszok hiszik, hogy az egész csupa érzelem.
- TÜNDE Én még mindig tudok érezni, sőt, mióta új utakat találtam az életem számára, azóta még jobban!

CSILLA Márió, szóval mit mond Anáról?

MÁRIÓ Szerintem neki nem kell semmit sem változtatnia, mert nem vezetett ittasan. Most azt szeretném megkérdezni, hogy fel lehet-e jelteni a férfit, hogy önök ezt megtehetik-e?

TÜNDE Már mondtuk, hogy mi olyanok vagyunk, mint a katolikus papok, mindenről hallgatunk.

MÁRIÓ Jó, csak esetleg megtörténhet, mégiscsak a közlekedésrendészetten vagyunk.

TÜNDE Nem. Különben meg Közlekedési Hatóság.

CSILLA Sanyi, maga olyan feszült.

SANYI Kicsit ideges vagyok, hogy mikor lesz vége, mert van ez a borvacsora, és nekem ott dolgom van.

CSILLA Akkor mondja a maga történetét.

SANYI Én nagyon szeretem a gyerekeim, mindent miattuk csinállok, szóval azt is, hogy annyit dolgozok, tulajdonképpen mindig éjjel érek haza, alig tudok velük találkozni, és én nem is járok autóval, csak kismotorral, s amikor mentem a Damjanich utcán, mert ott dolgozom a Paprikában. Szóval elgondolkodtam, hogy milyen aranyosak is a lányok, és milyen ritkán látom őket, és úgy nőnek fel, hogy alig van apjuk, kicsit könnyes is lett a szemem, mert annyira éreztem ezt a dolgot.

EMIL Milyen dolgot?

SANYI Hogy alig van apjuk. Na, szóval, akkor a zebrán elé jött biciklivel egy nő. Tényleg nem lett semmi, nyolc napon belül gyógyult, alig löttem meg, de ott voltak a rendőrök, persze nem vettem észre őket, mert mindig úgy állnak, hogy ne lássa az ember őket, és mondták, hogy ugrik a jogszi, és ugrott is.

CSILLA Mennyibe került ez magának?

SANYI Nem emlékszem, sokba, meg aztán a taxiszámlák fél évig, mert nem lehet éjjel másképp hazamenni.

EMIL Nem gondoltak arra, hogy a jogsi elvétele tulajdonképpen továbbblöki az embert az alkoholizmus útján!

CSILLA Hogyhogy?

EMIL Hát, amíg vezet, minimum visszafogja magát, de például Sanyinak hazamenni taxival, akkor ugye csak annyira kell észnél lenni, hogy bemondja a címet.

CSILLA Nekünk az a célunk, hogy belássák, mikor nem szabad autóba ülni, hogy milyen ára lesz annak, ha ittasan beülnek, hogy minden más megoldás olcsóbb, nem is beszélve, ha halálos balesetet okoznak.

TÜNDE Sanyi, maga kicsit ideges, nem?

SANYI Csak elhúzódik a mai együttlét, én meg már mennék.

CSILLA Akkor most kis gyakorlati tudnivaló.

MÁRIÓ Még nincs vége?

TÜNDE Márió, önuralom, ezt meg lehet tanulni, javaslok önnek egy indulatkezelő terápiát. Őskiáltás.

MÁRIÓ Micsoda?

TÜNDE Az a lényege, hogy kimegy az erdőbe és addig üvölt, amíg le nem nyugszik.

CSILLA Most hagyjuk ezt, Tünde! Szóval, egy kis gyakorlati tudnivaló! Hogyan számoljuk ki az alkoholszintünket és a lebomlási időt. Persze ez nem azt jelenti, hogy mindenki így működik, ez csak az átlag, amitől valójában konkrétan mindenki eltér.

LACI Én vettem egy szondát otthonra, minden reggel belefújok, nem fognak megszívadni.

TIBOR Inkább megfújatnak!

LACI Ez most humoros, szerinted?

TIBOR Szerintem az, főleg mert pontosan lehet tudni, hogy száz ilyen vebsopos vacakból kilencvenkilenc szart se ér. Érted, Pakisztánban rakják össze, ahol nem is lehet inni.

BOGI Hogyhogy nem?

TIBOR Tudod, vannak olyan vallások.

BOGI Milyen vallások?

TIBOR Olyanok, ahol tiltják, például a muzulmánoknál.

BOGI Ja, a terroristák, azok persze hogy nem isznak, elég nekik a robbantás, már abból van nekik adrenalin.

SÁNDOR Figyelj, Bogi, a muzulmánok nem terroristák.

BOGI De, pont azok, akik még nem azok, azok lesznek. Azok az aranyos, nagy barna szemű gyerekek is. Ezt milyen rossz elképzelni, hogy belőlük is terrorista lesz!

TÜNDE Ez most ugye nem tartozik ide, mert bárki visszakaphatja a jogosítványát, ha részt vesz az utánképzésen, nem kell miatta szeretni a zsidókat.

EMIL Ne haragudjon, doktornő, de a muzulmánokról volt szó.

TÜNDE Őket sem, meg a cigányokat sem.

TIBOR A cigányok most hogy jönnek ide?

TÜNDE Csak mondtam egy népcsoportot.

TIBOR Nekem a nagymamám cigány volt, nem bírom, ha cigányoznak, kicsit felidegesít, olyan, mintha a nagymamámat bántanák, pedig ő vett ki az otthonból. Jó, egy kicsit későn, mert addigra már átmentem pár dolgon.

EMIL Min?

TIBOR Azt jobb, ha nem tudod. Meg hogy mi van ott, az olyan, hogy

nem lehet ép bőrrel megúszni, és engem basztatnak az ittas vezetéssel.

CSILLA Abbahagynák!

TIBOR Jó, csak azt is látni kell, hogy olyan az állam, hogy csak azokra csap le, akik ártatlanok, a többi szemétládát meg futni hagyja. Szabadlábban védekezhet, meg vádalku, de a legtöbb nem is kerül bíróság elé. Kitüntetik, mert kiváló munkát végzett egy életen át. Persze, egy életen át molesztálta az intézetben a gyerekeket.

CSILLA Ezt most tényleg hagyjuk, és számoljunk! Vegyünk egy üveg sört.

LACI Vegyünk, ki fizeti?

TÜNDE Ennyire nem kéne viccesnek lenni, László.

LACI Laci.

TÜNDE Nekem László. Ez fél liter, és négy százaléka alkohol, az azt jelenti, hogy egy literben negyven milliliter van, vagyis fél literben húsz, mert egy deciben négy milliliter van, vagyis fél literben ötször négy. Értik?

TIBOR Van a neten egy ilyen kalkulátor, nem kell megérteni, csak beírod az adatokat, már hülyeség olyat megérteni, amire nincs is szükséged!

CSILLA Akkor azért én folytatom, mert van olyan, kedves Tibor, hogy épp nincs net!

TIBOR Hát, van olyan, hogy nincs, az biztos!

CSILLA Egy milliliter alkohol 0.8 gramm tömegű, vagyis a fél liter sörben 16 gramm tömegű alkohol van.

TÜNDE Követi, Sanyi?

SANYI Igen, doktornő!

CSILLA Az ezreléket meg úgy számoljuk ki, hogy a 16 milligrammot megszorozzuk százal és elosztjuk

5000 milligrammmal, ami öt liter, vagyis egy átlagemberben lévő vérmennyiség, s akkor kijön, hogy egy üveg sör 0.32 ezrelék. De a kérdés az az, hogy mindez mikor bomlik le. Alapvetően ebben benne van a testsúly, meg a nem, de főleg a testsúly.

MÁRIÓ Ebben a feministák még nem tudták elérni az egyenlőséget?

TÜNDE Nem lehet elérni.

MÁRIÓ Hiába, a biológiát senki sem tudja átvágni, még a nőmozgalmak se!

RÉKA Annyira unalmas vagy.

EMIL De májrákban már behozták a férfiakat, olvastam a neten.

TIBOR Meg hasnyálmirigyben is.

TÜNDE Szóval a máj egy óra alatt nyolc milligrammot bont le, ha azt megszorozzuk nyolcszázzal és elosztjuk a testsúlyunkkal, akkor kijön, hogy a máj mennyi idő alatt bontja le a bennünk lévő alkoholt.

LACI Ezt nem lehet érteni!

BOGI Én sem értem, de a suliban sem értettem már egy csomó dolgot, egészen jól elvagyok, hogy nem értem. Hozzászoktam. Volt egy osztálytársam, aki nagyon okos volt, ő is mondta, hogy vannak dolgok, amiket ő sem ért. Szóval valójában a lényeg, hogy senki nem ért semmit.

MÁRIÓ Mi?

BOGI Érted, most mindegy, hogy a fizikapéldát nem érted, vagy a világegyetemet, a lényeg, hogy nem érted. Tökminden, hogy hol nem érted a világ működését, valahol biztos nem érted. Én inkább kikapcsolok, mikor jön az, hogy nem értem, és inkább élek, érted?

MÁRIÓ Erre eddig nem is gondoltam, egy csomó időt arra pazaroltam, hogy megértsem, hogy mért vannak úgy a dolgok.

BOGI Kár volt, mert úgysem fogod megérteni: ha valamit igen, akkor valami mást biztos nem.

MÁRIÓ Fú, te milyen okos vagy.

BOGI Látod, pedig nem is gondoltad volna rólam.

MÁRIÓ Nem iszunk meg valamit együtt? Téged nagyon tudlak érteni.

BOGI Én már megbeszéltem Rékával, a Réka meg nagyon nem bír téged.

CSILLA Hagyják már abba és számoljanak!

TIBOR Én számolok!

RÉKA Én is!

TÜNDE Szerintem a legjobb, ha nem számolgatnak, hanem egyszerűen nem isznak. Értik?

CSILLA Azért ezt ki kéne számolni, nem?

TÜNDE Majd otthon kiszámolják, ez lesz a házi feladat.

BOGI Ez tök olyan, mint a suliban volt!

SÁNDOR Neked remeg a kezed.

SANYI Szokott.

SÁNDOR Mitől?

SANYI Ideges vagyok.

CSILLA Nem kéne idefigyelni?

SÁNDOR Figyelünk.

CSILLA Akkor mindenki tudja, hogy mikor ülhet autóba, ugye?

Többen bekiabálnak: Tudjuk. Persze, hogy tudjuk! Ha nincs ott rendőr.

SANYI Akkor vége?

CSILLA Ideges, Sanyi?

SANYI Csak mennem kell, mert van még ma az a borvacsora.

TÜNDE Három nap múlva mindenki megkapja az igazolást, hogy részt vett az utánpéztésen. Ezzel kell elmenni az okmányirodába.

SÁNDOR Az már nincsen.

TÜNDE Jó, mindenki tudja, miről van szó.

TIBOR Mehetünk, doktornó?

TÜNDE Naná!

Pakolászás, indulás kifelé.

CSILLA Remélem, többször nem találkozunk, legalábbis nem így!

MÁRIÓ Tényleg húzzunk innen!

CSILLA, TÜNDE Viszontlátásra.

SÁNDOR Inkább ne! Legalábbis itt ne!

TÜNDE Szerintünk se. Persze ha valami akar hozzám terápiára, akkor a fészbukon megtalál! Nagyon jó a hatásfokom!

Utca.

SANYI Na, szevasztok.

EMIL Nem jössz velünk, Sanyi?

SANYI Kurvára sietnem kell. Már elkéstem a borvacsoráról.

BOGI Nem csak vacsorakor lesz?

SANYI Elő kell készíteni a dolgokat.

Szevasztok. Rohanok!

SÁNDOR Piros, hiába rohansz!

Sanyi visszaint és kilép a színpadról.

TIBOR Ne rohanj, hülye vagy, piros!

EMIL Állj meg, Sanyi, hallod!

Puffanás, sziréna, odarohannak.

MÁRIÓ Mi a fasz történt, mi a fasz!

TIBOR Hová a picsába rohant?

EMIL Inni.

Állnak a fekvő ember mellett.

SÁNDOR Nem mozdul.

MÁRIÓ Fú, bazmeg, ez meghalt.

EMIL Meg.

TIBOR Azért halt meg, mert nem kapott inni, mert azt mondták, hogy nem ihat, mert elküldik?

SÁNDOR Azért.

A két pszichológus érkezik oda.

CSILLA Mi történt?

RÉKA A Sanyi, a Sanyi ott van a villamospótló alatt.

TÜNDE Úristen!

Hirtelen kimerevedik a kép, a fény kék villogóra vált, ha szükséges, bal- és közlekedéshangok, a kicsit szimbolikusan megemelt kép kitar egy ideig, aztán visszakapcsolunk rendes fényre, a szereplők újra megmozdulnak.

TÜNDE Úristen!

TIBOR Mert nem engedték, hogy igyon, neki meg annyira kellett, már remegett a keze, és már nem bírta, át akart rohanni a piroson.

RÉKA Nem kellett volna megszavazni, hogy visszajöhet.

TIBOR Te is megszavaztad.

RÉKA Én nem!

TIBOR De, feltetted a kezed.

RÉKA De nem akartam, csak azért, mert mindenki. Nem akartam, hogy azt higgyétek, hogy szemét vagyok.

MÁRIÓ Maguknak kellett volna elküldeni, ez a szabály, nem?

TÜNDE De mi csak jót akartunk, mert...

MÁRIÓ Ez lett a jó, hogy a Sanyinak anyyi.

EMIL Meg a borvacsorának.

TIBOR Borvacsora amúgy se volt. Egy szar kifőzdeben dolgozott, ott nincs ilyen.

BOGI Honnét tudod?

TIBOR Véletlenül oda mentem be ebédelni tegnap.

RÉKA Legalább nem fog most már.

SÁNDOR Mit nem fog?

RÉKA Részegen halálra gázolni valakit.

TIBOR Te hülye vagy, meghalt, nem érted?

RÉKA Mindenki meghal egyszer.

SÁNDOR De nem mindegy, hogy mikor.

MÁRIÓ A tanfolyam miatt van. Maguk a hibásak, hogy így lett.

TÜNDE Mi csak a dolgunkat végeztük.

MÁRIÓ Elég jól sikerült.

CSILLA Mi ennek az eseménynek nem vagyunk az okozói!

TIBOR Minden tanfolyamon kivégeznek valakit?

CSILLA Na jó, ebből ennyi elég volt.

TIBOR Menjenek csak nyugodtan, menjenek. A lelkiismeret úgysis ott marad, és az csak beszélni fog, hogy ki neveli fel a Sanyi gyerekeit, hogy mit gondolnak azok a gyerekek. Hogy mit gondol a Sanyi anyukája. Hogy mit érzett a Sanyi, amikor jött neki a villamospótló.

CSILLA Na jó, viszontlátásra.

BOGI Azért az is pech.

EMIL Mi?

BOGI Hogy épp most javítják a villamospályát.

EMIL Mért?

BOGI Ha nem most, akkor nincs villamospótló.

RÉKA Úristen, lehet, hogy ez az oka a Sanyi halálának, hogy pont most mentek tönkre a sínek.

BOGI Legalábbis összefügg.

MÁRIÓ Nem lehet ezt érteni, minden mindennel összefügg?

BOGI Össze.

SÁNDOR Mi is benne vagyunk.

EMIL Mért?

SÁNDOR Ha nem erőltetjük, akkor kizárják, és ma nem jön. Szóval a mi felelősségünk is.

LACI Mi csak jót akartunk.

SÁNDOR Senki nem akar rosszat, csak a nagyon szemetek.

TIBOR Lehet, ha szemetek vagyunk, akkor például a Sanyi jobban jár.

ANNA Furcsa arra gondolni, hogy a rossznak lehet az a vége, hogy jó, a jónak meg pont az, hogy rossz.

SÁNDOR Nincs olyan, hogy jó vagy rossz, semminek nem tudjuk, mi a vége, csak történnek a dolgok.

RÉKA, ANNA, BOGI stb. Na, szevasztok. Szevasztok.

Szevasztok!

Felerősödik az utcazaj, sziréna, fékezés, közben szétszélednek, Tibor és Sándor marad a színpadon

TIBOR Kocsival vagy?

SÁNDOR Ja. Te is?

TIBOR Aha.

SÁNDOR Iszunk valamit?

TIBOR Ihatunk.

Ircsik Vilmos

Foglalkozása tolvaj

Ha a foglalkozásom felől érdeklődnek, még most is zavarba jövök és elbizonytalanodom. Mert én erre a gyakori, néha fontos, néha viszont csak a társalgás megkezdését, folytatását vagy éppen befejezését szolgáló kérdésre társadalmi presztízsem és fontosságom tudatában nem válaszolhatom magabiztosan, hogy mondjuk orvos, ügyvéd vagy mérnök vagyok. De még a mindennapi élet zavartalan működéséhez szükséges mesteremberek büszke öntudatával asztalosnak, villanszerelőnek, vízvezeték-szerelőnek, autószerelőnek vagy lakatosnak sem vallhatom magam, sőt tovább megyek: egy tanár, egy ápoló vagy ehhez hasonlók félszégével sem rebeghetem el társadalmi küldetésemet itt a földön. Az én foglalkozásom nem szerepel semmiféle jegyzékben, amely a potenciális ügyfeleknek szól, ha valakinek fáj a foga, eltörött a protézise, ha betört az ablak, ragad az ajtó, csöpög a vízcsap, ha nem működik a zár, a világítás, ha nem akar indulni az autó. Ez a foglalkozás nem szerepel az egyetemek és főiskolák egyre gyarapodó, szinte már átláthatatlan diplomakínálatában sem, amelyben, mint valami étlapban dúskálhatnak az élet kapuja előtt tanácstalanul toporgó fiatalok. Szóval, amivel én keresem a kenyeremet, azt semmiféle hivatalos fórumon nem jegyzik, de ez még csak hagyján! Ugyanis a foglalkozásomnak nemcsak a gyakorlásával, de az elnevezésével is komoly gondok vannak. Azt más szakmában is tapasztalni, hogy bizonyos területeken szépítő körülírással, köntörfalazással próbálják palástolni az adott kenyérkeresettel szemben kimondva, kimondatlanul meglévő előítéleteket vagy leki-csinylést, lesajnálást. A sofőröket például következetesen gépkocsivezetőnek hívják, a szemetéseket köztisztasági alkalmazottaknak, a kalauzt jegyvizsgálónak, és így tovább. Mintha az elnevezések terjedelmével igyekeznének pótolni a minőséget meg a rangot. Nos, az én esetemben még cifrább a helyzet. Foglalkozásom nevének kimondása sokáig olyan fenyegetően lebegett fölöttem (és lebeg még most is), mint a régi öregeknél bizonyos betegségek, amelyeket soha nem neveztek meg a valódi nevükön, nehogy elkapják őket, hanem babonás félelemből csak úgy általában nyavalyának, kórságnak, vagy a nagyobb nyomaték kedvéért nyavalyakórságnak emlegették.

Mikor elkezdtem mostani munkámat, amelyet immár tizenegy esztendeje végzek, feletteseim szintén valami hasonló megoldásra törekedtek. Az egyik ebben illetékes főnökömnek úgy általában is nehezen forgott a nyelve, nagyon nehezen fejezte ki magát, és ennek kiküszöbölésére, a folyamatos beszéd érdekében állandóan idegen szavakat használt, noha folyton összecserélte vagy rosszul használta őket, a propagandát például következetesen és mély meggyőződéssel propabandának mondta. Nos, ő imitátorként akart nyilvántartásba venni, egy másik, egy fantáziadúsabb, némi költői hajlamokkal, csalimadárként, egy harmadik pedig áruvédelmi ellenőrként. Ám ezen a munkaterületen, közelebből az áruházi biztonsági szolgálatban, ma már olyan mértékű a differenciálódás, hogy hivatalos besorolásomnál végül is megmaradtak az akkorra

már általánossá vált meghatározásnál, amin én nem is tudtam, de nem is akartam változtatni, bízva benne, hogy a foglalkozásom néven nevezése nélkül is vígan ellehetek. Éppúgy, mint azok a fent említett betegségek, amelyek még ma is gyakran nyavalyaként vagy kórsággként lappanganak bennünk, és senki nem nevezi őket szívesen a nevükön.

Ámde az életben mégiscsak adódnak helyzetek, amikor az embernek kerek perec felteszik a kérdést, mivel keresi a kenyerét, mi a foglalkozása? Én, aki hosszú ideig mindenféle fortélyal, agyafúrtsággal próbáltam elkerülni az ilyen csapdákat (lám, még most sem tudom rászanni magam a színvallásra), e tekintetben sokáig szinte illegalitásban éltem. Nemrégiben azonban a bal hüvelyk- és mutatóujjamat egy rosszul kiszámított kalapácsütéssel úgy telibe találtam, hogy orvoshoz kellett fordulnom. Ott pedig többek között azt is megkérdezték, akadályoz-e a sérülés a közvetlen munkavégzésben. Igen, feleltem. Erre pedig, az örök emberi bizalmatlanságból fakadóan, automatikusan jött a következő kérdés:

– Mi a foglalkozásom?

Tudtam, hogy egyszer el fog következni ez a pillanat, az igazság pillanata. De hogy éppen itt, egy orvosi rendelőben, karácsony és újév között, influenzajárvány idején, egy máshová vágódó, álmodozó fiatal asszisztensnő, egy fásult, öregedő orvos és egy táppénzre kiírt, a rendelőből boldogan távozni készülő beteg jelenlétében, bepólyált bal hüvelyk- és mutatóujjal legyek kénytelen lerántani a leplet féltve őrzött titkomról? Nem is válaszoltam rögtön, abban reménykedve, hogy legalább kissé meghittebb körben nyilatkozhattam, amihez csupán a táppénzre kiírt beteg távozása kellett volna. De az csak piszogott, húzta az időt, mintegy megérezve a pillanat jelentőségét, amelynek tanúja lehet, és amelyről nem szabad lemaradnia. Én meg csak vártam, végül az asszisztensnő türelmetlenül rám ripakodott, hogy odakint tömegek várnak, én pedig meglett ember létemre úgy viselkedem, mint egy kisgyerek, akiből harapófogóval kell kiszedni a nevét meg az életkorát. Így hát nekiduráltam magam:

– Hivatásos áruházi tolvaj! – mondtam ki egyetlen nagy elhatározással, egyetlen levegővel, a lesz, ami lesz, az utánam az özönvíz, sőt az utánam a vízözön elszántságával, és a rendkívüli helyzet keltette izgalom miatt a kelleténél még hangosabban is.

A táppénzre kiírt influenzás keze megmeredt a kilincsen, az asszisztensnő kezében megállt a toll, és még a sokat próbált, öregedő orvos is érdeklődéssel pillantott rám, felriadva rövid szunyókálásából, amivel az utóbbi időkben egyre inkább ki szokta tölteni a betegek közötti kis szüneteket. Az influenzás meg az orvos a kívülállók felelőtlenségével figyelték a fejleményeket, hiszen a kibicnek ugye semmi sem drága. Az asszisztensnő viszont a munkáját végezte, éppen ezért, hogy megállapítsa, azonos vagyok-e önmagammal és a foglalkozásommal, elkérte éppen kicserélés előtt álló régi, elrongyolódott személyi igazolványomat, amelybe annak idején még a foglalkozást is bejegyezték. Végigmért, ránézett a nem valami jól sikerült fényképre, amin olyan volt az arcom, mint egy négyszögesített kör vagy egy kikerekített kocka, majd továbblapozott, és megtalálva a megfelelő oldalt, rávezette a beteglapra: hivatásos áruházi tolvaj.

A kissé cirkalmas megnevezés valószínűleg azért terjedhetett el, mert a két jelző, két keresztnév gyanánt, minden kétséget kizáróan megkülönböztet-

te a velem egy szakmabeliek kis táborát a hasonló előnévre hallgatók, azaz a megközelítőleg hasonló foglalkozásúak tömegétől, és szentesítette, illetve törvényesítette azt, ami egyébként szentségtelennek és törvénytelennek hangzik. Az emberek többségéhez hasonlóan az elnevezés kiagyalói úgy okoskodhattak, hogy a szentesítés és törvényesítés legbiztosabb eszköze itt is a minél hosszabb és a minél körmönfontabb, minél kacifántosabb, minél bonyolultabb megfogalmazás.

Az orvossal már minden ment, mint a karikacsapás. Leszedte mindkét ujjamról a rögtönzött, véres kötést, aztán fertőtlenítette és szakszerűen bekötözte a sebeket.

– Kézzel végzi a munkáját? – kérdezte közben egész tapintatosan.

– Természetesen – próbáltam nagyon tömör és intelligens választ adni.

– Mindkét kezét igénybe veszi hozzá?

– Igen, mind a kettőt.

– A balt is?

– Azt is.

– Akkor egy hétre kiírom. Egyelőre.

– Hogyhogy egyelőre?

– Ezzel még nincs vége. Egy hét múlva jöjjön vissza. Amint láttam, a hüvelykujjról le fog jönni a köröm. Az további komplikációkkal jár.

– És a mutatóujjról?

– Valószínűleg arról is. Szóval jövő héten ugyanebben az időben várom.

– Köszönöm.

– De addig pihentetni kell. Nem szabad igénybe venni semmire – tette még hozzá, sokkal inkább egy gyóntató atya hangján, aki nem a testi gyógyulásmért, hanem a lelki üdvömért aggódik, és ezzel kapcsolatban valami ígéretet is vár.

– Természetesen – nyugtattam meg, az ismétléssel mintegy bezárva a kört, vagyis hogy a témáról nincs több mondanivalóm.

Az asszisztensnő mindent rávezetett a beteglapomra, én pedig megkönnyebbülve és felszabadultan távoztam, mint a gyóntatószékből a hívó ember, aki hosszas vívódás után végre rá tudta szánni magát féltve őrzött bűnének töredelmes megvallására. Mivel családomon és közvetlen munkáltatóimon kívül most már mások is tudtak titkomról, névtelenségem megtartása mellett nem látom további akadályát teljes nyilvánosságra hozatalának sem.

Aki most valami látványos karriert, lebilincselő élettörténetet vár, azt ki kell ábrándítanom. Az én esetem sokkal inkább egyfajta szakmai önéletrajz, amelyben az ember minél tömörebben minél jobb színben igyekszik feltüntetni magát, képességeit és iparkodását. Munkám jellegéből adódóan az átlagosnál több időm jut elmélkedésre, sőt filozofálgatásra, és ilyenkor gyakran fordul meg a fejemben, hogy az ilyen magamfajtanak milyen óriási szerencsére van szüksége, ha boldogulni szeretne, vagy más szóval, ha meg akarja kapni az élettől a leginkább neki való szerepet. Ha jól belegondolok, kisebb-nagyobb viszontagságok, kitérők után nekem végül is megadatott ez a szerep, és ezért aztán szerencsésnek is mondhatom magam. Jó időben, jó helyen születtem. Tessék csak elképzelni mondjuk a középkort, vagy akár az egész 19. század előtti történelmet! Mennyi emberben szunnyadhatott akkoriban a legkiválóbb

futballisták, teniszezők, filmszínészek, manökenek, meg más hasonlóan ünnepelet, gazdag, de igazából haszontalan léhűtők tehetsége, amivel hosszú évszázadokon át semmire se mentek volna, mint ahogy én se mentem volna semmire az enyémmel, ma viszont az ilyenekhez csak úgy dól a pénz, az egész világ a lábuk előtt hever, és ha ilyen sokra nem is vittem, azért én sem panaszkodhatom. Ebből az eszmefuttatásból persze logikusan következik az ellenkezője is, vagyis hogy ma biztosan nagy számban élnek közöttünk lovagok, felfedező, hadvezérek, ám mi hasznuk belőle, ha nincsenek erények, amelyeket meg kellene védeni, ha az Északi-sark helyett legfeljebb csak a mélyhűtőládák rejtelseinek felfedezésére lehetne expedíciót indítani, és ha a háborúkat robotokkal vívják. De a szerencse nemcsak időben, hanem térben is kiszámíthatatlan. Aki a trópusokon él és örökre oda van kötve, mit ér el azzal, hogy úgy különben egy alpesi síelő rendkívüli képességeivel rendelkezik? Semmit. És egy eszkimónak sincs sok esélye képességeinek kibontakoztatására déligyümölcsök nemesítésével vagy ültetvények telepítésével. Az ilyen szerencsétlen flótások örökre elvesznek az emberiség számára.

Szóval ilyen dőreségek forognak a fejemben már tizenegy éve, mióta ezt a számomra testreszabott szakmát gyakorolhatom. Tizenegy év! Istenem, hogy repül az idő! Éppen tizenegy éve szűnt meg, vagy inkább múlt ki lassan utolsó állami munkahelyem, az Éjszakai Őrszolgálatokat Felügyelő Hivatal, ahol ugyan aprópénzre váltva, de mégiscsak kamatoztathattam a tárgyak ellopásának, elcsenésének, eltulajdonításának, megfújásának velem született képességét, mintegy előtanulmányként a későbbi nagy feladatokra. Mivel semmi zár, lakat vagy retesz nem maradt csukva előttem, az éj leple alatt különböző trükkökkel észrevétlenül be kellett hatolnom az általunk felügyelt üzemekbe, irodaházakba, telephelyekre, és kisebb-nagyobb dolgokat elvinni, így téve próbára az őrszolgálatok hatékonyságát vagy éppen alkalmatlanságát. Sok kalandról tudnék mesélni, de mivel szakmai önéletrajzot ígértem, nem térek ki rájuk. Elég annyit említeni, hogy akkoriban az ilyen helyeket legtöbbször egy éjjeliőr és egy kutya vigyázta, a riasztóberendezés még ritka volt, mint a fehér holló. Az éjjeliőrökkel mindig könnyen boldogultam. Ezek vagy nagyothalló, nehézkesen vánszorgó öreg nyugdíjasok voltak, vagy költőjelöltek, akik így keresték meg a kenyerüket, és az éjszakai szolgálat mellett még alkotni is tudtak, mert legtöbbször ilyenkor szállta meg őket az ihlet. Ám a kutyák eszén, pontosabban éberségén nem mindig tudtam túljárni, és igen gyakran tépett nadrággal távoztam a tetthelyről. Különben ezt a munkámat azért nevezhetem előtanulmánynak, mert azokban az időkben a lopást nem vették komolyan, az ellene való küzdelmet csak szükséges rossznak tekintették, és mindenki magától értető természetességgel vette el a neki járó részt a közösből. Így aztán érthető módon meddőnek, tét nélkülűnek, amolyan esti tagozatos tinglitanglinak éreztem a tevékenységemet, magamat pedig olyan kielégületlennek, mintha mindennap zokniban mostam volna lábat. Azokban az időkben az emberek összehajolva, fejüket titokban összedugva egyre csak várták, hogy mi lesz ennek az egésznek a vége.

A vége az lett, hogy a közös világ az Éjszakai Őrszolgálatokat Felügyelő Hivatallal együtt máról holnapra szinte észrevétlenül kimúlt, én pedig egy szép napon zsebemben a csekély végkielégítéssel, fejemben pedig a kutya vacsorájánál is bizonytalanabb jövőm miatti aggasztó gondolatokkal, hazafelé tartot-

tam a buszon. Leülni soha nem szoktam az ilyen járműveken, mert az egész testemet átjáró zötykölődésük felkavarja a gyomromat, de most a zsúfoltság miatt különben is állnom kellett. Egyszer csak érzem ám, hogy valaki matat a farzsebem körül. Hátra, jobban mondva lefelé néztem, mert nagydarab, langaléta fickó vagyok, aki meg a zsebemben kotorászott, kis, nyápic alak volt. Először a nyakát, a szánalmasan vékony nyakát pillantottam meg, és hirtelen egy réges-régi érzés kerített hatalmába, amit legutoljára még gyerekkoromban éreztem, és ami akkor mindig elfogott egy ilyen sovány nyak láttán. A szánalom és a szeretet leírhatatlan érzése volt ez, amit azóta az idő, az egyhangú és könyörtelen idő rég kiölt belőlem. Odaszóltam a szerencsétlen flótásnak, aki most feltekintett rám, mélyen ülő, meggyötört szemmel, riadtan, mint egy kiveret kutya. De csak annyit mondtam neki, hogy ne strapálja magát, és ha már ilyesmire adta a fejét, csinálja jobban. Éppen december vége felé járt, karácsony közelgett, kivettem egy ezrest a zsebemből, és odanyújtottam neki. Nem köszönte meg, csak összegyúrte, zsebre vágta, az ajtóhoz furakodott, jelzett és leszállt. Igazából csak az a gyerekkori emlék indított az adakozásra, és egyáltalán nem valamilyen jótékonyági roham. Meg aztán az addig gyakorolt foglalkozásom az ilyen zsebesekkel, sőt úgy általában a bűnnel, a bűnözőkkel szemben is megértőbbé tett, az ő helyzetükbe jobban bele tudtam élni magam, ellentétben a kukásokkal meg mindenféle más tarhálókkal, akik az ünnepek közeledtével sorra csengettek be hozzám, és akiknek habozás nélkül ajtót mutattam.

A kis közzjáték elgondolkodtatott. Most vesztettem el a munkámat, és ha elhagyom magam, ha nem rakom ki mind a két könyökömet, és a biztos pozícióm elvesztése után nem küzdöm vissza magam tudom is én, kicsodává, akkor én is itt fogom végezni. Felkeltem, könyökkel utat vágtam a sűrű emberrengetegben, az ajtóhoz érve jeleztem, és leszálltam. Egy kis ideig a megállóban tébláboltam, majd elindultam a csillogó-villogó fényreklámjaival távolról hívogató nagyáruház felé.

A földszinten magamhoz vettem egy bevásárlókosarat, aztán egyenesen a ruházati osztálynak vettem az irányt. Megkerestem a kabátok hosszú, zárt sorfalait, magabiztosan elvonultam közöttük, mint valami államfő vagy uralkodó, miközben leereszkedő tekintettel végigmértem minden sorfal minden egyes tagját, míg meg nem találtam a nekem megfelelőt. Leakasztottam a vállfáról, és bementem vele a próbafülkébe. Éppen ilyet kerestem. Elég bő volt, hatalmas zsebekkel, és az árát is jól megkérték. Letéptem a gallérja alól a lopásgátló címkét, ami arra szolgál, hogy a pénztárnál működésbe hozzon valami csipogó berendezést, ha az ember nem fizetett. Ezt egy pihent agyú barátomtól, ennek a riasztószerkezetnek az atyjától tudtam, aki nagyot kaszált a találmányával, és azt hitte magáról, hogy feltalálta a spanyolviaszt.

– Na, engem nem versz át, haver, de nem ám! – gondoltam magamban.
– Ahhoz korábban kell felkelned.

Belebújtam az új bundakabátba, az enyémet a próbafülke fogására akasztottam, és megkezdtem, pontosabban tovább folytattam beszerzőutamat. A műszaki osztályon mély zsebeimbe süllyesztettem egy villanyborotvát, egy marék mobiltelefont, éppen akkor kezdtek divatba jönni, és nagyon drágák voltak, egy zsebszámológépet, az illatszerezosztályon néhány üveg méregdrága

parfümöt, az élelmiszerosztályon néhány doboz kaviárt. Mindezt magabiztos, határozott mozdulatokkal végeztem, amelyeket nem tanítanak sehol, mint ahogy a zongoraművész is valami veleszületett tehetséggel repíti végig olyan követhetetlenül az ujjait a fekete-fehér billentyűkön és hoz ki rajtuk valamilyen csodás dallamot. Ebben az én fellépésemben a magabiztosság és a határozottság elemi követelmény, ennek meglétében vagy hiányában tűnik a külső szemlélő számára a született tolvaj is tisztességes vevőnek, a tisztességes vevő pedig született tolvajnak. Ezt a mobilok elemelése közben személyesen meg is tapasztalhattam. Egy kopott kabátos, vézna fazon, közvetlenül mellettem, nagyon sokáig kutató-matató a polcokon, valamilyen oknál fogva szemmel láthatóan nem tudott dönteni, közben néha a zsebéhez kapott, belenyúlt, aztán újra kivette a kezét, tovább folytatta a keresgélést, míg végül odalépett hozzám egy eladó, és megkérte, hogy kísérje el az irodába motozás végett. Szegény szerencsétlen csak hebegett-habogott, hogy nyugodtan motozzák meg itt, a nyilvánosság előtt, neki nincs semmi takargatnivalója, csak azért nyúlkaft folyton a zsebébe, mert a pénzt számolgatta, és a telefonok között is csak azért turkált olyan sokáig, mert valami olcsóbbat szeretett volna venni. És tényleg úgy is volt! Az eladó sűrű bocsánatkérések közepette kénytelen-kelletlen futni hagyta a fazont, akinek teljesen elment a kedve a költekezéstől, hiába kívántak neki a sűrű bocsánatkérések mellé még további kellemes vásárlást. Hát így nem lehet se lopni, se vásárolni. Az ilyen embert vagy rögtön elkapják, vagy kipécézik maguknak, és kíméletlenül eltiporják.

Én bezeg utam végén az új kabátomnak megfelelő eleganciával, száznyolcvanöt centis magassággal, kosaramban pedig egy habzó borotvakrémmel és egy csomag egyszeri borotválkozásra alkalmas, olcsó szillettpengevel mentem oda az egyik pénztárhoz.

– Kicsiben játszom, de rögtön fizetek! – mondtam a már előzőleg kiszemelt kislánynak, akiről messziről lerítt, hogy nagyon unja a banánt, és szemmel láthatóan örül az ilyen üresjáratoknak. Hálásan rám is mosolygott a lélegzetvételnél lazítási lehetőségért, kortyintott egypárat az előtte álló üdítőjéből, megigazította haját, kissé lazított a tartásán, miközben rémült pillantást vetett az utánam következő házaspárra, akik két roskadásig megrakott kocsijukkal visszazökentették a karácsony előtti örület megszokott kerékvágásába.

Szép kényelmesen egy rakodópolchoz mentem, előhalásztam zsebeimből zsákmányaimat, beleraktam őket a kosárba, és megkérdeztem egy biztonsági őrtől, akinek majd kiesett a szeme a figyeltől, hogy bent van-e még az igazgató.

Még bent volt. Persze nehezen állt kötélnek, és hosszas magyarázkodás után is nehezen akarta felfogni, hogy mi járatban vagyok. Először valami reklamáló vevőnek tartott, csak akkor kapott észbe, mikor a szajrét kiraktam az asztalára, leterítettem melléje a kabátot, és így szóltam:

– Mindezt csekély negyedóra alatt hoztam össze. Meg tudná mondani, mennyit ér?

Erre behívta a titkárnőjét, kért tőle valami árlistát, amit átböngészett, és végül kihozott egy csinos kis összeget.

– Tudja, hogy ennek a hányszorosát fűjják meg naponta ilyenkor karácsony táján? – kérdeztem tőle.

– Én ne tudnám? Éppen ma kaptam meg a múlt heti statisztikai összesítőt. De tehetetlenek vagyunk. Az eladók nem figyelnek oda eléggé. Azt mondják, nem érnek rá, meg hogy nem erre képezték ki őket.

– Van benne némi igazság. Az ilyesmi inkább a biztonsági őrök dolga.

– Azok túl kevesen vannak, nem lehetnek mindenhol jelen, és a szerződésük kizárólag a fegyveres támadások, a garázdaság, az erőszak elhárítására vonatkozik, meg az olyanok feltartóztatására, akik nem fizetnek a pénztárnál. A pitiáner tolvajokért nem vállalnak felelősséget. Ilyesmi pedig még soha nem fordult elő, hogy valaki visszahozta volna a lopott holmit. Most mit tegyek magával?

Erre dióhéjban elmagyaráztam neki, hogy nem megtért bűnös vagyok, hanem munkát keresek, és a közreműködésemmel talán határozottabban kézen tudná tartani a dolgot. Én mindennap prezentálnám neki a napi munkám eredményét, mellékelném hozzá az elkövetés időpontját és a tetthelyet, aminek birtokában jobban megfegyvelmezhetné a felelősöket. Személyre szólóan. Az hatásosabb. Van benne némi tapasztalatom. És röviden beszámoltam neki szakmai múltamról. Felcsillant a szeme.

– Vagy úgy! Nem is olyan rossz ötlet. Sőt, nagyon is jó! Ami pedig a bérezést illeti... – elakadt. Biztosan valami nevetséges összeggel akarta kiszűrni a szemem. De nekem már határozott elképzelésem volt, és az asztalra mutattam:

– Induljunk ki ebből. Mennyit ér meg magának, hogy ezt most visszahoztam?

– Mondjuk, tíz százalékot.

– Maradjunk tizenötben. Akkor holnap munkába állok. Most még le kell mennem a próbafülkébe a kabátomért, remélem, azt nem lopták el. Olyan kopott, hogy a kutyának se kell. Aztán visszajövök a részletek megbeszélésére.

– Hagyja csak! – azzal udvariasan rám segítette a lopott bundát. – Ezért már megdolgozott. A részleteket meg azt a tizenöt százalékot majd holnap reggel tisztázzuk, a munkába lépése előtt.

Tisztáztuk is. A két igazgatóhelyettessel kiegészített főnökség a tizenöt százalékos jutalékba simán belement. Másodiknak következett a szakmai besorolásom. Ez valamivel több időt vett igénybe, mégpedig az elnevezés körüli hercehurca miatt, amiről már szoltam. A munkám filozófiáját viszont sehogy sem akarták megérteni. Vagyis azt, hogy ki leszek én voltaképpen, mit fogok csinálni, nyilvános lesz-e a ténykedésem, és ha igen, hogyan fogják tálni az alkalmazottaknak. Így aztán részletesen kifejtettem nekik, hogy az ő meghoszszabbított kezük leszek, a létezésemről mindenki tudhat, de inkognitóban maradok, mint valami elvont, felettes én, és személyesen nem fog ismerni senki. Nekik pedig többé nemcsak száraz statisztikákkal, az alkalmazottaknak pedig nemcsak fantomtolvajokkal lesz dolguk, hanem egy élő lelkiismerettel, akinek a feltámadásától mindig tartaniuk kell, az elloptott és visszaszolgáltatót árukat pedig kézbe vehetik, megtapogathatják, mint a tanítványok a feltámadt Krisztus sebeit. Ez majd hitet ad nekik, és felébreszti bennük a munkakedvet. A hitetleneket pedig félelem tölti el. Az ilyen, testet öltött félelem nagyon ösztönző tud lenni az ember életében. Talán még a hitnél is ösztönzőbb.

Tátott szájjal hallgatták az érvelésem, és végül már csak egyetlen kétség maradt bennük.

– Szép, szép, de mi lesz, ha egyszer lebuktatják? – bizonytalankodott az igazgató.

– Akkor vége az inkognitónak – mondta az első helyettese.

– És puccs az egésznek – toldotta hozzá az idegen szavak barátja.

– Ehhez mit szól? – kérdezte ismét az igazgató, az utolsó szó jogán.

Naiv kérdés volt, számítottam rá.

– Ezt az eshetőséget másként kell megközelíteni. Túzzenek ki jutalmat a lebuktatásomra, ami természetesen további ösztönzést jelent a valódi tolvajok megfigyelésére is. Így két legyet ütünk egy csapásra – válaszoltam nekik. – Noha annak a veszélye vagy esélye, hogy engem lebuktassanak, rendkívül csekély, sőt a nullával egyenlő. Ha mégis bekövetkezne, akkor új helyzettel találjuk szembe magunkat, és abból az új helyzetből majd nekem kell levonnom a megfelelő következtetéseket.

Ezzel a nagyvonalúsággal sikerült meggyőzőnöm őket. Aláírtam a szerződést, levettem a fogasról munkaruhámat, az elegáns bundakabátot, magamra öltöttem, mint valami varázsköpenyt, azzal nekiindultam, hogy próbáljam megcsinálni a szerencsém.

Meg is csináltam. Mivel most már ez lett a kenyérkereső foglalkozásom, ettől kezdve nem ismertem tréfát. Szelíd lettem, mint a galamb, okos, mint a kigyó, és óvatos, mint az egerésző macska. Semmit nem kockáztattam, csak a biztosra mentem. Ehhez a biztonsághoz tartozott, hogy az eltökéltségem és a velem született képességeim mellett a külső megjelenéssel is alkalmazkodtam új környezetemhez. A szakmában még kezdő lévén, nem fenyegetett az a veszély, hogy felismerjenek. De ugye tudjuk, hogy jobb félni, mint megijedni. Ezért a varázsköpenyem mellé tavaszi, nyári, kora őszi álcázásul a kabáthoz hasonló bő dzsekit, nadrágot, inget szereztem be, hasonlóan mély, feneketlen zsebekkel. Az arcomat hol borotváltam, hol bajuszt növesztettem, hol szakállt, hol mindkettőt, a hajamat hol sötétre, hol szókére festettem, hol kopaszra nyíráttam, hol megnövesztettem, nyáron sötét napszemüveget hordtam, a különkiadásokért pedig bérpótlékot markoltam fel. A legnagyobb biztonságot mégis az szavatolta, hogy vállalkozásom magányos vállalkozás volt. Nem magánvállalkozás, hanem magányos. Ha sok szakács főz, mindegyik a másikra hagyatkozik, és előbb-utóbb vagy elsózzák, vagy odaégetik az ételt. Hosszú garázdálkodás után éppen akkoriban bukott le egy áruházi lopásokra szakosodott bűnbanda, amely három nőből és egy férfiből állt. A nők felpróbálás ürügyén bevitték a legdrágább ruhadarabokat a próbafülkébe, ott letették, majd fapofával kísértáltak, a fickó pedig bement utánuk és elemelte a szajrét. Végül aztán csak feltűnt valakinek, hogy mit keres egy férfi a női osztályon, és vajon mit próbálgathat olyan buzgón a fülkében. Így kapták el őket. A veszítiket elsősorban a vállalkozásuk közösségi jellege okozta, ami ugye óhatatlanul megsokszorozza ezeknek az eleve kényes tevékenységeknek a kockázatát. Aki egy gyékényen árul mindenféle pitiáner alakkal, az így jár. Engem ilyen veszély nem fenyegetett.

Ment is minden, mint a karikacsapás. Fél év elteltével már számokkal is ki tudták mutatni munkám eredményét. Az áruház egyébként egy nagy, nemzetközi üzletlánc tagja volt, így hamarosan két kézzel kapkodtak utánam: a hazai helyszínek mellett egyre gyakrabban vittek külföldre dolgozni, ami a magasabb

kereseten kívül még külön is jól jött, hiszen ezzel szinte teljesen elhárult annak a veszélye, hogy felismerjenek, ami a mindenféle sztárokkal szemben nálam végzetes következményekkel járhatott volna.

Egy év múlva a sors, pontosabban a munkám éppen visszaszólitott első sikerem helyszínére. Karácsony felé járt az idő, így az illatszerosztályt szemeltem ki, ami ilyenkor, a nagy ajándékozási lázban a legalkalmasabb terep a könnyen mozdítható, apró, de annál értékesebb parfümök, kölnik, krémek és mindenféle csecsebecsék elemelésére. Az ilyen helyeken mindig nagyot lehet kaszálni. Nekem is, meg a valódi tolvajoknak is. Simán is indult minden, mint mindig, míg hirtelen fel nem figyeltem az eladónőre. Nagyon elmerülhettem a munkában, hogy nem tűnt fel rögtön, elsőre. Olyan kecsesen járkált a gondolatok között, mint az őz a gyertyánok, bükkök fehér törzsei között az erdő sűrűjében. Le sem tudtam róla venni a tekintetemet.

– Ezt nem fogják fegyelmi bizottság elé citálni és meghurcolni – döntöttem el hirtelen magamban, és olyan feltűnően széles mozdulatokkal kezdtem el rakni a dolgokat, mint egy amatőr. Nem lehetett nem észrevenni. Erre odajött hozzám, és rám szólt:

– Tegye vissza! Csak a javát akarom.

Erre valódi tolvajként kipakoltam a zsebeimet, bár az is megfordult a fejemben, hogy végigjátszom a szerepemet, ő pedig elvisz a főnökség elé, ahol még prémiumot is kapna éberségéért. De az egész hercehurca túl bonyodalmas és méltatlan lett volna, így gyors elhatározással valami köszönetfélét motyogva eltávoztam.

Odakint sűrűn hullt a hó, a pelyhek úgy röpködtek a lámpák körül, mint nyáron a muslicák. Erről, no meg az eladónő kecses özlépteiről, amiket a lopott áru helyett hoztam magammal, eszembe jutott addigi egyetlen és legnagyobb szerelmem. Vele is éppen ilyen szakadó hóesésben ismerkedtem meg. Ő is kecses özléptekkel jött a járdán a barátnője mellett, aztán amikor mellém ért, odaszólt neki, de úgy, hogy én is értsem:

– Hajadonfőtt ilyen hóesésben. Ez ám a legény!

– Ez bizony! – válaszoltam neki, hiszen végül is nekem címezte.

Így ismerkedtünk meg, szakadó hóesésben, és ennek emlékére Hópelyhecskének neveztem el, ami rá is fért, mert az anyja az Irén Margit Amália névre kereszteltette, nem vicc, de egyik sem tetszett neki, így végül Bucának szólította. Az viszont nekem nem tetszett. Sűrűn eljártam hozzájuk, így tudtam meg az ilyen családi titkokat. Házasságra viszont nem tudtam elszánni magamat az akkori kétes egzisztenciámmal, pedig nagyon szerettem. Sokat kínlódunk egymással, mert ő meg eltökélte magában, hogy csak a férjével fekszik le. Aztán úgy egy jó év múlva mégis ledőlünk a sötét szoba padlójára, ő már a nadrágom körül matatott, én is kezdtem simogatni a kis feketerigót a puha, pihés fészkében, amikor váratlanul benyitott az anyja, és a keskeny ajtóréson át ráripakodott, de úgy, hogy én is értsek belőle:

– Buca, azonnal gyere ki!

Az anyja egyébként nekem már kezdetben gyanús volt, amiért három nevet adott a lányának, amit az Amáliával még tetézett is. Azzal pedig még gyanúsabb lett, hogy mégis Bucának hívta, az meg, hogy így ránk nyitott, végképp betette a kaput. Így aztán másnap én is betettem magam mögött a

kiskapujukat. A dolog persze nem ment olyan könnyen. Még ott éjszakáztam, álmatlanul forgolódva sokáig rágódtam magamban, és a véletlenre bíztam a döntést. Ahogy esik, úgy puffan! Kora hajnalban felkeltem, az ajtóban ott volt a kulcs, azt elfordítottam, utána jött a sokkal bizonytalanabb kiskapu. Az ilyen kiskaput ugye a legtöbb helyen éjszakára bezárják, a kulcsot pedig kiveszik belőle, titokban reménykedtem, hogy ez is zárva lesz, de nyitva volt, így szépen kisétálhattam rajta, amit akkor még csak ideiglenes megoldásnak szántam, de végleges lett belőle. Olyan végleges, amire nem is gondoltam volna. Az én Hópelyhecském úgy megharagudott rám, hogy nem akart többé látni. Nem is nagyon erőltettem tovább a dolgot. Ő abba szeretett bele, aki sapka nélkül a szakadó hóeséssel dacolt, nem pedig az ajtón át kíváncsiskodó anyjával, valami vélt vagy valós sérelem miatt.

Ha jól emlékszem az akkori énemre, valószínűleg a kényes helyzet elől szöktem el, legalábbis valami olyasmi forgott a fejemben, hogy milyen kínos lesz majd reggel magyarázkodni, amikor nincs is miért magyarázkodni. A mai eszem viszont már azt mondatja velem, hogy egyszerűen megharagudtam a lányára is, meg az anyjára is. A lányára azért, mert csak úgy felkelt mellőlem és otthagyt, mikor jóformán még nem is csináltunk semmit, az anyjára meg azért, mert beleavatkozott a kettőnk ügyébe.

Azóta nem hittem az érzelmek erejében, folyton eszembe jutott a különbség az akkori énem és a mai eszem között, amitől túl esetlegesnek, túl véletlennek tartottam ezt az egész cirkuszt a nőikkel, az ember úgy teng-leng benne ide-oda, mint az artisták a levegőben, és még védőháló sincs alatta, aztán egyszer csak a hóesésben megtetszik neki valaki. Ezért attól fogva kerültem őket, nem engedtem meg magamnak, hogy bárkihez túl közel kerüljek, különösen hóesésben nem. A fájó emlékek leküzdésére egy jó módszert is sikerült kiszelnem: ha eszembe jutott az elvesztett Irén-Margit-Amália, ráadásul Buca és Hópelyhecske, kizárólag magázódva és egy nőben három személyként beszéltem velük, ezzel igyekeztem még az emlékeimben is távol tartani őket magamtól – később pedig magázódva még elküldetlen leveleket is kezdtem nekik fogalmazni, valahogy így: Kedves Irén-Margit-Amália! Kedves Buca! Kedves Hópelyhecském!

Aztán egyszer csak, újságlapozgatás közben kedvenc rovatomhoz, a gyászjelentésekhez érve megtudtam, hogy az én Hópelyhecském életének huszonötödik évében autóbalesetben meghalt. Persze az ilyen gyászjelentésekben nem szerepelnek a részletek. Ezek szüksézávan csak annyit közölnek, ami feltétlenül szükséges a beazonosításhoz. Hogy ennyi és ennyi éves korában, türelemmel viselt hosszú szenvedés után, vagy rövid súlyos betegségben, vagy váratlanul, vagy tragikus körülmények között, meg hogy gyászolják gyermekei, szerető szülei, testvérei és így tovább. Mikor hogy. A balesetekről meg pláne nem derül ki, hogy ki volt a hibás, vagy ült-e még valaki más is az autóban, és az milyen viszonyban volt az áldozattal. Pontosan ez a jó ezekben a fekete kertes történetekben, nincs bennük semmi fölösleges, amiből pedig olyan sok van a világon, különösen az áruházak polcain meg a folytonos üres fecsegésekben, nem, ezek a lényeket mondják el, mindig garantáltan rosszul végződnek, nincs miért izgulni, csak a *hogyan történt* az érdekes bennük, és nem a *mi történt*, éppen ezért tetszés szerint szabadon tovább lehet gondolni őket. Nekem pél-

dául akkor napokig az járt a fejemben, hogy kétszer is el lehet veszíteni valamit, és hogy ami másodszor veszik el, az sokkal jobban tud hiányozni, mint hiányzott először. Azóta újra visszavártam az elmúlt időket, és közben mindenféle módon a jövőmre emlékeztem, amely most, három év után az illatszerosztályon váratlanul mintha éppen ennek a gyászjelentésnek a főszereplőjeként jött volna velem szemben, Irén-Margit-Amália és Buca nélkül. Először azt hittem, hogy még mindig az ő befejezetlen történetét gondolom tovább a magam tetszése szerint, valami új változatban, de aztán hamarosan magamhoz tértem. Az, hogy a munkám végzése közben, arcom verejtékével akadtam rá valakire, önbizalommal töltött el: talán nem a véletlen, az esetlegesség játékszereként sodródtunk egymás útjába, hanem a nagyon is kiszámítható munkaidőnk keretein belül, ami mégiscsak valami biztonságos kapaszkodót jelent, és ennek mindketten már tanújelét is adtuk: én nem használtam ki őt, ő nem buktatott le engem. Ha lesz az egészből valami, ki leszünk szolgáltatva egymásnak.

A kiszámíthatóság bizonyosságául már azt is tudtam róla, meddig tart a munkaideje. Így megvártam a szakadó hóban. Ő meg ebben lehetett biztos, mert nem is csodálkozott rajta. Azon viszont sokkal inkább, amit elmondtam neki magamról. Most már volt egy közös titkunk is, ami elég, hogy az ember valahoz kösse, vagy megpróbálja kötni az életét.

Tíz év telt el azóta. Ismét eljött a karácsony. A feleségem szokás szerint egész nap sütött-főzött, és a sok karácsonyi fogás mellé a kedvenc madártejemet is elkészítette megismerkedésünk tizedik évfordulójára. Ez a karácsonyi vásárlási örület nekem évről évre egyre többet hoz a konyhára, így aztán egész délig dolgoztam. Amikor hazaértem, és nekiláttam volna a madártejnek, kétségbeesetten vettük észre, hogy nincs itthon csokoládéreszelék.

Gyerekkorom óta éltem-haltam a madártejiért. Amikor először hallottam róla, valami mesés, tejlő madarat sejtettem mögötte, és csak a neve nyugtázott le. Amióta pedig először ehettem belőle, nem tudok szabadulni tőle. Nem tudok szabadulni ízletes, sűrű, vajsárga, mazsolás masszájától, hófehéren lebegő, pihekönnyű habgaluskáitól, és ha csak rágondolok, összefut a nyál a számban. És nem tudok szabadulni a barna csokoládéreszelék kis pálcikáitól, amelyek látványukkal szinte megkoronázzák az édes ízeket, és amelyek kizárólag az én finnyás ízlésem kielégítésére szolgálnak. És most tessék, itt álltunk megismerkedésünk tizedik évfordulóján az ünnepi madártejjel, csokoládéreszelék nélkül!

Gyorsan fogtam hát magam, hogy leugorjak a boltba. Közben magamhoz vettem a bankkártyámat is, mert amint kiderült, egy fillér készpénz se volt a házban, a nagy sürgés-forgásban elfeledkeztünk róla. Itt történt meg a baj. A bolt ugyanis közelebb volt, mint a bankautomata, és amint megnéztem a nyitvatartási időt, a szenteste miatt pont bezárt volna, mire onnan visszaérek. Gondoltam egyet, úgysis a csodatévő bundám volt rajtam, gyorsan bementem, magamhoz vettem egy műanyag kosarat, némi keresgélés után megtaláltam a csokoládéreszeléket, és zsebre vágtam három zacskóval. Úgy közlekedtem a polcok között, olyan fölényesen végeztem minden mozdulatot, mint amikor a világbajnok autóversenyző versenyautójával véletlenül rátéved egy harmadrendű útra. Ez lett a vesztém. A túl széles mozdulatok, a sietés ugyanis feltűnt a biztonsági őrnek, aki tehetetlen dühében, amiért még mindig itt kell rosto-

kolnia, jobban figyelt a kelleténél, és amikor az üres kosarat letéve éppen ki akartam sétálni, odalépett hozzám.

– Kérem, ürítse ki a zsebeit – mondta.

– Ugyan már! – próbáltam jobb belátásra bírni. – Nem látja, hogy sietek?

– Ürítse ki a zsebeit!

Nem volt mit tennem. Kiraktam a három zacskót, közben odajött a pénztáros, és ha jól hallottam, az egyik vezetőhelyettes, jegyzőkönyvet vettek fel, aztán megszegyenítve szélnek eresztettek. A munkámra gondolva persze nem leplezhettem le magam, nem mondhattam, hogy szakmabeli vagyok, meg különben is, ez egy egész más cég volt, itt engem nem ismert senki. Otthon mindent elmondtam a feleségemnek, olyan ideges lettem, hogy nem tudtam magamban tartani a történeteket, meg hát csokoládéreszeléket sem hoztam. Így aztán abban maradtunk, hogy diót használunk helyette. Én kezdtem törni a diót, a feleségem örölte, eközben csaptam rá a kalapáccsal a bal hüvelykujjra és mutatóujjra. Hevenyészve bekötöttük, majd megszórtuk a madártej a dióval, és kanalazni kezdtem a sűrű, vajsárga, mazsolás masszát, a felszínén könnyedén lebegő hófehér habgaluskákkal, rajtuk az örölt dióval. Más azzal is beéri, de nekem, azzal a finnyás ízlésemmel a reszelék kellett, és meg is fizettem érte. Az egész szenteste el volt rontva. A madártej életemben először nem ízlett, a két ujjam kibírhatatlanul fájt. Bevettem valami fájdalomcsillapítót, és lefeküdtem. Ilyen karácsonyom se volt még. Az ünnepek után elmentem az orvoshoz, ahol a táppénzre kiírt influenzás és a fiatal asszisztensnő szeme látára végképp lebuktam. Most aztán várhatom, hogy leszedik a hüvelykujjamról a körmöt. Sőt, valószínűleg még a mutatóujjamról is. Közben pedig izgulhatok, hogy ugyanúgy engedelmeskedik-e a kezem, mint eddig engedelmeskedett, és hogy mindezek után ugyanolyan biztonsággal tudom-e folytatni hallatlan önbizalmat igénylő, magányos munkámat, mint végeztem eddig. Mert a magány önbizalom nélkül nem megy. Az önbizalom ebben a szakmában mindennél fontosabb. Más választásom pedig nincs. Én igazán egyedül csak ehhez értek, és ha jól belegondolok, igazán egyedül csak ehhez is van kedvem. Amit most már bátran a nevére is nevezhetek. A hivatásos áruházi tolvajláshoz.

„...érvényt szerezni a nép szavának...”

Késő esti beszélgetés Makkai Ádámmal

Rangos vendégeket köszöntött 2017 januárjában a Napút folyóirat, így Makkai Ádámot, aki a lapbemutató est végén rövidnek indult, de hosszabbra „sikeredett” dialógusra is vállalkozott, mindannyiunk öröme. Olvasóink most e beszélgetés szerkesztett változatát olvashatják.¹

***

Tamási Orosz János: – Köszönöm Makkai Ádámnak a dialógus lehetőségét; különösképpen azt, hogy e hosszú versciklus pódium-előadása után további fárasztó processzusnak veti alá magát – mindannyiunk öröme. Az első kérdés, amit fölírtam: tisztázni kéne, mégis kinek a forradalma volt 1956? Mert annyiszor félreértelmezik, belemagyaráznak, elhallgatják, túlfecsegik, túlbeszélik...

Makkai Ádám: – Rendkívül bonyolult a kérdés... A világtörténelemből nem lehet csak úgy beleugranunk a helyi magyar történelembe. Ezért inkább egy ókori közmondás fölidézésével élnék, ami így szól: megkérdezik Hérakleitosztól, hogy bele lehet-e lépni kétszer ugyanabba a folyóba? Akárki akármit mond, végül senkinek nincs igaza. Mert van, aki azt mondja, lehet, mert a Duna az a Duna, akárhányszor lépsz bele. De a fordítottja is igaz, mert az a víztömeg, ami átfolyik a lábunk között, később már nem ugyanaz a víztömeg. Mindenkinek igaza van. Az emberi történelem tele van ilyen féligazságokkal, paradoxonokkal. Úgy paradoxon, hogy látszólagos ellentmondás, ami egy igazságot fejez ki. Ha ezt fogadjuk el – a paradoxon definícióját –, akkor azt mondhatjuk, hogy '56 egyrészt a huszadik pártkongresszusé volt,² másrészt azoké a szerencsétlen gyereké, akiket a háztetőkről, lesből lóttak le az ávósok. És a verekedés úgy kezdődött, hogy mi visszaüöttünk. Melyik az igaz? Lehet ugyanabba a folyóba lépni kétszer, vagy nem? A Szovjetunió kezdett szétmenni, ez tükröződött a vezetőség gondolkodásában. Nem lehetett Sztálin dicsőségét a végtelenségig folytatni, hiszen több tízmillió ember gyilkosa volt. Ugyanakkor nem lett volna utcai harc belőle, ha nem kapunk sortüzet a Kossuth téren a háztetőkről. Mind a kettő igaz. A nép csinálta, tehát népfölkelés volt, de egy olyan, világtörténelmi kapcsolódással bíró helyi népfölkelés, amely adott történelmi pillanatban keletkezett: amikor egy terrorral összetartott álbirodalom, a Szovjetunió, már nem bírta tovább.

¹ Az esten – a rendező Erdélyi György előadásában – a közönség láthatta a költő Kegyelem című kiemelkedő versciklusának más szerzők műveivel kísért kompozícióját.

² Amelyen először kerültek nyilvános beismerésre a sztálini diktatúra „túlkapásoknak” nevezett bűnei, így – többek között – a Gulag-deportálások is.

– Mondhatjuk netán, hogy ha az 1953-as fordulatot, enyhületet hagyják végig úgy fejlődni, ahogyan az kirajzolódott a vasfüggöny mögötti országokban, akkor nincs is forradalom?

– Nem voltam ott, azokban az országokban; nem tudom, a lengyelek szívéen és agyán mi ment keresztül... És nem voltam ott Kelet-Berlinben, ahol valami elkezdődött, de ebben az egész évben volt valami. Lám, ennek az egyesületnek az a neve, hogy „Napút”. Próbáljuk meg szó szerint értelmezni: egy olyan út, amin a Nap megy. Mit jár körbe a Nap? A Zodiákus 12 jegyét... Kos, Bika, Ikrek, Rák, és így tovább. Van olyan történelemszemlélet, amely a konstellációk szempontjából nézi az eseményeket. Tehát mondhatjuk, hogy az 1956-os forradalmi év benne volt a csillagokban.

– Igen, de vajon '58 benne volt-e? Kinek a csillagában volt benne az 1958-as leszámolás? A magyar bolsevizmus politikai ellenzékében, amelyik a kommunista ellenzék hatalmát biztosította ezzel, vagy az oroszok mozgatták a bábukat?

– Megint mind a kettőben. Vagy mind a háromban. Nem lehet szétválasztani őket. És ez az egész forradalom, nem-forradalom, büntetés, megdicsőülés, mind összefüggött azzal a ténnyel, hogy az emberiség a Halak korszak végéhez érkezik. Olyan, mintha babonás volnék, pedig ez matematikai tény. Aki nem törődik az asztrológiával, nem érti, mi történik a karójával. A karóra a Zodiákus 12 jegyét ábrázolja. Ha kinézünk az ablakon, látjuk, hogy a nap télen bal kéz felől kel fel, nyáron, június 21-én jobb kéz felől kel fel – ebben sorsszerűségek rejlenek. Benne van rövid távon egy pró és egy kontra: a nép fellázadt, és a népet megbüntették. Ugyanannak a ciklusnak a tézise/antitézise egyszerre. El kell tudni fogadni azt, hogy látszólagos ellentmondások igazságokat takarnak.

– Hogyan fogadjuk el? Egyfelől ez a hatalom folyamatosan más magatartást akar elérni a polgárainál, s a polgárok megpróbálnak ennek megfelelni; vagy ne próbáljanak? Milyen viszony alakul ki így a hatalom és a polgár között, változik-e mindkettő pozíciója, vagy ugyanaz marad?

– Megint mind a kettő. Miközben állandóan tágítjuk a kereteket, próbálunk minél több érvényt szerezni a nép szavának, annál elkeseredettebb ellenállásba ütközünk fölülről. Ez egy tenzió, ez egy feszültség, harc, harci kérdés, amit nem szabad alább adni.

– Igen, csak mennyire köteleződjünk el a hatalom felé?

– Hogy értve?

– Azt mondod, ne adjuk alább, alakítsuk ki az egyéni, saját határvonalainkat, tágítsunk az egyéni határainkon, de előbb-utóbb a két határvonal össze fog ütközni. Lehet-e békésen átrendezni ezt a két határvonalat?

– Valószínű, hogy nem. Mi a helyzet a migránsokkal: hányan vannak, és hol akarnak letelepedni? Mióta megy ez a háború! A keresztes lovagok óta? A francia hadjárat a Szentföld felszabadításáért? Soha nem gondoltunk arra, hogy nekünk, ennek a századnak a végén – és most – az arabokkal lesznek csatáink. Az ember szíve elfacsarodik, amikor hallja a derék, jó Ferenc pápát, aki azt mondja, hogy nyisd meg otthonodat a menekültek előtt. Jézus követe azt mondja, hogy ha arra kényszerítenek, menj el egy mérföldre, menj el kettőre. Ha megdobnak kövel, dobd vissza kenyérral. Ilyen s ez a formája a krisztusi szeretetnek – ám megvalósíthatatlan. De efelé kell törnünk, ami úgysem fog

sikerülni rövid távon, ám az ember csak azért is megpróbálja a maximumot kihozni magából.

– Kétezer éve toporgunk egy helyben – teljesen egyetértek veled. Talán bejárhatatlan, ám mégis ez a követendő út. De láthattad: a nyugati magyar emigráció sem homogén, ahogy mondják. Magyar vendégprofesszorokkal is találkoztl, akik a Kádár-érából jöttek, és hazatérve nagyon szívélyesen írtak rólad a hazai lapokban vagy személyes naplóikban. Említhetem például Karinthy Ferencet, kinek nagyon szép sorait olvastam rólad,³ de azért odaírta, hogy valami ezzel az Ádámmal nem stimmel. Tehát olyan nyitottak ezek a találkozások mégsem lehettek. Te hogy emlékszel erre?

– A hajdani emigráció eléggé szét volt szórva: én Chicagóban éltem, ami közel van a kanadai határhoz. Kanadában jöttek össze a volt jobboldali emberek, például a Magyar Csendőrök Országos Szövetsége is ott volt, Torontóban. Oda kirándulva a Szent Koronával és nyilaskereszttel lehetett „vezetni a vizeken”. Ha valaki azt merte mondani, hogy a demokráciának voltak jó vonásai, például hogy az Esterházyaktól elvették a földjeiket, akkor azt mondták, állj, te már fertőzött vagy, veled nem lehet beszélni! A magam részéről ott baloldali liberálisnak számítottam, többekkel együtt, amit azzal a ténnyel tudok illusztrálni, hogy amikor megalakítottuk a Kodály Zoltán Társaságot, amiről mindjárt kérdezni fogsz (látom ugyanis, hogy kezdünk visszavezetni a közös „puskához”), akkor kik is voltak a jelenlévők? Először is két nyugati kanadai volt, Vitéz György és Kemenes Géfin László. Angliából részt vett Gömöri György, és végzősóra, váratlanul beesett Karinthy Ferenc. Mit keres Karinthy Cini egy '56-osok által alapított irodalmi társaság estjén? Én Kodály Zoltán Társaságnak neveztem el abból az okból, hogy egy napon van a születésnapunk: december 16-án született Kodály Zoltán, jelentéktelenségem és Beethoven. De én nem lettem zeneszerző. Kérdeztük Cinitől, hogy miről fog beszélni? (Egy olyan bérházban laktunk, ahol volt egy 200 főt befogadni képes, nagy vendéglátó terem, mint ez a helyiség, talán picivel nagyobb...) Kérdezte, „miről akarjátok, hogy beszéljek?” Mondtam, hogy „drága Cinikém, ami eszedbe jut, vagy édesapádról, ha akarsz valamit, nagy szeretettel hallgatjuk...” Zárójelben mondom, amit tudni kell, hogy Cini a legkarakánabbul és legbátrabban viselkedett az egész ostrom alatt. Az én édesanyám második férje, Kocsis Lajos építész-mérnök és Cini osztálytársak voltak és egy padban ültek. Ez eleve kizárta minden ellenségeskedés alapját. Az én emlékeimben ott van a Balatonnál Kocsis Lajos, a nevelőapám és Karinthy Cini, és én vagyok a labda, akit dobálnak a vízben ide-oda. Ezek után kiderült, hogy Karinthyék üldözött zsidók voltak, és kellett volna valaki, aki elrejti a dolgaikat. Anyám vállalkozott erre, és kimentettük a Karinthyék ezüstjét. Erre mi történik a továbbiakban? Az ostrom kellős közepén ülünk egy parányi bunkerben, 25-26 ember, korom, füst, kis mécses ég... Rendkívül szoros helyzetek... Éjjél után kettőkor megverik az ajtót: „Ignác Rózsát keresem!” Ő volt a mamám. Mindannyiunkban megfagyott a vér, ki az, mit akar?... Félig kinyitjuk az ajtót, és belép Karinthy Cini egy ekkora nyilas karszalaggal a vállán. „Ne féljetek, nem kell megijedni, csak egy kis kávé hoztam!” Lerakott egy fél kiló babkávét, anyám homlokra pusztította, és Cini eltűnt az éjszakában. Rendkívül

³ Karinthy Ferenc: *Napló I–III*. Littoria Könyvkiadó, Budapest, 1993

bátor ember volt, és az ember azt mondja, ha ilyen káderekkel voltunk tele-tűzdelve, mint ő, akkor miért volt antiszemitizmus Magyarországon? A magyar humor, a pesti humor szülőatyja Karinthy Frigyes. A *Lógok a szeren és a Tanár úr kérem* c. művei a klasszikus nevelésemet biztosították tizenéves koromban. Megint a dialektikához jutunk vissza: volt, aki attól félt, hogy a magyar paraszt nem jut be az egyetemre, mert nincs elég pénze, nincs elég összeköttetése. Minden száz orvostanhallgató közül 95 zsidó származású, és a magyar paraszt ki van rekesztve a saját hazájából. Igaz, vagy nem? Ha utánanézzünk ennek, kiderül, hogy van benne némi statisztikai igazság. A túlzás ott van, hogy ez átment aktív antiszemitizmusba és zsidóüldözésbe, amit persze Magyarország keservesen próbált kompenzálni azzal, hogy a németekkel milyen viszonyban voltunk, onnan származott minden, ami ezt a térséget uralta.

– *Bár itt szívesen elidőznénk még, de térjünk vissza a Kodály Zoltán Társaságra: miről beszélt végül Cini?*

– Mondtam, hogy „Cini drága, tessék el a múltunkat, és inkább a viccek-re emlékezzünk a múltunkból, mesélj valamit édesapádról!” Mindenki tapsolt, és nagyon élvezték, amiket mondott. Rendkívül élvezték a Karinthy család humorát bemutató anekdotákat. Egyik tréfájaként a mondataiba fűzte: őt a rendszer küldte ki, hogy puhítson minket. Mi meg mondtuk, hogy küldjenek többet, őket majd mi puhítjuk vissza. Kérdezte, mije vagyok én ennek a Kodály Zoltán Társaságnak? A dugóhúzója, feleltem. „Mi az, hogy dugóhúzója?” „Jönnek a tengeren a leplombált palackok, mi nem tudjuk, mi rejlik egy-egy palackban: jó szellem, gonosz szellem, tréfáló szellem, micsoda... És nekem az a feladatom, hogy politikai jobbra vagy balra hajlás nélkül kihúzzam a palackból a dugót, és engedjem, hogy a benne rejlő szellem kifejtse önmagát.”

– *Igyekeztél középen maradni – ami nem is volt olyan könnyű, és ma sem az. Sőt... Fentebb meghatározta magad: a baloldali liberális szerzők közé tartoztál. Tegyem hozzá: akadtak az emigrációban olyanok, akik téged simán lekommunistáztak. Talán nem lenne illő megkérdeznem és ezzel feszültséget, konfrontációt kelteni, hiszen nem akarok én sem idecsempészni mai ideológiai harcokat, de meg kell mondjam: könnyesre nevettem magam, amikor az interneten, főleg a mostani Szent István-rend után, olvastam a liberális oldalról érkező „rezsihuszár”, „kurzusbérenc”, „szélsőjobbber” és az ehhez hasonló, téged lesajnáló megjegyzéseket. Ezeket hogy kommentálsz vagy veszed tudomásul?*

– Először is sokkal rosszabbat vártam. Apám „révén”, aki jobboldali politikus volt, s egyébként kétszer ült börtönben. Amikor a németek elfoglalták Magyarországot 1944. március 19-én, akkor kétszáz ember közül ő volt az ötödik helyen a delegáltak között. Ezek voltak: Tildy Zoltán, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Nagy Ferenc, Laky Dezső és Borkai János. Borkai Jánosról tudni kell, hogy ő vezette be a Numerus Clausus törvényt, ami egy borzasztó szomorú dolog volt, mert tehetséges embereket kiszorított az egyetemről. Apámat elvitték a németek, hat hónapot ült, kiszabadult, végigcsinálta az ostromot. Miután átjött az első pontonhídon Pestre, szembejött vele két ÁVH-s, és az egyik leszólitotta, hogy „Makkai, én magát letartóztatom!” Megkérdezte, miért? „Hol volt maga '44-ben?” „Kérem szépen, akkor én még a Gestapo foglya voltam.” Végül nem bántották őt fizikailag. Amolyan kevert káder volt. Anyám református pap lánya,

erdélyi nemességből, apám apja Magyarország koronaügyész-helyettese volt. Ő folytatta a híres frank-per-t. Magyarország úgy tudott az első világháborús adósságoktól megszabadulni, hogy frankot hamisított. Nagypám bizonyította be, hogy ezek hamisak, mert nem voltak gombostűvel átszúrva. A francia kispolgár ugyanis azért, hogy „apád, anyád idejőjjön”, gombostűvel átszúrta az ezres frankot. A magyar pénz olyan tökéletesen volt hamisítva, hogy nem lehetett észrevenni, csak pont az hiányzott, hogy gombostűvel legyen átszúrva, és nem volt.

– *Ha már frank-per, igaz az a legenda, hogy ennek a tárgyalásán el is hangzott: Trianon miatt meg kell büntetnünk a franciákat?*⁴

– Nem tudom, nem voltam ott, én csak '35-ben fogok kibújni az aszfalt alól... De kétségtelen, hogy akkora traumát szenvedett a magyarság a trianoni területvesztés miatt, hogy az jóvátehetetlen mindmáig. Egyszerűen jóvátehetetlen. Ezt a világtörténelemnek, az Egyesült Nemzeteknek kéne jóváhagyni. Úgy tudom, hogy az amerikaiak még a mai napig sem írták alá a trianoni békeszerződést. Nem tudom, hogy Trump fog-e ilyen régi dolgokat elővenni, de valószínűtlen...

– *A komolytalant komolyra fordítva, a világpolitikában minden előfordulhat, bár beszéltünk róla, hogy minden pró és kontra, semmi nem az, aminek gondoljuk, minden viszonylagos. Van ennek reális esélye, lehetősége?*

– Merem remélni, hogy nem lenne rossz. Most egy rendkívüli esemény volt Erdélyben, a magyarság jóval nagyobb része szavazott, mint azelőtt. Ennek következtében bekerültünk a parlamentbe. Lehet ott is demokráciát csinálni, csak dolgozni kell rajta.

– *Lehetne persze, nálunk is lehetne éppen, csak dolgozni kéne rajta... A Kodály Társaság után következett egy másik tevékenység: a hontalan írók központjában, a Györgyei Klára által vezetett hontalan írók PEN-központjában vezetőségi tag voltál. Elég furcsa volt ott is az összetétel, Varga László személyében például a kereszténydemokrata szállal is kapcsolatba kerültél. Rá hogy emlékszel? Vele is ott ültél a vezetőségben...*

– Nagyon kevésbé. Az egész csoport a Yale egyetem körül kerekedett ki; ott alakult ki egy baráti társaságból. Klári nagyon vágyott arra, hogy ő is elismertebb író legyen. Nagyon jó színdarabokat írt, darabokat fordított, például, aminek nagy-nagy sikere volt, a *Macskajátékot*. Én a New York-i részlegben kevesebbet voltam jelen, mert borzasztó nehéz témát választottam a doktori disszertációmhoz, az angol nyelv idiómarendszerét.⁵ Azzal volt rengeteg küzdelmem. Állandó levelezésben álltunk azonban Györgyei Klárával, járt elő-

⁴ A tárgytól természetesen nem óhajtottam eltérni, de a „városi legenda” alapját vélhetően ez az idézet teremtette: „Amikor mi a térképészeti intézetnek naiv, hiszékeny és a törvényekben járatlan embereivel, szakmunkásaival az ezerfrankosokat négyszeresükre nagyítottuk, arra gondoltunk, milyen jó volna ennek az országnak a területét is a négyszeresére nagyítani. És amikor a papírt merítettük ki abból a vízből, akkor szemünk előtt megjelentek a gyönyörű Kárpátok vizei és folyói.” (Részlet Gerő László őrnagy, a per egyik elítélt vádlottjának vallomásából). A történet számos szakirodalmából egyet mindenképp érdemes olvasóink figyelmébe ajánlanunk: <http://epa.oszk.hu/00900/00995/00013/pdf/ablonczyb.pdf>

⁵ <https://www.degruyter.com/viewbooktoc/product/3879>

adásokat tartani Chicagóba Határ Győzővel, ők régi ismerősök voltak. Két óra repülőút volt köztük, de nagyon jó barátság. Én kevésbé voltam mozgatója a dolognak, csak mint pályaszéli drukker vettem részt a történetben.

– *Fantasztkusan sokszínű kaleidoszkóp alakul itt ki, ha csak villanásokra, gombostűátészúrásokra érintjük a nyugati magyar irodalmat, azt, ami abból általában megemlégtődött. Tudunk mi erről eleget? Hatott ez valamikor bármennyire is Magyarországra?*

– Hatott. Nagyon jó bibliográfiák vannak. Én ahhoz a csoporthoz tartoztam, amelyikhez Kemenes Géfin és Vitéz György, a calgariak. Amikor megjelentek Faludy Gyurkával, nagyon sokat beszélgettünk. Volt Chicagóban, Torontóban egy nagy előadás-sorozat. Aztán ott volt egy nagyon régi-régi nagy magyar értelmiségi, a Lukács János,⁶ aki fantasztikus könyvet írt Churchill és Hitler összeütközéséről.⁷ Ő az egyetlen Széchenyi-nagydíjas író egyébként, idős ember, most már a 90-en túl van. Akkor Angliából jött át Gömöri György, és a calgariak közül ott volt Kannás Alajos, aki méltánytalanul elfeledett, kitűnő magyar szonettíró volt, aztán Baránszky Laci... Kitűnő tudósok vannak itthon Magyarországon, nagyon kis információ elég, nem kell elkeseredni, csak neki kell ülni és ki kell vájni ezeket a dolgokat. Ez akkor vált különösebben konkrét, nagy feladattá, amikor elő kellett állni a magyar költészet angol antológiájával. Valódi fejfájást okozott nekem. A kezdeményező Papp Áron egészen fiatalon meghalt. Akik maradtunk, szerkesztők: összekülönböztünk, hogy ki legyen a könyvben, és ki ne legyen benne. És akkor ő beteg is lett és lemondott, és az én nyakamba zuhant az egész, pedig én voltam a *junior member*, a fiatalabb tag, akinek még hozzá kellett sürgősen tanulnia a dolgokhoz. Így is körülbelül hat-hét évem volt még a határidőig. Mire finisbe értünk, Magyarországon már Göncz Árpád volt a köztársasági elnök. Nagyon szerettem mint író és műfordítót, és mint műfordítót fölkértem, hogy írjon előszót egy költői antológiához. Akkor írt is egy oldalt, ami megjelent magyarul és angol fordításban. Azt kell hogy mondjam, a legszebb vallomás volt a magyar nyelvről, és nagyon nagy megtiszteltetés volt, hogy Göncz Árpád írta. Az antológia 1200 oldalas, két vastag kötet lett, még lehet kapni belőle, a Tinta Kiadó árulja.⁸ Miután sikerült beletenni az erdélyiekből és a felvidékiekből jó néhányat, a délvidékiekből jó néhányat, azt az illúziót keltette a kötet, hogy itt egységes magyar irodalom van. De mi tudjuk, hogy nincs igazán egységes magyar irodalom, de ugyanakkor legyen! Ez megint a „lehet-e ugyanabba a folyóba lépni egyszer vagy kétszer”... Odáig terjedt a siker, hogy a Nobel-díjas Seamus Heaney a Times Library Sutherland-be írt egy cikket, amelyben elmondja az antológiáról: óriási hézagpótló, amely egy eddig ismeretlen irodalmat mutat be angolszász területen, és mindenkinek ajánlja. És akkor ennek a következménye az lett, hogy ünnepeljük a magyar irodalom világirodalomba való bevonulását. Hogy ne csak

⁶ John Adalbert Lukacs – születési nevén Lukács János Albert – (Budapest, 1924. január 31.) Széchenyi-nagydíjas magyar származású amerikai történészről esik szó.

⁷ *A párviaadal: a nyolcvannapos párbaj Churchill és Hitler között, 1940. május 10. – július 31.* (1993) ISBN 9630755998

⁸ *In Quest of the Miracle Stag I-II. The Poetry of Hungary*, International Association of Hungarian Language and Culture, 2003, ISBN 9632108140

angolul legyen meg, hanem legyen meg a környező országokban, német nyelven, francia nyelven, olasz nyelven, spanyolul, orosz nyelven, és a Távol-Keleten japánul és kínaiul. Öt európai nyelven és két nagy távol-keleti nyelven jelenjen meg. Legnagyobb örömömről szolgál, hogy az Emberi Erőforrások Minisztériumát érdekli ez a projekt, ezért nemsokára összeülünk és megpróbáljuk feltérképezni, miből mennyit kell lefordítani, és mit lehet a régiékből fölhasználni.

– *Engem lenyűgöz az optimizmus, én általában a negatív hullámokat erősítem mindig. Hallottam Faludy Györgyöt arról beszélni, „Hogy el fognak engem felejteni tíz éven belül!” Kannás Alajos kiváló szonettekét írt, megírta a Kormos köveket, ami egy időben ugyanolyan opus volt, mint most a tied, de valahogy a kettő együtt nem megy ünnepegeken sem, meg egyéb helyeken sem...*

– Pedig én lefordítottam a Kormos köveket, a teljes ciklust, és egy külön kis könyvben meg is jelent, de nem az antológiában.

– *Én az ünnepegekből hiányolom. Ha azt vetem össze, hogy mi felejtődik el, mit hagyunk ki, és kiket ásnak elő a múltból, akkor nem tudom, hogy a negatív hullámokat ne hagyjam-e életben tovább azzal együtt, hogy mindenfajta pozitív hullámot szívesen fogadok. Nagyon sok rokonszenvező arcon látom, hogy velem nem értenek egyet, veled annál jobban.*

– Hadd állítsalak meg egy másik jeles költővel, itt van Petőcz András barátom, akivel Chicagóban ismerkedtem meg. A Mózsi Ferinek abban nagy szerepe volt, hogy utaztatott magyar költőket. És amikor a wyomingi egyetem (az International... program) meghívott téged, akkor megjelentél Chicagóban.

Petőcz András: – Köszönöm, hogy ezt mondod. Nekem emlékezetes pillanat volt, amikor megismerhettelek. És Mózsi Ferinek köszönöm, aki szegény már nincs köztünk: és nagy veszteség, de köszönöm, hogy összehozott minket. Nagyon örültem neki.

– Mózsi Ferinek sok jó tulajdonsága volt, ezek közé nem tartozott a szó szoros értelmében vett verstechnika – Feri szabadverseket írt. Nagyon nehéz volt egy-egy képlékeny rímre rábeszélni. Az egyetlen módszer volt az ő verseihez, hogy az ember lerövidítette őket. Ragyogó önkritikájára vall, hogy ő ezeket le is közölte a Szivárványban. Vettem 12 Mózsi-verset és csináltam belőle 6-ot. Egy hangot nem tettem hozzá, csak kitöröltem belőle, amit feleslegesnek találtam, és így nagyon jól olvasható versek lettek belőlük. A Feri ezt nem vette rossz néven, hanem őszintén megköszönte, ez volt a csodálatos benne.

Tamási Orosz János: – András megérdemli, hogy kiemeljük, de ha itt körbeszalad a tekintetem, akkor megérdemli üdvözetünket valamennyi hallgatónk – derekasan kitartottak, bár mindannyian nézünk lassan az ajtó felé, mert azt hiszem, eléggé elfáradtunk. Gondolom, te is.

– Nagyon szépen köszönöm a meghívást.

– *Köszönjük, mi, az együttlét lehetőségét.*

Ruszin (ukrán) népballadák¹

Talányfejtő szeretők

Tarka réten, falu szélén
gránitszikla az út mentén,
az alatt a kőszál alatt
hűvös vizű forrás fakad.

Román épp arra legeltet,
lovát éppen ott itatja.
Szőke kislány jön a kútra,
nyájasan őt megszólítja:

– Tedd félre a kannát, kérlek,
egy kis beszédem van véled.

– Aj, Románom, egyetlenem,
ne múlasd az időt velem.
Hogyha késve érnék haza,
anyám, tudod, megkontyolna.

– Ne félj, galambom, ha kérdi,
te csak ennyit mondj majd néki:

„A gázlóról ludak jöttek,
a forrásban megfürödtek,
alig számolhattam tized,
mind felzavarták a vizet,
én meg csak ott ülök, s várom,
hogy megtisztuljon, leszálljon.”

– Aj, Románom, egyetlenem,
fejtsd meg ezt az egyet nekem:
„Gyökre sincs, mégis növekszik,
lángot nem vet, mégis izzik,
virul, bár virágja nincsen.”
Ezt fejtsd meg, egyetlen kincsem!

– Kő gyarapszik gyökér nélkül,
a szív izzik lángok nélkül,
a lomb virít virág nélkül,
én kedvesem, egyetlenem.

Anyám, amint hazaértem,
seprőnyéllel esett nékem.

– Ne verj, anyám, szépen kérlek,
elmondok én mindent néked:

A gázlóról ludak jöttek,
a forrásban megfürödtek,
alig számolhattam tized,
mind felzavarták a vizet.
Én meg csak ott ülök, s várom,
hogy megtisztuljon, leszálljon,
zöldlombú jávor tövében,
az én Románom ölében.

¹ Szemelvények a *Kakukknővér* címmel készülő kötetből

Az álruhában csábító király

Az anyóka földet szántott,
jött a király, elé állott:
– Árudd el, anyó a módját,
hogy kapjam meg szép Hanuszját?
– Öltözz selyembe, brokátba,
karmazsin szín csizmacskába,
s menj végig a piactéren,
mint messze földről jött dáma.
Úgy kopogj be a kovácshoz,
kérjél szállást éjszakára.

– Jó kovács, áldás házadra!
Van-e szállásod számomra?
– Szállást neked én hogy adjak,
mikor sohasem láttalak?
– Morvaföldről jött házaló
vagyok én, nem holmi csaló.
Portékámat a vásárra
előreküldtem Prágába.

– Nosza, Hancsa, vesd az ágyat,
az úrnő lesz hálótársad.
– Nekem ily hálótárs nem kell,
aki csak néz sóvár szemmel.
– Annyi baj legyen, hadd nézzen,
csak vigyázz: meg ne igézzen.

Éjfél sem múlhatott talán,
segítségért kiált a lány.
Fél éve járt itt a csaló,
s Hancsa hasa mint a hordó.
Így járt szegény, pont egy éve,
s fiúcskát tart az ölébe’.

Fiacskáját ringatgatja,
dalol néki, úgy altatja.
„Tente-tente, kicsi szentem,
csak te vigasztalhatsz engem.
Ne emlékeztess apádra,
a csaló lengyel királyra.”

A rászédett csábító

A harkovi nagyvásárban
Marko vodkázgat magában.
Messzelyesből kortyolgatja,
egy másikkal lenyomatja,
s Galjutinát csábítgatja:

– Galjutina, jöjj el vélem,
kilenc városom van nékem,
tizedik csak egy falu lett,
mely magától keletkezett.

Két határon általmentek,
harmadiknál megpihentek.

– Mondd csak, Marko, mondjad
mármost,
hol van az a kilenc város,
és hol az a híres falu,
mely magától keletkezett?

– Nézd csak ott, azt a dús rétet,
oda készülök tevéled.

Marko csak ennyit mondhatott,
Gálja a nyeregbe ugrott:

– Add csak a lovaglóstort!
Le sem hajolt még egészen,
kard villant a lány kezében,
s Marko feje messze gurult.

Galjutina hazaindult,
szembejött a Marko anyja,
hogy fiát illőn fogadja.

– Istenem, a Marko lova,
de nem a fiam ül rajta,
bizisten, a ló a fiamé,
s nem a fiam sarkantyúzza.

Galjutina, mi az oka,
hogy a fiam nem jött vissza?

– Bánkódásra semmi okod,
a fiad megházasodott,
podoljei asszonyt kapott. –
Tiszta mezőn egy tanyácskát,
tanyában egy hű társacsikát,
teste fölé sírdombocsikát.

A csudahalott

– Készíttessen márványkutat,
édesanyám, drága!
Hús vizéért ide jön majd
falunk legszebb lánya.

A korsaját minden leány
telemerítette,
de a falu legszebb lányát
anyja nem engedte.

– Édesanyám, sajjó szívvel
azt az egyet kérem,
egy díszes vendégfogadót
éptíttessen nékem.

Ittak, múlattak a lányok
minden szombat este,
de a falu legszebb lányát
anyja nem engedte.

– Édesanyám, csóvát vetek
házunk tetejére,
hátha eljön az a lányka
a tűzvész hírére.

Tűz oltani iderohant
mind a falu népe,
de a falu legszebb lánya
csak ablakból nézte.

– Fektesz, anyám, ravatalra,
az egekre kérlek,
csak eljön tán halott látni
az a gyöngge lélek?

Eljött, szemét majd kisírta
nehéz bánatába',
s erőtlenül hullt a legény
ölelő karjába.

A zsiwány felesége

Lent a völgyben, túl a pajtán,
egy ökrével szánt a leány.
Messze még a munka vége,
de az anyja üzen érte:
– Gyere, lányom, férjhez adlak,
magam sem t'om, kihez adlak.

– Anyám engem férjhez adott
Jancsihoz, a nagy rablóhoz.
Este megy, megjő hajnalra,
véres kardját hazahozza,
azt is az asztalra rakja,
maga kiül az ablakba.

Gyermekeit hogy rengetgeti,
anyja így énekel neki:
– Beli-beli, kicsi bubám,
ha olyan lennél, mint apád,
apró tested összevagnám,
a Duna vizébe szóránám!

Az ő ura bejött érte,
kivezette a nagy rétre.
– Térdre, asszony, csukd be szemed,
mert most leveszem a fejed!
Csak azt az egy nótát fűjjad,
amivel fiam altattad,
mikor a rengőt ringattad!

– Nem nóta az, amit fűjtam,
én csak az igazat szóltam.
– Anyám, kedves öreganyám,
add karomba kicsi pulyám,
hadd csókolom utoljára.

Egyik arcát megcsókolta,
a másikat megharapta.
– Erről jusson majd eszedbe,
hogy apád a fejem vette!

Sír a gyermek a kis ágyon,
Jancsi véle mit csináljon?
Aztán mégis ölbe veszi,
a liget-erdőbe viszi,
bölcsőcskét farag ott neki
a legszebbik jávorfából.
Ha a szellő himbálgatja,
máris jobb a feje alja –
azt hiszi, anyja ringatja,
ha az eső cseperészik,
jó szüléje mosdatgatja.

Magzatgyilkos a pokolban

Indult a lány az útra,
friss vízért a Pap-kútra.
Jött egy legény ízibe':
– Koszorúdat add ide!

– Koszorúm épp illik rám,
az ördögnek hogy adnám?

De az derékon kapta,
forgószerűként forgatta,
elrikkantotta magát,
s vitte hegyen-völgyön át.

– Kerüld a kéményeket,
a füst marja szememet,
vigyél haza falumba,
ahol vidám a nóta.

– Tárd ki, testvér, a kaput,
meglátod csak, mit hozok!
– Mi a terhed, ugyan mi,
hogy a kaput kell nyitni?

– Testet s lelket adok át:
a Molnárék Hancsáját.

– S mi lehet ennek oka?
– Három megölt magzata.
Három kölykét eltette,
a világát úgy élte.

– Egyik a kosár alatt,
már a föld is rászakadt,
kettő gyolcsba tekerve
asztal alá temetve.

– Ültesd le a küszöbre,
szurkot főzzél az üstbe'.

Egy bögrével megivott,
fehér füstje felcsapott,
a második pohártól
lángot fújt a torkából.

Fecske szállt le hozzája:
– Menj anyám ablakára,
mondd el: velem jól bánnak,
főtt szurokkal táplálnak.

AZ ÚRNŐ ÉS A SZOLGA

Szombat délután híre kelt,
hogy az úrnő csalfa –
hites urát szolgáljával,
Petrunyóval csalja.

Térül-fordul, konyhájából
pompás illat árad:
– Ügyes asszony vagy, szép úrnóm,
tán vendég van nálad?

– Hitvány cseléd, ne fecsegi itt,
hisz nem a te dolgod!
Lovak között van a helyed,
rájuk legyen gondod!

– Hollófekete barátom,
abrakoljál szépen,
Szláva úrnő miatt nekem
ma nem lesz ebédem.

Kedves lovam, a szomjadat
forrásvízzel oltom,
Szláva asszony gúnyos hangját
a fülemben hordom.

Rajta, Holló, vágtsass velem
a gazdánk nyomában,
hadd tudja meg, hogyan csalják
tulajdon házában!

A kőhídon nagyot dobbant
a Holló patkója:
– Uram, vígan van az asszony
és az udvarlója!

– Hogyha hazudsz, hitvány szolgál,
magad vesztesz rajta.
Az én asszonyom nem romlott,
nem is olyan fajta!

– Uram, ha asszonyod vétlen,
ha hamisan szóltam,
kössél fel az első fára,
ha a hír valótlan!

Megiramlik a jó hátas,
döng a föld alatta.
– Mi lelt, Petrunyó, szerelmem?
Ne hagyj itt magamra!

– Mire vágynál, Petrunenykó?
Úszni a Dunában,
vagy hancúrozni az úrnő
paplanos ágyában?

Fodrot vetett a mély Duna,
mikor nyakon fogta,
s hűtelen szolgáját az úr
a habokba dobta.

Szláva asszony a vízpartot
végtől végig járja,
egyre csak a megugrasztott
szeretőjét szánja.

– Hej, halászok, keressétek,
arany lesz jutalma,
ki megleli Petrunyómat
élve avagy halva!

Alkonyattól pirkadatig
mindenki kereste,
míg egy bokor tövén a víz
a szárazra tette.

Hálóba fektetve vitték
az úrnő elébe:
– Szláva asszony, itt a holttest,
mi legyen most véle?

– Szekérrel vigyétek testét
fel a havasokra,
fenyők alatt helyezzétek
örök nyugalomra.

A megrontott legény

– Hol jártál a tegnap este,
fiam, Petruszenykám?
– Az özvegynek udvaroltam,
édes jó anyácskám.

– Mivel vendégelt az özvegy,
fiam, Petruszenykám?
– „Lábas” halat sütött nékem,
édes jó anyácskám.

– Hol fogta ő azt a halat,
fiam, Petruszenykám?
– A kertjében, zöld levélen,
édes jó anyácskám.

– Hogyan készítette elő,
fiam, Petruszenykám?
– Szekercével a küszöbön,
kedves jó anyácskám.

- Miben főzte meg a halat,
fiam, Petruszenykám?
– Cseréptálban, parázs fölött,
kedves jó anyácskám.
- Evett az özvegy belőle,
fiam, Petruszenykám?
– Nem evett, mert nem volt kedve,
kedves jó anyácskám.
- Hát a gyerekei ettek,
fiam, Petruszenykám?
– Nem ettek, már lefeküdtek,
kedves jó anyácskám.
- A szolgálit megkínálta,
fiam, Petruszenykám?
– Ők sem merték megkóstolni,
kedves jó anyácskám.
- Hány násznagyot hívjak hozzád,
fiam, Petruszenykám?
– Négy harang szava elég lesz,
édes jó anyácskám.
- Nászasszonyok kik legyenek,
fiam, Petruszenykám?
– Egy százseny² föld, négy szál
deszka,
kedves jó anyácskám.

A kakukknővér

Anyósom az ősz elején
egy jó adag szösz² tett elém:
– Éj, menyem, te szerencsétlen,
ne lézengj itt nekem tétlen!
Ha ezt a szösz² meg nem fonod,
anyád többé nem láthatod.

Hét héten át folyton fontam,
végére mégsem jutottam.

Elment anyós vendégségbe,
én meg csak át a szomszédba.
– Hallja, kedves szomszédasszony,
jó tanáccsal igazítson:
mit tegyek azzal a szösszel?

– A szösz meg van babonázva:
összevágott varangyfejet
találsz benne, ha átnézed,
s egy szárított szarkalábat.

Megjött a vén banya este,
máris a menyét kereste.
– Menyem, tán szemem káprázik,
vagy azt a szösz² mind megfontad?
Látom, jól kitanítottak!

– Éjjel-nappal szorgoskodtam,
a végére így jutottam.
– Elmehetsz már, ajtó² nyitva,
de sohase fordulj vissza!

Ahogy voltam, elindultam,
Duna partjáig jutottam,
ottan térdre ereszkedtem,
s jó atyámhoz könyörögtem:

– Uramatyám, én Istenem,
madárszívet adjál nekem,
hogy kakukkmadárrá váljak,
széles Duna fölött szálljak!

Meghallgatott az Úr engem:
szürke szárnyú kakukk lettem,
szárnyra kaptam, úgy repültem –
anyám ablakára ültem,
ott meg csak úgy pityeregtem.

Jött is anyám nagy dohogva:
– Hess el, kakukk, a dolgodra,
van nekem elég bánatom,
lányomat hogy nem láthatom.

² Régi orosz hossz mérték – 213 cm

Ó, hogy nézze meg az ember!
Fiam, fiam, hol a fegyver?
Nagyon makacs az a madár,
s panaszkodni pont idejár.
Elég bánat az énnekem,
hogy távol van a gyermekem.

Szót fogadott a legényke:
fegyverét csak megtöltötte,
aztán célzott, s elsütötte.

Jaj, a szürke kakukk hol van?
Nővére fekszik a porban.
Szegény anyja, szegény asszony
lánya mellé rogyott holtan.

*A balladákat fordította,
a jegyzeteket készítette:
Vári Fábián László*

Jegyzetek

1. **Talányfejtő szeretők** – (O. I. Dej – A. J. Jaszencsuk: *Balladák – Szerelem és házasságon kívüli szerelmi kapcsolatok*, Naukova Dumka, Kijev, 1987, I. k., 32. old.) A reneszánsz kori népmesei motívumokat őrző románc Kolberg O. *Dzielá wszystkie* (Poznan, 1963) című lengyel gyűjteményéből lett kölcsönözve.

2. **A áluhában csábító király** – (O. I. Dej – A. J. Jaszencsuk: *Balladák – Szerelem és házasságon kívüli szerelmi kapcsolatok*, I. k., 337. old.) Novellisztikus románc, egyéb változatairól nincs adatunk. Fegyir Kolessza gyűjtötte a lemákföldi ruszinok közt.

3. **A rászedett csábító – b.)** – (O. I. Dej – A. J. Jaszencsuk: *Balladák – Szerelem és házasságon kívüli szerelmi kapcsolatok*, I. k., 306. old.) Az igen gazdag, mintegy 150 változatot felmutató ukrán anyagból ez a szöveg közelít leginkább a típus európai sémáihoz. A *kékszakáll* motívum szintén a ballada európai gyökereit hangsúlyozza. Magyar párhuzamai *Az elcsalt menyecske* (Vargyas, II. k., 44. old.) változataiban azonosíthatók.

4. **A csudahalott** – (P. Lintur: *Kárpátontúli ukrán népbaldák*, Lviv, 1966, 90. old.) A fentebbi kevert (kontaminált) típussal ellentétben itt tisztán a magyar *Csudahalott* (Vargyas, II. k., 463. old.) megfelelő változatával találkozunk. Az ukrán folkloristák által *élő halottnak* is nevezett típust Lintur 1964-ben jegyezte le Kőrösmezőn.

5. **A zsvány felesége – a.)** – (J. O. Holovackij: *Národnije pesznyi hálickoj i uhorszkaj Ruszi* (Galíciai és magyar-orosz népdalok), Moszkva, 1878, II. k., 710. old.) Az egész Kárpát-medencében – a szerb, szlovák, ruszin, román népkölté-

szetben népszerű ballada. Holováckij lemáfkföldről származó változata is tipikus családi drámát dolgoz fel. Alaphelyzetét tekintve jól rokonítható a magyar változatokkal (Vargyas, II. k., 221. old.).

6. Magzatgyilkos a pokolban – a.) – (J. O. Holovackij: *Národnije pesznyi hálickoj i uhorszkoj Ruszi* (Galíciai és magyar-orosz népdalok), I. k., 210. o.) F. Potusnyák neves kárpátaljai folklorista szerint nyugat-európai gyökerű történet balladai feldolgozása. Erkölcsei intelmet megfogalmazó ruszin és szlovák változatai népszerűek voltak Kárpátalja-szerte, leegyszerűsödve a magyar népköltészetbe is beszivárogtak. Vargyasnál (Vargyas, II. k., 604. old.) a *morvaji kislánny*ról van szó, ám bűnének körülményeire, büntetésének okára nem tér ki a szöveg.

7. Az úrnő és a szolga – (P. Lintur: *Kárpátontúli ukrán népballadák*, 181. old.) Lintur a szlovákoknál, cseheknél is népszerű ballada két kárpátaljai változatát említi, miközben megjegyzi, hogy a tartalmában és formájában egységes szövegek az ukrán és orosz területeken is népszerűek.

8. A megrontott legény – b.) – (O. I. Dej – A. J. Jaszencsuk: *Balladák – Szerelem és házasságon kívüli szerelmi kapcsolatok*, I. k., 61–62. old.) A Lemberg környéki archív anyagból közölt ún. rontás-balladában a legényt „lábás” hallal, azaz békával éteti meg az özvegy. Távoli magyar rokona a *Megrontott fiú* (Vargyas, II. k., 433. old.)

9. A kakukknővér – a.) – (O. I. Dej: *Baladi*, Dnyipro, Kijiv, 1987, 172–173. old.) A ballada alapmotívuma – az idegenbe férjhez adott lány sanyarú sorsa – a magyar népköltészetben jól ismert. A kegyetlen anyós megbabonázott szöszöt hajít menyé elé, hogy azt fonja meg. A végtelennek tűnő munkától szabadulva, kakukkmadár alakjában repül haza az anyai házhoz, ám saját öccse töltött puskát vesz kezébe, s lelövi a kakukkot. A szöveget F. Kolessza tette közzé Lvovban az *Étnograficsnij Zbornik* 39. kötetében 1929-ben.

Szlovák népköltészet

Házasonna János

Házasonna János,
bár tiltja az anyja,
bár tiltja az anyja,
s húga sem akarja.

Ha leányt kéretnék,
szeretnéd-e, anyám?
Úgy szeretném, fiam,
mint a saját leányt.

Hogyha úgy szeretnéd,
vessed meg az ágyam,
vessed meg az ágyam
hálókamarámban.

Miközben ágyazott,
ilyen átkot mondott:
„Kik ide fekszenek,
föl sose keljenek.”

De reggel fölkeltek,
s míg hitükre mentek,
az anya elévett
egy kis csupor mézet.

A fiának mézet,
mátkájának mérget.
A fiának mézet,
menyének meg mérget.

Az Úr megcserélte,
a fiának mérget,
gyermekének mérget,
menyének meg mézet.

Megitta a mérget,
majd néhányat lépett,
majd néhányat lépve,
végrendelkezést tett.

Marad, húgom, terád
a négy fejős tehén,
négy tejelő tehén
és egy öreg sajtár.

Te öröklöd, öcsém,
négy szép pejlovamat,
négy szilaj lovamat,
fonott ostoromat.

Megszólal szülője,
az én ősz fejemre,
az én vén fejemre
mit testálsz, gyermekem?

Neked, anyám, neked,
csak egy nehéz követ,
csak egy nehéz követ,
s a mély Duna vizet.

Mert te megmérgeztél,
mátkámtól elvettél,
mert te megétettél,
mátkámtól elvettél.

*Magyarországi
szlovák népballada*

Az árva lány

Az én édesanyám
föld gyomrában fekszik,
áldott jobb kezéből
rozmaring növekszik.

Zöld rozmaringszálat
indulnék letépni,
én édesanyámat
sírjából felkérni.

Drága édesanyám,
kelj föl a sírodból,
hogy előmondhassam
minden búm s bánatom.

Mondjad csak, leányom,
mi a búd s bánatod,
hogy édesanyádat
nyugodni nem hagyod.

Hogyha én, jó anyám,
panaszkodni mernék,
mintha holt szívedbe,
egy éles kést vernék.

Szétszabdálná szíved
három darabkára,
lenn a föld gyomrában
lányod panaszára.

Gyetva

Madárrá leszek

Lányát az anyja
férjhez úgy adta,
távoli vidékre.

Elbocsátotta,
s úgy parancsolta,
ne is jöjjön vissza.

Én csodát teszek,
madárrá leszek,
otthonomba szálllok.

Ott rátelepszek,
hogy megpihenjek,
egy liliomszára.

Kilépve anyám,
kertjében talál,
zavarna engemet.

Ej, hess el, szállj el,
fogolymadár, menj
gyenge virágomról!

Mert kiszárítod,
tövig hervasztod,
s nincs, ki megöntözné.

Elment messzire,
távoli földre,
aki megöntözte.

Szívem kedvére,
itt van helyébe
az, ki megöntözi.

Levágtuk a rozstot

A zöld hegyek alatt
suhogott a kasza.
Levágtuk a rozstot,
indulhatunk haza!

Levágtuk a rozstot,
kévékbe kötöttem,
szénásfalvi tarlón
meg is betegedtem.

Színültig a magtár
piros rozsszemekkel,
válják a javunkra,
mi jót ad az isten.

Nyugodj le, nap, nyugodj,
teremtőmre kérlek,
mert úgy fáj a fejem,
szinte alig élek.

Leáldozó szép nap,
keresd meg rózsámat.
Addig le ne nyughass,
míg meg nem találsz.

*Garam mente,
Magasmart (Brehy)*

Várjuk az áldomást

Hej, uraság, uraság,
hej, várjuk az áldomást,
hej, addsa, ne tétovázz,
hej, csűrődben a kalász.

Hej, uraság, gazdurunk,
hej, mifölöttünk kend: úr,
hej, a pödrött bajuszával,
hej, akárcsak egy kandúr.

Hej, gazdánk felesége,
hej, munkánkat lenézte,
hej, szidta a kaszását,
hej, mi meg a jószágát.

Hej, mit fogunk csinálni,
hej, mindent elvégezve,
hej, rajta, bukfencezzünk,
hej, hegyről le a völgybe!

Ulijána elszunnyadt

Ma van pünkösöd vasárnapja,
kogatnak piros hajnalra,
Ulijána elszunnyadt.

A lányok és a legények
a templomba mind betérnek,
Ulijána elszunnyadt.

Kiment a virágoskertbe,
ágyások közt ücsörögve,
Ulijána elszunnyadt.

Fogott ő három cérnácskát,
három cérnát és gallyacskát,
s megfont három koszorúcskát.

Az elsőt levendulából,
párját százszorszép virágból,
harmadikat istenfából.

Hozzálépett öccse, Jancsi,
megállj, megállj, Ulijána,
megmondlak édesanyádnak.

Ne árulj el, Jancsi öcsém,
szövök neked gyolcsingecskét,
párját ritkító szépecskét.

Nem kérem én, nénémasszony,
megszövi majd anyámasszony,
megszövi a varázsingem.

Ha felveszem, megszerethet
ki szépasszony s fehér özvegy,
Ulijána elszunnyadt.

Rossz kígyók fészülik haját,
gyíkok fonják a varkocsát,
Ulijána elszunnyadt.

Kojso (Szepesség)

Boromissza a szakácsnőnk

Haj, a mi szakácsnénk boromissza,
tányérunk s kanalunk sose tiszta.
A rékast lecsapja, le a padra,
cicc, cicc, a kismacska majd elnyalja.

Varga Imre fordításai

Baka István sorai elé

Baka István (1948–1995) költő, író, műfordító volt, az írás mellett pedig a Kincskereső című gyermekirodalmi folyóiratot szerkesztette. A laphoz kapcsolódó Kincskereső-táborokban közvetlen kapcsolatot ápolt az olvasókkal, akik közül többen szintén az irodalom szereplői lettek: költő, író, színháztörténész, egyetemi oktató, kritikus, fordító, szerkesztő, újságíró van az egykori táborozók közt.

A Szekszárdon született Baka 1974-től Szegeden élt, a lapot is itt szerkesztették. Egy visszaemlékezés szerint fel lehetett őt keresni a szerkesztőségben, „a költőhöz sokan járnak, sok barátja van, és ő mindenkiel [...] figyelmes” (Bakos András: *Pipafüst az erkélyen. Egy szótár lapjai*, Szeged, 2005. szept.–okt., 27–28.).

A visszaemlékezés írója, Bakos András (1972) tizenhét évesen találkozott Bakával, „egy fiatal író mutatta be a költőnek egy felolvasóesten”. Bakos megmutatta Bakának verseit, majd munkakapcsolat alakult ki közöttük, ennek végén pedig Baka bevezetőjével jelentek meg Bakos András (és Nagy Gábor) első versei országos terjesztésű irodalmi lapban. Ez a bevezető írás (Baka István: *Új klasszicizmus*, Tiszatáj, 1991. nov. 45.) nem került be az életműsorozat vonatkozó kötetébe, ezért célszerű itt idézni:

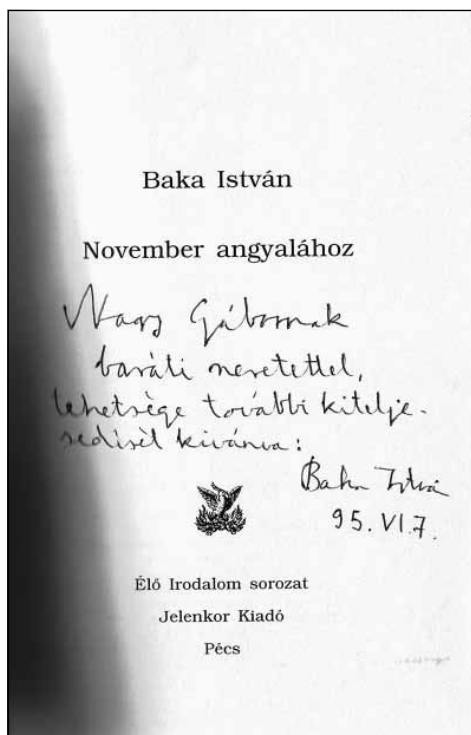
Új klasszicizmus

A hetvenes években a népi szürrealizmus – elsősorban Nagy László – iskolájába jártak a fiatal költők, a nyolcvanas években Tandori és a neoavantgárd hatása uralkodott, s most, amikor az ízlések rendszerváltásai után egy igazi rendszerváltást is megértünk, és élvezhetjük az árvák szabadságát (támogatás nincs, de írhatunk, amit akarunk), most – és leginkább éppen a fiatalok körében – mintha egy új klasszicizmus kezdene kibontakozni; a kép- és betűversektől, nagyképű semmitmondásától megcsömörlött mai „kezdők” újra verstanokat forgatnak, újra fontosnak tartják a mesterség technikájának elsajátítását. Ezt annak az egymást személyesen nem is ismerő két fiatalembernek a példája is bizonyítja, akiket bemutatni szeretnék.

A körmendi Nagy Gábor tehetségére Simai Mihály figyelt fel, az 1985-ös Kincskereső-táborban, ő közölte a gyerek-, majd kamaszköltő első verseit a Kincskeresőben. Én később barátkoztam meg vele, amikor az ezt követő táborokban verstani foglalkozásaim asszisztense, majd vezetője lett. Weöres Sándor, József Attila és – újabb verseiből kitűnően – Juhász Gyula hatását érzem nála meghatározónak; metaforái merészek, de többnyire pontosak, képvilága kissé szaggatott, de hát egy tizenkilenc éves fiatalember nem lehet olyan higgadtan fenséges, mint egy hetvenesztendős élő klasszikus... A szeged-algyói Bakos András (még ő sem töltötte be a húszat) visszafogottabb, közelebb áll a klasszikus kiegyensúlyozottsághoz, az ő mostani – s e tekintetben is szerencsésen megválasztott – példaképe Lator László. Rajta, persze, a fiatalság hevét, lendületét kérhetnénk számon. De minek? Kettejük különbözőségében épp az a jó, hogy egy nagyon fontos dologban – a mesterségi tudás tisztelésében – megegyeznek, s ez pályájukhoz nagyobb garanciát ad,

mint a mindenáron – még a pocsékság árán is – eredetiségre való törekvés. Az igazi eredetiség a megtanult és meghaladott hagyomány. Ám a meghaladást minden esetben a tanulásnak kell megelőznie. Nagy Gábor és Bakos András erre vállalkozott. Szerencsés csillagot fölébük!

Bakos András újságíró lett, „mert az irodalomközeli szakma. A költő [Baka] nagyon egyértelműen megmondta, hogy ez nem így van, a döntést viszont nem vitatta” (Bakos). Baka most összeálló levelezésének tanúsága szerint később is pártfogolta „tanítványát”, pl. a Holmihoz is ő „közvetítette”, s így jelent meg ott először 1993 augusztusában Bakos *A hajó* című verse. Később is jelentek meg versei, viszont az azóta összeállított első verseskötet publikálása mind a mai napig várat magára. (Nagy Gábor azonban valóban elindult ekkor az irodalomba, mára több verseskötet és regény szerzője, kritika- és tanulmánykötet jegyz, sőt 2001-ben „...*legyek versedben asszonánc*” címmel önálló könyvben dolgozta fel Baka István költészetét.)

De Bakos igazi debütje nem ekkor és nem itt történt. Visszaemlékezése szerint az őt Bakának bemutató „fiatal író”, a Délmagyarországnál dolgozó Darvasi László kérésére Baka „néhány soros ajánlót írt” az akkor tizennyolc éves költőjelölt versei elé, és „a megyei napilapban ezzel együtt jelentek meg a versek” (Bakos).

Az életműsorozat *Publicisztikák, beszélgetések* című kötete (2006) ezt a közlést sem tartalmazza, sőt a jelenleg legteljesebb bibliográfiát adó honlap (baka.hu) sem regisztrálja. A Délmagyarországban 1990. május 26-án, a melléklet 6. oldalán megjelent rövid ajánlás így szól:

Bakos András versei elé

Végre! Végre egy fiatalember, aki mesterségnek tekinti a költészetet s igyekszik is elsajátítani; aki nem valamelyik divatos avantgardista álnagyságot, hanem Catullust és Villont követi; s aki olyan ügyesen és tökéletesen imitál, hogy máris eredetibb, mint a félművelt eredetieskedők legtöbbször. Bakos András tizennyolc éves, s ha melléje veszem a hasonló korú és hasonló verselési kultúrával rendelkező Nagy Gábort (még csak a Kincskeresőben publikált), egy új klasszicizmus képviselőit látom bennük, egy olyan új klasszicizmusét, melynek jövetelére – a neoavantgárdtól már jelentkezésekor visszolyogva – évek óta várok, s most nem titkolt elégtétellel fogadom.

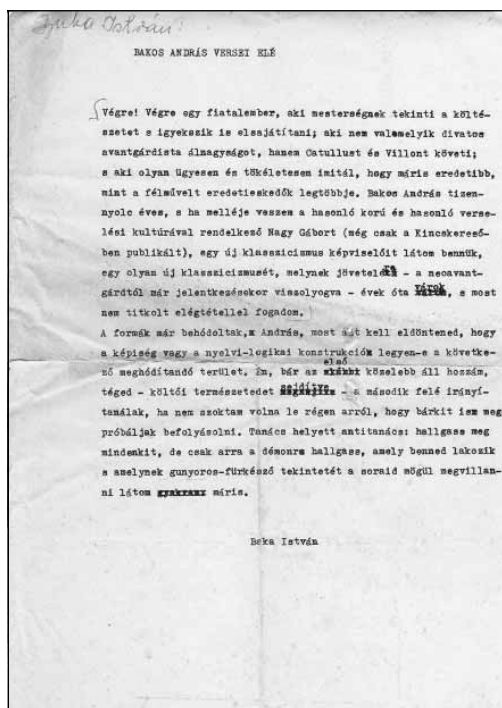
Baka István

Majd következik Bakos András két verse, az *Ad notam Gaius Valerius Catullus* és a *Ballada az erény, az élet és a szerelem megcsúfolásáról*.

Csak hogy a nemrég előkerült kézirat tanúsága szerint Baka írása eredetileg itt nem ér véget, annak csak az elejét közölte a napilap. A gépiraton még egy bekezdésnyi szöveg olvasható:

A formák már behódoltak, András, most azt kell eldöntened, hogy a képiség vagy a nyelvi-logikai konstrukció legyen-e a következő meghódítandó terület. Én, bár az első közelebb áll hozzám, téged – költői természeted sajtóitva – a második felé irányítanálak, ha nem szoktam volna le régen arról, hogy bárkit is megpróbáljak befolyásolni. Tanács helyett antitanács: hallgass meg mindenkit, de csak arra a démonra hallgass, amely benned lakozik s amelynek gunyoros-fürkésző tekintetét a soraid mögül megvillanni látom máris.

A két Baka-ajánlás természetesen sokban rokon egymással. A Baka által üdvözölt „új klasszicizmus” kifejezés már 1990 tavaszán megjelent, hogy bő egy év múlva címmé emelkedve hirdesse, hogy „a félművelt eredetieskedők” „nagyképű semmitmondása” mellett létezhet a rendszerváltás éveiben egy másik poétika. A csak kéziratban maradt bekezdés pedig ténylegesen tanácsokat, pontosabban egy „antitanácsot” ad az induló költőnek. Nevéstve Bakos Andrásnak, de persze általánosan minden akkor induló költőnek szánt tanácsként. (És épp a „meglehetősen személyes” hang miatt maradt is el a közlésből.)

Bíró-Balogh Tamás

Lászlóffy Aladár
Ének az itthonlakóról

Aranyesőből itatja gyermekeit
a szél, lakik nálad, lelked
ablakán át nézi a megszokott
tájat, ahol együtt születtetek
annyi éve, vagy csak tavaly,
ahol templomok, temetők és
virágoskertek vették körül
mindig ezt a sárga szökőkútát:
az aranyeső-bokrot, akkor is,
mikor a kedv belefagyott, amikor
veled együtt megfélekedtek
sokan, hogy milyen lehet a
tavasz, mert a furcsa, szomorú
évszakok egymás utáni szibériái
a lélek legmélyére szorították
a reményt. Akkor írtál: becsukott
ablakok mögött fakasztottad
az anyanyelv aranyesőjét
egy asztalnyi térre, beletúrtál
a hulló virágba, mint búzás-
zsákba a földjétől megfosztott
paraszt, betűszekrényébe a
papírtól eltiltott nyomdász.
Akkor beszéltél, hogy legalább
lelked szökőkútján el ne
apadjon az anyanyelv. Akkor
töprengtél. Emlékeztél és
gondolkoztál. Aludtál, ültél,
álldogáltál, éltél és haltál,
de el nem mentél, csupán
az ablakig, hogy kinézz a
kénytelenségéből költöző
madarakra s hogy átvedd
a szél színtelen-szóvalan
leveleit. Te el nem mehettél.
Különben kivel levelezhetett
volna a szél, kivel ezek a
tájak, templomok, temetők
az egyszer csak mégis,
újra, mindig kitörő
aranyesőről.

A megtalált ember

Este van végre.
Valahol elakadhatott a szél, ágas
erdőkben, múltban, itt már csak
pántlikái lobognak, a tépett zászló.
Áttetszőre foszló rongyain keresztül
látom a napot, amint a kék
hegyek vonalára ülve parázslík,
de láthatnék megfakult betűket is
a fellegek játékában, hogy PATRÓNA...
avagy PRO LIBERTATE... Csakhogy
ma nem olvasok, ma nem tartok
rokonságot a réggel, ma csak
fehérlő kőnek veszem a márványszobrok
lezuhan tagjait, ma árnyéktalan
vagyok, így védekezem, őrzöm a
megmaradt erőt, a kedvet, melyet
gyönyörű ellenérveivel annyiszor
kikezdett már a történelem. Ma
egyszerű lelkű lakója vagyok a jelennek,
lélegzem és lepattan rólam a
gomb, mint a szándékolt sértés, ma
elég erős vagyok, hogy tulajdon
szemeimmel lássam az álmot, ma
készülök, egészséges napokra vágyom,
melyek világos, üres, számomra
nyitott reggelekkel kezdődnek,
nem udvarsepréssel és
romeltakarítással, mától
csak én vagyok fontos:
a megtalált ember.

Köszönjük Széles Klárának, hogy a birtokában lévő ismeretlen kéziratosokat – könyvbe kerülés előtt – közlésre átadta.

Jámborné Balog Tünde

Tüköre a szép rozmarinnak

Apokaliptikus időket élünk. Minden a visszájára fordult, értékeink kigúnyolva, sárba tiporva. Öregeink elhagyatva, gyerekeink a virtuális világ labirintusában tévelyegve, a középgeneráció pedig célok és hitek nélkül a mának él. Ebben a zűrzavarban a múlt az egyetlen biztos támpont. Ami már megtörtént, mérték lehet a jelenben.

A kifsarsang nagy női szentjeinek nyomában járok: Teréziáknak, Erzsébetnek és Katalinnak. Írásom címe, a *Tüköre a szép rozmarinnak...* idézet egy barokk kori, Alexandriai Szent Katalin mártíriumát elbeszélő vallásos ponyvából, azonban ráillik mindegyikükre: a rozmaring a hűség és tisztaság jelképe

***

Gyerekkorom pityangos fűszőnyegén még játszottunk körjátékokat: csön-csön *gyűrű, aranygyűrűt, lánc, lánc, eszterláncot, ispilangi rózsát*, de legjobban az *Erzsébet asszony kéreti lányát* játékot szerettem, talán mert elképzelttem hozzá a titokzatos Erzsébet asszonyt. Nem volt azonos sem Mária rokonával, sem az Árpád-házi királykisasszonnyal, sem Mátyás anyjával, sem Ferenc József hitvesével; a sötét ruhás, lefátyolozott, mitikus asszonyban azonban – akinek árnya a csivitelő kislányok között keringett – mindegyikből volt valami, még a szerencsétlen csejtei várúrnőből is, akit azzal vádoltak korabeli ellenségei, hogy cselédlányai vérében fürdik. A játékokban nemcsak a képszerűség ígézett meg, hanem a nyelv szépsége és archaikus ízei; lúdbőrzik hátam a gyönyörűségtől most is, ha egy-egy soruk eszembe ötlük, és mert tudom az *ispilang* eredetét – ich spiel ein –, lenyűgöz anyanyelvem mindent magába olvasztani tudó ereje.

Elemibe apácákhoz jártam. Első tanítónóm Feller Mária Teréziána főnöknő volt. A bánáti sváb parasztlányból lett szegedi iskolanővér a katekizmust és a helyesírást tekintette a tudás alapjának, hittanóra és tollbamondás minden napra jutott órarendjében. Énekeltünk is sokat, a szenténekek mellett mondókákat, népdalokat és játékokat tanított nekünk. Ő maga nem, de a fiatalabb apácák néha beálltak közénk, fehérrel bélelt fekete fátylukat meglibbentette a szél.

Főnök néni névnapját Kodály nagyszalontai köszöntőjével ünnepeltük, *Serkenj fel, kegyes nép, mosolyog az hajnal*, énekeltük Emilia nővér vezényletével október 15-i névnapján. Akkor még nem tudtam, hogy a Terézia a Bánát és Bácska egyik legkedveltebb neve a XVI. századi Avilai Nagy Szent Teréz után, akit kóbor apácának csúfoltak kortársai, mert élete nagy részét az utakon töltötte. Kolostortól kolostorig utazva regulázta az elvilágiasodott karmelita apácákat, s ahol nem talált, ott épített rendházat. A világirodalom egyik legnagyobb nőírója volt, a három női egyházdoktor egyike. A Dél-Alföldön, ezen a Spanyolországtól oly messze eső vidéken Habsburg-közvetítéssel, Mária Terézia személye és telepítései révén lett ismertté és tiszteltté. Szabadka német

neve – Theresienstadt – ebből az időből származik, a város címerébe ezért került bele az avilai apáca imádkozó alakja, és Pest VI. kerülete is a nagy királynő látogatásának emlékére lett Terézváros.

A Terézia név először főúri családokban jelent meg, de gyorsan eljutott a polgári körökbe és a falvak népéhez. Ki nem hallott Brunsvik Terézről, az óvodaalapító grófnőről, valamint az életét a nőnevelésnek szentelő Karacs Terézkéről, vagy a szakácskönyvíró szegedi Rézi néniről? Német ajkú nemzetiségeink, svábok, szászok és cipszerek terjesztették tovább, de nem maradt meg közöttük: vingai bolgár és kászonjakabfalvi székely ükanyám is Teréz volt, s hogy a huszadik század első felében még kedvelt keresztnévnek számított, nemcsak az bizonyítja, hogy az én harmadik nevem is Teréz; máramarosi gyermekéveim jellegzetes alakját, a Visó jéghideg vizében szennyesünket mosó sovány zsidó asszonyt is Teréz néninek hívták. Ez a kései népszerűség azonban nemcsak a *nagy utat* bejáró avilai apácának, hanem a *kis út* nővéreinek, a Kisdéd Jézus nevééről elnevezett Lisieux-i Kis Szent Teréznek is köszönhető, akinek névünnepe október elsején van, a nagy előd napjának árnyékában, rövidke huszonöt éve pedig szinte a szemünk előtt pergett le a XIX. század utolsó negyedében. *A modern idők legnagyobb szentje*, mondta róla Pius pápa, és népszerűségére mi sem jellemzőbb, mint hogy szobrával minden katolikus templomban találkozunk. Nagysága abban rejlett, hogy rátalált a Jézushoz vezető, mindenki számára elérhető kis útra.

Népszokásokban is tetten érhető kultusza nem alakult ki Lisieux-i Terézkének, Avilai Terézének is csak a kezdetei jelentek meg a Kárpát-medencében. Bálint Sándor, a szakrális néprajz nagy tudósa említi az egykor Teréz hetében kezdődő Balaton-vidéki és egri szüretet, a *Teréz-szedést*, és hogy a szögedi öregasszonyok Teréz napján nem mostak és nem sütöttek, bár ezt eleinte a nagy királynő iránti tiszteletből tették, és a dologtiltás gyakorlata csak később testálódott az *Istennel beszélgető szent Terézára*.

Nevük nem túl divatos mostanában. A keresztnévek enciklopédiájából tudjuk, hogy 1996-ban mindössze huszonnégy kislány kapta a Teréz, illetve tizenegy a Terézia nevet.

***

Akkor, a háború után még minden gyerek ismerte és játszott azokat a játékokat, amikkel a templom és az iskola közötti téren múltunk az időt tízpercekben, de hamarosan kemény idők és új játékok jöttek: az apácákat kiűzték iskolájukból, és a templomtéren primitív csasztuskák, idétlen zakatolás és a *Bunkóciska* éneklése váltotta fel a Kodály gyűjtötte dallamokat. Az emberek megtanultak hallgatni, nem mesélték el többé életük viszontagságait az utánuk következőknek, így megszakadt a generációk közötti információs lánc. Az általánossá vált amnézia nemzedékeket zárt ki a társadalmi emlékezés folyamatából, és úgyszólván a történelemből is.

A háború utáni években azonban, amikor az apácákhoz jártam, az emberek fejében még nem esett darabokra, még egyben volt a világ; a hit, a törvények tisztelete és a szokások rendje abroncsozta össze az időt, nem folyt szét hasznavehetetlenül, mint a kantából kiömlő víz, a hónapoknak, heteknek, napoknak nevük volt, nem számuk, telítve voltak költéssel és játékosággal.

Különös varázsa volt régen a kalendáriumoknak. Napjaik mögött szinte tapinthatóan álltak sorfalat a szentek, és a liturgikus év szakrális eseményei tagolták az évet. Mintegy útjelzőként álltak az esztendő nagykörútján, olyan valóságosan, akár a sopronbánfalvi pálos templom lépcsősorának kőszobrai, vagy mint a régi hidak, ösvények karinges Nepomuki Jánosai, rajnai gúnyás Vendelinjei, vagy Szent Donát és Orbán kőképei a szőlőhegyeken. Jártunk-keltünk közöttük Urunk születésétől a Szentlélek eljöveteléig, a Szent György-napi elszegődéstől a Dömötör-napi juhászünnepig, a judikai vásártól az erzsébeti sokadalomig, a húshagyókeddi maszkás bolondozástól a katalini bálig. Hozzájuk mérhettük az időt és a teendőket, közbenjárásukat kérhettük ügyes-bajos dolgainkban, avagy munkánk közben, testi és lelki javakkal halmoztak el minket. Mintha ugyanezt a képet festené egy XVI. századi, Nagyszombatban kinyomtatott naptárvers Szent András havi töredéke:

*Szenteknec seregi erettunc imadnac:
Emre herczeggel melletunk is tamadnac,
Isten elöt Martonnal kedueszen alnac
Ki nillt szep io uolta, Erse aszonnac:
Valaki helt nem adand igazsagunknac,
Köteleben leszen hidgye, szent Andrasnac.*

Amikor még nem volt közkinccs az írás-olvasás tudománya, verses örök-naptárak segítették az eligazodást, az úgynevezett csíziók. Újév napja – latinul Circumcisio Christi – Jézus körülmetélésének ünnepe, és a latin naptárversek ennek a napnak és januárnak a nevével – Cisio Janus – kezdődtek. A latin *cisio* a népnelvben *csízió* lett. (Lám, ez is példa a nyelv erejére: a csíziót később a naptár szinonimájaként használták, és az *érti a csíziót* szólásban is találkozunk vele.)

A latin csíziókban és magyar fordításaikban kezdő szótagjaikkal szerepeltek a legfontosabb ünnep- és névnapok. Minden napnak egy szótag felel meg, így könnyen kiszámítható, hogy az ünnepek hányadikára esnek. Nem minden szótagnak van értelme, de a ritmikus szöveg könnyen megtanulható, mint akármely mondóka. A legrégebb magyar nyelvű csízió a sokáig elveszettnek hitt Nagyenyedi-kódexben maradt fenn az 1480-as évekből. Ez az akaratlan szürrealis képekkel megtűzdelt, üde és friss írásmű Szepesi Attila szerint *meghökkenítő olvasmány: nincs az a mai lettrista poéta, a szürrealizmus és egyéb izmusok leleményeivel élő modern mester, aki ilyen elvont, mégis eleven művet alkotna... A vers, mely (többnyire) nyolc szótagos sorokból áll, pereg, fortyog és örvénylik, érzékeltetve az esztendő múlását, az egymásra tipró ünnepek színes kavalkádját. Néha elégikus tűnődésre lassít egy-két sor erejéig, hogy aztán újra meglóduljon és szinte egy modern nyelvgyötrő mondóka leleményességével folytatódjék.*

Novemberi ünnepeink így szerepelnek benne:

*Emre úrnak hoz bort Márton
Bereck láta miként Elis fon
Cec Kele Katlén itt adós*

***

Holnap befogom a kacsákat, hogy kész lögyenek Örsébetre, mondta Édesvica keresztanyám Mindenszentekkor, mert hízott kacsát szánt ajándékba nővére – apai nagyanyám – névnapjára. Két hétig kellett tömni, hogy szép kövérek legyenek és megnőjön a májuk, *van, aki három hetet számít, bogárkám, de azt nem mindenik ruca bírja ki*, magyarázta Édesvica, és még kislánykoromban megtanultam, hogy a kukoricaáztatás, a sámli és az ölbe terítendő zsák előkészítése fontos rítus napra pontosan megszabott renddel, mint a nagyheti takarítás vagy a Bálint-napi tyúkültetés, mint minden munka és tevékenység újévtől szilveszterig, mert szakrális a profánnal keveredett abban a virtuális szertartáskönyvben, amit felmenőink a fejükben tartottak. Éppen ez volt a lényege. A rend, a gazdasági és a liturgikus év együttes rendje közelebb hozta a földhöz az eget, mintegy spirituális keretet adott a létezés hétköznapjainak, végső soron megszabta helyünket a világban. Mindenki tudta, mikor mi a dolga, és az ember lánya sem ténfergett akkoriban boldogtalanul, női identitását és emberi méltóságát veszítve egy olyan világban, ahol vagy szextárggyá teszik, vagy férfimentalitást erőltetnek rá valami álságos egyenlődsdi nevében.

Édesvica szorgalmasan tömte a térde közé fogott kacsákat a csípős novemberi reggeleken, miközben a kamra és gang közötti kis virágoskertben még növekedtek keresztapám rózsafáinak utolsó bimbói, és csak a rövidülő nappalokra szabadultak ki az éjszakára rájuk húzott újságpapír zacskók menedékéből, hogy a fagyveszély elmúltával a bágyadt őszi fényben sütkérezzenek.

Örszi rózsái mondta a református Édesvica, bár nem sokat tudott a rózsacsoda történetéről, és ezek a fagytól megóvott virágszálak akkor is kijártak nagyanyámnak, ha *Erzsébet mögrázta a pöndölyit*, vagyis Erzsébet napja körül – ahogy gyakran előfordul – leesett az első hó.

***

A névadás minden korban mágikus cselekedet, a névválasztást komolyan megfontolják a szülők, gyermekük nevével is kifejezik, hogy ők maguk milyen elvekhez, értékekhez, mintákhoz igazodnak. A nevek beszélnek. Szólhatnak a hagyományokhoz való ragaszkodásról, kifejezhetnek elkülönülést, szakítást, és elég végignézni a mostani anyakönyveket, hogy kirajzolódjanak szellemi mélyrepülésünk útvonalai és nemzeti létünk szűkülő határai. (Ha egy nagy világégés után csak az anyakönyvek maradnának meg, törhetné a fejét a jövőbéli kutató, hogy mi történt ezen a földön az ezredfordulóhoz közeledve, mert főleg angol és újlatin nevekre találna bennük, és látva a születési helyeket azt hihetné, hogy minden falu és kisváros elnéptelenedett, hiszen gyermek csupán a nagyobb települések kórházaiban született.)

Amikor II. András és Meráni Gertrúd Sárospatakon vagy Pozsonyban nevet adott harmadik gyermekének, keresztény hitüknek megfelelően választották Keresztelő Szent János édesanyjának magyar névváltozatát, az Erzsébetet, egyúttal azonban a kor divatjának is hódoltak: a középkorban ez volt a leggyakoribb női név. Népszerűségét a XIII. század óta tovább gyarapította a Thuringiába szakadt és halála után négy évvel az irgalmasság testi cselekedeteinek gyakorlása és önmegettartóztató élete okán szentté avatott Árpád-házi

királykisasszony, ám mi mégis a rózsacsoda vándorlegendájára emlékezünk szívesebben, talán mert életének realitásait – melyekről kortársai, udvarhölgyei és szolgálói hitelesen tudósítanak – nehezen tudnánk követni.

*Ó Erzsébet, Erzsébet,
Szent Erzsébet asszony,
mondd el nekünk, mit viszel,
rózsát vagy malasztot?*

– hangzik fel a gyerekjáték-dal modern változata egy ezredvégi Szent Erzsébet-himnusz bevezetőjeként. A rózsává változott kenyér Erzsébet kötényében ugyanis maga a képpé vált költészet, míg a vallomásokból kirajzolódó valóság egészen más – nyomor és betegség –, elviseléséhez bizony sok malasztra van szükség. (Újabb példa: az ószláv eredetű *malaszt* a régi magyar nyelvben a *Halotti beszéd* óta az isteni kegyelmet, isteni ajándékot jelentette, és nem lehet eléggé sajnálni, hogy újabban az általánosabb értelmű, ezért szegényesebb *kegyelem* szó lépett helyébe az imádságokban és a liturgikus nyelvben.)

Erzsébet – mikor szeretett férje halála után egyedül maradt gyermekeivel és az őt nem igazán kedvelő hercegi családdal Thüringiában – mindenét a szegényekre, szenvedőkre áldozta, és maga is részt vett az ispotálybéli betegek és kicsinyek gondozásában, *saját kezével ápolta és fátylával arcukat, a szájukból és orrlukaikból kifolyt nyálát, váladékot letörölte*. A befogadott szegény gyermekek között *a rüheseket, betegeket, gyengéket de a nagyon piszkosakat és deformáltakat különösen szerette, a fejüket kezével megérintette, őket a keblére vonta*.

Árpádházi Szent Erzsébet hallatlan népszerűsége dacára sem ihletett szokásokat, csupán egy időjárással kapcsolatos metaforát: ha napján havazik, akkor ő rázza meg a pendelyét, és gyermekdalok utalnak rá, titokzatos asszonyaként kerüli-fordulja várát, hol anyaként, hol házasságszerzőként adva, nem adva, kéretve szebbik-jobbik, karcsú, magasabbik lányát, ha ugyan nem egy másik Erzsébet asszonyról szól az ének.

Bálint Sándor szerint elképzelhető, hogy voltak erzsébeti népszokások, csak feledésbe merültek, és az utolsó pillanatban megörökített mezőkövesdi halotti tor mennyei lakomának nevezett ősi hagyományát hozza fel példának. A torra tizenhárom koldust hívtak meg. A vezető koldusasszony különféle áldásmondások után az étkezés végén Szent Erzsébet csodatételéről, az ispotálybéli szegények látogatásáról és vendégleléséről emlékezett meg, mely alkalommal a király megholt szüleit, apósát, anyósát, rokonait látta terített asztal mellett ülni *mennyei fényességben*. A király térdre esett és megszólalt: *Mit szegénynek nyújt kezed, azt az égben fölleled*. Ezután mindnyájan ittak a jancsikancsó borából, majd újratöltötték, és átvitték a szomszédba, ahol öregek és betegek voltak. (A jancsikancsóban tartották régen a karácsony másnapján a János-áldással megszentelt bort. Ebből adtak a betegeknek, haldoklóknak is.)

Szent Erzsébet fiatalon halt meg, 1331. november 17-én. Mi november 19-én, temetésének napján emlékezünk rá, és köszöntjük nevének mai viselőit, akik fogyatkozóban vannak. Erzsébetet az őszi kisleveg többi jeles szentjével – Terézszel és Katalinnal – együtt lassan kiszorítják a külföldi szappanoperák

hősnői, akiknek nemcsak neve, hanem sajnos viselkedése és élete is példa a valódi ideálokat nem ismerő mai lányok előtt. (A statisztikák szerint az ezredfordulóhoz közeledve 1996-ban mindössze 238 Erzsébetet és 487 Katalint anyakönyveztek, holott számuk harminc évvel korábban 3394, illetve 3782 volt, az elmúlt századokban pedig *listavezető*ök voltak.)

A fogyatkozás dacára azonban még mindig több mint félmillió Erzsébetünk és Katalinunk van, minden családban volt, van és talán lesz is legalább egy belőlük. Névnapijuk megülése rokonösszetaró, barátságápoló szertartások sorozata: még el sem fogy az erzsébeti aprósütemény, még el sem hervad Erzsébet rózsája az üvegvázában, már a katalini torták masszáját keverik szorgos kezek, és fürkész pillantások tallózzák a virágboltok választékát, hogy megkapják jussukat a múltbéli és jelenlegi Katalinok, Katicák, Katinkák, Katusok, Katák, Katókák; nagy-, déd-, ük-, szép- és ősanynák; testvérek, tántik, sógorasszonyok, gyermekek és unokák; nemes- és polgárnők, parasztlányok; szépek vagy csúnyák, bölcsek vagy butuskák, mégis egyformán szeretetre méltók és szeretetre éhesek, mint mi valahányan ebben a rideg, elidegenedett világban.

***

A kifsarsang az őszi napforduló idején, Szent Mihály ünnepén, szeptember 29-én kezdődött, amikor a korai szüretnek bora megforrt, ezért is nevezték a régi szögediek az arkangyalt *Borszűrő Mihálynak*. A nagy borvidékek szőlőiben még csak ekkortájt, vagy még később, október derekán jelentek meg a vidám szüretelő, s ahogy véget ért a nyárra és ősz elejére összetorlódó mezőgazdasági munkák dandárja, padlásra, csűrbe került a kenyérnek és takarmánynak való gabona, kazlakba a széna, verembe a krumpli és a répa, kamrába a borsó és a bab, földbe a mag, kamrába a halászháló, istállóba a nyári legelőkről hazahajtott jószág, szaporodni kezdtek a szüreti multságok, bálók és az őszi lakodalmak, mert a hagyományos paraszti életben a házasodásnak is megvolt a maga ideje és rendje.

A kifsarsang Katalin napjáig, november 25-ig tartott. *Kathrein sperrt Tanz und Geigen ein*, vagyis *Kata zárja a táncot és a hegedűt*, mondták a bánati németek, és ezután se muzsika, se multság nem zavarhatta meg a néhány nap múlva kezdődő adventi várakozás áhítatát. Katalinkor azonban még javában állt a bál, ahogy Bálint Sándor írja, minden társadalmi réteg rendezett bálokat ezen a napon.

Azok az eladó lányok, akik kifsarsangkor pártában maradtak, alig várták Katalint, a bölcseket vitában legyőző okos szüzet, a lányok pártfogóját, akitől azt kérték, szerezzen nekik vőlegényt, vagy legalább mutassa meg jövődöbelijüket. Hiedelmük szerint ha az ezen a napon a meggyfárol letört katalinág vízbe téve karácsonyra kivirágzott, a vízkeresztkor kezdődő nagyfarsangkor számíthattak esküvőre, különösen ha András éjszakáján az egész napi böjtölés után megálmodták, ki lesz a férjük, vagy éjfélkor tükörbe nézve meglátták jövődöbelijük arcát.

Szent Katalin kultusza ezer esztendővel Erzsébeté előtt kezdődött, az alexandriai szűz a IV. században élt és halt hitéért vértanúhalált. Attribútuma kínzásának eszköze, a szöges kerék, életének summája tántoríthatatlan hűsége égi vőlegényéhez, Jézushoz, akivel álmában maga Szűz Mária jegyzte el,

az alexandriai királynő ujjára húzta a Kis Jézus gyűrűjét. Verses és prózában megírt legendáját az Érsekújvári és Érdey-kódexből, valamint a vallásos barokk ponyvairodalomból ismerjük. Ezek és a délszláv nemzetiségeknél gyűjtött énekek és imádságok bővelkednek szépséges metaforákban és képekben: *ez világnak gyöngye, szüzeknek rózsája, eleven liliom, tüköre a szép rozmarinnak.*

A népi vallásosságban, népköltészetben és a népszokásokban azonban mindig együtt van a világ kettőssége: az égi mellett ott a földi, a lélek mellett a test, a légius mellett a vaskos. Katalin-nap időjárás-regularja mentes minden szépelgéstől, amikor tömören elénk tárja az évezredek megfigyelések eredményét: *ha Kata kopog, karácsony lotyog*, és ez rendszerint be is válik, a november végi és adventi kemény fagyokat karácsonyi enyhülés váltja, aminek természetesen a fordítottja is igaz, a lotyogós, vagyis esős Katalinra fehér karácsonyt várhatunk.

***

Avilai Szent Terézia és Lisieux-i Szent Teréz, Magyarországi Szent Erzsébet és Alexandriai Szent Katalin rendkívüli nők voltak: a bölcsesség, a szeretet, a hűség és a bátorság példái. Egyikük céltudatos apáca, másikuk árva kislány, egy királykisasszony, egy bátor vértanú. Alakjukat nem fakította ki az idő, a századok csak fényesítették glóriájukat, és most is készen állnak rá, hogy példát adjanak és kivezető utat mutassanak a káoszról.

ROZMARINGOS TRIPTICHON

Farmanovok

Katya és Jitka

1978. 11

05
2018

IRÓ,
MINT
KARAMAZOV
IVÁN

(TÁRSUNK
NEM RÉGRŐL)

N
2018

Kafka: Helyben

= átváltozás

NYARALÓK
(gorkeij)

12
2018

Az inodelontörténetből
(Nemethi (daráb))

Nádor

CF 2018

James
Joyce

1920

TK 2018

VANNAK, ÖK, IGEN?

---

10 2018

U. A. "ŐK, 3 IDŐ"

TUL SOK MINDEN!
"SOK MINDEN: TUL"

REGÉNSALAIK

MÁNDYNAK
(: TELEKI TÉR!)

15 278

182015

Niŕa   frusa (druya)

„M nt p ut jos”

SZOLAS ENYICIN

---

16 2018

ROGOSIN

AGLAJA

MA'SZMA FILIPOVNA

MISKIN

Karinthy Frigyes

Miért

Gátfalvi István

Számla

egy
feltüremelő sírás
a csecsemő-korból

egy
száraz zsemle
kopogós íze

egy
falhoz vágott
olcsó pohár
csörrenése

egy
imbolygó tűzfal
a Nagydiófa utca
25-ben

egy
harcokcsi
járdatiprása

egy
szétlovagolt sámlí
a kiegyezés utánról

egy
szófoszlány amit
üvegpháron át
hallgattunk
a szomszédból
amikor hazaérkezett
a férj és

egy
beszkártos akit
az ágyában talált
a feleségével

egy
mozielőadás amit
nem láthattunk
mert kitört az el-
forradalom

egy
imbolygó
lámpa fénye
a légópincében
ahová isten tudja
miért mentünk

egy
rosszul sikerült
családi fénykép
mert közben
kiégett
egy
villanykörte

egy
hetes napközi
ahol mindenki
jó volt hozzám
és sokáig
nem láttam
apámat

egy
lyukas zokni
amit a nagynéném
adott rám és
sokáig nem láttam
anyámat

egy
Fóti úti templom
ahol hideg vizet
öntöttek a fejemre

egy
nyírpazonyi kanális
ahol annyira féltém
a nadájtól

egy
fürdőszobaablak
ahonnan ki akartam
ugrani apám elől
aki megígérte
hogy nem bánt
csak engedjem be

egy
derékszív
amivel mégiscsak
megvert
egy
hét amikor
nem mentem iskolába
nehogy észrevegyék

egy
rácsos sütemény
amit anyám sütött
majd tízórára
csomagolta
de mi az utcán
eldobtuk

egy
közös csórás a Bekével
amit beárultam
a Lóránd Feri-bácsinak
mert a beke becsapott

egy
temetés
a Sanyi temetése
akit
Balatonlellén
elkapott a vonat

egy
esztergapad
amin életem el-
fogását vettem

egy
buzi aki
le akart szopni
a Zrínyi mozi
vécéjében
egy
huszasért

egy
lány
akinek ezt ingyen
megengedtem

egy
csomag sellő
amit a grundon
szívtunk el
miközben
hallgattuk
mit hazudik
a Beke

egy
hábé
a Jancsiéknál
csudajó
Atlantisz
lemezekkel

egy
pofon
amit anyám kapott
a Kispipa előtt

egy
másik amit én kaptam
mert az éjfél utáni
boldog új évet kívánónak
azt mondtam
már megvan

egy
pohár bor
amit a délutános
művezető adott
mert nem mentem utána
a raktárba
ahol a daruslányt
dugta

egy
pravda amire
az oroszok ültettek
a tolóhajón
és megittunk
egy
üveg vodkát

egy
tűzifával körberakott
parasztház
kárpatukrajnában

egy
moszkvai
polgártárs aki
meggyújtotta
a magyar zászlót
a luzsnyikiban

egy
vörös téri kurva
aki csak dollárért

egy
üveg pálinka amit
anyám lopott be
a siklósi laktanyába

egy
sor könyv
amiből rájöttem
nem érdemes élni

egy
lány akiről
azt hittem szeretem

egy
másik
aki tudta hogy szeret

egy
nő aki
megmutatta
hogy kell azt igazán
csinálni

egy
csomó haver
akik között mindig
egyedül voltam

egy
idegösszeroppanás

egy
pszichológus
aki
kirúgott
egy hónap után
mert rájött
hogy
hülyének nézem

egy
korsó rum
amibe
végül is
belebetegedtem

egy
jól sikerült rajz
amitől azt hittem
festőművész
leszek

egy
Mambó magnó és
egy
másik
amitől azt vártam
hogy disc-jockey
leszek

egy
tekercs
fortefilm
amitől azt hittem
fotóművész leszek

egy
elvetélt ifjúkor
amitől azt hiszem
hülye lettem

egy
negyedik emeleti korlát
ahonnan
visszahúztam
anyámat

egy
földszinti ablak
amit a fejével
zúzott be

egy
fekete telefon
amin a mentőt hívtam
amikor begyógyaszerezte
magát

egy
huszas amit
a nővérnek adtam
hogy vigyen fel
a zárt-osztályra

egy
gumilepedővel
letakart ágy amin
gézcsomóval lekötve
feküdt
ájultan

egy
hosszú séta
a kórháztól
a kocsmáig

egy
új látogatás
fehér ágyban
ébred
emberek között
friss vízben
haldokló virág
a kórterem
rácsos ablakában

egy
év

egy
fénykép

egy
sor üresjárat

egy
lelkesevéstől
átfűtött klubban
megismertem
a költészetet és
egy
antipatikus
fiatalember
személyében
a barátságot

egy
arc
egy
lány
kopott ruhában
este már ruhátlan
ismerkedtünk
az ágyban

egy
tejeskávé a reggeli
másnap
az Emke büfében

egy
elcsórelt gépházkulcs

egy
ócska sezlón
számláltuk
mennyit tudunk vajon

egy
kedves kéz
simítva altat el
anyám és a férje
mikor hallgat el

egy
gyerek után
jön
még egy
majd megy s

egy
zenés est Csillagtelepen
ahol
kedvesem keni
a zsíroskenyeret

egy
csapat fiatal
zenébe burkolózva
vág neki a kolesz felé

egy
új este

egy
új vers

egy
új üveg sör

egy
új ismerős

egy
új nóta
amiért megvesznek
a srácok

egy
új szalagot kéne venni
netán
a gyerekeknek új ruhát

egy
új klub

egy
új remény
az egészből
nem lett csak

egy
új körlevél

egy
új üveg sör

egy
új üveg rum

és gazdagabbak
lettünk
egy
régii nótával

egy
lidérces kép

egy
elrontottnega
egy
megnemcsináltnega
egy
sohamegnemcsinálomnega
egy
csepelpresszónega
egy
borárostérihév-
szerencsétlenség-
tizennyolchalálos-
áldozatanega
egy
anyámlevetimagáta-
negyedikemeletrőlnege
egy
felkötömmagamnega

egy
aransárga városokról
álmodozó
őrült
agyrémei

egy
olyané aki még hisz
ebben a nagy rakásban

egy
sör

egy
unicum

egy
sör

egy
unicum

ugye milyen rohadt
egy
ézés

de csak ez az
egy
választás van

egy
sör

egy
unicum

egy sör
egy
egy
egy
egy

egy
kép

egy
hang

egy
illat

egy
érzés

egy
korty sör
és tekerednek
a gondolataim
itt

hol
mesterkélten
hol
önfeledten
hol
röhejesen
de

egy
biztos
ez itt
egy
pillanatkép

egy
Elektro
Enkefalo
Gráfia
megbízhatóan
első kézből rögzítve

egy
adalék
a felfeszített időből
mikor már az idő sem nekünk
dolgozik

egy
szikrája csupán annak a tűznek
amelynek energiája táplálja
magánhasznú komputeremet
ami megpróbálja
a lehetetlent
racionalizálni amit lehetetlen

egy
érzést

egy
hangot

egy
sírást a csecsemőkorból

egy
feltüremelő bombölést

ami ma már
csak
dünnyögés.

Budapest, 1979

Benkő Ildikó

1966-ban született Budapesten. Szegeden, a JGYTF-en magyar-ének szakos tanári, Budapesten, az ELTE-n magyartanári diplomát szerzett. Budapesten él három gyermekével. Jelenleg a Szent István Közgazdasági Szakgimnázium és az Alternatív Közgazdasági Politechnikum magyartanára.

Világa nagyon szűk és nagyon tág: a belső végtelen. Verseivel olyan teret óhajt létrehozni, melyben melegedhet, gyógyulhat a betévedő. Jórészt nem a hagyományból, hanem közvetlen tapasztalásból dolgozik. A hagyomány kincsei nem a megismérés vagy az ötletszerzés forrásai, hanem a meditációs tér megépítésének a beszélőt szándékoltnan kicsinyítő elemei. A költemény akkor is ima, akkor is a kozmikus rend helyreállítására irányul, ha az nem jelenik meg benne közvetlenül. (Önbemutató)

Este

A nap végén hajnalok gyűlnek köréd.
A jázminbokrokból álmod illatán
örök-tűnő nyomot hintáz a fény, tán
te vagy az a borzas, tág szemű emlék

Gyermek-magadból nézel át a nem-lét
falán, mállik mézelő kaptárad, ám
csorog a csókod minden lágy hajlatán,
pereg, mint dobok vagy könnyek, elméd.

A nap végén némán éj ölébe bújsz,
s öledben Ő bújik, élő magzatod,
unokád benne, így mindig megújulsz,

a mindenséggel összecseng hangzatod,
mámorítóan friss éneket dúdolsz,
könnyű, szép derűjét idelfuttatod...

„Budapest 1951. Elindulni és megérkezni. Ez a dolgok rendje. Elindulni jó, megérkezni még jobb. Ki gyalog, ki vonaton, esetleg gépkocsival. Iskolák, házasságok, gyerekek, hosszú évek az esztergapad mellett és a volán mögött. Fotók, szerelmek, kapcsolódó-szétváló sorsok és a magyar nyelv szókészlete. Ennyi a poggyász. Megérkezni jó, de már tudja az ember, hogy újra indulnia kell. Mezőkeresztes 2011.” – írta Gátfalvi István sok évtized munkáinak visszhangtalanságát megtörni próbáló első – barátainak szánt – füzetében (*Egy kiáltás képei*). Benne képek és szövegek, Zalán Tibor korabeli, a szerző kiállítását értékelő-köszöntő soraival, s pár jelzésértékű írás, szintén sok évtizedes antológiák és folyóiratok nyomán. De mindez pillanatnyi örömet jelentett, az követte, ami megelőzte – a további pillanatok néma csöndje, s a küzdelem a hétköznapi kilátástalanságával, ágyhoz s rőghöz kötöttséggel, a mindennapi törődéssel, s a legfontosabbal: hogy maradjon idő törődni a szólás vágyának elhessegetésével. Nem könnyű. (Tamási Orosz János)

Perc-kalitka

1. Megbocsájtás

Már nem neheztelek, de
nálam nagyobb tövissé váltál...
Fokongként formázlak
újra emberré,
akit csak, mint télen a nap,
melengetni kell.
Magamat is... könnyűvé.

2. Hála

A testem,
Király Erzszi hegedűje,
ami ebben a történetben
a fatörzs foglya marad,
némán sír utánad.
De nálam sokkal tisztább
szeretettel szeretlek.
Megszépitész.

3. Gyász

Fekete hó.
Szénné aszott
gyümölcsök, zöltségek,
magok.
A fojtó éj már alkonyodon befed.
Leengeded, mint sáros ruhát,
kérő karod.

4. Kétség

Ophelia hídja: sebes patak.

5. Feladat

Sárban kaparássz,
mindent előlről kezdj,
újjá rakd az alapokat,
magad,
hömpölygő seb a jelen,
gyógyítsd az eszméletüket vesztett
szavakat...

6. Ima

Fogj össze,
semmi szívja homlokom.
Bőrömbbe burkolózom.

7. Hullámozás

Véremet, e Bethesdát
súlyos szeled zavarja.
Szívemben hol szakadás, hol létra.

8. Szülés

Hogy örültem...
nem akartam, de csaltam,
ravasz kotlósként
megültem
e szörnyű kasban.

9. Életerő

Hídként feszülök kettőnk között.
Beszakítottát.
Léceim sírva keresnek a szakadékban.

10. Kitekintés

Nem mint látnok, de mint
csöpp kolibri,
létem rácsain
kilátok –
az egész cellát.

Borbély Szilárd halálára

Szerelmes	magad	kínba
Fiacskám	jelentésedtől	zsibbadtan
édes	szétestél	ó én édes
örömem	jelre	uracskám
tetted	kínra	hittem
fölvágta	bomlásra	fonalam lesz
lelkemet	nem engedted el	de én lettem
is	amit vétettek	itt hagyott
tövis	szabadság	elveszett
csalán	rút	szemfedőt varrok
vándora	holtvagányai	anyád helyett
kínjaid	Isten bocsássa meg	könnypatak
gyönyörű	nekik	utánad
labirintusába	nekem	Szerelmes
a szörny	neked	Fiacskám
pofájába	a démon	ezek
tested	drága Téged is	csak
rothadásba	holtaiddal rántott	rothadt
azt hittem	jaj hogy el	darabok
fonalam lesz	Őt	mert
de én lettem	engedted	nincs
itt hagyott	komoly égő	szám
elveszett	szemmel nézett	feslik
vércsík	ölelt	ez
utánad	belőled	a
belep a por	Té	szöveg
a bestia	nem	mert
körme	érezted	nem
cicaként	tanú	vagy
a	áldozat	itt
satnya	mégis	hogy
gombolyaggal	csak	össze-
testemmel	a	tart-
megfosztottál	bestiával	s-
jelttestedtől	birkóztál	d

Közönségem

Neked írlak – magadból. Amim van.
Tudom, nem is a versre figyelsz,
nézel végig mafla lelkemen,
mosolygod óvodás ügyességem, hogy lekötöm magam,
hogy így fogok ki ellenségeden,
túlélem, sőt
megbomlás helyett játszom.

Nem kéne fázni

Nem kéne egyedül érezni magam,
vannak itt sokan,
még hasznomat is veszik.
Fagyok, tehát vagyok, mit számít,
futok,
kész vagyok,
nincs szükség rám,
némán megyek,
jó kutya,
átadom a helyet.

Rend

az
egésszel
késő viszonyok
mert elhagyatnak akkor
mindenek hiába bánod véges
kínod vágott liba hiába imbolyog
göndör mosolyod föl kell kutatnod
tisztább közeped a forrásba hajlik
minden kezdeted arcod derekad
belőled eltűnik ami nem forrás
de frissebb több élőbb
lesz a vízcsepp

Csáji László Koppány

Flavius Claudius Iulianus¹ szózata az aquincumi seregeihez (i.sz. 361)

Indulat ihlet a versre: trónuson égjen a gyáva!
Hol van apám, s az anyám? Hol a bátyám? Vérük a császár
Szent diadémját szennyezi. Védteleneknek igazság
Nagy Constantinus elmúltán nem jár soha többé?

Sarjai nem könyörülnek, vér a virága hitüknek.
Hajdani isteneinket elűzik. Gyűlölet ébred
Mindaz iránt, aki őrzi a lángot, s áldoz az antik
Templomok oltáránál. Nem kell más: ez a bűne.

Bárkinek adjad a pálcát, meglátod milyen ember.
Azt teszi már a keresztény, mit hajdan vele tettek:
Elnyomatottból bősz fenevad lett pártszakadásban;
Pogromokon, zsinatokban fulladozik birodalmuk.

Légionáriusokkal védtem az isteni Rómát
Barbárként beözönlő népség áradatától,
Ám a határokon innen még gyötrőbb harag ébredt.
Kit kell védeni immár? Mik lettünk idebent?

Én, Iulianus Flavius, esküszöm elnyomatottként:
Életem árán őrzöm az ősök örök hagyatékát!
Tőlünk függ a jövő: hagyjuk az újhitűeknek

¹ A későbbi Iulianus császár (uralkodott: i.sz. 361-363). Nagy Constantinus unokaöccse. I. sz. 331-ben született. Hat éves korában családját a Constantinus-utódok esetleges későbbi trónkövetelésüktől tartva kiirtották, ő is a kivégzés lehetőségének árnyékában élt gyermekkorától. Ariánus keresztény mesterei voltak (később e tanításokat eretneknek bélyegezték), de Athénban filozófiát is tanult, kora egyik legműveltebb embere lett. Minden bizonnyal keresztény pap-pá is felszentelték. Később a császár parancsára katonaként védte Galliában a birodalmat (Szent Mártonnal is e seregben szolgált). Látva az „új hit” egyeduralomra törését, erőszakosságát, a keresztény irányzatok egymás elleni ádáz harcait, csalódott a kereszténységben. Fogékonyvá vált az ősi római hitvilág és a misztikus tanok iránt (pl. beavatták a Mithras-kultuszba). Az őt kivégezni akaró unokafivére, II. Constantius császár ellen vonulva légiói a Duna mentén haladtak Bizánc felé 361 őszén, valószínűleg Aquincumot is érintve. Császárrá koronázásakor a vallás-egyenlőséget tűzte ki célul, és a keresztény hegemonia megszüntetését. Az ázsiai hadszíntéren egy nyilvános halálra sebezte. A sírját elhagyó szent Mercurius legendáját ismerve sokan keresztény merényletre gyanakodnak. Neve „aposztata” (hitehagyott) melléknévvvel, egyház-üldözőként került be a keresztény történetírásba, az utolsó pogány császárként. Levelezése és filozófiai írásai tanúságot tesznek humanizmusáról és keserűségéről a kereszténységgel kapcsolatban, amit azzal próbált orvosolni, hogy a különböző vallások, egyházak constantinusi jogegyenlőséget állította helyre. Korai halála ellenére a késő-antik kor egyik jelentős gondolkodója és császára volt. Szerepét sokáig démonizálták. Aquincumi szózata történelmi fikció.

Évezrednyi tudásunkat kitörölni, leköpni?

Egy szabadabb birodalmat hirdetek én, hol a vallás

Nem falakat sokasít, hanem ajtókat nyit a szívre.

Ám ha veszítek, végzetem az lesz: démoni lényként,

Balga „aposztataként” kell majd behullnom a sírba.

Aquincumi Mithras-himnusz

(Flavius Claudius Iulianus imája² a mithraeumban)

Áldott Nap, magas Isten, küldd le fiad vezetőknek!

Káoszt megzabolázót, barlangban születettet,

Mennyei bírát, bűnt eltörlő szent fiadat küldd!

Éjt véző kukacok közt mocskot pörsen a hajsza;

Mind odaférne a húshoz: vájja magába a testet.

Hollód hírt hoz e létbe: Merkúr hív a homályból.

Eljegyzett araként és vóként hívsz palotádba.

Mécesst adsz a sötétben, vénuszi fénnel ígézöt,

Kozmikus álmaid öblén ős-igazadra találunk.

Röffen a dúvad, emészti saját bűzös pöcegödkrét;

Vágyaitól elalélt már. Lusta világ süket űrjét

Töltsd meg a lándzsád tűzsugarával, Marsot idézve!

Büszke oroszlánként, Jupiterként jöjjenek a földre!

Titkokat őrző, s átörökítő égi szövetség,

Isteni rend aranyától, általam izzon a villám!

Elfogy a Hold, majd újra kisarjad, lelkem a létrán

Fel-le bolyong. Ki repíti csatában a perzsa nyilat rám?

Csak te tudod, hisz körben látod az életem ívét.

Hogyha az ember e földi világ magasába törekszik,

Mind tágabb horizontot akarna elérni a vágya.

Ám ha a Nap fia szólít, elvisz az égi futárral.

Végül a létra fokáról átlépünk odaára.

Megszabadulva a testtől, eggyé válva Atyánkkal,

Istenné nemesülten lüktet széjjel a fényünk!

² Elképzelt Mithras-himnusz költői rekonstrukciója – az alig ismert, antik misztériumvallás beavatási fokozatai és szimbólumai jelennek meg a versben. Megírásakor felhasználtam a ránk maradt szövegek (szövegfoszlányok) és talányos jelentésű képek egy részét, amelyekből e homályos kultusz szubjektív olvasatát adom. Figyelembe vettem Iulianus császár ránk maradt Naphimnusz-levelét is. Az aquincumi mithraeumban Iulianus Flavius Claudius, a későbbi hitehagyott („aposztata”) néven emlegetett, de klasszikus műveltségű, filozófus-császár i. sz. 361-ben a trónharcra készülve, seregei átvonulásakor felkereshette az aquincumi Mithras-szentélyt. A hét beavatási fokozatból Iulianus éppen a Jupiter és oroszlán jelű negyedik fokozatba lép a versben, készülve az imperatori cím megszerzésére. E drámai pillanatban imádkozik, saját szavait a szent szövegekkel elegyítve. A mű természetesen modern interpretáció: minden hasonlósága a valósággal pusztán a képzelet, vagy transzcendens erők játéka.

Németh András

Ars poetica

– Kemény István költőnek, szeretettel.

Fázom a lomha buszon. Tél, késlekedő tavaszunk, fagy marja az arcom, mintha szatírát kellene hosszan hallgatnom, méghozzá én lennék a kigúnyolt céltáblája az írásnak. Pirulok, de hidegtől. Már ez elég ösztönzés, indulat ahhoz, időjós ellen próbáljam ki a pennám. Vitriolos vers kívánczozna papírra, a Delphoiban menedéknek szánt szentencia kellő útmutatás a jövőben tán igazat keresőknek, ismerjék meg előbb majd önmagukat, mielőtt szólnának bárkihez egy szót. És hab a tortán, elsikerült nap vége felé kezd rá egy részeg utas, gajdol tele mínuszos estét, jódoigában hetvenkedhetnékje van, észlénny, mint Plautus katonája, a nagy hőstettei számát bor szaporítja meg annyira, meghódítja velük szebb tegnapiakat látott pincézők mindig erősen visszhangzó füleit. Ó, római környezetet kell csak hozzá képzelnem, ímhol kész Iuvenalis lelke szerint viruló életképünk, az igazság árnyaival, hisz fényeken innen, s túl azokon tart mindnyájunk sztrádája vagy ösvénykeskeny, aligjárt kis gyalogútja, csapása a célja felé. Nehezebben túrt próbákat nem követel meg Fortuna sem, sőt még három Párkánk se, ha éveket adna nekünk, nyom nélküli létünkkel, bizonyítva, nekik sose hősök, gyáva nyulak jellemgazdagságát teszi mérleg tányérjába idő. Így lesz mindenki a földön, bárhova térül, főbb szerepet maga módja szerint jól, rosszul választó, kikönyörgő actora Sorsnak. Pont ettől éreznénk rá etikára vadonban. Mocskot, bünteli éveket, tökfejek ártani képes perceit mért ne hasítsa a stílus lágy viaszöntvény táblák mélyéig, mikor az mind tiszta valóság. Hogyne lehetne bevésni a szennyet vagy latinul vagy más anyanyelvén kódex hó lapjára, merített fabrianóra, memóriaműként megszületett könyv oly gyönyörű, metszett rézkarcai, képei mellé. Éppen ezért mondom, témát választani szent ügy, és ahhoz költőnek van joga, írni tudónak.

Inkább száz Iuvenalis tárjon föl ezeregy tényt,
mint szépelgő lantosok álmodozásai zárják
el tőlünk a világot. Intelem ez, nekem is több
ő a katarzishajszát vágyónál. Maradok hát
annál tárgyilagos hírközlőként, amit élmény
térít tollam alá, ezt kínálná fel a lét, s míg
éjféltájt hazaérek, megszületik, bizony abból,
mit láttam, opusom. Az a dolgom, megnevesített,
emberi léptékű realizmussal, szeretettel,
hűséggel mindent átnyújtani gondolatéhség
birtokosának, társamnak, hiszen érti betűim.

Határban a végtelen

– Kalász Márton «Egy napot»
versének olvasása után.

Megint vet?

A kinszenvedés
elevenedik
meg, az, amelyik
sosem lesz kevés

az embernek, és
valahanyadik
ükunoka szik
mezőt jégverés

után is remény
földjének nevez –
magot hint a fény

alá, tán temet –
vagy majd megfelez
időt Istennel,

megint vet.

Karsai János

A szarvasagancsos sisak

Szereplők:

Honda Tadakacu tábornok
 Ohisa no kata, a felesége
 Jamagata Maszakage szelleme
 Szolgálo
 Első szellem
 Második szellem
 Harmadik szellem

A színpad bal oldalán fut be az úgynevezett hídút a színpad végébe. Ezen keresztül mehetnek be a színpadra a szereplők, illetve erre távozhatnak. A becsatlakozásnál található a site oszlopa. A színpad bal oldalának elején áll a tájékozdási oszlop, a jobb oldalának elején a vaki oszlopa. Jobboldalt, hátul található a fuvolás oszlopa. A zenekar a színpad végében foglal helyet, a kórus a jobb oldalon, a mellékszínpadon, a közönségnek oldalt ülve, arccal a színpad felé. A színpad elején, középen falépcső vezet le a nézőteret és a színpadot elválasztó kavicságyhoz.

A színpadon Honda Tadakacu tábornok hálószobáját látjuk. Ágya a fő színpadon (a színpad közepén) látható, a feje a hídút felé mutat, míg lába az oldalszínpad felé. A bal oldalán fekszik felesége, Ohisa no kata, mindketten alszanak.

KÓRUS Szél kerekedik fenn, a sötét égben, lenyargal a tenger felszínéig, és vadul robog a szárazföld felé, ahol csak a hegyek állítják meg és az erdők, és Edo házai. De a Szumida folyón, a Szumida

folyón felvágat egészen Tadakacu tábornok palotájáig. Megrázza a kerítést, a palota falait és az udvaron álló cédrusfa ágait. Hozzáüti a tetőhöz a faágat egyszer, kétszer, háromszor.

Három koppanás hallatszik egymás után. A harmadiknál megjelenik a hídúton Jamagata Maszakage szelleme. Egyszerű csuhát visel, jobb kezében görcsös botot tart. Elsétál a site oszlopáig, majd a tájékozdási oszlophoz megy. Botjával hármat koppint.

MASZAKAGE SZELLEME Tadakacu tábornok! Tadakacu tábornok! Segíts rajtam!

Tadakacu felül a fekvőhelyén, Maszakage szelleme jobbra, a háta mögött áll.

TADAKACU Erényesen éltem, tisztán és becsületben. Az éjszaka démonai rajtam nem vehetnek erőt. Távozz hát te is vissza a sötétségbe.

MASZAKAGE SZELLEME Segíts rajtam, Tadakacu tábornok! A segítségedet kérem!

TADAKACU Mit segíthetne élő az élettelenen? Külön utakat járunk, nem jó a másikat keresztetni. Kérlek, Amateraszu istennő, hozd el újra a napot, fényed zavarja el az idegen világ árnyalakját.

Szavaira megszólal a napfelkeltét jelző gong, Maszakage szelleme lassan visszasétál a site oszlopához (második gong), mire a hídút végéhez ér, megszólal a harmadik gong is.

Kivirrad, felkel ágyából Tadakacu, és megáll a site és a tájékozási oszlop között. Ohisa no kata is felül az ágyban.

TADAKACU Fura álmod láttam, most hajnalban. Egy szellemalak jelent meg, és a segítségemet kérte.

OHISA NO KATA És az én nagyra becsült férjem mit tett?

TADAKACU Amateraszuhoz, a Napistenőhöz fohászkodtam, és a hajnal első sugaraira a démon eltűnt.

OHISA NO KATA Szerencsétlen lélek, a semmit lakja, idejön közénk, nem rossz szándékkal, hanem kéréssel. Udvariatlan házigazda vagy, ha a jövevény kérését meg sem hallgatod. Vagy talán féltél?

TADAKACU Száz csatát vívtam meg, komoly sebet sohasem kaptam, az első sorokban harcoltam. Lándzsám, a Tonbo-Giri, rettegést keltett, elég volt csak felemelnem, s az ellenség rögtön hátrébb szaladt. Egy csatában sem féltém, és most sem fogok.

KÓRUS Bizony, a híres lándzsát rettegték Japán-szerte. Éles pengéjére egy ízben szitakötő szállt le megpihenni, és az acél kettévágta.

OHISA NO KATA Akkor legközelebb, bármely éji órán is kér segítséget tőled a szellem, hallgasd meg szavát. Ne feledd, a Buddhák védik azt, ki gáncstalan, akinek lelkét nem szennyezi semmi.

KÓRUS Eltelt a nap Honda Tadakacu tábornok palotájában, és ismét eljött az este. Meggyújtották a gyerlyákat, fényük beragyogta a szobát és a folyosókat. Az őrség végigjárt minden termet, besurranó idegenre sehol sem leltek. Nyugodalmas jó éjszakát, hős tábornok, nyugodalmas jó éjszakát, Ohisa no kata! De éjfél után ismét feltámad a

szél, és megrázza az udvaron álló cédrust. A fa ága a tetőhöz ütődik egyszer, kétszer, háromszor!

Amíg a kórus szaval, Tadakacu és felesége visszafekszenek az ágyukba és elalszanak. Három koppanás hallatszik. A harmadiknál ismét megjelenik a hídúton Maszakage szelleme. Elsétál a site oszlopáig, majd megáll a színpad sarkán a tájékozási oszlopnál. Botjával hármat koppan, a harmadikra Tadakacu felül az ágyban.

MASZAKAGE SZELLEME Tadakacu tábornok! Segíts rajtam!

TADAKACU Ki vagy te, aki az árnyékvilágból kísértesz engem éjszaka?

MASZAKAGE SZELLEME Jamagata Maszakage voltam, amikor még ihattam a források vizét. Katona voltam, a Takeda család szamurája. Sok dicsőségben volt részem, de aztán jött a nagasinói csata.*

KÓRUS A Rengo folyó két partján állt egymással szemben a két sereg.

Közben Tadakacu kiszáll az ágyból és a vaki oszlopához megy, a színpad jobb elülső sarkához. Egymással szemben áll a szellem és a tábornok.

KÓRUS Szélvészkként támadott Takeda lovassága, de a folytonos sortűzek visszakényszerítették a lovasokat. Azonban úgy látszott, hogy Jamagata Maszakagét kegyelmé-

* A nagasinói csatában Oda Nobunaga és Tokugava Iejaszu mért végzetes csapást Takeda Kacujori seregére és a Takeda-klánra. A három sorban felállított löfegyverekkel szemben a lovasság tehetetlen volt, hiába próbálkoztak újra és újra. A Takedák több mint 10 000 embert veszítettek, köztük 54 tábornokot. Ezt a vereséget többé nem tudták kiheverni, a klánt hamarosan megsemmisítették.

be veszi Hacsiman, a háború Istene, vörös páncélos lovasai ott vágtatnak Honda Tadakacu muskétásai felé, mindjárt betörnek a puskás katonák közé.

MASZAKAGE SZELLEME Ott volt előttem a rés, ahol a győzelembe lovagolhattam volna. Hiába jöttem elém gyalogos lándzsások, levágtam őket. *(Táncolni kezd, a botjával harcol a láthatatlan ellenséggel. Lassan megindul a vaki oszlopa felé, félúton megáll.)* Ott volt, karnyújtásnyira tőlem a győzelem, amikor feltűnt a kavargó tömegben egy szarvasagancsos sisak.

TADAKACU Menekült a Takedák lovassága, csak egyetlen alakulatuk vágtatott át a sortüzeken és nyomult be a puskások közé. Vezetőjük ördöggként aprította katonáimat, ezt nem hagyhattam annyiban. *(Táncolni kezd, kőntöse övéből legyezőt húz elő, az a kardja, ő is a láthatatlan ellenséggel küzd. Lassan halad a tájékozdási oszlop felé, félúton találkozik a szellemmel.)* Sok katonát öltem meg, mire szembe találtam magam a másik harcosal. Kezemben a legendás lándzsám, fejemen a szarvasagancsos sisak.

MASZAKAGE SZELLEME Ahogy az erdő királya söpri félre a farkasokat, úgy verte szét sorainkat a szarvasagancsos sisakos vitéz, és feldöntötte lovamat.

A szellem és a tábornok frognni kezdenek egymás körül, a legyezővel, illetve a bottal imitálják a küzdelmet.

KÓRUS Egyik védi a másik csapását, harcukat figyelte a közelben lévő összes katona. Fém találkozik a fémmel, szikrát vetnek a fegyverek.

TADAKACU Végül sikerült megsebezniem a lábát, és ellenfelem a földre hanyatlott.

Abbahagyják a küzdelmet, és visszasetálnak a tájékozdási oszlophoz, illetve a vaki oszlopához.

MASZAKAGE SZELLEME Igen, akkor éreztem utoljára a föld illatát.

TADAKACU Mielőtt kardját megemelhette volna, lándzsámmal átszúrta a páncélját, és a földhöz szegeztem.

MASZAKAGE SZELLEME Igen, gyors halál volt. A Tonbo-Giri a szívemen futott át.

TADAKACU Majd levágtam hős ellenfelem fejét, hogy győzelmi jelvényem legyen, és bizonyítsa bátorságomat, ügyességemet.

MASZAKAGE SZELLEME Igen, tábornok, így történt.

TADAKACU Becsületes küzdelem volt. MASZAKAGE SZELLEME Igen, tábornok, az volt. Te voltál a jobbik, dicsőséges volt a te kezéd által elesni.

KÓRUS Tadakacu tábornok katonái visszaszorítják az ellenséget, a Takeda család serege futásnak eredt. Tokugava Iejaszu és Oda Nobunaga ismét győzedelmeskedett.

TADAKACU Akkor miben segíthetek?

MASZAKAGE SZELLEME Máshol fekszik a testem, és máshol a fejem. Mennyi ideig dicsekedhettél hőstetteddel? Négy napig? Két hétig? Egy évig? Ezek mind véges tartamok, amit itt, az örökkévalóban kinevetünk. Viszont a lelkem nem kapott megnyugvást, azóta bolyongok a világban éjszakánként. Ez a büntetésem, bolyongásra kárhoztattak.

Tadakacu leül a vaki oszlopánál. Maszakage szelleme elsétál a site osz-

lopához, a fuvolás oszlopához, majd visszatér a tájékozódási oszlophoz.

MASZAKAGE SZELLEME Bejártam Kiotó palotáit, félelmet vittem a főváros lakóira. Aztán a szelek szárnyán eljutottam Mikava tartományba, és Okazakiban is kerestelek téged. Ákeltem Totomiba, és Hamamcu városában kutattalak. Évek teltek el, de én hiába kerestelek. Ha visszakapom a fejem, itt hagyhatom ezt a köztes világot és átkelhetek az öröklétbe.

TADAKACU Nem tudom, a fejedet hol temették el, nem segíthetek.

MASZAKAGE SZELLEME El sem tudod képzelni, milyen szomorú lánunk, nekünk, árnyaknak, ahogy élvezitek az életet, esztek és iszotok, pihentek. Nálunk a víz homok, az étel köd, nem alszunk és nem ébredünk. Engedj elmennem innen, kérlek.

TADAKACU Nemes ellenfél voltál, harag vagy indulat nem jelent meg közöttünk, holtodban is becsültelek. Szívesen segítenék, átérzem a gondod, még én is járhatom a te utadat. De értsd meg, nem tudom, a fejed merre lehet. Kérdezd meg az árnyékok urát, nincs-e más lehetőség a megnyugvásra.

MASZAKAGE SZELLEME Közeledik a hajnal. *(Elindul a hídút felé.)* Köszönöm, Tadakacu tábornok, hamarosan jelentkezem.

Maszakage szelleme a hídúthoz ér, kimegy a színpadról. Tadakacu feláll, visszasétál az ágyához és lefekszik.

MASZAKAGE SZELLEME Komolyan veszem az ígéretedet, tábornok, visszajövök a válással hozzád.

Három gongütés jelzi a nappalt, Maszakage szelleme eltűnik a hídút vé-

gén. Tadakacu és Ohisa no kata kikelnek az ágyból, és a kavicságyra vezető lépcsőig jönnek.

OHISA NO KATA Eljött-e éjszaka hozzád ismét a szellem?

TADAKACU Igen, és kérését is előadta.

OHISA NO KATA Végighallgattad, ahogy illik?

TADAKACU Igen, be is mutatkozott. Jamagata Maszakagének hívták, itt, az ég alatt, a nagasinói csatában győztem le, becsületes párbajban. A fejét harci jelvényként levágtam, és a táborba vittem. Sóra fektettem, és Tokugava nagyúrnak is megmutattam.

KÓRUS Levágott fejek hevernek a föld alatt mindenütt. Ezer csatát vívtak Japán-szerte, és a győztesek büszkén mutogatták egymásnak egy-egy híresebb ellenfél levágott fejét. Levágott fejeken járnak nap mint nap, lelkek sírnak, hogy távozhassanak az örökké tartó nyugalomba.

TADAKACU Sejtelmem sincs, hogy szolgálóim hol temethették el Maszakage fejét.

OHISA NO KATA És mit felelt erre a szellem?

TADAKACU Megkérdezi, van-e más lehetősége a megváltásra. Ígéretet tettem, hogy segítetek neki.

Elindulnak egymás mellett a hídút felé, azon keresztül távoznak a színpadról. Amikor egyikük vagy másikuk megszólal, megállnak.

OHISA NO KATA Az én nagyra becsült férjem ismét bebizonyította, hogy ízig-vérig szamuráj, aki nemcsak ölni képes, hanem támogatni a rászorulókat.

KÓRUS A Rengo folyó partján csak egy csatatér fekszik, földjében ka-

tonák ezrei. Jaj, ezerszer ezernél is több harcos van eltemetve a birodalomban. Elenyésző testük fölött ciprusok, somfák, fenyvesek nőnek, gyökereik átfonják csontjaikat.

TADAKACU A szavam, mint az acél. Nem kezdheti ki semmi.

KÓRUS Nincs család az országban, akinek ősei között ne lenne valaki ilyen jeltelen sírban. Ezért is drága nekünk ez a föld.

Tadakacu és Ohisa no kata elhagyják a hidutat is, a színpad elsötétül. Amikor újra kivilágosodik, ők ketten tűnnek fel a hídúton. A hálólhelyük felé tartanak.

OHISA NO KATA Mennyi ideje is már, hogy Baba tábornok szelleme nem jelentkezett! Lehet, hogy csak rossz álom volt mindaz, amit meséltél.

TADAKACU Igen, elképzelhető. Csendes nyári estéken a szél sem rezdült az utóbbi hetekben. Pihenjünk le, és felejszük el az egészet.

Lefekszenek, és el is alszanak.

KÓRUS Három hete, hogy Jamagata Maszakage tábornok szelleme fel-suhant a Szumida folyó hátán vág-tató szél segítségével Honda tábornok palotájáig. De alig múlik el az éjfél, megremegnek Edo házai az erős széllelkésektől, a kertben álló cédrus ága a tetőhöz csapódik egészer, kétszer, háromszor.

Megjelenik Jamagata Maszakage szelleme a harmadik koppanásnál. Végiglépdel a hídúton, a sike oszlopánál jobbra fordul, és a tájékozdási oszlopig megy. Közben mesél.

MASZAKAGE SZELLEME Megjártam az egeknek minden rétegét, le-szálltam a poklok összes bugy-

rába. A Fudzsizsan tetején találtam Kannonra, a könyörületesre, aki meghallja a segélykiáltásokat. Kaptam egy új lehetőséget, hogy eltávozhassak innen. Tadakacu tábornok, visszajöttem!

Botjával hármat koppant a tájékozdási oszlopnál. A harmadik koppanásra Tadakacu felül az ágyban.

TADAKACU Maszakage, ismét visszajöttél?

MASZAKAGE SZELLEME Igen, itt vagyok, hogy beváltassam veled az ígéretedet. Remélem, nem kell csalódnom benned.

TADAKACU A szamurájnak egy szava van. Nem mérlegelem, hogy kinek adtam, nőnek, gyerekeknek, élőknek vagy holtaknak.

MASZAKAGE SZELLEME Kannon, a könyörületes járt közben az ügyemben Amida Buddhánál. Kemény tábornok voltam, de sohasem kegyetlen. Mégis sok életet oltottam ki, ezért aztán nehéz eljutnom az üdvösség kapujához.

TADAKACU És mi lett a döntés?

MASZAKAGE SZELLEME Menj el a nagasinói várhoz, a Rengo folyó partjára, ahol a csatát vívtuk. Keresz köveket a folyóban, a környéken, azokból emelj az emlékemnek egy oltárt, amelyen füstölőt gyűjtve imádkozz a lelkeimért.

TADAKACU Holnap reggel szolgálókkal útra kelek, hamar Nagasinóba érek. Felépítem az oltárt, és egy álló napon keresztül füstölőket égetek, és a lelkedért fogok imádkozni.

MASZAKAGE SZELLEME Köszönöm, Tadakacu tábornok, nem felejttem el neked.

KÓRUS A régi időkről beszélgetett eztán a két katona, felidéztek csatákat és ostromokat, amíg a hajnal

meg nem lepte őket. *(Maszakage szelleme elindul a hídút felé.)* Sokszor álltak egymással szemben, volt, hogy az egyik nyert, volt, hogy a másik. Mi választja el ezt a két embert? Pusztán a hely, ahová születtek. Testvérek ők, Hacsiman gyermekei.

Három gongütés hallatszik. A harmadiknál eltűnik Maszakage szelleme a hídút végén. A színpad elsötétül. Tadakacu és Ohisa no kata a sötétben kimennek, ágyukat, a futon matracot kiviszik, a színpad üres. A tájékoztató oszlopra egy faágat erősítenek.

KÓRUS Három nap telt el, hogy Tadakacu tábornok elhagyta edói palotáját, és kíséretével útra kelt Nagasino várához, hogy teljesítse Maszakage tábornok szellemének tett ígéretét.

A hídúton feltűnik Tadakacu alakja, egyszerű utazóruhában. Kezében a szarvasagancsos sisakot tartja. Elsétál a site oszlopáig, majd a fuvolás oszlopáig, és ott lerakja. A színpad közepére megy, közben mesél útvjáról.

TADAKACU Hosszú ideje, hogy elhagytam otthonomat, megálltam Hakone hóforrásainál, és az egyik szentély medencéjében megfürödtem az előírásoknak megfelelően. Aztán a Fudzsiszan lábához érkeztem, ahol felkerestem a Hacsimangu-szentélyt, hogy Jama-gata Maszakage tábornok lelkéért könyörögjek. Szolgálóimat Nagasino-ban hagytam, egyedül jöttem ki a csataterre, a Rengo folyó partjára. Köveket keresek, melyekből oltárt építhetek, ahogyan azt megígértem.

Tadakacu a színpadon járkal fel és alá, építi az oltárt.

KÓRUS Nem sajnálja, hogy keze bepiszkolódik, a folyó medréből, az erdők mélyéről hordja a köveket a hős tábornok. Építi az oltárt, szava szerint, egyik követ rakja a másikra. Észre sem veszi, és besötétedik.

Szellemeik tűnnek fel a hídúton. Bő ujjú ruhájuk kopottas, kezüket maguk előtt kinyújtva lassan közelednek.

ELSŐ SZELLEM Ki az, aki nyugalomunkat zavarni merészeli a nagasinoi síkon? Leckéztessük meg!

MÁSODIK SZELLEM Halandó bolygatja lelkünk békéjét! Zavarjuk el a pimaszt, vagy inkább vigyük magunkkal az árnyak közé.

HARMADIK SZELLEM Legyen ez a büntetése! Karjainál fogva rántsuk magunkhoz, és legyen belőle is békétlen szellem.

Odaérnek Tadakacuhoz, aki a szellemeiket meglátva a fuvolás oszlopához hátrál.

ELSŐ SZELLEM Ki vagy te, szerencsétlen ember, akiből hamarosan testetlen lény válik?

TADAKACU Honda Tadakacu tábornok vagyok, Tokugava Iejaszu egyik vezére. Találkozhattatok velem itt, a nagasinoi csatateren. *(Lehajol, és fejére illeszti a szarvasagancsos sisakot.)*

SZELLEMEK A szarvasagancsos sisak! Mindannyian felismerünk, tábornok!

ELSŐ SZELLEM Ellened harcoltam, de csak messziről láttam, ahogy legendás lándzsáddal küzdesz, hős tábornok.

MÁSODIK SZELLEM Az oldaladon harcoltam. Amikor megölték, rögtön levágtad azt, aki elvette tőlem az életet. Köszönet érte, hős tábornok.

HARMADIK SZELLEM Engem te magad vágtál le, későn emeltem fel a kardom, nem tudtam már kivédeni rettegett lándzsád csapását. Szép mozdulat volt, jobb voltál nálam, hős tábornok.

TADAKACU Nem azért jöttem, hogy nyugalmatokat zavarjam, hanem Jamagata Maszakage tábornok lelkét akarom kiszabadítani a semmi fogságából. Oltárt építek neki, füstölőt gyújtok majd, és a lelkéért fogok imádkozni.

ELSŐ SZELLEM Ó, a szerencsés Maszakage tábornok! Nemes ellenfél vagy, Tadakacu, hogy még holtában sem bántod az ellenfeled!

TADAKACU Imádkozni fogok értetek is, csak engedjétek, hadd teljesísem az ígéretemet.

MÁSODIK SZELLEM Vigyázunk rád, hős vezérem, nem hagyjuk, hogy munkádban megzavarjon élő vagy holt.

HARMADIK SZELLEM Bár nem látsz majd minket, itt leszünk és őrizünk.

A szellemek elindulnak a hídút felé, közben egymás között beszélgetnek. Tadakacu leül a falépcső előtt.

ELSŐ SZELLEM Milyen nemes lelkű férfi, kemény, mint az acél, és a szava is az.

MÁSODIK SZELLEM Jó parancsnok volt, jó katona. Jól bánt a beosztottjaival, szeretet lakozott a szívében.

HARMADIK SZELLEM Milyen jó látni, hogy aki túlélte azt a véres ütközetet, valóban méltó arra, hogy továbbra is a világban éljen, és élvezze annak kincseit!

A szellemek eltűnnek a hídúton. Tadakacu leveszi fejéről a sisakot, és az ölébe helyezi.

TADAKACU Egész éjszaka dolgoztam, hordtam a köveket. Hajnalban kissé elfáradtam, az erdő mellett leültem pihenni.

Szolgálo tűnik fel a hídúton, annak közepéig megy, onnan kiabál.

SZOLGÁLÓ Tadakacu tábornok! Nagyuram! Kivilágosodott már, hoztam neked finom reggelit és teát. Egyél valamit, nagyuram!

TADAKACU Megfogadtam, hogy amíg az oltárt fel nem építem, nem veszek magamhoz sem italt, sem ételt. Eredj vissza a szállásunkra, várakoztatok nyugodtan

A szolgálo visszamegy.

TADAKACU Dolgoztam tovább, egész álló nap, kezemmel ástam ki a köveket a part menti homokból, mohák alól kapartam ki őket. Észre sem vettem, és bealkonyodott.

Ismét felbukkan a szolgálo a hídúton, annak közepéig megy, onnan kiabál.

SZOLGÁLÓ Tadakacu tábornok! Nagyuram! Lassan besötétedik, kóbor lelkek járkálnak majd ezen a földön, gyere vissza a szállásunkra, pihend ki magad!

TADAKACU Megfogadtam, hogy amíg az oltárt fel nem építem, nem hunyom le a szemem. Kemény katona vagyok, volt már részem nagyobb nélkülözésben is. A szellemektől ne féltsetek, menj vissza a városba, aludd ki magad. Ahogy végeztem, visszatérek.

KÓRUS Így telt el három nap, a tábornok fáradhatatlanul hordta a köveket, míg el nem készült, fel nem épült az oltár. Szarvasagancsos sisakját az oltár lábához rakta, a földre, a kőoltár tetején füstölőket gyújtott, és úgy imádkozott.

Tadakacu feláll, a színpad közepére megy. A kórusnak háttal térdeplő ülésben foglal helyet, a szarvasagancsos sisakot maga elé helyezi, két tenyerét összeillesztve imádkozik. A hídúton felbukkan Jamagata Maszakage tábornok szelleme, a hídút közepéig jön.

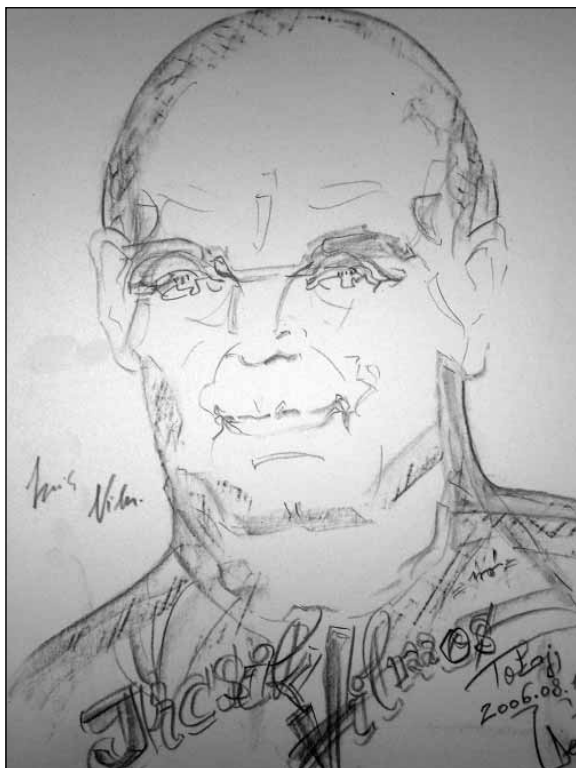
MASZAKAGE SZELLEME Érzem, ahogy lazulnak a béklyók, melyek itt tartanak az árnyékvilágban. Gyengül az erő, mely nem enged a fény felé törni, pedig minden élőlénynek ez természetes ösztöne. Lassan megtelek én is fénnel, hogy találkozhassam Amida Buddhával. Köszönet érte, Kannon, köszönet érte Honda Tadakacu tábornok! *(Kézét felemelve búcsút*

int, visszafordul, és elhagyja a hídutat.)

TADAKACU *(keztét felemelve ő is búcsút int)* Békesség veled, Jamagata Maszakage tábornok! Békével várj Buddha kertjében, mert lehet, hogy hamarosan én is követlek. Téged látlak a cseresznyevirágok lehulló szirmaiban, de magamra gondolok majd.

KÓRUS Akik egykoron ellenségek voltak és fegyverrel rontottak egymásnak, akik a földön egymás vérért akarták és birokra keltek, azok most, Buddha kegyelme révén, barátok lettek. Nem a háború kapcsolja őket össze, hanem a szeretet és a béke, amely túlmutat a halálon is.

A színpad elsötétedik. Vége.

IRCSIK VILMOS

Rott József

Egy tömeggyilkos lelkiismerete

Részlet

XXVIII Találkozás Istennel (testvérviszonyok, szocializációs szerepek)

A magyar irodalom- és filmkultúra a hatvanas évektől kezdte elveszteni világ-irodalmi rangját; mi Sarkadi Imre 1960–61-ben megjelent regénykompozícióját, még pontosabban annak szisztematikus elutasítását tekintjük az origónak, ám folyamatról lévén szó, Galgóczi Erzsébet utolsó megszólalásáig kedvünk szerint árnyalhatjuk a romlást. Az ideológiai elfogultság, a politikai védettség keltette tartalmatlan magabiztosság, és ellenkezőleg: az üldözöttség ébresztette dac, az ál-felettes én kikövetelte valóságtagadás térnyerését.

Ha belegondolunk, hogy Galgóczi 1968-as *Fiú a kastélyból* kötete az analitikus titkot rejtjeles formában kimondó címadó elbeszéléssel a nyugati diákforradalmak korára esik, elszorul a szívünk. A kettős ideológiai fenyegetettség, tetézve a szovjet-orsz katonai megszállással szinte gúzsba köti a szellemet, s ha egy-egy ígéretes regény, filmalkotás át is tudja törni a tagadás falát, nem jöhetnek létre folyamatos fejlődést mutató, támadhatatlan oeuvre-ök, leszámítva a morális igazában megingathatatlan Kertész Imréét, akit viszont elűz az országból a munkáira mért politikai-társadalmi érdektelenség. Az ezredfordulón tér vissza a Nobel-díja meghökkenítő-sokkoló üzenetével, amikor a tradicionális séma – az „istvánság” pszichés tartománya – már magába szippantott egy igen széles társadalmi réteget, magjában a FIDESZ-nemzedékkel s annak elitjével. Amely vezetői elit kerek húsz évig hallgatta a parlamentben és tűrte kényszerűen a szűkebb-tágabb környezetében a megújulásra képtelen (dogmatikus) baloldal defetista, halogató politikáját. A megkésett kétharmados parlamenti győzelemből így vált mentális vereség, morális deficit: elvászott fogakkal kivárt, elrágghatatlan csont. A kulturális élet perifériája lett az ellenpólus az izzó gyűlöletfokával; Wass Albert költészetével, miközben lázasan folyt (és folyik) a móríci életmű meghamisítása. Azon szellemi hagyatéké, amely utolsóként bontakozhatott ki s épülhetett be a köztudatba anélkül, hogy a hatalmi befolyás akár jobbról, akár balról kikezdhetne volna a morális valójában.

A szellemi élet megújításának útja-módjai közül tehát éppúgy járható lehet Mórícz és Kertész állításainak szintetizálása, mint Sarkadi Imre szellemének felélesztése – nem is szólva a merészen egyedi, merőben új utak bejárásának

lehetőségéről. Ezért is érdemes a végére járnunk, miért nem hozta-hozhatta meg a balázi életmű a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján a kívánt áttörést.

A szilárd, értékbiztos felettes én fennhatósága alatt megformált remekművek – erre jutottunk – minden értelmezési rétegükben hiteles, mindahány összefüggésükben kikezdehetetlen esztétikai egységet alkotnak. Amely megállapítás attól még ugyanúgy igaz lehet, ha az emlegetett felettes én kialakulása is akár az adott műhöz köthető. (Mivel minden jelentős teljesítmény már jóval korábban elnyeri pszichés kontúrját, azaz különféle módon és formában, de megmutatta magát – ami másképp nem is történhetne, hiszen érési folyamatról beszélünk.)

Az állítás persze fordítva szintúgy igaz: a hiteles mű mindahány értelmezési réteg felől, mindahány szereplő irányából-szemszögéből átgondolható, s akkor még nem is szóltunk a világkultúra által felkínált analogikus kapcsolatok vizsgálatáról. Az értelmezési kör *keresztül-kasul átjárhatóvá tehető*, ha nem a beemelt, a feldolgozott, a magas szinten tárgyalt ismeretek, akkor az okszerű elhagyások apropóján.

Most gondoljunk egy merészet, és értékeljük Balázs József két Fábrián-regényét a magunk logikája szerint, a morális súlyuknak, jelentőségüknek megfelelően, logikus egymásutánban, ahogy az egybeszótt információk, cselekménybe, történésekbe oltott gondolatmenetek hatnak az elmére – a félelmektől megszabadított, elfojtásoktól megtisztított gondolkodásra. A könnyebb áttekintés kedvéért elsőként mégis célszerű néhány mondatban összefoglalnunk a történeteket. Tovább osztva a figyelmünket, Fábri Zoltán filmadaptációját is követjük, s ha szükségesnek tartjuk, utalunk a regényen eszközölt rendezői korrekciókra.

Fábrián Bálint az olasz fronton harcol az első világháborúban, mialatt a felesége a katolikus pap szeretője lesz. (Az író ugyan a szexusban jeleníti meg az ideológia rátelepedését a női lélekre – amely eljárásnak, ábrázolásmódnak markáns vonala ismert a magyar irodalomban –, mégsem gondolhatjuk, hogy szimpla hűtlenséggel van dolgunk. Az esemény köznapi voltát éppen a rá adott válaszok cáfolják meg s dimenzionálják át, a jelentőségéhez mért indulati tartományba emelve. Fábri nagy körültekintéssel ábrázolja az egyébként futó képet, férfi és nő csendes ölelkezését, amelyet az idősebb Fábrián fiú szemtanúvá válása, valamint az a tény tesz szcenikus jelenetté, hogy utóbb az asszony a nagyfia gangon hagyott nyomaiból kiolvashatja a fejlemények rendjét és természetét. A pap tehát a legszűkebb intim szféráján belül látogatja az asszonyt; vonzalmuk hordozója nem a szenvedély, hanem a gyengédségen alapuló cinikosság, amely által egyszerre érezhetik magukat a környezetük felett állónak, s ugyanúgy üldözöttek. A kifinomult kölcsönösség olyan formája ez, amely a szegényparaszti környezetben idegen a szemnek.)

A Fábrián fivérek az anya- és a világgépük védelmében gyakorlatilag kivégzik – a Krasznába fojtják – a papot, a falu népe pedig az önnön nyugalma, megfogalmazhatatlan szégyene nevében jótáll a bűnösökért, megőrzi a gyilkosság és körülményei titkát.

Az orosz frontról hazatérő katonák magukkal hozzák a forradalom, a másképp gondolkodás zaklatott szellemét, Fábrián Bálindra viszont rátelepedik a családját ért trauma, a valóság látható – és még inkább a legföljebb csak

sejthető, homályosan érzékelhető – része; a felesége elméje elborult, s ami mégannyira nyomasztó teher: nem tudni az okát. A nyáját vigyázó fiain kéri számon a veszteséget, aztán a tradicionális rend szolgálatában keres menedéket: parádés kocsisnak szegődik Ughy báróhoz.

Az őszirózsás forradalom konfrontálja elődjével, Lakatos Ignáccal, akinek a feladatkörét átvette az uraságnál. Az egyik cselekményszál kettejük küzdelmes kapcsolatát kíséri végig, s inkább a Fábri-verzió sajátja: Fábrián lelkét a háborús múltja, a kényszerűen elkövetett gyilkosság emléke nyomja, elutasítja az erőszakot, Lakatos viszont az osztályharc megszállottja. Az egymás ellenpólusaként mozgatott két férfi mind kevésbé lát ellenséget egymásban, megbarátkoznak. Az egymás erényei elismerésén alapuló viszony azonban ugyanazon, végtelenül keserű igazságot – a vagy megszoksz, vagy megszöksz gyakorlatának keserű igazát – termi meg: Lakatos megbirkózik a hely- és a tárgyfüggő emóciói deprimáló parancsával és az életét mentve továbbáll, Fábrián Bálint viszont megingathatatlan mind a hely-, mind a tárgyviszonyában, ezért Isten felé, a megértés irányába igyekszik.

Előbb azonban kényszerűen végignézi, testközelből megéli, hogy a felesége miképp emészti el magát bánatában. A családot ért veszteség csak fokozza a fivérekben az anya- és a világképük védelmének igényét. Az idősebb fiú újra gyilkol, miután hírül veszi, hogy a kocsmáros célzást tett az apja előtt a falu egésze által takargatott titokra. Fábrián Bálint a véres balta láttán, visszamenőleg, egyszerre és hirtelen kénytelen megérteni a családját romba döntő drámát, ám tenni ellene még kevesebb esélye van, mint előtte bármikor. Megértve az „isteni” akarat mélyebb – a hívek előtt gondosan takargatott – értelmét, felakasztja magát a harangkötélre.

(Fábri kíméletesen bánik a fiatalabb fiúval, Imrével, akit a regényíró az anyához hasonlóan elsorvaszt: Lakatos Ignác oldalán kimenekíti a faluból. Viszont nagyobb hangsúlyt fektet arra, hogy a „kollektív anya” helyi reprezentánsát, a százesztendősen elhunyo Ughyné Szillay Zsófiát mértékadó személyiségként prezentálja: az ő gyászszertartása egybemosódik a katolicizmus, az anyaszentegyház megalomán önreklámjával. Balázs viszont a föld alatt nyugvó ősökre, a halottakkal való elszámolatlan morális viszonyra fordít nagyobb figyelmet; főhőse gondolkodásában behatárolhatatlan-felfoghatatlan tartamú halottkultusként jelenítve meg a letargiára, az önfeladásra való hajlamot.)

Az író a tradicionális sémához, a történelem menetéhez híven, a maguk *megkövetelt* valójában, egymástól már-már elkülönítve, egypólusú lényként ábrázolja a nőt és a férfit: feleséget és férjet, amely létállapot a szexusban süllyed a mélypontra. Beleszól az életvitelbe, a szokásrendbe, a gyermeknevelésbe, a közösségi kapcsolattartásba; áthatja a kommunikációt és a meta-kommunikációt, s azáltal kerekedik felül az elmén és az érzésvilágon, hogy se vételezni, se megfogalmazni nem tudjuk a megszenvedett hiányát.

„Fábrián Bálint sejtette, hogy mindez azért van, mert nem tudja megfelelően érzékelni a körülötte történő eseményeket” – olvashatjuk a regény finisében, már a juhász összeomlása felvezetéseként.

(Csak egyetlen pillanatra jusson eszünkbe az afrikai diktátor, Edmond Zwanie szembesítése, akit a humán értelem nevében, az önéletrajzi állításai-igé-

retei és az elkövetett bűnei összevetése révén konfrontál a valósággal (Silvia Broome.) Vagyis az egészséges önérték hiánya óhatatlanul az igazságérzet csorbulásához vezet.

Fábián Bálint újra meg újra kísérletet tesz a kimondásra, s ezen esetekben rendkívül értékes irodalmi közlésekhez jutunk. Olyan gondolatokhoz, amelyeket elvétele kínál a honi irodalom, Balázs regényeit – nem is szólva a *Koportos*-ról – pedig a további értékeivel áttemeli a világirodalomba. Számunkra is tárgyalhatóbbá teszi az olyan családi drámákat, amelyekből a szerzők tudatosan kihagyják a szexust, gondoljunk akár a *Sokan voltunk*, akár a *Vidravas* intim hátterére.

Balázs címszereplőjét, Fábián Bálintot halljuk; értelemszerűen a belső hangját, a regényíró tolmácsolásában:

„Szerette volna ölbe kapni és felemelni. Mindig ezt szerette volna, de a felesége sohasem engedte meg neki. Szerette volna ölbe kapni és magához szorítani. A tenyerébe venni a fejét. Eszébe jutott, hogy mindig is így szerette volna.

Meg...

De a felesége elrántotta a fejét, elnyomta magától és ha hozzáért – tudta, érezte – végigfutott rajta a hideg.

S ha mégis, ha már muszáj volt, hogy elviselje a férfit, Fábián Bálint tudta: az asszonymak kinszenvedés minden együtt töltött perc. Tudta azt is, hogy az asszony rettegett az éjszakától. Gyakran sírva könyörgött, hogy ne menjen be hozzá. A fal felé fordult, és úgy sírt, az ágy fejét fogta át, és az egész teste remegett.

Ilyenkor Fábián Bálint elment a szoba közepéig, megállt és nézte az asszonyt. Nem tudta, mitévő legyen. Ha erőszakoskodott, az asszony úgy sírt, mintha temetésen lenne.”

Az általános – generalizált – önbizalomhiány megfogalmazása szintén nélküli a szépítő mellébeszélést, mégis empatikus, elfogadó:

„Fábián Bálint nem szégyellte a szegénységét, természetes állapotnak tartotta. »Ha szebb kell húzni a nadrágszíjat, szebb húzzuk, ha kijebb kell eresztetni, kijebb eresztjük. A szegényember úgy megszokja a nincstelenséget, mint a kutya, ha kikötik!«”

Balázs levezetése, amelynek lépcsőfokait most nem járjuk végig, teljes átfedést mutat a világirodalmi ismereteinkkel: *ha a személyiségfejlődésnek nem pregnáns, akadálymentes eleme a feminin-maszkulin értékharmonizáció, akkor a befejezetlen identifikáció a középső (második) életszakaszban disszociatív folyamatba fordul, amelyet más támasz nem lévén, a kollektív sémán belül csak a tradicionális hely- és tárgyviszony előtérben tartása, a valóságviszony e sajátos formájának a tisztelete lassíthat le – ám semmi esetre sem állíthat vagy fordíthat meg.*

Galgóczi Erzsébet a következőképpen definiálja a szellemi önfeladása kezdetét mérföldkövező *Hínárban* a tradicionális séma kikövetelte szemléletet István irodalmi alakjához, az „istvánság” pszichés tartományához kötve: „...a parasztság lényegét a földtulajdon adja, a földtulajdon szabja meg egész felépítésményrendszerét: szokásait, erkölcsét, a viszonyát önmagához, feleségéhez, gyerekeihez, a közösséghez, az Istenhez, a hazához, a királyhoz, a munkához, a pénzhez...” Balázstól viszont e kicsorbult, az érző-elevent a dologi értékek alá

rendelő értékrend analitikus hátterét kapjuk meg, amely voltaképpen a *morális cáfolata az „istváni” világképnek.*

Az én és a kollektív séma elhúzódó viszálya, az önmegettartásért vívott szívós küzdelem drámaian felgyorsul, amely folyamat a család széthullásának a története is, mivel Fábíán Bálint világvesztését megelőzi a felesége és a kisebb fia, Imre elvesztése, valamint Vince besorozása.

„Hátrament az ólba. Elővette a baltát. Amikor megnézte, hogy éles-e – végighúzta az élén az ujját –, észrevette, hogy vérfoltok vannak rajta. De az is lehet, hogy rozsda inkább.

A kezével piszkálni kezdte. Aztán odament a kúthoz, a baltát a vályúba tette. A jég reccsent a balta élétől. Homokot hozott a tornácról, azzal kezdte súrolni a baltát. Aztán még egyszer lemosta a fagyos vízben a balta nyelét is.

Gyanakodni kezdett, mert ahogy a vízre bámult meg a kezére, a csuklójára...

»Ez véres, véres balta, ez csak embertől lehet...«

Az udvar közepére ment, kinézett az utcára, eszébe jutott, amit az imént hallott. »Baltával ölték meg a kocsmárost.«

(...)

A bizonyosság elvette az erejét.

»A kocsmárost a fiam ölte meg. Azért, mert az igazat mondta. A kocsmáros igazat mondott?«

Megállt a kerítés mellett. Így most már tudta, hogy mit titkoltak előtte a fiai. Ezt.

»Az igazságot.«

Visszasietett a hátsó udvarról a vályúhoz, kivette a baltát.

»Valamit csinálnom kell, mert elvesztem az eszem.«

Ahogy a baltát szorongatta, olyan érzése támadt, mintha ő ölte volna meg a kocsmárost. Mintha ő lenne a gyilkos.

(...)

»Igazat mondott a kocsmáros.«

Amikor megtelt felvágott fával a kosara, leült a fatönkre, s a baltát ledobta a földre. Úgy, mint az előbb, szerette volna ismét összerakni a gondolatait, de most nem sikerült. Már-már hajlott arra is, hogy mindez, ami körülötte történik, nem igaz. Képzeli csak. Nem igaz, hogy meghalt a felesége, a fia, nem igaz az sem, hogy meghalt Adorján Józsi, s hogy ő valamikor parádéskocsis volt a bárónál.

Semmi sem igaz. (...)

(...)

Fábíán Bálint most már tudta, hogy ami körülötte történik, képzelődés.”

Balázs juhászának összeomlása, teljes valóságvesztése analóg Homburg elméjének elborulásával, annyi eltéréssel, hogy von Kleist vesztésének még a családalapítás sem sikerül. Fábíán Bálintot az életforma, a szokásrend ugyan bizonyos értelemben felnőtté teszi, ám a személyiségfejlődését nézve megmarad az identitáskrizis gyötrő állapotában. A tradicionális séma szolgálatában nemhogy módjában állna különbséget tenni jó és rossz, helyes és helytelen között, de nem is tudna, mert morális érzékenység helyett csupán egy esetleges szabálytudata formálódott, amelyet szintén nem az értelme, hanem a kondicionáltsága élte. Az élethelyzetek valamely aspektusukban

előbb-utóbb rendre túlnónek az értelmén, a válaszaik ennek megfelelően kikényszerített cselekedetek lesznek, megmaradnak a sztereotípiák szintjén mint állítások vagy tagadások – az egypólusú emberképhez kötött gondolkodásmód jegyében. A középső generáció tagjaként, a tradicionális követelés és a gyermekféltés, -nevelés szorításában gyakorlatilag minden tette az összeomlás felé sodorja.

Vagyis Balázs alátámasztja azon ismereteinket, hogy az érzésvilág a szexuális alárendelődik a hatalmi kényszernek, a hely- és a tárgyviszonynak, s hogy a tévútra terelt – ideológiailag meghatározott – személyiségfejlődés utóbb, a második életszakaszban megfordíthatatlanná válik. Ily módon a disszociatív folyamattal való versenyfutás válik meghatározóvá – függetlenül az emberi irányultságtól, valamint a mimikri egyedi színeitől. A valóság megélése és aktív formálása helyett a valóságtagadás és az önmagyarázat válik életcélá. Más szóval a szimpla túlélés. *Fábián Bálint lázadása, az Istennel való találkozás felfokozott igénye ezen felismerésből fakad.*

Ekképp tesz – akarva-akaratlanul – eleget a Mária-kultusz hívószavának.

De mennyit látnak-láthattak a Fábián fiúk a szülők szerelmi életéből? A morális értelemben vett valóságot a kiforratlan érzésvilágokkal, a félbemaradt személyiségfejlődésekkel, a regresszióra ítélt életekkel, vagy azt, amit látni akarnak, amit a kollektív séma szerint látniuk kell?

„Fábián Bálint – bár magának sohasem tudta megmagyarázni, miért – félt a feleségétől. Mindig is félt tőle. Ezért is vette el. Amikor először meglátta, remegni kezdett minden része, értelmetlenül beszélt, és éjszakákat nem aludt. Aztán, amikor megkérte a kezét, a felesége apja azért adta hozzá, mert háza volt, neki számolták a legtöbb birkát a környéken.

Fábián Bálint úgy érezte – az első perctől kezdve mostanáig –, hogy Mari, a felesége nem erre a világra való. Nem is tudja, hogy születhetett ez ide. A világnak eme tájékára. Ha meglátta, ha közelében volt, ha feltűnt valahol – Fábián Bálint megváltozott.

Amit a felesége mondott, az parancs volt neki. Értette a felesége tekintetét. Tudta, hogy csak megtűrt ember mellette, de mégis vállalta ezt a szerepet, ezt a helyzetet.

A világ megváltozott, ha Mari megjelent. Hosszú haját befonta, és a homloka olyan volt, mint Szűz Máriáé a templomban, az oltár fölötti festményen.

Naponta megfürdött, kék és fekete ruhákban járt. A fejkendőjét sem úgy kötötte, mint a többi asszony. Fábián Bálint tizenhét év után is mindennap álomnak hitte, hogy Mari a felesége. Tizenhét év álom, tizenhét év félelem és szenvedés. Tizenhét év kétségbeesett boldogság.”

A fiúk tehát az apai vággyal azonosulnak, amely – a tudtukon kívül – szinte mindenestől beváltatlan marad. Mint minden, a kölcsönösség hiányában tartalmatlan birtokosi viszony. A Fábián fiúk, még jóval innen a tudatosság, a szavakon, a kibogozatlanul kavargó tudattartamok tartományában ezen információkat is magukba szívják, befolyásolja a személyiségfejlődésüket, beleszól a tetteikbe. (Persze fogalmazhatunk az általánosságok szintjén is: minél esetlegesebb egy anyakép, annál inkább védelemre szorul, annál elemibb parancs harcolni érte.)

Hogyan lehet ezt az igencsak esetleges, képlékeny-foszlékony valóság-tudatot megjeleníteni? A világirodalmi példáinkból pontosan tudjuk: a *helyfüggő emóciók feltárásával*.

(Nem hozzuk fel újra, de gondolatban érdemes végigfutni Mikszáth a helyfüggő emóciók jegyében közreadott megfigyelésein, ismeretein, amelyekre felépíti az összegző nagyregényét, *A fekete várost*. Demarkációs vonalakkal, semleges területekkel. Demarkációs vonalakkal a lelki organizációkon belül és kívül, semleges területekkel – kizárólag a lelki organizációkon kívül, amelyeket mégis megfertőz, bemocskol az ármány: az irigység, a féltékenység, a kicsinyesség és az emberi kapzsiság.

Csakúgy Sánta küszöbön belültre és azon kívülre felosztott sivár, egysíkú világán. Galgóczi rendkívül árnyalt, rejtjeles közlésein, amelyek a lesbikus ént kizárólag a helyfüggő emóciók hibátlan vételezése által adják ki. A *Fiú a kastélyból* Tárnok Zoltánja, az *Idegen a faluban* Vangyia Lászlója, a *Hínár* Szavári Mihályja máskülönben, a megfélemlítttsége egyedi jegyeitől és főként a mélységétől megfosztva, megmaradna előttünk a heteroszexuális álcájában. Sarkadi áttör minden pszichés gátat, felszabadít minden elfojtást, összenyitja a lelki organizáció mindahány szegmentumát, egybenyitja a külvilággal a négyes regénykompozícióban. De mindjárt látni fogjuk, hogy a legkézenfekvőbb analógiát – az elemzett művek közül – a világirodalom kínálja Balázs alkotói logikája megértéséhez.)

Az alig tizenhét esztendő Vince és az öccse, Imre már túl vannak a papgyilkosságon; a háborúból megtérő apjukat várva megmosdanak és nevet adnak az új kutyának. (Mi már tudjuk, hogy Fábíán Bálint kutyahasonlattal határozza meg a szegénységét és a szegénységhez való viszonyát. A kutya illetéknépp Balázsnál is id.-reprezentánsi szerepet kap.) Az új kutya beemelése a történetbe közvetlenül a gyilkosság elkövetése után tehát egy új életszakasz kezdetét jelenti. Vince esetében, korai zárással a felnőtté válást, Imrénél a lelkiismereti válság, az elhatalmasodó-felgyorsuló, látomásokkal súlyosbított disszociatív folyamat kezdetét, amely rövid időn belül végez vele.

Megállapításunkat maga a névadó ceremónia egyértelműsíti. Imre a „Koszos” névvel illetné a kutyát – a letudatlan múltjuk miatt –, Vince viszont más önérzettel, más távlatokban gondolkodik.

„– Legyen a neve Csillag.

Az idősebb fiú elszégyellte magát. Nem tudta, hogyan jutott eszébe ez a név, meg aztán nem akarta elmondani az öccsének, hogy esténként és éjjelenként a csillagokat szokta bámulni.

Mert szinte félt tőlük. Néha úgy izzanak az égen, hogy azt hiszi: egyszer rájuk zuhannak és elégetik őket. Néha meg rémületbe ejtette az az irdatlan távolság, amit önmaga és a csillagok között elképzelt. A szabad ég alatt a csillagok olyan természetes kísérői voltak az életének, mint most a kutya.

Fábíán Vince, amikor a hátára feküdt, és felnézett az égre, csodálkozott. Nem tudta, mi vonzza a csillagok felé a szemét. Tanult valamit ugyan az iskolában a csillagokról, hogy ott lakik az Isten. »De hát akkor minket mindig lát az Isten. Minket lát a világon a legjobban az Isten.«

Ami annyit tesz, hogy a *gyilkosságot Vince Isten jóváhagyásával, mintegy kötelességtudatból hajtotta végre az anya- és azzal együtt a vilásképe védel-*

mében. Ez az eltökéltség, az „istváni” mentalitás rögtön ránk köszönt, ahogy a bűnben való társát, öccsét örök hallgatásra ítélte.

„– Esküdj meg, hogy soha nem beszélünk a papról. Senkinek. Apámnak sem.
– Miért ne? – kérdezte ártatlanul az öccse.

Fábián Vince megfogta az öccse nyakán a gallért – mindig abban a ruhában aludtak, amiben nappal voltak –, és felemelte a szalmáról.

– Ha megszólalsz, megöllek!

Az öccse elhitte, hogy ha megszólal, megöli.

– Esküdj meg! – mondta újra Fábián Vince.

Az öccse sírni kezdett.”

Imre, Balázs levezetésében az „istváni” mentalitás ellentétét hordozza, a *morális valóságkeresés igényét – csírájában elfojtva, halálos fenyegetettségben*. Az írói eljárás tudatosságát illetően idézzük fel a bűncselekményre készülő testvérek lelkiállapotát rögzítő, rövid párbeszédet.

„– Nem félsz? – kérdezte Fábián Vincét az öccse.

– Ha ketten vagyunk, akkor nem.”

Balázs tehát az általánosnak mondható szocializációs sémát követve az idősebb fiúra osztja a számonkérő szerepet, míg a fiatalabbnak, a kisebbnek, a kiszolgáltatottabbnak meghagyja a felelősség morális terhét. A kétfajta becsület egy töről fakad, mégis meredeken elágazó utat jelöl ki alanyainak. A *tradicionális séma a hely- és a tárgyviszony reáliáinak megfelelően megtámogatja Vincét, a gyilkosság kitervelőjét és első számú végrehajtóját, Imrét viszont az árulás, a Júdás-szindróma beteljesedésével fenyegeti-sújtja*.

(Fábri adaptációjából kimarad a mosdás jelenete, csakúgy a kutya a szimbolikus közléstartalmával, mégsem érezzük meg a hiányt. A forgatókönyvet is jegyző rendező egybeolvasztja a jeleneteket oly módon, hogy Vince a szerelmesei meglesésének éjszakáján, a megcsalás fájdalomával felnéz a csillagokra, az égbolton tartja tekintetét. Vagy ha úgy tetszik, kitekint a világegyetembe – a maga szűkös kompetenciaköréből.)

S most érdemes engednünk az összenyitott asszociációs mezők csábításának. Legelőbb is María del Montemayor merész elhatározása juthat az eszünkbe, aki az Andok magasából néz túl – nem a saját lehetőségi körén, de a kultúrköri direktívákon. Persze fogalmazhatunk úgy is, hogy a *márkiné előtt kitágul a mindenség, mert a megértési folyamat végére ért, Fábián Vince képzetét viszont beszűkíti a csillagok mögé gondolt Isten, a fenyegető valójával*. Ilyeténképp beszűkíti a cselekvési repertoárját is, a számonkérő attitűdre, a megértés és az elfogadás rovására. Thorton Wilder vízválasza így nyer progresszív jelentéstartalmat, ellentétben Balázs József vízválaszával, amely a kollektív sémában támadt zavart mindenestől alárendeli a Mária-kultusznak, hogy disszociatív folyamatok sokaságát mutathassa meg olvasójának. Kohéziós erőt csupán a valóságtagadás kollektív jellege képvisel a regényben.

A következő analógia, amely felötlük, már a testvérkapcsolat természetét segít meghatározni. Pete Dexter és Lee Daniels *Az újságosfiúja* szintén testvérpárral dolgozik. A történet progresszivitása pedig éppúgy tetten érhető a testvérkapcsolat épülésén, mint Jack Jensen jellemfejlődésén.

Jack, a kisöcs, az anyja korai elvesztésén túl, az ifjúkori identitáskrizise sűrűjében traumák sorát szenved el. Ám ahogy a testvérkapcsolata Warddal, úgy

az egyéb nexusai is megmaradnak a megértés és az elfogadás érzelmi-értelmi tartományában. Jack kezdetben felelőtlenységnek, kóros devianciának tetsző progresszivitása abban áll, hogy mer a spontán érzései szerint élni, hogy túl tud – s legalább annyira: túl mer – látni a sérelmein, képes felülemelkedni rajtuk. Amely attitűd eljuttatja az önkontroll legmagasabb szintjére: alkalmassá teszi a bocsánatkérésre, a tévedéseivel kapcsolatos szégyenérzet kinyilvánítására. Vagyis az *önképe státuszfüggetlen*. Más kifejezéssel élve: éppúgy tud hinni az embertársai autonóm igényeiben, mint a saját folytonosságigényében.

A regényíró Dexter a kettős anyaképpel alapozza meg az érési folyamatot, amely a néger nevelőanya (házvezetőnő) szerető jelenléte okán eleve tágabb érzésvilágot, nagyobb toleranciát, gazdagabb szemléletmódot feltételez. Így kötöttük – tovább tágítva az értelmezési kört – Dexter levezetését az emberiség őspanyájához, az archaikus, a természetazonos valónkhoz, amely az ellenpólus, a gyilkos Hilary Van Vetter szerepköre által jószerével mindahány aspektusában képes leleplezni a kollektív sémát.

Ennek megfelelően kimondható, hogy Balázs József idősebb fivére, a papgyilkosságot kitervelő Fábíán Vince a társtettesként bevont öccse, Imre megbetegítése, elvesztése okán éppúgy nem fog büntudatot megélni, mint az édesanyjuk elveszejtése kapcsán. Sőt, előbb gondolja azt, hogy Imre megérdemelte a sorsát gyengeségében, noha a *morális igazság az, hogy a bűnét már-már tiszta tudatossággal a kisebb testvér lelkiismeretének rovására követte el*. Ezen feltevést támasztja alá, hogy másodjára is ugyanolyan hidegvérrel képes gyilkolni az anya- és a világképe védelmében – mégpedig újfent a kollektív séma, a köz jóindulatát bírva.

Más logikai utat járva, ám megmaradva a Fábíán-regény kínálta analógia-körben, az is kijelenthető, hogy Dawes Green és Brian Gibson *Az esküdtjében* ugyanazon okból nincs szükség vízválásra a progresszív kifejlés ábrázolásához, mint ahogy Balázs vízválással készíti elő a disszociatív folyamatok hiteles végigvitelét. Green hősnőjének leszakadása a kollektív sémáról analitikus értelemben az őspanyához, míg Fábíánék veszte Balázsnál a katolikus anyakép, a Mária-kultusz éltetéséhez köthető. Egyik szerző sem von be emberi másságokat a tárgyalásba, legföljebb másodlagos szerepet szán nekik – megmaradnak a morális értéktartomány keretein belül. Greennél az őslakosok ugyan feladathoz jutnak a fináléban, ám az érdemi változások már korábban eldőlték a kultúrkörön – illetve Annie és a Tanár lelki organizációján, csakúgy a kapcsolatokon – belül, így az indiánok inkább csak kontrollszemélyekként vannak jelen. Balázsnál hasonló szerepet tölt be Aladár, a cigány muzsikusz, szintúgy a történet végpontján, mégpedig oly módon, hogy Fábíán, már az összeomlás lázas állapotában, benne fogja viszontlátni a háborús áldozata arcát.

Mindkét szerző a Mária-kultusz befelé (is) pusztító hatásmechanizmusát tárgyalja regényében, amely megjelenítésének bevett módja az emberi másságokhoz való viszonyulás bemutatása. Korábban John Steinbeck *Egerek és emberek* című kisregényét vettük át klasszikus példaként, amelyben az emberi másságok egész sorát vonultatja fel a szerző a szadomazochista jellegű őrlőelv demonstrálására. Crooks, a néger kovács, az öreg Candy, az értelmi fogyatékos Lennie, de még Candy elaggott kutyája is mind áldozata valamiképp a kollektív sémának, az észlelési és a cselekvési sztereotípiáknak – nem is beszélve a

George által képviselt, a felelősségvállalás terén ellehetetlenülő, kudarcot valló emberi humánusról.

Balázs József levezetésében egyetlen – gondosan előkészített, ugyanakkor reális, hiteles – fordulat képes leleplezni a kollektív séma *önveszélyes természetét*. A fordulat pedig az érzelmi-indulati tartományból kiindulva – egyetlen konkrét cselekvéshez kötve – hirtelen és váratlanul érleli ki az értelmi váltást, a *felismerést*.

„Anda Aladár cigány volt. Muzsikált a faluban és ebből élt meg. A faluban mindenütt családtagnak tekintették” – így hangzik a regény elején-derekán Aladár bemutatása. A fináléban pedig Fábián Bálint már az Istennel való találkozásra készülődve, részegen végighegedülteti vele a falut.

„Aladár berúgott.

– Menj haza! – kiáltotta Fábián Bálint. – Taknyod-nyálad összeszakad!

De Aladár nem tágitott. A hegedűt már nem tudta az álla alá dugni, de még erőlködött; tántorogni kezdett, hátrafelé. Egészen a paplak kerítéséig hátrált. Ott megállt, s a kerítés mellett lecsúszott a hóra. Hegedűje fennakadt a kerítésen.

Fábián Bálint odament hozzá, felállította és megrázta.

– Indulás haza – mondta.

S Aladár, mintha mi sem történt volna, nyílegyenesen elindult.

Fábián Bálint pedig ment tovább. A templomnál a sárgára meszelt falakat figyelte, majd látni szerette volna a harangokat is. Ahogy nézelődött, hirtelen, kétségbeesve elkiáltotta magát:

– Aladár! Aladár! Állj meg!

Futott utána. Egy alakot látott a zsidó fürdőház előtt. »Ő lehet az.«

– Állj meg az istenedet! – mondta elfúló hangon. Aladár a magas ház deszkalapjának nyomta a hátát, és a hegedűjét védekezően maga elé tartotta.

Fábián Bálint, amikor beérte, nem tudott megszólalni, csak bámulta Aladárt, mintha most látná először.

Aladár nevetni próbált félelmében.

– Mit akarsz? Mi bajod van velem? – és nevetett.

– De hiszen te vagy... Te vagy a talján! Olyan az arcod, mint amikor a talján... – Fábián Bálint hol suttogott, hol hangosan beszélt.

Elengedte Aladár kabátját. »Ez meghibbant«, gondolta Anda Aladár, és ott hagyta Fábián Bálintot.”

Milyen érzetektől, indulatokból – és főként kulturális torzultságokból – termi meg Fábián képzeletében az elmezavar gyanúját keltő párhuzamot?

„Anda Aladár cigány volt. A faluban mindenütt családtagnak tekintették.” Miként Fábián is. Olyan intim kapcsolatot ápol Aladárral, *mintha valóban összetartoznának. Csakhogy ennek a köteléknek megvannak a sajátos szabályai*, amelyeket úgy foglalhatunk össze – Balázs leírása és a saját irodalmi és az életből vett tapasztalataink után –, hogy *kettejük közül mindig a többséghez tartozó Fábián a diktáló fél*. Aladár megy, ha hívják, s távozik vagy menekül, ha elküldik. És jobb híján, megtartja magának a véleményét Fábiánról. A nexus azonban tartalmaz még egy, korántsem elhanyagolható csavart. Anda Aladár annyira beletanult a szerepébe – asszimilálódott –, hogy számára is csak akkor kirívó egy-egy cselekedet, ha az elüt a gyakorlattól.

A fordulatot a juhász agresszív megnyilvánulása eredményezi. Aladár passzivitását semmi sem demonstrálhatná hívebben, mint hogy félelmében, kényszerűségből most is megtartja a véleményét. Tiltakozik és védekezik az életösztöne parancsára, de nem minősíti, mert *nem minősítheti Fábiánt*.

Fábián Bálintban viszont a fellobbanó indulat, Aladár bántalmazása megtermi a háborús gyilkosság emlékét. Amikor is, hasonlóan részegen – parancszoára, de legalábbis előljárói engedéllyel ittak – végzett a vele szembekerülő olasz katonával, akinek az arcán hasonló félelmet, a szó szoros értelmében: *halálfélelmet* látott.

Vagyis az író által gondosan előkészített, egyébként spontán gesztus *Fábián Bálint emberi másságokhoz való viszonyát hivatott bemutatni. Azt a kollektív séma diktálta attitűdöt*, amely szerint minden másság addig jó neki, amíg az együttműködést mutat vagy legalább színlel a kedvéért. S aki erre nem hajlandó – avagy a kollektív séma aktuális tekintélyszemélyei azt állítják róla, hogy ellenség –, azt száműznie kell a látómezéjéből, végszükség esetén az élők sorából. Annyira zavaró lesz a jelenléte. És annyira félelmetes. Isten ellen való. Mert nem tud mit kezdeni vele a megzavart értelem, a torzult lelki organizáció.

Ha szemernyi kétségünk is lenne az állítással, annak helyességével kapcsolatban, gondoljunk a regény elején elkövetett papgyilkosságra (csakúgy a végromlást felvezető második gyilkosságra, a kocsmáros likvidálására). Fábián Vince hasonlóan jár el a civil életben, mint az apja az olasz fronton. Mindketten Isten és a (félelem)hazájuk, a kollektív séma nevében ölnek, annyi eltéréssel, hogy a nagyobb fiúnak nem kell hozzá sem ital, sem vezényszó.

Kinagyítva a pillanatot: „– De hiszen te vagy... Te vagy a talján! Olyan az arcod, mint amikor a talján... – Fábián Bálint hol suttogott, hol hangosan beszélt” – a juhász *meghibbanása* valójában a kijózanodás, a morális valóság felismerésének a drámai momentuma. Amely attól válik végzetessé, hogy Fábián a lénye, a lelke legmélyéig ráeszmél, miféle „hiba van a teremtésben”. Hogy fordítva kellett leélnie az életét. Hogy nem szerethetett szabadon, de gyilkolni volt kénytelen, rossz példát szolgáltatva a fiainak, amely tettéért utóbb még csak felelősséget sem vállalhatott. Egyrészt mert a gyilkolásra – a haza és Isten nevében – parancsot kapott, másrészt mert nem sajátíthatta el a magasabb szintű felelősségvállalás módját.

Miképp és miért lehet Balázs József analitikus érvényű, hiteles irodalmi állítását-állításait elérteni?

Az általunk visszafejtett alkotói logika olyannyira világos, kikezdzhetetlen, érzelmileg megélhető, mint bármely más remekműé. Arra kell gondolnunk, hogy elsősorban azokat nem csábítja az írói levezetés, akik az erőszakot, az erőszak alkalmazását bevallva-bevallatlanul az életük szervezőrészévé avatták. Ilyeténképp pedig tagadó viszonyba kerültek az étellel, feladták a teljesség igényét mind magukra, mind az embertársaikra nézvést. Azért válik számukra kínossá, frusztrálóvá Balázs tiszta logikája, humánuma, mert minden korrekcióval – a morális érték tartományban, a kritikai jellegénél fogva életigenlő relációfordítás végrehajtásával – legelőbb a Fábián Bálintban munkáló, az önfeladást sürgető valóságselemek nyernének energetikát, mégpedig a visszavezető út, a megszabadulás lehetőségének ismerete nélkül.

Egyelőre ne foglalkozzunk a Káin–Ábel viszonyrendszer számonkérő ágával, koncentráljunk az alsóra, az áldozati vonalra.

A hely- és a tárgyfüggő emóciók, úgy is mint szemléletformáló, belső parancsként megélt – kultusztárgyakhoz, szokásrendhez kötött – külső direktívák, előbb az apai kényszer szerint házasodó szülőanyát teszik boldogtalanná. (Más kérdés, hogy ugyanez történe akkor is, ha Mari, elébe kerülve az atyai elvárásnak, maga választana-választhatna társat, mert a csalódás a rá váró életformában, annak feltételrendszerében, kulturális hiátusaiban gyökerezik.) Majd az asszony reménytelensége, kiábrándultsága megfertőzi az apát is. A fiúk éretlensége, érzelmi sivársága, a gyilkossá válásig merev sématisztelete már ennek a szocializációs háttérnek a hozadéka.

Fábián Vince, a családi értékrend, a sokrétű kollektív séma örökösként megjelölt felelőse, ha az emberi mivoltában szeretné, ha a külső tényezőktől függetlenül kötődne a szülőanyjához, nem pedig a saját élete forrásaként, azon is túl a kialakult – torz – vilásképe megtarthatósága okán, aligha fordulna – még közvetett formában sem – ellene. Kivált nem ilyen szélsőséges indulattal. S ugyanígy: ha a személye után, feltételek nélkül fogadná el öccsét, nem vinné a bűnbe Imrét. Még kevésbé rakná rá a tettükkel óhatatlanul együtt járó bűntudat – egymagunkban – viselhetetlen terhét. Mivel kimondja a gyilkosság elkövetése előtt, hogy ha ketten vannak, nem fél, tisztában kell lennie a bűn és a vele kapcsolatos titoktartás rokon természetével. *Ez a szocializációs tapasztalat, szilárd ismeret a káini beállítódás sarkköve*, amely vezetővé teszi kettejük bűnszövetségében. (És minden hasonló bűnszövetség vezéréhez teszi – a maga szintjén – hasonlóná, gondoljunk akár Homburg fejedelmére, Custer tábornokra, Zuwanie-ra, Louie Boffanóra és így tovább, egészen Fábri tömeggyilkosáig, Baradla Gézáig.) Ezen ismeret, jellemvonásnak, személyiség szervező, pozitív erőnek tartott pszichés tényező nyit teret Fábián Vince számára az önrendelkezéseket sértő ténykedéshez, a bűnözéshez, ugyanakkor felmenti is, ha engedelmes követőre akad.

Az Imrére osztott szerep, a ráerőszakolt bűnszövetség kötelme, a félelmi összetartozás által elnyomott morális lelkiismeret viszont ugyanilyen egyértelműséggel meddő vezeklésre, befelé fordulásra, sorvadásra, pusztulásra ítéli alanyát.

Az idősebb fivér a káini attitűddel újabb és újabb előnyökhöz jut. Megfelelt a kollektív sémának, tehát megerősödött a hely- és a tárgyviszonyában. Azáltal pedig, hogy a családon belül rátermetebbnek bizonyult az öccsénél, még a szülőanyját is közelebb érezheti magához, adott esetben fennáll a lehetősége, hogy a szülőapa helyébe léphessen.

A Káin–Ábel testvérviszony, szocializációs minta társadalmi jelentőségét, a kollektív sémán belül betöltött szerepét több prózaíró is felismerte. Azonban a valós súlyában, éppen a nemzedéki ellentétet megkerülő, a tradicionális sémát híven szolgáló – a morális érzékenységet a félelmi lelkiismeret, a félelmi megfelelés tartományába utaló – jellege, csakúgy az ödipusz-komplexus mindkét konfliktus-ágán a szexusban is megmutatkozó, a személyiségfejlődést végigkísérő intim természete, bonyodalmas volta miatt csak keveseknek sikerült meggyőző módon, a maga teljességében ábrázolnia. Talán felesleges is hozzátennünk,

olyan progresszív alkotóknak, akik elhagyták a kollektív sémát avagy nagyon közel kerültek a Júdás-komplexus feltöréséhez, az autonómiájuk kivívásához.

A téma olyannyira gazdag, sokrétű és érdekfeszítő, hogy az *Egy tömeggyilkos lelkiismerete* második kötetében külön fejezetekben foglalkozunk vele. Most, Balázs József meglátásai kapcsán, utalásos jelleggel, inkább csak megnyitjuk a szemléleti kört.

Galgóczi Erzsébet az életműve végpontján, a *Vidra*vasban hasonló módszert alkalmaz, mint Móricz Zsigmond a *Pillangó*ban. Móricz Hitves Zsuzsi és Darabos Jóska mellé is más nemű testvért-testvéreket rendel: Jóska a legidősebb fivér – mint maga az író –, a családi tradíció letéteményese, ebből származik minden keserve, Zsuzsinak pedig abból, hogy kisebb testvérként nem csupán a szülői szándéknak, de a bátyjának, illetéknépp a nemzedéken belül munkáló elszámoltató akarataknak is a rabja – túl a neméhez kötött alárendelt státuszán. Galgóczi Rév Orsolyát és Schmukk Antalt ruházza fel hasonló szocializációs elemekkel. Csakhogy az aszexuális triász csúcspontján vagyunk, túl a halál (avagy szabadság)- és az intim tárgyviszonyt tárgyaló *Bolondnagyságán*, illetve a hely- és a kultikus tárgyviszony regényén, a *Szent Kristóf kápolnáján*; így a fordított időrendet alkalmazó (az öregségtől a fiatalság felé tartó), az egykoron megélt pszichodinamikát az egyéni felelősségével a baloldali sémára áthárító alkotói prekonceptió szellemében azt kell látnunk, hogy Rév Orsolya heteroszexuális álcába bújtatott lesbikus énjének valódi orientációja nem a politikai ámokfutó Schmukk Tóni, hanem Rita, a húga. Akihez csak a bátyján át, annak mentalitásával azonosulva tud hozzáférni vagy legalább közeledni – miként Vangyia László Csérihez a másfél évtizeddel korábban publikált *Idegen a faluban* történetében. Vangyia gyilkos-gyűjtogató indulatba forduló becsapottsága csak úgy előzhető meg, úgy védhető ki, hogy Rév Orsolya mielőbb kikerül a hatalmi meghívatas bűnös-megbetegítő bűvköréből. Ami meg is történik, de csak mint az ifjúkori identitáskriszisz utólagos – hiteltelen – irodalmi átminősítése.

Galgóczi megélt ségre alapozott közlései még így is rendkívül fontosak, mert arról győznek meg bennünket – ráfelelve Sarkadi, Sánta munkásságára –, hogy a szexus, függetlenül a beállítódástól, az ötvenes években, az új, a tradicionális sémát váltó baloldali elvárásrendszerben is hatalmi kérdés maradt. („Azt hittem, hogy lesz belőled valami” – mondta ki Cséri az őt bántalmazó, meghasonlott, alkoholista, gyilkos indulattól fűtött Vangyianak. S a kijelentés legalább ennyire drámai tartamú, ha a személyiségen belüli, a feminin és a maskulin értéképviselő között megnyilvánuló konfliktusként értékeljük.)

Más szóval: a személyiségfejlődés bejáratlansága okán, az autonómia elnyerése hiányában, a mimikrik, az elfojtások kettős fedezékében ugyanúgy burjánzottak a szexuális torzultságok, mint korábban bármikor. Rév Orsolya hajlik az amorális társadalmi szerepvállalásra, naivitásában, tegyük hozzá, hogy kitörhessen az igaztalanul rá mért regresszióból, amely attitűdöt Galgóczi egyenest a történelmi korszak velejárójaként aposztrofál; a vállalása azonban nem a szépséges húghoz, Ritához közelíti, hanem a szociopata báty cinkosává, annak – elnyomott – morális lelkiismeretévé avatja. Analitikus értelemben egy sorba taszítja Fábían Imrével.

A világirodalomra és a filmkultúrára tekintve nekem legelőbb Vittorio de Sica kiváló filmje, a Giorgio Bassani – szintén önéletrajzi elemekkel átszőtt –

regényéből forgatott *Finzi Continiék kertje* jut eszembe. (Máig őrzöm az első megtekintés megrázó élményét, amely az ifjúkori identitásválságom egyik mélypontján ért. Az értelmi feldolgozást pedig nemhogy megkönnyítette volna a beállítódásom, az áldozatokkal – a mindenkori áldozatokkal – való azonosulás, hanem inkább elmélyítette az éavesztés lehetőségétől való félelmemet a válaszok hiányában – mégis a válaszkeresés útján tartott.)

Bassani története a fasizálódó Rómába visz, azon belül a zsidó Finzi Continiék kertjébe és nagypolgári házába, az ifjú Alberto és húga, Micol otthonába. A család már szélesre tárta a kaput az ismerősök előtt, hogy ilyenképp is bizonyítsák a hazafias – hangsúlyozzuk: józan – érzéseiket, ám a gesztus mit sem ér, mivel mindenki az aktuális félelmei, az intenzív megfélemlítettsége szerint éli tovább az életét.

(...)

A féltő és önkritikus szülői megszólalásból kristálytisztán kirajzolódik a keresztény (katolikus) és a zsidó létszemlélet között feszülő – alapvetően kulturális – ellentét: előbbi a halálból, egy disszociatív folyamat drámai végpontjából merít ideát, majd áldozatkultusz formájában rákényszeríti azt a szűkebb-tágabb környezetére; utóbbi pedig az évezredekben mérhető kulturális többletből merítve, a viszontagresszió helyett újra felépíti magát. De úgy is fogalmazhatunk, hogy a keresztény (katolikus) tradíciót a Káin–Ábel szocializációs gyakorlatba beleoltott agresszió, a feminin emberi értékek elfojtása mozgatja, viszi előbbre, míg a zsidó kultúra megmarad az értékharmonizáció gyakorlata mellett – persze amennyire lehetősége van arra a kultúrköri kiszolgáltatottságában.

Az agresszióra váltott félelmeink a természet törvényeinek megfelelően, mindig a kisebb, még kisebb ellenállás felé igyekeznek, ott akarnak kielégülést nyerni (emiatt tartja az analitikus értelem és a moralitás gyávaságnak az erőszakot – szemben a különféle szabálytudatokhoz kötött szemléletmódokkal, amelyek az erőszakot a rendfenntartás, az elszámoltatás eszközének tekintik). Ezért nem lehet, csak vesztes Hitves Zsuzsiból, Rév Orsolyából és Nicol Pinzi Continiből. A kérdés – az írói megélt ségek, tanúságtételek szerint – leginkább csak az, hogy meddig menekülhetnek a nekik szánt tradicionális sors elől, s hogy mely módját választják – ha ugyan választhatják – az önfeladásnak.

Mikszáth Kálmán nyomában járva, legidősebb testvérként a gyávaság ezen útjának bejárása ellen lázadt fel, a nagy elődénél, szintúgy a miénknél egy jóval kritikusabb történelmi korszakban Móricz Zsigmond, aki a *Pillangó* megírásával-megjelentetésével gyakorlatilag egy időben veszttette el első feleségét. Nem tisztünk megválaszolni, hogy Holics Janka életútja alakulásában, így az öngyilkosságában mennyi szerepe volt az író kivételes szellemi bátorságának, annak a női lélek számára rémisztő elszántságnak, amellyel Móricz eltökélten szembement a Horthy-diktatúrával. Elegendő annyit megjegyeznünk, hogy az életműve fontosabb darabjaiban, így az életműzáró zsoldárregényben, az *Árvácskában* megkérdőjelezhetetlen választ adott arra a kérdésre, miféle el-leplezni, megszépíteni kívánt végzetes kulturális fogyatékból, kiknek a hasznára s miképp nyerhetett teret az antiszemizmus beteg szelleme.

Galgóczi Erzsébetnek, ha más úton-módon is, ám szintén felbecsülhetetlenül sokat köszönhet a magyar kultúra. A faulkneri mércével – „Mindannyian

kudarcot vallottunk abban, hogy a tökéletességről szőtt álmunkhoz méltót alkossunk. Én ezért a lehetetlen megvalósításának ragyogó kudarcai alapján rangsorolom magunkat” – mérve az életművet, a legteljesebb-legtisztább valóságtudat nevében kimondható; *a politikai változások megmaradtak a tradicionális séma analitikus medrében. Azaz az egyén, a kettős ideológiai megfélemlítettség pszichés csapdájában még távolabb került az önrendelkezése elnyerésének lehetőségétől.* Galgóczi tehát a lesbikus önmeghatározásért, az önmegtartásért, az autonóm önrendelkezésért folytatott küzdelme pontos – bár nem ritkán rejtjeles – dokumentálásáért, az elszenvedett sérelmei, az emberi vesztésege okán lesz fontos a progresszív szellemiség számára.

Bezárva a gondolatkört: Galgóczi Erzsébet értelemszerűen kisebb – ha nem is a legkisebb – testvér volt, aki a Káin–Ábel szocializációs játszma megfordításával is megpróbálkozott a kiútkeresése során. Csakhogy a játszma, mivel nem a morális értéktartományban, az értékharmonizáció szellemében zajlik, hanem rivalizációs alapon, óhatatlanul – bár az időben eltolva – mindkét fél kudarcát hozza. Ezen, igencsak keserves tapasztalatot adja vissza az életmű ívétől némelyest eltérő, a Makk Károllyal közösen jegyzett *Egy másra nézve* forgatókönyvében, a tiltólistára került film egy betétepipizódjaként. Szalánczky Éva újságíró a vidéket járva belebotlik egy Káin–Ábel testvérkapcsolatba, amelynek lényege, hogy a báty, a tőle elvárt szocializációs szerep szerint, betereli öccsét az új, a baloldali sémába.

A történelmi diadalmenetét járó (politikai ámokfutó) báty részegen, vizelest követően, a hideg téli éjszakában osztja meg Évával a történetét: „Voltam én már hős magyar honvéd a Don-kanyarban. Aztán meg büdös Horthy-baka a fogolytáborban. Aztán földhöz juttatott újgazda. Aztán lettem kulákbérenc. 56-ban én is vittem a zászlót. Jó, megkaptam érte a magamét. Most meg elnök lettem. Mert ez nekem már járt.”

Szerzőnk a nyári könyvhét alkalmával jelenteti meg átfogó tanulmánya, az *Egy tömeggyilkos lelkiismerete* (Az Újszövetség és a holokauszt pszichoanalitikus összefüggéseinek hiteles ábrázolása a világirodalomban és a filmművészetben) második kötetét az Urbis Kiadó jóvoltából. A *lelkiismeret ébredése* című, hasonló lélegzetű munkája, amelyben a holokauszt tudat és a humán gondolkodás világkultúrális szintéziseit tárgyalja a kollektív, illetve az egyéni haláltudat összevetése révén, szerkesztés alatt áll.

Száraz Miklós György

Pécsi pannó

(Részletek)

Tíz évvel ezelőtt rendeltek nálam egy Pécs nagyregényt. „Ölelje fel a város történetének kétezer esztendejét, igazi szépirodalom legyen, de olvasmányos és izgalmas is.” Azt gondoltam, három-négy hónapot arra szánok, hogy kicsit beleásom magam az amúgy régóta szeretett város történetébe. Többször is leutaztam oda, hogy érezzem a levegőjét, az ízeit. Szállodákban és fogadóknakban töltöttem hosszú hétvégéket, zárt múzeumokba kéredeztem be, tekeregtem, itt-ott megittam egy korty bort, egy pohár sört. Elolvastam egy sereg szakkönyvet és tanulmányt, régészeti és múzeumi füzetet. Ennek a szisztematikus kutatásnak bizonyosan nem nevezhető tájékozódásnak, kötetlen bűvárkodásnak az eredményeként született meg egy nagyobb terjedelmű írás, amit szemtelenül akár esszének is nevezhetnék. Az elmúlt években újságok és folyóiratok hasábjain közölgettem már részleteket. Azt remélem, hogy a teljes anyagot egyszer majd közreadhatom egy Pécs fotóalbum szövegeként. (A regényt sok-sok évvel ezelőtt megírtam, majd az egészet kidobtam, mert nem tetszett. Később újra kezdtem, és a feléig elkészült az a szöveg is, amit már szeretek, akkor viszont egyéb körülmények miatt kényszerültem félretenni a szöveget. Az a könyv most itt tart.)

Aki csak az évszámokban, hadjáratokban, királyok, nemesek és papok üdvös vagy dicstelen cselekedeteiben, poros törvénykönyvek sárgult lapjain keresi a tűnt idők lényegét, sosem fogja meglelni azt. A múltat az illatokban, a sütemények ízében, a viccekben, dalokban és gyermekmondókákban kell megidézni. Egy város életéről nem sokat tudunk meg, ha csak holt köveit tapogatjuk. De kóstoljuk meg az édességeit, hallgassuk meg muzikusait, énekesei dalát. Az ősi idők eleven levegőjét a zene, a bor és a dal, a kertek és gyümölcsök illata, a vízcsobogás, a vadászat és a játék képesek felidézni. Tekeregj, ödöngj a városban, mássz fel a dombjaira, ücsörögj a kocsmáiban, cukrászdái teraszán, a Dóm tér gesztenyefái alatt. Kortyolgass száraz sillert a meredek utcák borozóiban. Lófrájl, bámulj, szagolj, kóstolgass, élvezd a levegő ízét, figyeld az élet ritmusát.

Minden város mesél. Sétálsz az utcáin, bekukkantasz kongó templomaiba és udvaraiba, elmélázol a temetőkertjeiben, és a város lassan kitarulkozik. Pécs hajdani birodalmakról mesél. A Herkules oszlopaitól az Eufráteszig, a britanniai

Londiniumtól az egyiptomi Thébáig terjedő hatalmas császárságról, Rómáról. Mesél ókeresztény vértanúk mennyországaról, az Isten égi birodalmáról, mesél a fényes padisah e világi szultánságaról. És persze mesél ünnepekről és hétköznapiokról, pestisjárványokról, tűzvészekről, nagy ostromokról és háborúkról. Ha szívvel hallgatod, sok mindent megtudhatsz egy városról, de mindent soha. A várost azok sem ismerik, akik kérkednek vele. Mert a város él, örökké változik. Egyet állíthatunk csak biztosan, hogy amikor röpké ideig a térnek éppen ebben a szeletkéjében, a kövek, téglák és emberi életek eme kivételesen összerendeződött halmazában mozogtunk, láttunk valamit. És jó, ha tudjuk, hogy csak keveset láttunk, mert a nagyobbik rész soha nem lett a miénk, számunkra örök titok maradt.

Surányi Miklós írja, hogy a lényeges dolgok láthatatlanok. Pécs hajdani írója sok mindenre emlékszik, amiről az utána következő nemzedékek már aligha tudhatnak. Emlékszik a gimnázium épülete előtt reggelente lisztet méregető molnárnékre, a hat óraker misére siető asszonyok cipőinek kopogására, a kövér hentesnek pirosposzsgás arcára az alsó piacon. Eszébe jut a hadastyánok zenekarát vezető tollas fővegű, lengő ősz szakállú, hórihorgas tamburmajor, aztán a pereces, aki nyikorgó kordéját reggelente mindig a gimnázium kapuja elé tolta. Az ő városa az volt, melyben a püspök négy nagy sárgája minden délelőtt ott kapált a palota kapujában az ezüstveretű batár előtt. Aztán alámerült az időben az ő városa is, mert az a XIX. század végi Pécs már akkor sem létezett, amikor a két háború közt az író papírra vetette emlékeit.

Minden város sajátos ízekből, zajokból, színekből és csöndeből áll, melyek a lényegét jelentik, és amelyek mégis naponta múlnak ki a felejtés csöndes vesztőhelyein. Romló kövek, rebbenő fények és árnyékok, illanó szagok, elhaló zörejek hatalmas mozaikja a város. Megszámlálhatatlanul sok változó töredék áll össze azzá a bonyolult egésszé, ami végül is mindig ugyanaz, és mégsem egészen ugyanaz marad. Mert ki emlékszik ma már Teufelsbauer Antal őrlőmalmának zúgására a Tettye vizén? Ki tudja, hogy a Fehér Elefánt vendéglő cégére eredetileg a Fekete Elefánthoz címzett fűszerüzlet számára készült? Vajon hány pécsi tudja, hogy a Felsővámház utca végén, a Ledinánál ácsolták hajdanában a vesztőhelyeket, és ott voltak a városi hóhérok lakásai? Rég a föld alatt porlad az utolsó korhely is, aki még emlékezett rá, hogy a temető melletti részegszagú, füstös lebuiban mérték a város legjobb sillerét. Ki tudja ma már, hogy ködös, téli hajnalokon miért burukkoltak olyan ádázul a majolikagyár parázna galambjai? Hogy micsoda túlkölés és ostorpattogás közepette hajtották át reggelente a poros külvárosokon a disznókondákat és a tehéncsordákat? Ki emlékszik rá, hogy a hegyoldalak havas utcáin valaha egészen a Városházáig csúsztak visítózva a ródlizók? Ki mondhatná meg, miről tereferéltek hajnalonta a kispiacon üldögélő, fekete ruhás, kötényes tejesasszonyok? Ki emlékszik a kiskocsmák szerb, horvát és cigány tamburásaira, akik a Bácskából, Szlavóniából, a messzi Macedóniából kutyagoltak ide a bosnyákok szórakoztatására? Ki tudja, ki volt Peter Szily, akiről hajdanán utcát neveztek el, s a név az emberek lusta száján előbb Petersillé torzult, majd Petrezselyemmé nemesedett? Tudja-e valaki, melyik háztető vörös cserepein heverészve rendezett költői versenyt Weöres Sándor és az özvegy trafikosnő lánya, a csinos Schridde Éva? Ki mondhatná meg, hogy egy kocsmatöltelékek közt átvirrasztott éj hajnalán

a Ferenciek templomának sekrestyéjébe tévedt költő miért szagolgatta a ministránsok tömjénillatú ruháját? Ki tudja már, hogy 1881. február 7-én milyen belső parancsnak engedve szorította keblére apja fegyverét, majd húzta meg a ravaszt a borús kedélyű költő lány, a tizennégy esztendőös Karay Ilona?

***

Régi szép teória, hogy a holtak városa, a nekropolisz hamarabb létezett, mint a letelepült ember pezsgő közössége, az élők városa. Az ember retteg az elmúlástól, féli halottait, ezért gondoskodik is róluk: az első nekropoliszokat még a vándorló ősemlék hozta létre.

Ha a temetkezés várossalakító tényező, Pécssett különösen is érdemes figyelni rá. A pécsi temető ugyanis világhírű. Na nem mindegyik, csak az, amelyet idestova két és fél évszázada ásnak kifelé a legbelsőbb belváros aszfaltja és kövezete alól. Mert a hajdani Sopianae temetőjében az ókori Pannónia keresztényeinek leggazdagabb hagyatéka maradt ránk. Sőt, az Itálián kívüli Európában sehol másutt nem található a korai keresztény időszakból ilyen pompás leletek. A IV. századi ókeresztény közösség ránk hagyott műemlékegyüttese páratlan a nekropoliszok emlékműanyagában.

Szép-szép, de hogy kell elképzelni ezt az egészet? Hogy nézett ki a római kori temető, a mai székesegyház környéke?

Lássuk!

Sopianae hatalmas temetője a római polgárvárostól északra terült el, annak is északi, vagyis a Mecsek felé eső legfelső részében temetkeztek az ókeresztények. Éppen a mai Dóm tér környékén. Tágas, teraszos, ligetes terület volt ez, középpontjában az ókeresztény bazilikával, mely – bevett szokás szerint – feltehetően egy szent vértanú sírkápolnája lehetett eredetileg: arra emelték később az első bazilikát. Hogy ki lehetett a bazilika mártírja? Talán egyszer fény derül arra is: ma még nem tudjuk. (Azt viszont feltételezzük, hogy erre a hajdani bazilikára települt rá az Árpád-kor magyar székesegyháza, melynek altemploma a régi római város nekropoliszának járószintjével egy vonalban épült.) A hajdani bazilikától nyugatra helyezkedett el a háromkaréjos templom, a *cella trichora*, előtte a Péter-Pál sírkápolna, egy terrasszal lejjebb a korszós sírkamra, tőle keletre pedig a hétkaréjos templom, a *cella septichora* magasodott ki a kisebb sírépítmények százai, ezrei közül. Az építmények figurális és ornamentális falfestése a római katakombák festészetéhez hasonlítható. A sírkamrák falain az ókeresztény szimbólumok – Krisztus-monogram, galamb, korszós és pohár – mellett bibliai jelenetek láthatók: Ádám és Éva, Mária és a gyermek Jézus, Péter és Pál apostolok, Dániel próféta az oroszlánbarlangban, Háromkirályok, Jónás. A temetőépületek között kétszinteseket is találunk, melyeket kettős céllal emeltek: egyszerre voltak temetkezési helyek, valamint szertartások céljára szolgáló kápolnák is.

***

Napfényes, meleg Pécs. Mandulavirágosnak mondják, most legyen gránátalma-virágos. A Mecsek déli ölén, szelíd dombok koszorújában, szélvédett teknőben. Hát persze hogy a rómaiak is szerették. A kék ég, a rebbenő fények városa. Az olajfáié, ahol kétszer örvendeztet gyümölcseivel a füge. Helyőrsége

mindig volt, légiós táborrá, katonavárossá sosem lett. Ez a barátságos város szívesen fogadta a római telepeseket, a keresztényeket is. Jó lenne tudni, hogy pannon-kelta-római lakói hogyan nevezték a hegyet, melyet mi Mecseknek hívunk, s melynek csúcsán akkoriban őrtorony vigyázta a tájat, ám déli oldalán gazdag patríciusok kényelmes, padlófűtéses villái terpeszkedtek a gondozott kertekben. Sopianae. Ha Valéria provincia székhelyének nevét kiejtem, mediterrán napsütés, langyos fuvallat, pompa és kényelem idéződik bennem. Fehéren szikrázó házfalak, sok-sok szőlő és gyümölcs. Piros cserepű templomok sora, vásárcsarnokok, közfürdők. Ebben a városban, emlékezve a múltra, a XVIII. században újra Fórumnak hívják majd a főteret. A római polgár, mint a birodalom városaiban mindenütt, kővel burkolt utcákon jár, pecsenyesütők, üzletek, tavernák közt. Veteránok ballagnak szőlőkapával a vállukon, hadiszállítók és kereskedők szekereit húzó lovak patái kopognak a kövezeten, az iparosok – ötvösök, fazekasok és üvegfúvók – utcáiból korom és füst száll az égre, énekszó, üllők és kalapácsok csilingelése roppan, mészárosok aggatják ki a bejárat melletti vaskampókra a frissen vágott húst, kőfaragók vésik szorgalmasan a sírkövekre a sírfeliratokat.

Sorolhatnám a város keresztény polgárainak ránk maradt emlékeit. Nem teszem, pedig kivételesen gazdag leletanyag maradt ránk. Ám ezek csak a hajdani élet vakult töredékei. Üres sírok, faragott szarkofágok, fakult festmények. Kövek, mozaikok, üvegcserepek. Néhány csorbult cserépdarab a tüzes fényű, pehelykönnyű, kecses váza helyett. Az avatatlannak nem könnyű ezek alapján elképzelni a hajdan élt embereket, a szomorúsággal és boldogsággal, reménnyel és csalódással teli, a mindennapok egyhangúságával pergő és az ünnep várakozásával pezsdülő életet. Révay József, Pannónia szerelmese így emlékszik vissza a Péter-Pál sírkamrában tett első látogatására: *„Mikor először álltam e sírkamra rejtett magányosságában, éppen Rómából jöttem, ahol hosszú hónapokat töltöttem a katakombák csöndjében, órák hosszat jártam a folyosók útvesztőit, pislogó lángú gyertyafonattal kezemben, mint régi fossor (sírásó), amint szokott körútját végzi a halottak között, akik már meghitt barátai.”* Neki megszólaltak a festmények, meséltek a fakult képek, beszédessé váltak a cserepek, töredékek. *„És újra felparázslott bennem ez a régi hangulat, mikor ott álltam a pécsi sírkamra rejtelmes némaságában. Ebben a sírkamrában olyan falfestmények maradtak meg, amelyek tökéletes másai a római katakombák falfestményeinek.”* Ádám és Éva, Péter és Pál apostol, Noé, Jónás, Dániel. Van köztük olyan is, amire azt mondja a szakember, hogy még Róma katakombáiban is alig-alig fordul elő: ilyen például Mária ábrázolása a gyermek Jézussal vagy a napkeleti bölcsek imádata.

De most hagyjuk a sírokat, próbáljuk magunk elé képzelni az ékszeres ládikája előtt ülő hajdani pécsi asszonyt, Aurelia Irenét. Langyos délelőtti napsugár táncol a falakon, az átrium felől csorgókút csobogása hallik, a konyhában a szolga nyulat bont, egy másik az olajraktár lépcsőjén gubbaszt, csontfurulyáján babirkál. Emeleti szobájában az asszony felhajtja a bronzpántos fadoboz tetejét, tűnődően válogat a brossok, gyűrűk és nyakperecek között. Felemeli ezüstnyelű tükrét, kedvtelve nézegeti magát. A ládikó vereteit keresztény szimbólumok és jelképek borítják: Krisztus-monogram, a görög X P betűk, aztán az alfa és az ómega jele, a kezdet és a vég, a teljesség, vagyis az Isten jelképe

a keresztény szimbólumrendszerben. Amott egy tálon a Krisztust jelképező Jó Pásztor festett alakja, egy másikon a hegyi beszéd jelenete vagy Dániel, amint kezét előretartva áll az oroszlánveremben. De nem tűnt el, még él a pogány hit emléke is, ott díszlik a veretek, faragványok közt a Nap és a Hold, a római Sol és Luna isten, Jupiter, Mars, Mercurius. Régi pogány római hit, császárkultusz és kereszténység együtt. Ha körülpillantunk ama régi római asszony lakásában, mindenütt jeleket látunk. Nyakában bronzkereszt függ, gyűrűje piros kövébe ágon ülő kismadár képét véste a helyi ötvös. Libbenő lángú mécsesein is ott a Jó Pásztor alakja: rövid tunikában áll, két markában a nyakába kanyarított bárány lábait szorongatja. A hölgy ezüstcsatján kereszt, díszedényein, tálain, a poharak fenekén Krisztus-monogramok, pávák, bárányok, galambok. Egyik övének szíjába nehézkes vonalú, konya bajszerű halat metszett ügyetlen kézzel a provinciális tudású bőrdíszműves: Krisztus és a kereszténység jelképe ez is. Falfestményeken, pántokon, fibulákon, olajtartó tégelyeken és az illatszerezers balsamáriumokon tűnnek fel a szimbólumok. Vékony üvegpoharakon festett szövegek: „*Igyál, élni fogsz boldogan örökké!*” Egy másikon: „*Mindig örvendezzetek az Isten nevében!*”

A temetőben az elmúlásra, az új államvallás ígérte dicső feltámadásra emlékeztet minden. A sírkövek faragásán, a kápolnák és a föld alatti sírkamrák falfestményein legendás csodatételek jeleneteit láthatjuk: a vízen járást, a kenyérszaporítást, Lázár feltámasztását. A festett szőlőindák, a növények a Paradicsomot jelképezik, a Korsós sírkamra fő festménye a borra és a kenyérré, Jézus vérére és húsára, önkéntes áldozatára, a keresztény eucharisziára utal. Savariai sírkő felirata, de lehetne a Révay József által elképzelt sopianae-i temetőgondnoké is, hát nyugodtan idézem: „*Itt nyugszik Nammius Quintus sírásó, a temető őre, aki nyolcvanhat éves korában halt meg, és felesége, Aurelia Irene.*”

***

A város nemcsak házak, utcák és terek összessége: legendákból, dalokból, egykori hétköznapiak, ünnepek és katasztrófák emlékeiből, színekből és illatokból is áll. A város a tája is: hegyei, völgyei, síksága, folyó- vagy tengerpartja. És persze a város elsősorban mi vagyunk. Dicső és sanyarú múltunk, álmaink és ábrándjaink, megvalósulatlan terveink. Városunk mai képében benne vannak elődeink, jövődöbéli képében pedig benne vagyunk mi magunk. Mert a város a lakóiban él. Bennük, akik vannak, mert voltak. És bennünk, akik leszünk, mert vagyunk.

Léteznek olyan városok, melyek „lénye” sugárzik, köveikből árad, ömlik, páráll a múlt. Granada, Prága, Róma, Selmezbánya. Ezekben a városokban erősebbek az ízek, markánsabbak a színek és a formák, még a levegő zamata is más. Ezekben a városokban élőbb a muzsika és a dal. Ezeknek a városoknak aurájuk, sajátos légkörük van. Utcáikon, tereiken, öreg házaikban, kongó kapualjaikban – de még új épületeik szobáiban és lépcsőházaiban is – ott kísértenek az elmúlt századok neves és névtelen lakói. Én Budán látom legtisztábban ezeket a bolygó árnyakat, ismeretlen papokat és susztereket, katonákat, kisdiakokat, régi boltosokat, csúnya kislányokat és szép delnőket. Halott apám, anyám el-elkísérnek, velem tartanak kutyasétáltatás vagy vásárlás közben, hol együtt,

hol külön-külön, olykor az oldalamon jönnek, máskor csak megpillantom őket, ahogy elgondolkodva befordulnak egy utig ismert utcáson. A Bartók Béla út és a Kruspér utca környékén apai nagyapám nővére kísért rendszeresen. Nem emlékszik rá senki, ma már a nevét is csak én ismerem, leírom hát – Száraz Borbála –, így örökítem meg Buda egykori vénkisasszonyát, aki a két háború közt hastáncosnő volt Egyiptomban és Szudánban, öregkorában süteményezni és kávézni a Gellértbe, a Bukarestbe járt. Itt szökdécselt bakfisként csatos cipellőben, itt andalgott kart karba öltve az udvarlóiival a Feneketlen-tó felé, itt, ahol én most autóval gurulok a sárgára váltó lámpa alatt. Buda lakója volt – egy a mindig éppen millióból, egy a valaha élt öt-, tíz-, százmillióból –, az vagyok én is, aztán a múltjává lett, ahogy azzá leszek majd magam is. A Vízi városban ismét apám nyomain járok, ahogy kézen fogva megy a nagyapámmal a Kacska utcai szódagyár felől az olvasókör irányába, ahol este Szabó Dezső olvassa fel németellenes kirohanását.

A város nagy és öreg, az emberi, pontosabban a személyes emlékezet rövid és sekélyes. Csorba Győző nyilatkozta egyszer régen: *„A város folytonosan meghal és újjászületik, mint egy diadalmas óriásfa. S annak, aki hordozni akarja, egyszerre kell hordoznia valamennyi halott és élő Pécsét.”*

Igaza van, de ő is tudja, hogy ez lehetetlen. Tudni nem lehet, legfeljebb érezni.

Csorba Győző sok mindenre emlékezett. Eperfákra, grundokra, bodzabokrokra. Sok apróságra, amire más nem. Öreg temetőre, fatelepre, kanyargós ródlipályák lejtőire, kaszárnyaablakokra, pocsolyás utakra, kidólt-bedólt léckerítésekre. *„Ő bűvölő város – írja 1965-ös versében –, sokarcú, / Ha kérdenék, nem tudnám, hogy milyen vagy...”* Aztán ő is meghalt, de talán nem ő volt az utolsó, aki még emlékezett Iza Bajram török cukrászdájára a Ferenciek utcájában, ahol fagyaltban porciózott fizetségért hajtották a gyerekek a pedálos fagyaltgépet.

De ki emlékszik ma már a Neumann tejfeldolgozó fedeles kocsijának csilingelő harangjára?

Ki emlékszik a Lehner János messze földön híres mandulása fölött kora tavaszi, fagyos hajnalokon terjengő füst kesernyés illatára?

Ki tudja, hogy vajon a Mecseknek mely gyógyfüveiből párolta Geiger Kálmán gyógyszerész a Mecseki Gyógyítóka elődjének legelső csöppjeit?

Ki emlékezhetne a hajdani kisdíák, Schneringer József első osztályos tanuló szorongására, aki 1931 őszén rettegve nyomta le a főtéri ciszterci gimnázium kapujának súlyos rézkilincsét? *„Négy éve félve léptem át ennek a hatalmas épületnek a küszöbét, mert először fogházhoz hasonlítottam”* – írta 1935 őszén a Pécsi Ciszterci Diák című lap hasábjain.

Ki emlékszik Cinkosra és Víglegényre? 1931 májusában futottak a pécsi nagy Militaryn. Ki emlékszik a jászkun huszárok és Kinizsi-tüzérek táltosaira, Okosra és Ripacsra? A pezsgógyár igazgatója, Littke József volt a versenyek elnöke, ifjabb Littke József mázsált és árverezett. Ki emlékszik a Debreceni vonatosztagnak és a Hadik-huszárok kancáira és ménjeire, Hetykeleány táncos lépteire?

Ki tudhatná ma már, hogy az Árpád utcai „Három Csillag” vendéglőt, ahová 1880 körül a rendőrök is be-bekukkantottak hajnaltájt, a szolgálat vége felé,

Esthajnalcsillagnak becézték a hajdani kujtorgók, a könnyű álmú éjszakai tekergők, mert a korcsma – dacolva a kapitányság záróra-rendeletével – éjjel s nappal nyitva tartott?

Él-e még valaki a hajdani szösze lányok közül, akik 1942. november 9-én cigarettát kínáltak a frontról érkező sebesülteknek? Levente cigaretta lógott az átvérzett kötésű, borostás férfiak szája szegletén, és a jelvényeken fáradtan csillant a novemberi nap – vérpiros mezőben fehér kettős kereszt, rajta két zöld L betű: Levente Leány.

Tudja még valaki, hogy a hadapródiskolások, a kis kadétok „köcsögnek” csúfolták a saját fekete társasági sapkájukat? Vagy azt, hogy midőn 1928. március 6-án a kolumbiai Aracatacában megszületett Gabriel García Márquez, Pécssett, a Széchenyi István akna bányászai a káposztásvölgyi homokbányában pleisztocén korú fiatal mamut csontjaira bukkantak?

Vannak még, akik emlékeznek a kerékpárversenyző Littke Lőrincre és Bedő Imrére? Hogy Lauber Dezső 1898-ban legyőzhetetlennek bizonyult? Négy számban indult a Pécsi Bicycle Club versenyén, és négy aranyat sepert be, tízezer méteren nyert a Millenárison, az országos bajnokságon, majd megnyerte a „Tíz megye versenyét” is. Pedig igazából futballozni és golfozni szeretett.

Ki emlékszik a város egykori különceire? Tichy Aladár bádogos és moztulajdonosra? Koharits Nepomuki János takarékpénztári tisztviselőre, aki 1880-ban telefonközpontot rendezett be a saját házában: tíz előfizetővel? Kelemen Mihályra, Babits édesanyjának nagybátyjára, a nyugalmazott ezredorvosra, akit krónikus álmatlanság gyötört, ezért éjszakánként olvasott, hajnalonta kínjában fát vágott, s öccsének, a gyermek Babitsnak, a Nyugat leendő szerkesztőjének, Dante értő fordítójának, a poéta doctusnak soha egyetlen könyvet kölcsön nem adott? Vili nénire, aki hajdanán a Nádorban ellenőrizte a frissen varrt ingeket, a mosás, vasalás, ágyazás minőségét? Szigethy Edére, a Pécssett állomászó 10-es huszárok egykori káplárjára, aki előbb csak kiskocsmákat bérelt, majd vett egy nagy lélegzetet, és 1918-ban megvette a Nádort?

Ki emlékszik Pécs hajdani híres muzsikusaira, akik az 1800-as évek elején Európa távoli vidékeire, a burkusok országába (vagyis Poroszországba), Danzigba és Königsbergába, Rigába és Szentpétervárra is eljutottak? Vagy a káptalan „hangászaira”? Trombitások, bűgőkürtösök, oboások, tenor és alt énekesek, violinisták, orgonisták, klarinétosok, dobosok, gitárosok és fagottosok végtelen hosszú sorára? Pedig ezek a névtelen árnyak nemcsak a székesegyházban zenéltek, valaha igencsak éltek, nagy hangon voltak, farsangkor és ünnepek idején kivették a részüket a város zenei életéből, bálokon muzsikáltak. Mann Bernát, a Csehországból Pécsre szakadt muzsikus például így dicsekszik: *„Waldhorn és más Klappen Trombita instrumentumokban való tudományom a pécsi nemesség és polgári közönség előtt bátran merem állítani bámulást gerjesztett.”* Hiába írja azonban, hogy három esztendő leforgása alatt ahányszor csak meghívta a karnagy úr, ő mindig ment és ingyen játszott – a nagy hírű káptalani zenekarba nem jutott be.

Ki tudná megmondani, hogy kik lehettek azok a nők, akiket 1840 körül Adolf Grünhold értő és hódoló tekintete elé terelt a sors? *„A pécsi nők nagy része bájos teremtés – írja a lelkes férfiú –, olyan szép termetűek, amilyeneket Tizian mesteri ecsetje festett.”*

Rajtam kívül ki tudja még, hogy a Búza téri Winkler mozgóképszínházban, az „Elefántok munkában” című nagy sikerű filmalkotás vetítése alatt csókolták meg életében először Hajnal Amáliát?

Tudja ma még valaki, hogy 1920-ban négy kabaré működött Pécsen? Hogy a legelső '48-as pécsi önkéntes honvéd Radó Ádám volt? Hogy az 1848/49. esztendei tanévben a pécsi Belvárosi Királyi Nemzeti Főtanodában az iskolai hiányzások okai közt a legsűrűbben a következők fordultak elő: „betegség”; „zűrzavar, menekülés”; „kóborlás”, vagyis iskolakerülés; „házimunkára fogás”; „ruha és cipőhiány”; „röstség”; „szegénység”? Hogy a hatalmaskodó Horváti János bánt 1394-ben Zsigmond király ló farkára köttette, úgy hurcoltatta körül a városon, majd tüzes fogókkal kínoztatta, végül felnégyelt testét a kapukra szegeztette? Hogy 2005. április 9-én nehéz csatát vívtak egymással a Pécsi Indiánok és a Fehérvári Vadkanok? Hogy 1841-ben a megyeháza tömlőcéből felvezetett rabokat elrettentésül a hetivásár sokadalma előtt botozták meg a főtéren? Hogy 1978-ban, a X. Magyar Játékfilmszemle idején Carla Romanelli egy hideg este egyedül sétált végig a Papnövelde utcán, majd a Szent Mór utca egyik kocsmájában megivott egy kisfröccsöt, és megismerkedett a belvárosi kalapos magányos lányával, akit azon a hűvös estén szintén oda kergettek a bánata?

A város nem a kövek, hanem az ember.

A város a hétköznapiak és ünnepek sora. Búbánatos pillanatok, gyász-könnyek és lakodalmas muzsika. A nagypénteki körmenetek, melyekben az 1700-as évek elején ott nyüzsgött a fél város. A korom és szurok szaga. A szélfúttá fáklyaláng, a gyertyák forrón csöppenő viasza. A polgárság előbb elénekelt a lamentációt a plébániatemplomban, csak aztán indult a bűnbánati körmenet. Elöl, fekete zászlók alatt a vármegyei tisztviselők, a megyei kapitány a lovasaival. Mögöttük önostorozó flagellánsok csoportja, akik keresztek hordoznak és Krisztus szenvedésének misztériumait elevenítik meg. Ott van maga a Megváltó is, akit Pilátus kiszolgált a dühös népnek. Taréjos sisakban, csillogó vértben strázsáló római lándzsások, mindójuk oldalán ott függ a rövid legionárius kard. Az írástudók és farizeusok a törvény nevében az Üdvözítő halálát követelik. Színes egyenruhában feszítenek a vármegyei hajdúk, előttük az énekes kanonokok és a plébános, körülötte ministránsok és énekesek hada. A városi hajdúk nem a körmeneti sokadalomban, hanem az út mentén sorakoznak, hogy a környező falvak kíváncsi népével felduzzadt, a komor bűnbánat históriájában tomboló, hullámzó tömeget rendben tartani igyekezzenek.

Ez a város.

Az egyház, a kultúra, a papok, a szőlő és a bor, a kocsmák és kocsmatöltelek városa. Ahol 1715 farsangján a szokásos szenteskedő és operaszerű előadások mellett a gimnáziumban a retoristák osztálya a *Vinalia Quinque Ecclesiensis*, vagyis a „Pécsi borünnep” című művet adja elő fergeteges sikert aratva. Ahonnan Joachim C. von Hoffmannsegg gróf, a drezdai születésű természetbúvár így tudósítja Szászországban élő „Kedves Nénjét”, miután 1793. augusztus 28-án Renner Ferenc báltermében tiszteletét tette: *„Körülbelül százan voltak ott, de mindenféle rendű és rangúak, mivel a bál nyilvános volt. Nekem úgy tetszett, hogy még a legalantasabb kézműves osztály is képviselve volt. A terem igen nagy, talán van olyan, mint Drezdában a Hotel de Pologne*

hesseni terme, és szépen volt díszítve. Némelyek valcert táncoltak, a zene üteme igen gyors volt, a táncosok vadul lejtettek. Ily módon elveszti e tánc ama kis gráciát is, amellyel lassúbb mozgás mellett még bír. Amint később menüettet táncoltak, udvariassági dolognak tartottam ama kisasszonyt, akinél vacsoráltunk, felkérni. A legtöbben, kivált a férfiak, rosszul táncolnak.”

Ez a város! Nem a holt kő, az élettelen papír, a semmitmondó évszámok végtelen sora.

Hanem a tánc kelleme, az idétlen bakugrások, a virágok és sütemények elkeveredő illata, a hegedű vonítása, az első és utolsó csók, az érintések és sóhajok, vakult pinceablakok kosza, a pékség utcát megtöltő melege, munka-örültek megszállottsága, a színpad dübeje, a bolondok rejtelmes hadovája, kóbor kutyák figyelő tekintete, a bor pinceszaga, ereszek mohó szürcsölése, a Mecsek felől fújó nyáresti szellő balzsamos lehelete a halántékon, felpördördött párizsihéj: kiszáradt gilisztatetemek a járda aszfaltján.

Ez mind a város. A rég halott Caflish néni cukrászdája az egykori Király utcában. A Congó szelet, a malátacukorkák, a jávorszirupos cukkedlik, a bonbonierek. Szabó István apátsasvári földműves kivégzése a börtön udvarán. Ez a dicstelen tett, a gyomorforgató ceremónia is a város. Az első pécsi halálos ítélet volt az övé: 1957. június 27-én.

A katasztrófa is, amire ma már senki sem emlékszik, amikor 1949. szeptember 14-én a Magyar-Szovjet Légiforgalmi Társaság menetrendszerű Budapest–Pécs járatának kétmotoros utasszállító gépe a sűrű ködben a Jakab-hegynék ütközött. A balesetet egyetlen ember sem élte túl. Ők is a város. A névtelen áldozatok, az egykori gyászolók, a temető lélekharangja, unott papok zsolozsmája.

És a százötven esztendeje élt két zenész, akiket utoljára tán 1928 őszén Reményik Sándor idézett meg. A kolozsvári költő a székesegyház roppant tornyai – *„Négy óriási felkiáltójel”* – alatt mélázott a parkban, ahol az utcaseprő zörögve seprti *„a holt lombot”,* a költő pedig a múlton borong. *„Egy kövön jártatom a szememet, / Emlékkő egyszerűbb már nem lehet. / Rajta halványan két művész neve, / Megtudom, hogy mult század közepe... / Egyik fuvola, a másik fagot, / És mind a kettő milyen rég halott. (...) De ki tudja, – Pécs ősi városában / Egy unokában, vagy dédunokában / Valahol él a testté vált ige, / A gyümölcstermő, áldott szerelem, / Mit felidézett régi dobogón, / Régi májusban, égis-lobogón / A fagot s fuvola meddő szíve.”* Non omnis moriar, mondja Quintus Horatius Flaccus, és vele ismétli kétezer évvel később Reményik: nem halok meg egészen. Mert *„a lenge hang, amelynek nincsen partja, / Most nemzedékek bolthajtását tartja. / Azért bennem is, míg itt halkan állok / Újrakezdődnek régi szertartások. / Seperj kísértő, zörögj csak, zörögj, – / Zord levélzörgés alól, föld alól / Fagot s fuvola kettős hangja szól.”*

Géczi János

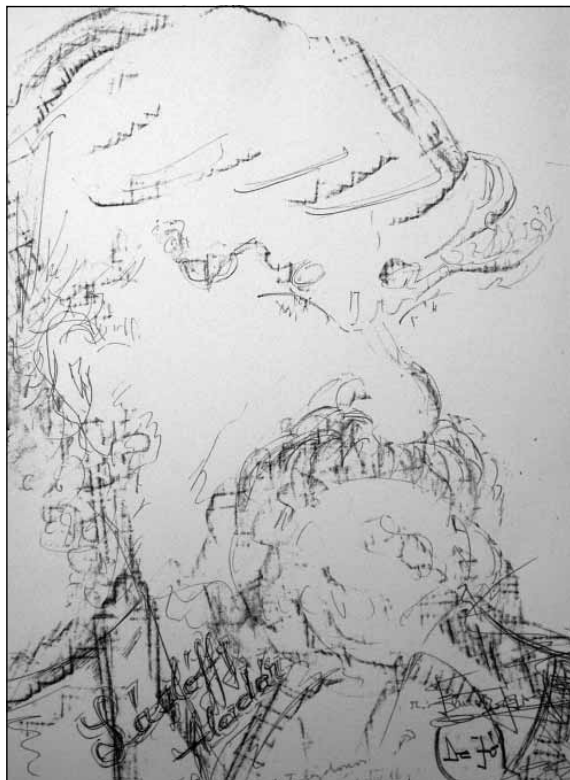
Glossza

Csak részben hamis, egészében igaz ember.
Miatán távozik, nem tud arról semmit, amit elhagyott.
Kaverna a test sötétjében az otthon,
amely vértoluláskor felrobban
vagy másik időpontra vár.
Nem tudja, az emlékmű ormóttan szobrait,
amelyeket gyalázatosságuk ellenére kedvelt,
részben elbontották,
de a szélcsendben is lobog tovább
Szabadság-nóalak hajkoronája.
Nem tudja, van, ahol a Duna új mederben folyik,
s repceföld virágzásakor kirajzolja
a föld alatti romokat. Arról sincs tudomása,
hogy rajta kívül sokan mentek el.
Megváltozott a neve, ha az íráskép nem is,
másként hangzik, ha megszólítják.

Úgy remélte, helyben maradt és áll,
bár halad annyit, amennyit a falióra,
a kerek, sok percekért számtalanszor befutja a kerületét
és növeli általa a megtett kilométereket,
még ha nincs is tér,
amelyet megszólalva a hangjával kitölt.

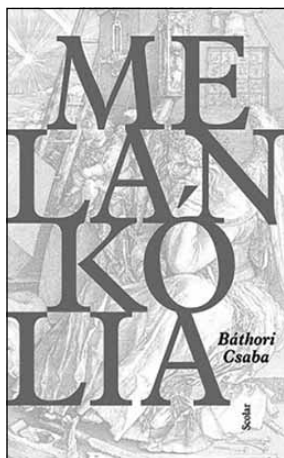
Györe Balázs
méreg zsák

pöfékelve fújom ki
a levegőt a számból
alvás közben
anyám is így aludt
élete végén
amikor rányitottam az ajtót
azt hittem hogy meghalt
pöfékelésemre
és zsibbadt karomra ébrednek
szerelmi álmaimat elutasítják
nem kell senkinek
anyám se kerestet
velem már kottát
liszt volt a kedvence

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Melankólia

Báthori Csaba, *Melankólia*,
Scolar, Budapest, 2017

Nehéz megtartanom azt a szelíd követelést, amit oly szeretettel hordozok olvasás közben, hogy a puszta szövegből nyíljon mindaz, amit észreveszek – Báthori Csaba esetében nagyon nehéz. Hatalmas életmű teljeseedik a tollából, verseskötetek tucatjai; lassú lüktetésű, míves próza *Egymásodpercesektől Sétagyakorlatokig*; tiszteletre méltó bátorsággal született átültetések – most csak a fordított helyzetet emelném ki: hogy lefordította egységes, ízt és eszmét tartó szépséggel a teljes József Attila-életművet németre... s Rainer Maria Rilke eddig németül publikált levelezésének javát, ami általa férhető hozzá más nyelven – csak magyarul – ilyen terjedelemben: egységes-ségben. Nehéz megtartanom a puszta szövegből kiindulást – hiszen a szerzője folyvást teljességre törekszik, s e teljességek egymásba nyúló, szakíthatatlan szálakkal szövik át az egész életművet. Egy folyton

mozgásban imbolygó világ stabilitásfelelőse Báthori Csaba, nehéz a kezemben tartott egyetlen kötet arra provokáló szavait nem kutatni a többiben.

Mégis – most a kezembe vehető teljességet kell láttassam (miközben már most arra biztatok mindenkit, hogy ha megragadja e kötet, igenis keresse a hozzá fogható a literátor többi művében is), ezt a teljességet kellene fejtssem, ezt az attitűdöt, amit a cím azonnal és pontosan jelez: a melankóliát. Mélabú, levertség, szomorkás hangulat, sójt: búskomorság – olvasom a szótárban. Anynyiban valóban, hogy egy halkán lüktető szelíd szomorúság végigsuhog a kötet áradó szonettjein – ez egy szélfúttá, szinte őszi áradás, olykor szinte hullt levelekként sodorja a verseket:

*Hajnali tűzben vigaszt nem találtam
mást, mint elröppent madarat, tetőket, –
valamit megleltem az elmúlásban,
ami másutt zajlik, ami erősebb*

*mint lenge, lényegtelen anyagokkal
kipárnázott életem, lenti véglet, –
semmiből ürbe hullott szövedék lett
az idő, egyetlen perc sem vigasztal...*

mondja a negyvenötödik *Melankólia*-vers, százhat verset jelöl ez a horgonyként saját verstengeranyagába kapaszkodó kötet cím. Ez a visszatérő, erős kényszer, hogy így kapjon újra és újra nyomatékot a címlapon is látható szó, egyfelől a rezignáció látszólagos nyugalma felett hullámverést és viharokat feltételez – másfelől mégsem teremt túlnyomást: tengerfenéki csendet. Holott tud erről a

kísértésről, az *Önvád* kódájában így összegez: ...*önsúlyunkon fekszünk, mint a halottak*. Tud a maga végességéről – a négy fejezetre osztott szonettgyűjtemény fejezetcímei kudarcba érkezések (*Ikarosz leszáll, Orfeusz felszáll*), az érkezések által keltett érzés (megint és helyénvalóan: *Melankólia*) s a kétely kitarított, nem múló pillanata (a messze leghosszabbra nyúló versív, a *Megéri-e*). Érzik az összegzés-jelleg – de mi mást érezhetnének a kötetben, amiből süt az egyetemest el nem engedés elemi igénye? Hiszen a költő ezt diktálja magának:

*Befelé s onnan minden irányba
kell menni hogy mindenkit megtaláljunk
körünkben s értelmes napjainkban,
mielőtt megdermedünk a szívüinktől.*

...beszéli az *Önmagamnak*. Amikor valaki ekkorát markol, a leggyakrabban nincs más választásunk, mint a magunk számára feltárni az alapállást, ahonnan igénye rugaszkodik. Értsd, kedves olvasó, nem vindikálom a jogot magamnak, hogy megállapítsam, Báthori Csaba milyen alapállásból vívja nap mint napi küzdelmeit a beengedhető szavakért – de szégyen nélkül veszem észre magamnak azt az olvasóba (belém mint termőföldjébe) akaszkozó magvat, ahonnan ez a hatalmas ívű összegzés kinőtt. Számomra e kötet alapállása Arlequiné, a szent bolondé, a Hamvas Béla által megfogalmazott értelemben. Ez a szent derű, de legfőképp: ami alatta van. Sem hatalomra, sem hírre nem törekvő, bátran néző és szóló, bárki tekintélyt helyén kezelő világosság, amely nem érvényesül – mert semmi szüksége nincs rá. A hagyomány profánabb szegletében, a Tarotban a bolond száma a nulla – nincs szüksége a számra, mert abban a viszonyban egyszerűen nem vesz részt: felette (avagy ami ez esetben ugyanazt jelenti: alatta) áll.

A valódi titka: a bolond valójában melankolikus. Ami a számolhatóság felett van és legtöbbször látszik: a derű. S ami a számolhatóság alatt húzódik alapnak: a melankólia. Derűjének bázisa és alapja a melankólia – azért nem fél, merészel a félelem helyén is szavakba ömleni, mert túl van rajta: még a miértünk való aggodalmon is. Báthori Csaba melankóliája egyszerűen nem viseli a derű arcát sem – ennyire kíméletlenül meztelen. Hallgassuk a legelső verset e címen:

*...A csöpp fájdalom,
mely szeretet volt, most már poklokön
vezet át, s hiába adsz a világnak*

*súlyt, a terjengős láva könnyűség
szétmar, – mert túl későn vagy túl korán
vetted meg a világot. Elég*

*a szegyetől, ki egyedül nevet,
s ki saját húsában, csak önmagán
fedezi fel a legnagyobb sebet.*

(*Melankólia I*)

A pontosan a helyzethez mért szavak használata. A klasszikus, rend alapú, geometrikus, értelmes művészet, az orfikus felfogás kudarcának felismerése. A terjengős láva-könnyűség, amely terpeszkedik a művészet helyén – ami időszertülné teszi ezt a tisztán és világosan sugárzott rendkeresést. Marad a megidézés – csakhogy aki megidéz, az óhatatlanul poklokat. Óhatatlanul hatalmi ösztönből, csakhogy ebben a sajátságosan idézhető világban immár magad felett sincsen hatalmad. A melankólia ezt a tehetetlenséget ízeli érzésbe. Nincs más, le kell mondani hatalmi ösztönökről, érvényesülésről ott, ahol a delírium, az örület az egyetlen érvényes. A vágy ilyenkor a lehetetlenbe irányul – valahol nem véletlen, hogy Ikarosz és Orfeusz áll a kötet folyamatában kiemelt helyen, tér vissza számos szonettben különböző pozíciókban – és Prométheusz, a maga katasztrófális lázadásával. Őrült irányokba tett kísérletek: a napba szállni és a pokolra; túl a becsvágyon – ami a meztelen hatalmat akarná, itt és most, a trónust a Földön. Számomra ez az Arlequin: az örvény mámora le és fel (s a tűzben, ami mind a kettő: felfelé ömlő, hőtermő láng és hamvába roskadás...), és a hatalmi örület legyőzése.

*Vízcsepp, mely indul s önmagába vész el,
mely útján többször képes megszületni,
fentről ered és elmúl az eséssel,
magassal köti össze ami földi,*

*siet, akad, mint boldogság a vérben,
lappang, mint szép szándék az életünkben,
csillan a fényben, de emléke nincsen
és száraz surranása észrevétlen.*

*Vak vízcsepp, csak neki van többes útja, –
egy pillanatra boldogság a súly
s a zuhanó is örülni tanul.*

*Vízcsepp, könnyek testvére és tanúja,
ki feltámad, míg önmagát megissza
és megmaradhat elenyészve tiszta.*

Van ebben a melankóliában egy erős megindulásvágy – hogyan lenne. A versek sorjazzák a bejárt s még bejárható utakat. Az antik analógiával megnevezett eszményeken innen és túl a folyam sodorja a hétköznapot – hogyan sodorná. Az attitűd kiteljesedéséhez kell az apropó. De ez a (számomra legalábbis) tisztán kitapintható szemlélet soha nem válik aktualitások szolgájává. Az aktuális a hullámok verte hab: ebben a távlatban egyszerűen nincs és nem is lehet érvénye. De például teljes erővel érvényes a veszteség – ami súlyával süllyed a mederbe. *Még élek de holtakkal beszélek* – pontozza a költő a Csoda és bánatban.

*A szépség semmi, és a szomorúság.
Az öröm semmi, és ha azt megéred,
anyád halálát. Kínod télutóját
egyszer megérni, az a teljes élet.*

...mondja a *Kontrasztokban* (e címen az ötödikben). A teljességre törekvés, a látvány-egész, amit fentebb olyan örömmel mutogattam mélységet kap a közelség személyességétől. Fentebb sodró versfolyónak neveztem (s fogom is még), de látkép ez, költői körpanoráma, ahol a távlat s a közeli egyformán éles. Értitek már, hogy a magam számára miért tartottam annyira lényegesnek feltárni azt az alapállást, ahonnan mindez látszik?

Az ismerkedés folyamán, amikor először szembesültem vele, milyen megszire vihet ez a versekből épülés, az összefüggések kifinomult, hívószavakkal jelölt benyomástömege, komolyan kételkedtem benne, elbír-e ennyit ez a számomra másképp, könnyedebb mezők illatával bemutatkozó forma: a szonett. Anno sokat hadakoztam például Bertók László tollpihére rakott kőhalmaival – ott olykor bizony feszített, az adott versképző élmény miatt vált szonetté, miért bővült-szűkült a tizennégy soros, jobbára jambikus *rövid dalba*. Persze hogy eszembe jut Faludy, amint a a *Pokolbeli víz napjaimban* felsorolja a szonett rímképleteit, maga is bőszén használta mind... s hogy mennyire (a maga módján helyénvalóan) másként. Valahogy amikor feltárult előttem, szép sorjában olvasva a verseket, hova tartunk (s hova nem), elfogott a kétely, elbír-e ekkora súlyt a költő, megtartja-e azt a szigort, ami a mondanivalójához kell – nem lassul-e az olvasót zátonyaira lerakó, széles deltává ez a kísérlet a ragaszkodástól e formához.

Nagyon jólesett az utolsó verset behajtvá konstatálni, hogy ettől nem kellett volna tartanom... S lám, megint versfolyamnak neveztem – pedig valójában olyan, mint a címe: a világa áramlik körülötte. A *Melankólia* nem tud lerakni, amikor maga is a megindulás lehetőségében lebeg áramló, egyre keserűbb vizeket sodró világa alatt. ...*lélegzeted hossza nem elegendő végtelen terekre*.

Ráadásul Báthori Csaba számára a forma alapjában nem börtön, hanem játéktér. Jólesett az egyre beljebb zuhanni hajlandó versek áramában rácsodálkozni a *Játék-szonettek*re, ahol Arlequin végre megcsillantja a humort – a költő *jókedve-repedése* után és közben, legalább a forma játékosságában. A forma játéktér, nem börtön – ha úgy kívánja a szó, a költő nem becsüli sokra az addig nemegyszer imponáló biztonsággal használt rímet. Formai játékosság és egymásból folyó gondolatok kényszerei finoman feszegetik a szonett általunk untilig ismert határait.

Végezetül a végét – elköszönésül az elköszönést (ha merem is remélni: csak e kötettől, s nem e hangtól). Köszönetül, hogy olvashattam, a *Gyimes* szonett-füzéréből megidézem a kódát:

*Állat, ember megválthatatlan boldog
erre, nem lopják meg egymást a dolgok,
szájban soha nem fut össze fagyos nyál.*

*Hosszan gyűjti a csöndet a szelíd táj
s ahogy a halál is egy nagy legenda,
oly semmi itt elilleni a porba.*

Hegyi Zoltán Imre

Balázs Géza

Szótárszerűség – elbizonytalanítás

A kortárs magyar irodalom néhány stílusjellemzője

A nyelvtudomány, azon belül a stilisztika nyilván hosszabb idő eltelte után tudja értékelni a stilisztikai-nyelvi jellemzőket, azonban a nyelvész-kritikus olvasónak menet közben is feltűnnek bizonyos jelenségek. Írásomban négy mai magyar prózaíró munkássága kapcsán szeretném összefoglalni meglátásaimat. A négy prózaíró több kis nemzedéknyi korszakot felölel. Időbeli sorrendben a következőkről van szó: a nyolcvanas években indult Temesi Ferenc (1949), a partiumi-erdélyi Vida Gábor (1968), valamint a legfiatalabb nemzedékből Grecsó Krisztián (1976) és Hartay Csaba (1977).

Van-e manapság egységesnek leírható stílus? Temesi Ferenc több helyen leírja, hogy szerinte a *Por* az első magyar posztmodern regény. Természetesen művének, művészetének nem biztos, hogy a legjobb ismerője mindig maga a szerző (Thomas Mann után szabadon), tény, hogy Temesi így gondolja. A posztmodern kor és stílus nyelvi jellemzőit korábban magam így határoztam meg egy stilisztikai összefoglalóban (Balázs 2005: 268.):

„Körülbelül 1980-tól beszélhetünk posztmodern korszakról. Legfőbb jellemzői a korábbi kultúra nyelvként történő felfogása, az idézés és hivatkozás; a beszélő, az én megsokszorozódása és kérdéssé válása; a kultúrák, hangnemek és műfajok, stílusok és kulturális rétegek keveredése, az irodalom nyelviségének előtérbe kerülése; az erőteljes, feltűnő gesztusok szeretete, a hagyományból való önkényes, inkohereus és személyes válogatás. Az idézet, evokáció, rájátszás, parafrázis, a posztmodern kifejezésével az INTERTEXTUALITÁS a posztmodern művek legfontosabb és legláthatóbb jegye.”

Annyit tennék hozzá, hogy a posztmodern összetett jelenség: elsősorban „szövegirodalom”, de mint mostani szerzői válogatásom is mutatja, jellemzője a „történetmondás” is, még akkor is, ha a történetmondás mögül sokszor tudatosan előbújik a szövegmegformálás technikája. Ezentúl a posztmodern a korábbiakkal ellentétben sokféle stílust ötvöz, éppen ez a sokféleség adja sajátos jellegét. Tehát válogat a korábbi stílusok korszakok sajátosságáiból. Ezért azt is mondhatjuk, hogy egyfajta „stíluspluralizmus” jellemzi.

Elemzésemben hat különösen jellemző szövegtani-stilisztikai eljárást ismertetek. Ezek a következők: 1. A tudományos irodalom (szövegek) hatása a szépirodalomra, 2. A narráció problematikája (az elbeszélés nehézségeinek feltárása), 3. Az elbizonytalanítás, megkérdőjelezés, 4. A párbeszéd nehézségei, 5. Írói-irodalmi nyelvművelés, 6. Nyelvi sajátosságok.

Talán nem meglepő, de ezek a stílusjegyek jórészt besorolhatók az irónia (szókép, gondolatalakzat) jelenségébe. A stilisztikai meghatározások ráillenek

az említett szövegtani-stilisztikai szempontokra és a később bemutatandó példákra:

„a klasszikus retorikai meghatározás szerint olyan helyettesítésen alapuló alakzat, amellyel a körülmények és a szövegösszefüggés alapján az ellenkezőjét fejezhetjük ki annak, amit kimondtunk; valójában becsméreljük azt, amit látszólag dicsérünk, illetőleg – ritkábban – valójában dicsérik azt, amit látszólag becsmérelünk. Pragmatikai szempontból az ironia alkalmazásával lehetővé válik az implicit értékelés, a megnyilatkozás kétségbe vonja az ironikusan mondottak eredeti kiindulópontjának (értékelési centrumának) megfelelőségét, helyénvalóságát az adott diskurzusban, amelyhez általában leginkább a kritikai attitűd kapcsolódik, és egyúttal az általa ajánlott értékelési centrum adekvátabb voltát implikálja.” (Szathmári 2008: 311–312.)

A tudományos irodalom hatása. A saját maga megfogalmazása szerint a posztmodern nyitó Temesi Ferenc nagyregénye, a *Por* (1986, 1987) elsőként formájával kelt feltűnést: szótárregény. A szótárregény műfajának a magyar irodalomban nem találni előzményét. Tipológiai előzménynek számíthat: Edgar Lee Masters *Spoon River Anthology* (1915/1970) című verseskötete, valamint Milorad Pavic *Kazár szótára* (1984/1987). Ez utóbbi, „nyitott” könyvet ekképp mutatja be szerzője: „Lezáratlan könyv, ha letettük, hozzá is lehet írni... Cím-szavai vannak, konkordanciája és utalásai, akár a szent könyveknek vagy a keresztretjvényeknek... Ekként az olvasó úgy használhatja a könyvet, ahogyan a legmegfelelőbbnek találja. Egyesek majd, akár bármelyik más lexikonban, azt a szót vagy nevet fogják keresni, amely adott pillanatban érdekli őket, mások viszont olvasmányoknak veszik ezt a könyvet, amelyet teljes egészében, elejétől végéig egyhuzamban kell elolvasni, hogy teljes képet nyerjenek a kazár kérdésről és a vele összefüggő személyiségekről, dolgokról és eseményekről” (Pavic 1987. XV–XVI). A szerző tanácsai akár Temesi művére is vonatkozhatnak. Pavic munkája azonban párhuzamosan készült Temesivel.

A szótárforma (lexikonszerűség) egy tudományos műfajnak, szakszövegnek a szépirodalmi közegbe való emelése. A mai magyar irodalomban több hasonló próbálkozásnak lehetünk tanúi: Esterházy Péter szívesen minősíti munkáit műfajelnevezésekkel, illetve ad nekik tudományos címet: *Termelésiregény (kissregény)*, *Bevezetés a szépirodalomba*. A *Termelési-regényben* találkozunk a tudományos munkák formájára jellemző utalásokkal (jegyzetapparátussal). A jegyzetek a kötet végén gyakorlatilag három újabb kisregényt alkotnak. A rózsaszín (vagy püspöklila) könyvhöz éppen ezért két könyvjelzőt is mellékeltek. Az állandó kiközlés ellenére a könyv folyamatosan – lineárisan – olvasható a leginkább. A *Bevezetés a szépirodalomba* (1986) című kötet végén az idézett szerzők listája szerepel. Márton László *Menedék* (1982) című könyvének végén ajánlott irodalom található a szívvel kapcsolatos munkákból. A tudományos műveket idéző formajáték föltehetőleg az olvasó kiközlését, elidegenítését szolgálja.

A *Por* szótársajátosságai: az ábécérend (a magyar ábécé valamennyi betűje), a két kötet betűjelzete (A–K, L–Zs), a tipográfia (vastag és dőlt betűk, a címszavakra jellel történő utalások, az egyes címszavakon belüli sorszámolás). Jellemzője még a külső, másodlagos szövegek átvétele. Az abajgat-tól a

zoltár-ig 666 szócikket találunk; az egyes betűkhöz tartozó szócikk-szám is tervezettségét mutat (Balázs 1989 nyomán).

Egy másik, a szótárformát követő regény Podmaniczky Szilárd *Szép Magyar Szótára* (2009). Alcíme: *Történetek A-tól Z-ig*. A könyv apró, mindennapi jele- netekből (Gács Anna meghatározásában: nanoprózából) összeálló sajátos mo- zaikregény. A jelenség a másik, a tudományos oldalról is létezik. Nyelvész Józsi (ál)néven megjelent egy valódi blog anyaga szerkesztett szótárban: *Szlemblog* (2009). A modern, részben internetes szlengszavakat tartalmazó szótár példa- mondatai visszatérő szereplőkkel egy sajátos, felismerhető helyszínen játszódó mozaiktörténetet mutatnak be. Ez a szótár tehát akár regényként is olvasható, ahogy Temesi vagy Podmaniczky regénye szótárként.

A narráció problematikája (az elbeszélés nehézségeinek feltárása, metanyelvi utalások). Az elbeszélés nehézségeinek taglalása modern kori stílussajátosság. Összefüggésben áll az emlékezéssel kapcsolatos pszicholó- giai tapasztalatokkal, megfigyelésekkel. Ám ezeknek az olvasó számára történő nyilvánvalóvá tétele mindenképpen új jelenség. A kommunikációelméletben és a nyelvészetben ez a metanyelvi kód. Jellemző példája ennek az Esterházy Péter *Bevezetés a szépirodalomba* (1986) című művének *Vége*. felirata utáni lapalji jegyzet: „Mindezt majd megírom még pontosabban is.” Ezzel a gesz- tussal leszámol a mindent tudó, mindent ismerő író misztikus képével. Az író, csakúgy mint minden ember, a világot csak részleteiben látja, hiányosan emlé- kezik, kiszínezi, átír (konfabulál). Hasonlítható egy baleset szemtanúihoz, akik a bíróságon ugyanazt az eseményt többféleképpen mondják el, mert egyébként többféleképpen is látták. „Az elbeszélés nehézségeinek” (Ottlik Géza az *Iskola a határon* című regényét ezzel a címmel vezeti be) egyik alete, amikor az író „kiszól” a műből, és metanyelvi (a megfogalmazás tartalmára, módjára való) utalást tesz. A jelenség iróniának is felfogható.

Egressy Zoltán *Százezer eperfa* (2014) című regényéből:

talán az újdonság hajszolásának kényszere az ok, meglehet, évek múlva bölcsebb lesz, Aszfalt Harlequin lemondott már erről, a lány még reménykedik, fiatal, érthető (108)

neki valószínűleg jobban hiányzik a férfi gazda jelenléte, mint Rékának, Réka a feleség (148)

a fiú nem vette még fel teljesen a ritmust, nem érti ezt a nyelvet, másfajta humorhoz szokott (150)

Vida Gábor *Egy dadogás története* (2017) című regényéből:

A Nagy-Erdély-regényt most nem tudom megírni... Különben Erdély ma már egy kisregény csupán, zsugorodik, és unja mindenki, elege van belőle, fárasztó, lerágott csont, és miközben a múltra meg a hagyományokra épülő jövőt firtatjuk, mindenki elfelé tart. Száz éve nincs már itt magyar jövő... Ez a csak-magyar Erdély mindig is hamis volt (26–27)

Erdély... kisiklik a mondataim hálójából (303)

A korabeli tévészés...: nézzük a mirát, reszket, fodrozódik, havaz, bolhás, mi úgy mondjuk... (206)

néha kiesett az idő (367)

GreCsó Krisztián *Mellettem elférsz* (2011) című regényéből:

De a mondatok ilyenkor is értelmetlenek voltak. Ezért szakadnak meg a történetek a gépállomásnál meg a halott vizeknél, mert a mondatok szertefoszlanak, mint az öreg fonál (76)

Így köröztünk ugyanazokon a mondatokon (198)

szürke félmondatok maradtak róluk (215)

Hartay Csaba *Holtág* (2016) című regényéből:

Nem történt amúgy semmi. Rengeteget csavarogtunk. Egyben van az egész (23)

Az elbizonytalanítás, megkérdőjelezés. A mindentudó narrátor szerepének megkérdőjelezése egyes esetekben stilisztikai jellemzővé válik. A narrátor pontosít, kiszól, megjegyzést, mintegy lábjegyzetet ír, előre-hátra utal, ironizál.

Egressy Zoltán *Százezer eperfa* című regényében szövegszerűen így mutatkozik meg ez a jelenség:

mi baja van vele tulajdonképpen, néha nem érti, néha azért igen (79)

ugye biztonságban van, nincs (83)

ha eszébe jut a fiú, aki szintén túl van rajta, szerzetes lett, nem, akkor lehet, hogy mégse teljesen (105)

a nő ezt sajnálta is, meg nem is (143)

nem velük történt baj, velük nem történt baj (124)

van jó pár barátnője, és mégse, illetőleg mégis (216)

a képzőművészet persze más egy kicsit, nem kicsit, nagyon (233)

a nő jobbra-balra nézeget, mintha zavarban lenne, abban is van (266)

legfeljebb a szellő fújását lehetne hallani, ha lenne, de nincs (267)

akkortájt lefeküdt közülük, akivel csak tudott, Orsolyával nem (333)

még barátság is kialakulhat, az talán nem fog (336)

GreCsó Krisztián *Mellettem elférsz* című regényében:

Neki nem sok volt már hátra, de persze ki tudja, nekem mennyi van (174)

Hartay Csaba *Holtág* (2016) című regényében:

Kinyírt egy csomó orosz katonát, akik a propaganda szerint később eljöttek minket felszabadítani. Na, nem ők, mert akiket az öreg lelőtt, azok már csak az álmaiban támadtak rá (46)

A párbeszéd nehézségei. Elfogadtuk, talán meg is szoktuk, hogy egyes íróink nem követik a hagyományos magyar idézettechnikát (az egyenes, élő beszédben sor eleji gondolatjellel vagy idézőjellel jelezzük azt, hogy éppen valaki beszél). Temesi Ferenc is a *Bartók* (2012) című regényben sokszor mellőzi a párbeszédék efféle jelölését (Balázs 2013 nyomán). A párbeszédék jelöletlensége sokszor okoz gondot, nehezen dönthető el, hogy éppen, aktuálisan ki beszél, esetleg kit idéznek. Például (70. fejezet):

Veled is?, kapott bele Él. [az utolsó konkrét utalás arra, hogy ki beszél, Él, a férfi]

Kislábú tovább fújta a nótát és a füstöt. [narrátor]

Mi nem akarunk erősebbnek látszani... [hosszú idézet] vagy kilyukadna a gyomrunk. [végig Kislábú, a nő]

Ez a gyomorkilyukadás most miért? [férfi]

Emlékezz csak a Zolira. Aki a végén már csak pálinkát evett. [nő]

Most is szeretem. [férfi]

Én is. [nő]

Na jó. [férfi]

Ez volt kapcsolatuk kulcsszava. [narrátor]

Rajongani csak nők tudnak, a családunkért [itt csak a birtokos személyjel igazít el, hogy ismét idézet van, de még nem tudjuk biztosan, hogy a férfi vagy a nő beszél-e] képesek vagyunk feladni az álmainkat, olykor magunkat is, úgy, hogy meg se bánjuk. Képesek vagyunk férfinéven leélni az életünket. [itt válik világossá, hogy a nő beszélt] (329)

A narráció változatossága, sokfélesége olykor megértési zavart okoz. Tudvalévő, hogy a beszéd narrációbeli idézésének két fő módja van: a) egyenes beszéd (oratio recta) és b) függő beszéd (oratio obliqua), illetve ezek alesetei. A 70. fejezetben a narrációnak a következő módjait tapasztalhatjuk:

a) egyenes beszéd (idézet): „Ezt a régít most miért olvasod?, kérdezte a mókás, harlekin arcú Kislábú. [nő]

Mert meg akarom mutatni neked, honnan jutottam el Bartókhoz. [férfi]”

b) szabad függő beszéd (átmenet a szabad és a függő beszéd között; átélt beszéd, az elbeszélő beleképzei magát valakinek a gondolatmenetébe, gyakran nem dönthető el, hogy belső vagy külső beszédről van-e szó): „Nem akarunk hősök lenni (mondjuk legyőzöttek se!), és inkább a hátunk fáj, mert mi ott cipeljük a gondokat, mondta a Mici, a masszórnőm, mind szívinfarktust kapnánk, vagy kilyukadna a gyomrunk.” (329)

c) szabad egyenes beszéd (az elbeszélő a megidézett beszédet nem ágyazza be a szövegbe központosági jelek, segédszavak segítségével, így az olvasónak kevés információja van arról, hogy éppen kinek a szövegét olvassa): „Ez 1967 májusában volt, mondta Él. Gimis voltam. [eddig a férfi, egyenes beszéd] Tovább olvasott.” [tipográfiai jelölés nélkül átmegy elbeszélői narrációba] (327). És: „Kislábú azt mondogatta magában, hogy ez nem szeret, nem szeret, csak hátulról akar engemet. Mert utálja a pofámat. [eddig a nő, egyenes beszéd] Ez nem volt igaz. Ami igaz volt: Él szeretett hátulról...” [tipográfiai jelölés nélkül megy át narrációba] (326–327).

d) elbeszélői nézőpont:

egyes szám első személyű elbeszélő: „Nem tudom, hol kezdődött a szerelmi sivatag” (326)

egyes szám második személyű elbeszélő (az egyes szám első személyű átképzeléses változata): „Ez annyit jelentett: meg se próbálkozz velem!” (326)

egyes szám/többes szám harmadik személyű (általános) elbeszélő: „Az ember tíz évig mártírként tűrte, amit a Mártírok útjával és vele csináltak.” (326), „Amikor elmentek a vendégek, Élék lefeküdtek az új ágyra...” (326)

e) olykor a szerkesztő (A szerk.) vagy az író (?) is belekotnyeleskedik a szövegbe: „Az amerikaiak irtóznak a fénytől... szeretik a redőnyöket lehúzza tartani (Mi is. A szerk.)” (140)

Szójáték. A szójáték kedvelt stilisztikai eljárás, sokféle változatából most csak néhány jellemzőt mutatok be:

Egressy Zoltán: *Százezer eperfa:*

hideg napokra melegen ajánlanak italokat (164), hosszú az élet, jó esetben legalábbis (176), nincs szinte semmi remény, még akkor sincs, ha az hal meg utoljára... (307)

Hartay Csaba: *Holtág:*

aki intenzíven él, az az intenzív osztályon köt ki (71)

Írói-irodalmi nyelvművelés. Irodalom és nyelvművelés, vagyis a nyelvvel kapcsolatos kritika, nevelési tanácsadás olykor érintkezett, olykor nem. Meglepő, ha manapság mégis.

Egressy Zoltán: *Százezer eperfa:*

hosszú ideje nehezen viseli a rádiók modoros hangvételét, nem nagyon bírja az élénk figyelemmel kíséri, a holnapi nap folyamán, a szakemberek vonatkozásában, a küszöbön áll típusú, hivataloskodó megfogalmazásokat, ehhez hasonló mértékben csak a sportközvetítések szünni nem akaró közhelyhalmaza bosszantja, rohanhatnak az évtizedek, az átadás tértölelő marad, a beadás mély, ha nem sikerül jól, a lövés pedig nem veszélytelen, így lesz, míg világ a világ (255)

a Nemzeti Galéria, az *nemzeti*, be van védve, valószínűleg megússza a küszöbönálló újabb átnevezési hullámot. (277)

Vida Gábor: *Egy dadogás története:*

Különlegessége, hogy de-vel kezdi a regényt és azzal is fejezi be:

DE-vel nem kezdünk mondatot, nyilatkoztatta ki apám... Ficzy Dénes, híres magyartanár és nyelvőr, Aradon, a gimnáziumban ezt neki más örök érvényű nyelvhasználati és nyelvművelő szabályokkal együtt megtanította (5) – Fél életművem már a polcon. És ha valaki megkérdezné, hogy ennyi az egész, akkor azt is mondhatnám, igen. De. (373)

GreCsó Krisztián: *Mellettem elférsz:*

„alany, állítmány, *Juszt mama meghalt*” (197)

Nyelvi sajátosság. Számos nyelvi sajátosság említhető a kortárs magyar irodalomból, a legjellemzőbb talán a szleng, a mai városi nyelv, internetes szleng felbukkanása.

Hartay Csaba: *Holtág:*

Te tényleg szinyóztál? (13), nem fogsz horgászbuzulást művelni (19), tahó dalokat, meg beszélásokat (49), mindig a rinyálás (49), régebben mezítlábast szívtak (55), valami izgi történetet (67), én már attól behalnék (71), császtok, jöttünk az öreghez (77), felidegeltek ezzel a kisgyerek-dumával (80), fészbuk meg csetelés két tanulás között (113), mit vagyok úgy belebuzulva a nagyapámba (121), Húzóra beverte (131), trottyos öreg (131), nem kellett volna besértődnie (153), cigidílerék osonnak be (202), Háromdés szemfényvesztés (216).

Végül egy ezzel ellentétes jelenséget, egy különlegességet, a határon túli magyar irodalomban kimutatható nyelvjárási, regionális nyelvi és a határon túli magyar nyelvváltozat továbbfejlődését mutató jelenséget mutatok be.

Vida Gábor: *Egy dadogás története*:

Érdekes nyelvtani fordulata: a „van/nincs + vonatkozó névmás” szerkezet teljesebb formáját használja: alig van amit tanulnom... (233), nincs már amitől félnem (267), nincs ahonnan tudnom (305). Nyelvjárási szavak, kifejezések: Apám is, anyám is elmondja szerre... (44), felakasztotta magát bornyúlánccal (49), (a medve) elcsörtet a cihemben (67). A kell + ige felszólító mód romániai magyar nyelvi jelensége: amelyek nem kellett volna megtörténjenek (69), nagyanyám kell rászóljon (246). A t tárgyrag előtti előhangzó: túrót tejfőlet (88). Sajátos ikes ige: nem forrik össze már (247).

Összefoglalás. A kortárs magyar prózairodalmat a posztmodern stílusba szokás sorolni. Az írás elején meghatároztam a posztmodern stílus nyelvi jellemzőit. Az elemzés hat mai különösen jellemző szövegtani-stilisztikai jelenséget mutat be: 1. A tudományos irodalom (szövegek) hatása a szépirodalomra, 2. A narráció problematikája (az elbeszélés nehézségeinek feltárása), 3. Az elbizonytalanítás, megkérdőjelezés, 4. A párbeszéd nehézségei, 5. Írói-irodalmi nyelvművelés, 6. Nyelvi sajátosságok. Valamennyi szövegtani-stilisztikai jelenségben kimutatható az irónia mint szókép, gondolatalakzat is. Ezért az iróniát a posztmodern egyik jellemző nyelvi sajátosságának tekinthetjük.

Az idézett szépirodalmi alkotások

- Egressy Zoltán, *Százezer eperfa*, Európa, Budapest, 2014, 377 oldal
 Grecsó Krisztián, *Mellettem elférsz*, Magvető, Budapest, 2011 (2017), 320 oldal
 Hartay Csaba, *Holtág*, Athenaeum, Budapest, 2016, 224 oldal
 Vida Gábor, *Egy dadogás története*, Magvető, Bp., 2017, 373 oldal

Szakirodalom

- Balázs Géza, 1989, *Szövegszerkezeti sajátosságok Temesi Ferenc Por című regényében*, Magyar Nyelvőr 113., 314–326.
 Balázs Géza szerk., 2005, *Magyar nyelv. Érettségi témakörök, tételek*, Corvina, Budapest
 Balázs Géza, 2013. *Bartókiána, a Temesi-hipertext*, Magyar Nyelvőr, 2013, 31–47.
 Szathmári István főszerk., 2008, *Alakzatlexikon. A retorikai és stilisztikai alakzatok kézikönyve*, Tinta Könyvkiadó, Budapest

Tamás Menyhért Két esszévers

Ágh István 80

Mennyivel bátrabb (és fiatalabb) voltam húsz évvel ezelőtt, hatvanadik évünnepedre hat strófával készültem. Közülük is a hatodikra hagytam a nagyobb terüt:

*Előtted a hátra,
vegyed vállra, hátra,
nőjön ezerszámra
a folyton új málha,
messzüljön a vágta,
SZENTISZKÁZIÁBA!*

Mintha nem kapott, viselt volna elegendő velőig-sebet, újabb és újabb viendő ígét kívántam hátra-idődre.

Még csak nyolcvannál; termő tavaszodnál tartasz, István!

Ámulatba ejtő Idő.

Most látszik, mekkora, milyen gazdag életműre tartogatta világosságát a halasztott ítélet.

Egészedre.

Egész léted ihletére.

Hozott és megőrzött hűségedre, hazulról fogant lázadásodra, lázadásodban is fegyelmezett lírádra; kimondott szavaid hitelére, halálba öltött énekeidre: apa-anya-testvér-siratóra, távozott barátidézésre...

Szédül az olvasói szem, az utána merülő szív, kötözötten is a szabadját járod, ha halállengésre ébredsz, újraszülöd magad, ha virágozni van kedved, búzavirágot kékelsz, s ha éppen hittevére ébreszt a reggel, a modern magyar költészet lélekadóit: Balassi Bálintot, Csokonai Vitéz Mihályt, Ady Endrét emeled elénk.

Felparázsoltatásodban: a három teremtő-nyelvteremtő bennünk-varázst.

2018. március 24.

Költő volt, világszemű

Emlékhely.

Emelő hely, ahogy ismerői ismerik: *a magyar költészet betlehemi jászola.*

Hódolattal állok a jelképpé nőtt jászol mellé. A csend is csupa áhítat.

Ének tölt el. Égnek feszülő dallam. Hozzá a merész gondolat: Ha élne, s látná, hogy mivé szépült az egykori, Gát utcai árnyékos hajlék, minden bizonnyal derűbe simulna az arca.

Nemes hely.

Hála övezi.

Ünnep és sors.

A hun-Atilla-álmú, hányatott gyermekkortól a sínek sikolyáig...

Maradjunk az ünnepnél – a szó, a lélek, az ébredés és ébresztés, a kiteljesedés ünnepénél.

József Attilánál.

A csillagokig szigorodott költőnél.

Annál a magaslatnál, ahová a kiküzdött magaslat emelte.

Egyetemes mérték szerint a költészet íve: Homérosztól máig zárándoklat.

A magunkét jelölve: hét évszázad lírakincse.

Többször megkíséreltem, hogy magaslatát befogjam, két sorig jutottam:

**Költő volt,
világszemű.**

A világszem, szándékom szerint kettős mértéket egyesít: írói minőség és földrajzi távolság. Kettő együtt: világirodalmi térhódítás.

Világ- és kis nyelvek sokasága fogott, s fog ma is a József Attila elénk- és felmutatásába...

Költő volt, írom elem, elénk immár szív-vésetként, századok hosszáig az is marad.

Innen a bensőséges érzés, ha idézem, az élő költő tisztul elem:

Én úgy vagyok, hogy már száz ezer éve

nézem, amit meglátok hirtelen.

Egy pillanat s kész az idő egésze,

mit száz ezer ős szemlélget velem.

Míves, szómíves szavak, toldom utána, hogy mihamarabb eljussak a költészet napja ünnepforrásához.

A mai nap kettős ihletlázához!

Budapest, 2018. április 11.

Kondor Katalin

Csináljon belőle Mágíarakást!

Sokáig kellett várni arra, hogy olyan humorista szülessen, aki az értelmiséget és a nem értelmiséget, az éppen aktuális rendszerhez hű és a rendszerhez nem hű embert egyaránt lenyűgözi. De nem hiába vártunk. Megszületett. Sándor György volt az újszülött, aki újat is szült, valamikor a múlt század utolsó harmadában. Új humort alkotott, új stílust, fergetegeset. S bár a humor és a humoristák világába is jócskán betette a lábát a politikai nézetkülönbségekről szóló ökölharc, Sándort ez nem érintette. Rá nem haragudott senki. Mármint a közönség soraiból. A többi meg nem érdekes. Én már nem emlékszem, melyik önálló estjén mulattam vagy gondolkodtam el jobban, ennek sincs jelentősége. Számomra minden megszólalása felejthetetlen, ám a riportjai, melyeket olykor a kaputelefon segítségével készített, no, azokat mindennap szívesen hallgatnám ma is, vég nélkül.

Rendhagyó tehetségnek rendhagyó sors, valamint rendhagyó méltatás jár. Íme:

Kedves an (alfa)béta! Ne próbálja a nézeteimtől eltéríteni. Ön egy humoralista zseni, és kész! Hiába képzelem, hogy ön egy Több örült, aki még naplót is ír, ahelyett hogy megelégedne a Semmittudás Egyetemén szerzett tapasztalataival. Ön cseppet sem örült, a világ az. Azt tanácsolom, továbbra is járjon el a Lyukasórákra, s ha unatkozik – bár ilyen órákon lehet a legtöbbet tanulni –, vigyen magával Horgot és Hintőport. Esetleg Bokszesztyűt és rózsát is. Jól jön az! De ne higgye, hogy a Micimackómédia egy komédia. Nem, az egy tragédia! Amúgy a micimackók Erdélyben már nem komédiáznak, hanem lopnak is, s ebből az ember szempontjából könnyen lehet Egyvégtére két vágta. S hogy meddig mehet el? Hát semeddig. Maradjon csak itt. Az idők végezetéig. Itt van szükség magára. Még akkor is, ha úgy érzi, El vagyok tévedve.

Jó Fakírtermelést kívánok a hűvös napokra, csináljon belőle Mágíarakást! Szeretettel köszönti Kondorkati

Varga Tamás

...aki nem csapott be semmit, mert mindig nyitva van! (M: 04, T: 05, R: 07)
S. Gy. 08! Isten élte!

Emelt főhajtással köszöntjük Sándor Györgyöt, köszönjük, hogy velünk tart, együtt-gyümölcsözni, igen, igazán ezután fogunk: így van és úgy lesz. (A szerkesztőség)

Kovács katáng Ferenc

Jelenetek asándorgyuriból

A kis méretű színpad hátsó sarkában áll. Jobb kezét magasba emeli, két ujjja az ég felé mutat, előregöbül, mint a háta. Jónás a pusztában. Néma, mozdulatlan. Pisszenés nélküli csend az elsötétített teremben. Homály fedi az előadót. Nincs rajta fejkép, határozottan megtiltotta. Pattanásig nő a feszültség. Kis morgás támad. Gyuri megrezzen, mintha mondani akarna valamit. Csend lesz megint, légyzümmögés sem hallik. Előrelép. Hallgat. Csak a szeme rebben. Beszédes szemek. Szinte érteni. Érteni vélni.

Isten jól sikerült alkotása vagyok, elvégre rögtön bőrkötésben adott ki...

Újra hallgatásba burkolózik. Jobb keze a magasban. Görbe ujjja mint száraz szőlővenyige.

*

Egyenlő pálya, egyenlő esélyek! – Én kerékpárral megyek.

Ez egy olyan, de olyan este lett! Az első sorban csupa ismeretlen ember ül. Kisváros, csak azokat nem ismerjük, akiket nem akarunk. De tudunk róluk is. Ezek még azok sem. Szürke öltöny, ing, halványkék nyakkendő, s mindegyiken egyforma, kincstári cipő. Nem nevetnek, nem jegyzetelnek (már csak az hiányozna!). Gyuri engedelmével magnóra vesszük a műsort. A koleszrádióban

ÉN EGY ANKAS VAGYOK

TEGNAP KERÉKPÁRRA MENT PAJTÁN
EGY ÚTHENGER...

AZ ÚTHENGER SEM VOJT HÍVÓIG
NAGY, CSAK AZZÁ TETTÉK
EGYKÉRT, HERT NAGYRAK ÖNÁRULK
MÁSÉRT, HERT NAGYRAK FOGAK-
MARTUK.

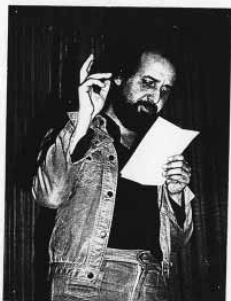
SAJNOS SOKMINDENEN MENT KERÉP-
TÁR, MÍG EGY HUKORÉST HESFOGAC-
MARTÁ:

AZ EMBÉRENT MINDENT ÁLDÓZATOT
'MÉG KEEL HOZNI, CSAK EMBERÁLDÓZA-
TOT NEM!'

HOGY MIT TETTEH ERRE ÉN?

HA KERÉKPÁRRA MENT EGY ÚT-
HENGEREN

MA MÓR 29. márc 29.
KESZ

ISHET BANGOGÁN ERETTEN HAGYH.
 /KAR, HOGY FIZT MOST NŐG NEM THO-
 HATON /
 DE NEMSORHÁRA KENDŐDIE...
 HÉYHOGY TÖBET MÁR NEM N THOC
 IEM...
 MHOE HOY
 AI: BŰE IGODAN LENNE...

At szűri háza a fűszere segítségével. A szűr-
 nek az anyagát az egész szűrrel Sándor György
 humorista
 (Sándor György felvétele)

1982. 12.

(részletekben) sugározzuk. Közkívánatra, illetve követelésre, minden este. Éjfélközelben. Ha nem is ágyban (mert már sezlonek vannak), de szukcesszív approximációval tartva oda. Amikorra már a sörhab is leül. A lé meg távozik. Hatalmasan pukkadozva odáig bírja az átlaghallgató, hogy *Én vagyok a Zsazsanéni*. Nos, ekkor mélyről jövő nagy robaj dördül, mint a Vasmű sajtolójában a 2 tonnás légalapács böffenése. Gyuri ilyen garabonciás ám! S ott alszik a Rózsa Ferenc kollégiumban, hogy csepp se vesszen kárba. Tilos vele az est után beszélgetni (szürke öltöny, ing, halványkék nyakkendő elszórtan mindenütt). Egy hálóban terítünk, zsírosdeszka pirospaprikával, hagymakarikák bőven, gyertyák feltétlenül, és sörök. Aki humor by nightra készül, rossz helyen kereskedik. Ha jól értjük, ezúttal Gyuri atya szól hozzánk.

*

Kora délután érkezik. Szereti előre felmérni a terepet. A busz ablakából látott sarki kocsmába akar elsőnek ellátogatni. Ajjaj, a Kiskohász nem nyeretlen kétéveseknek való! A Vasműben egyszer befűtöttek, azóta éjjel-nappal izzanak a kohók. A három műszakba járó, áthevült, megfáradt emberek egy része ki sem hagyhatná a 42-es Tanszéket (merthogy a főiskolások kedvence is e hely, és pont 42 lépésre esik a Campus főbejáratától). Gyurit nem érdeklik az asztal mellett nagy hangon handabandázók. A söntést támasztó, némán iszogatókat kérdezgeti lázas izgatottsággal:

Sándor György humoristát keresem, nem látták valahol?

Értetlenül bámulnak rá, nem is igen figyelnek a szavára. Nagyokat pislognak, poharukba lóg az orruk. Gyuri egy fényképet húz elő magáról, így sem

SÁNDOR GYÖRY ESTJE

II. 6.

ARRA PÖRTICÁN FÉNY KERESZTELTEK
DEKORÁCIÓK:

"KÖRÜNKÖZTEK IS A FILLANATOK,
HELYBEN JÁGOK MEGADODAT
VOLTAL SZOLG, DE MEGINKÁBIS HA MÁSIK
KÖLT VEHETÉK PÉLDÁ!"

MÁRIS VAN
1977. szept. 20.

SÁNDOR
GYÖRGY

Box és Rózsa

1977. 09. 20.

ismernek rá. A csapos egyre türelmetlenebb, a rendelésünkre vár. S talán át is lát Gyuri mesterkedésein. Hangoskodás, széklábak fülsértő csikorgása tölti be a párás, zsúfolásig megtelt termet. Szerencsére a kemény mag későbbre várható. Verés nélkül megússzuk.

*

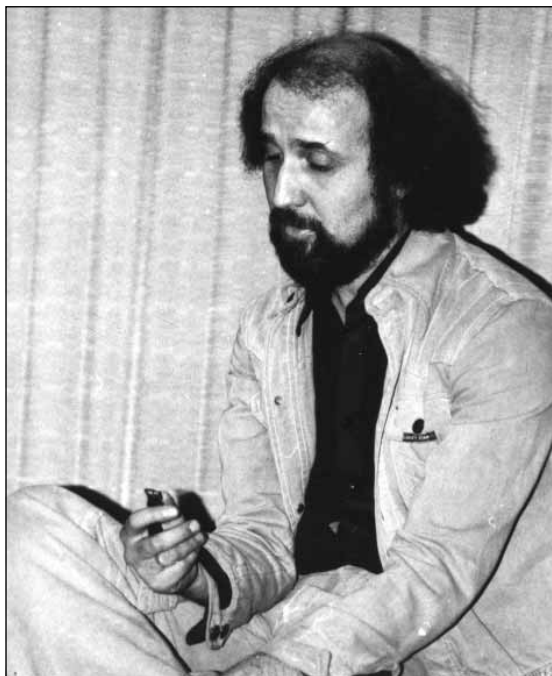
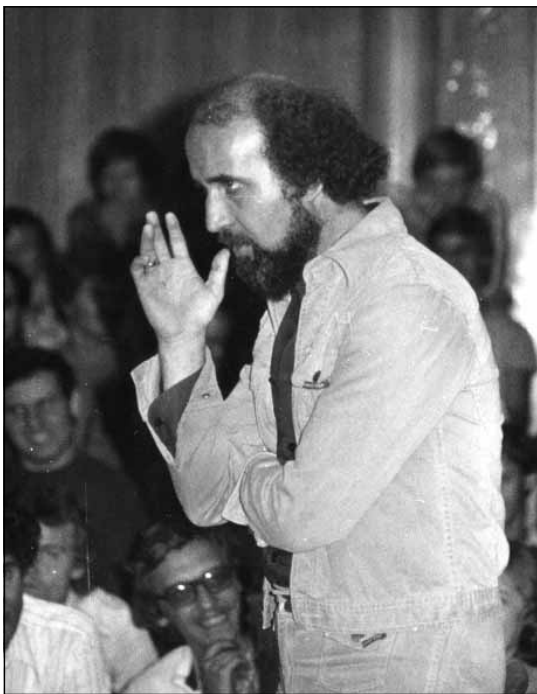
Jobb tenyerével támasztja meg a fejét, és enyhén balra dönti. Nem kényelmetlen? Kipróbálok. Nekem nem természetes. Óvatosak a mozdulataim, észre ne vegye, lenne haddelhadd. Nem megalázó, ha valakit kiszúr, de nem is kényelmes. Szamóca ül a jobbomon, Gyuri párosított így, gondolom, ne kelljen kétfelé figyelnie. A sarokban foglalt nekünk asztalt. Szeme sarkából

követi a reakcióinkat. A Rózsavölgyi Szalon kis dobogóján áll. Izeg, mozog, forog maga körül, csak le ne szédüljön! Megszólal a Szervita téri templom harangja. Nyolcat üt. Gyuri elhallgat, két kezét széttárja, kicsit fejmagasság fölé emeli. Az ablakon áttörő szűrt fényben Csontváry prófétája. Hatalmas cédrust képzelek mögéje. Áttetsző ágain gyér, hosszúkás levélzet. Naplemente-színek. Elhal a harangzúgás. Végre Gyuri is megszólal.

Na most én nem az a típusú előadó vagyok, aki megáll a szövegben, ha váratlanul megszavazják... mondom tovább... magamban.

Felvételek:

Dunaújvárosi Főiskola Fotókör

Liszky Zoltán

Krisztusi ember

– mondta Marika keresetlenül.

– Honnan tudod? – kérdeztem csöppet sem megjátszott kíváncsisággal.

– Annak idején, orvostanhallgató koromban többször hallottam az Egyetemi Színpadon, és sokáig abból éltem, sőt élek valójában mindmáig – válaszolta Marika mintegy megrendésre.

Nagyszerű! – gondoltam, és gondolom most is, hiszen Marika a számból vette ki a szót, és milyen jó, hogy kivette, lehet, sőt biztos, hogy én valamiféle rosszul értelmezett akármiből benne hagytam volna.

Tisztelt Sándor György, drága Gyurikám, számomra a második legnagyobb poénod (az elsőről később) az a bizonyos saját jegyzésű székely vicced, amely a székely viccek minden ismérvét magán viseli, úgy humoros, hogy megszakad a szív tőle, és úgy ellobbanó, hogy benne vannak az idők, mint a „Költőnk és korá”-nak kemény k betűiben. És külön bája, hogy nem tőled, hanem a volt osztálytársamtól, Baán Lacikától hallottam először Lacika szelíd, de azért maliciózus mosolyába becsomagolva: „Iskolánk tegnap bekapcsolódott a ki tud többet a Szovjetunióról és kevesebbet Csíkszeredáról mozgalomba” – idézett annak idején, ’72 táján Lacika, és utólagos engedélyeddel és nevednek korrekt feltüntetésével azóta én is többször idéztelek a témában, éspedig személyes érintettségből. Ezen azt értem, hogy négy nagyszülőm közül négy született csonka Magyarország határain kívül, de értem azt a különös jelenséget is,

amikor a magunkénak érezzük a mások agyából ránk sugárzó fényt. Mindközben messze voltál tőlünk, nagyon messze, főként függőleges irányban; furcsa, rejtélyes garabonciásként szürrealista módon lebegtél a szocialista realizmus felett, meg-megjelentél, aztán köd előtted, köd utánad.

De megvillant az érem másik oldala 1977 nyarán a marosvásárhelyi kisállomáson. Ratosnyára igyekeztem volna, ahol Emese már várt a kristályvizú Jód partján, de hiába, még csak Ratosnya nevét se tudtam románul, azaz „tudományosan”, ahogy később egy vicces kedvű vásárhelyi cigány ember az Erdély-szerzte általános problémát megfogalmazta. Viszont csak magyar szót hallottam a kasszánál a sorban, méltán remélhettem hát, hogy képes leszek jegyet váltani, nem lesz semmi probléma. Aztán pont a kasszáshölgygel nem értettem szót. Kínos volt határozottan, kinek jó, ha feltartja a sort. Idegesen néztem hátra, és ideges reakciókat vártam, de nem történt semmi efféle, ellenkezőleg. Boldog, szeretetteljes mosoly jelent meg az arcokon, és nyilvánvalóan rám irányult, illetve arra a tényre, hogy nem beszélem az állam hivatalos nyelvét, azaz több vagyok a helybélieknél, ismét csak a nem tudás mint ismeretelméleti pozitívum következtében. És segítettek aranyosan, kedvesen. Meglett a jegy, és elutaztam Emeséhez a gyémánterdőbe (telihold volt éppen) mesebeli mackók közé egy másik dimenzióba.

Tényleg, ki tudott többet a Szovjetunióról? Részemről egyszer próbál-

tam kicsit többet megtudni róla. A páratlan eseményre a teljes egy hónapig tartó, állami alkalmazottként végigszervezett tanári pályafutásom idején került sor az egyik lyukasórában. Ott hevert a „Szovjetunió” mint hetilap a tanári szoba hosszú, sárga asztalán, és nem volt mit tennem, nem akadt jobb olvasnivalóm, belelapoztam. A „Bemutatjuk az abházokat” című, szép képekkel illusztrált, hosszú írás mellett döntöttem. A szöveg valahogy így kezdődött: „Az abházok története olyan, mint az összes többi népé. Rengeteg küszködés, harc, háború, vér, nem érdemes felhánytorgatni. Sokkal fontosabb, mit hozott az abházoknak a Nagy Októberi Szocialista Forradalom Abháziában.” Ekkor becsuktam a lapot, és meg se próbáltam kinyitni többé a címében jelzett politikai alakulat megszűnéséig.

Nálunk már kicsivel előtte létrejött a csoda, változás vagy váltás, rendszer vagy gengszter, mindenestre emberi hangot használó sajtóorgániumok születtek a semmiből, köztük az Új Magyarország című napilap, és a csodák részeként te is ott mozogtál a szerkesztőségben, és a körülötted cikázó fontos emberekkel ellentétben te mindig ráértél, és most már, az évtizedek takarásában hirdetni merem, hogy a fonákságaival együtt gyönyörű korszak legnagyobb kincsei között tartom nyilván hozzád intézett szavaidat még mindig. Köszönet értük, ha te talán már el is felejtetted őket.

Aztán a nagy mámort követte a még nagyobb kijózanodás, és a magam részéről a Hóbagoly meg a kaméleonok gusztustalan násztánca elől őzek és szarvasok közé menekültem a Pilis rengetegébe, és milyen furcsa, de lehet, hogy nem, hogy te voltál az egyetlen a sajtóvilágból, akivel Dobo-

gókón a Matyi büfé tölgyei alatt össze-összefutottam. Még hogy a humoralisták komolytalanok! Felejthetetlen az arcod helyzethez illő komolysága, amint tálcán viszed haza Spiegelhalter Ildikó legendás almás pitéit. Majd te írtad meg az egyik hattyúdalt az első szabadon választott kormány végnapjaiban: úgy láttattad a szomorú jövőt, hogy a régi történethez nyúltál vissza: a tömegben egyenként mindenki Krisztust kiált, de a kórus mégis Barabást zúg, pedig úgy volt, hogy a miénk lesz a jövő, lám, ezt is te mondtad valahol.

Szóval menekültem vissza az erdőbe, és velem jött a gyönyörű szép szerelmem, és házások lettünk a gyönyörű szép házunkban, és született három gyönyörű szép leánykánk, és minden gyönyörű szép volt, nem beszélve arról, amiről nem is beszélek, mert már „csak akkor fáj, ha nevetek”, még néhány szóval húsz év után ismét itt örvénylettem a budapesti örvényben, és ki jött velem szembe mindjárt? Hát persze hogy Sándor György önnön terrakottaszobraként Csin Si Huang-ti császár őrkatonájának pózában a túlsó mozgólépcsőn lenn, a Déli pályaudvarnál. Bizony át-, hogy ne mondjam, ráordítottam.

Néhány hét múlva találkoztunk megint csak „véletlenül” egy baráti könyvkiadónál. Ott volt a jó barát Rostás Farkas Gyuri is, és mindenkit meghívott ebédre, nem aprózta el. És én a büfében Sándor Gyuri mellett ültem, azóta is áldom az eszemet, hogy megkérdeztem tőle:

– Gyurikám, mi volt a legjobb poénod, lehet olyan egyáltalában?

Itt adom át a szót Sándor Györgynek, figyelem!

– Az egyik műsoromat így kezdtem: Tegnap leírtam egy mondatot. Jó mondat volt, mégis áthúztam. Nem

jó mondatokat kell gyártani, hanem olyanokat, amilyeneket le se írhattunk volna – és mondta mindezt Sándor György nekem egy abrosztalan asztalnál egy csöndes magánbeszélgetésben. A filológia valójában nem más, mint teológia mínusz teosz plusz filosz töltelékszóként. Az átjárás azonban (teo- és filológia között) továbbra

is megvan, és ennek fényes bizonyítéka, hogy elég gyakori jelenség a leírhatatlan mondatok leíródása, ahogy az én Marikám krisztusi embere mondta. Ehhez pedig már nincs mit hozzátennem, hacsak nem annyit, hogy tisztelt Sándor György, a Jóisten éltesen egészségben, jólétben még nagyon-nagyon sokáig!

Nagy Bandó András

„Vágta is, végtére”

Együttes életkorunk 150 esztendő. Ennek most csupán annyiban van jelentősége, hogy 110 évesek voltunk ketten, amikor 2003. május 22-én levelet írtam Gyurinak előadva az ötletemet: rakjunk össze egy beszélgetőkönyvet. Gyuri nem kapkodta el a választ, öt év múlva dőlt el, hogy leülünk Pécssett a Harmadik Színház színpadán, és közönség előtt kérdezzünk, válaszolunk, beszélgetünk. Hogy milyen szándékkal, arról beszéljen a levelem néhány részlete:

„Hosszú évek óta ismerlek (amennyire megismerhettelek), és gyakran éreztem úgy (erről Te is beszéltél nekem), hogy közünk van egymáshoz. Vannak különbözőségek, vannak gondolkodásbeli eltérések, de (természetes módon) ezek soha nem hatottak negatívan a kialakult kapcsolatunkra. [...] Huszonöt éve talán, hogy megismerkedtünk, azóta (is) kerülgetjük az országot és egymást, de mintha egy láthatatlan páncél óvna bennünket attól, hogy szellemileg és lelkileg megérintsük egymást. Valószínű, mindketten úgy éljük (éltük) meg ezt (eddig), hogy így is teljes az életünk, tudunk egymásról, értékeljük egymást és a másik teljesítményét, de ennél többre nem futja, nem futotta, eddig. [...]

Beszélgethetnénk a születésünkről, az iskoláinkról, a pályánk indulásáról és a beérkezésről, elvekről és eszmékről, hitről és szeretetről, barátságról és humorról, szóval bármiről és mindenről, amit mindketten fontosnak (a legfontosabbnak) tartunk. [...]

Hasonlóságunk és különbözőségeink, kollegialitásunk és barátságunk, és persze sok minden más tehetné érdekessé és izgalmassá a dialógusunkat, és talán a (minket ismerő és/vagy nem ismerő) olvasók számára is képesek lennénk értékeset és hasznosat adni, közvetíteni és sugározni.

Tudom, sokak szemében »furcsa pár«, érdekes páros lennénk, de ha arra gondolok, mennyire félreismernek Téged az utca »másik oldalán«, és mennyire másnak látnak engem az utca »ahhoz képest másik oldalán«, már azért is megérné leülnünk és megejtenünk ezt a beszélgetést, hogy minden rossz föltételezést eloszlassunk magunkról és a másikunkról.”

Nyolc alkalommal ültünk ki a színpadra, és már az első estén egyértelművé tettük: példaadó lehet ez a sorozat. Egy kettészakadt ország két, egymás ellen forduló „csopotja” prominenseinek és közkatonáinak mutathatunk példát: nézetkülönbségeink ellenére is szót tudunk érteni, mindketten képesek vagyunk egy nyitott eszmecserére, és sokkal fontosabbak az azonosságaink, a közös nevezőre hozható elveink, mint az elhanyagolható és kikerülhető különbözőségeink.

A könyv címét Gyuri találta ki: *Furcsa pár-beszéd*. Már az elején rögzítettük: „Egyedi és egyszeri próbálkozás, humoristák között eleddig nem történt hasonló. Minket jobbra kérdezgetni szoktak, showmanek, rádiósok és újságírók, de egymást még sosem kérdeztünk, akár azt is mondhatnám, egymással még sosem beszélgettünk a nyilvánosság előtt. Gyuri másfél év múlva betölti a hetvenediket, én szűk egy év múlva a hatvanadikat, részben ez a két évforduló adott alapot a beszélgetésünkhöz.”

Mint ebből megtudható: ekkor már 130 évet tett ki életéveink összege.

Gyuri így reagált: „A hetven és a hatvan között mindössze tíz van. És húsz év múlva sem fog sem csökkenni, sem nőni ez a különbség.”

Ehhez nem kellett jóstehetségnek lennie, mára igaz lett: én betöltöttem a hetvenet, ő most ért el a nyolcvanig.

Gyuri szkeptikus kérdéssel folytatta: „Ki emlékszik már ránk húsz év múlva? Kit érdekel majd húsz év múlva, hogy miről beszélgettünk? Vagy az, hogy kik is voltunk negyven-ötven évvel előtte.”

Én megjegyeztem: „...talán most jött el a mi utolsó lehetőségünk, a mi időnk, és abban bízunk, most még képesek leszünk értelmes beszélgetésre.”

Gyuri rá jellemző szavakkal toldotta meg: „Ezt úgy kell érteni, hogy neked tényleg ez az utolsó lehetőséged...”

Aztán, ugyancsak jó szokásához híven, egy Pilinszkytól vett szemelvénnel toldotta meg: „Tíz-húsz esztendőnként újabb és újabb nemzedék jelentkezik a világban, szinte a tenger hullámveréséhez hasonló szabályszerűséggel. Én, a parthoz közeledő hullám, tudok ugyan a hátamban levőkről, igazában mégsem látom őket. Hallom zenéjüket, de nekem ez mást jelent, mint nekik. Velük szemben nekem egyedül az marad, hogy hívom őket. Féltem, szeretve és csodálva bennük mindazt, ami voltam és nem voltam, ami lehettem volna és már soha többé nem lehetek. Talán ők majd ki is mondják azt, amitől én már rövidesen elnémulok.”

Aztán pár sorral lentebb azt kérte Gyuri, meséljem el a kanadai történetünket. Ez tipikus Sándor Gyuri-s eset volt.

– Gyuri Calgaryben lépett föl, Savanya Pista barátoméknál szállt meg, ott lakott, ahol én is pár éve. Az előadás után, reggel csörög a telefonom, fölveszem, a vonal végén Pista, Calgaryból. Bandókám, képzeld el...

– ...várjál, várjál, nem úgy kezdődött!... Úgy zajlott az egész, hogy Savanyával kitaláltuk, mellesleg remekül eljátszotta, hogy fölhívjuk a Bandót, és... Na, most folytasd!...

– ...István szinte sírva panaszkolt, hogy mekkora égés volt a Gyuri estje. Alig kezdődött el a műsor, a közönség elkezdett kifelé szállingózni, lassacskán alig maradtak bent, borzasztó nagy bukás...

– ...innen én mondom. Ez akkora aljasság volt. Hogy azt játszottuk el, hogy én nagyot buktam. Ha én ezt hallom egy kollégáról...

– ...hogy elmegy az én estemről a közönség...

– ...*hogyha jó szándékú vagyok... Szóval megmérgezte volna a maradék földi életünket, ha ő valami simfelőt mond. Szóval ez nem volt fair részemről. De ő olyan bűbáj-Herkules volt, komolyan mondom, megszenvedtem, megszenvedtem...*

– ...én meg mondtam Istvánnak, ezt nem hiszem el. Olyan intellektuális töltete van a műsorainak, sajátos humor, és hogy rettentően sajnálom, nem is értem. Egyszer csak István mellett megszólal a Gyuri: te, hát itt vagyok, és röhögött, csak ugrattunk, nagy siker volt, csak próbára tettünk... Én meg mondtam neki, hogy te világ csibészel!...

– *Ez is bűbájos, ezt is olyan szeretettel mondta. Szóval ez volt a döntő pillanat. Amikor azt mondtam, hogy ezzel az emberrel valami összeköt. Én biztos, hogy fordítva azt csináltam volna, hát persze, nem olyan jó a Bandó. Ez egy szemétség, egy aljasság volt részemről, és talán ezért is vállaltam el ezt a könyvet, mert vezeklek. Ez tényleg egy gonosz poén... Megmérgeződött volna minden. Szóval, amikor István azt mondta az Andrisnak, hogy megbukott az estem, meg hogy kivonult a közönségem, ez a drága ember együttérzőn állt mellém, s meg volt hatódva, elérzékenyült ott, Orfűn. A fene sem tudja, ő egy ilyen tiszta ember, és ennyire szeretettel van irántam, vagy van valami ősi furfangos paraszti gógyija.*

Ez esetben Gyuri szavai csupán amiatt fontosak, hogy érzékeltessem: egy ilyen furfangosan „gonosz” ötleten és az arra következő emberi reakción múlt, hogy végül leülhettünk és beszélgethettünk. Barátságunk azóta is tart, kitűnő kapcsolatot ápolunk, annak ellenére, hogy Gyuri nemegyszer kimondta: „Testvérek vagyunk, pedig ez akár másképp is lehetne, hisz te ott vagy, ahol nekem kellene lennem, én meg ott, ahol neked.”

Tíz éve, kerek születésnapjára verset írtam, ez ma, tíz évvel később, amikor együttes életkorunk 150 év, éppúgy „aktuális”.

A 70 éves Sándor Gyurinak

Ha eddig nem tudtad, tudd meg ebből:
 egyként jöttünk meg köpönyegedből.
 Lyukasóra van. Nem fogy a kréta.
 Mért nem maradtál an alfa béta?
 Hintőport szórsz, eltérítisz nézetet,
 ha szocit látsz, megkérded: mért ezek?
 (Mert Gyurit nem eszi forrón a kása,
 van szíve és Mágiarakása.
 Értéket, mértéket kikarózza.)
 Bokszesztyűt húzott, kezében rózsa.
 Lehet még két vágta is, végtére.
 Isten éltesen! – maradt a végére.

Nyakas Szilárd

Tolle, lege!

Színhely a Magyar Rádió egyik szerkesztőségi szobája. Időpont 1972 kora tavasza. Hárman a színen. Ketten beszélgetnek: a Humoralista, azaz Sándor György, és a Fiala Rádiós, aki alig néhány hónapja szerkesztő-műsorvezetője egy ifjúsági műsornak. A harmadik, a Nagymenő Rádiós éppen telefonál. Kettejüknek nincs dolguk vele. Kísérletre készülnek. S. Gy. arról beszél, van egy „beszédbe elegyedő” játéka az utcán. Megszólít valakit egy kéréssel, kívánsággal, észrevétellel – melyből a legabszurdabb beszélgetés kerekedik. „Nosza! – így a fiatal rádiós. – *Menjünk s vegyünk fel egy ilyen utcai szcénát!*” S. Gy. belelkesedik, mert ilyet eddig csak saját kedvére csinált, szélesebb nyilvánosság nélkül. Felkászálódna. Búcsút vesznek a Nagymenő Rádióstól.

A lift felé menet S. Gy. megkérdi, milyen viszonyban van társa a Nagymenővel.

„Korrekt” – a válasz.

„Nem vetted észre, de mikor az ajtó felé indultál, a hátad mögött azt jelezte nekem, hogy ne dolgozz vele! Nem brancsbéli, ez egy mesü-ge.” Megáll, fiatal társa szemébe néz, s még ennyit mond: „*Én az ilyet nem szeretem.*”

Szó nélkül érkeznek le az akkori rádiós új épület elé. A fiatal rádiós bal kezében a négy és fél kilós UHER 4200-as, orsós magnetofon, jobb-ában a hozzá csatlakozott, kiélesített mikrofon. És most következzen az 1972-ben elhangzott felvétel rövidített leírása. Címe: *Kutyakomédia.*

*

Műsorvezető: Sándor György barátom, a humoralista egyik magán-számához kutyaugatásra lett volna szükség. Útra keltünk, hogy mikrofonvégre kapjunk egy ebet. Egy idősebb kutyás hölgygel futottunk össze, s kértük, ugattassa meg a kutyáját

Hölgy (H): No, Macikám, hogy fogunk megugattatni?! Cica, ott a cica!

S. Gy.: Tényleg, olyan intelligens. S ha azt mondjuk, macska, akkor...

H: Próbáljon hozzám érni!

S. Gy. (húzódózza): Nem akarom.

H: Akkor ugatni fog.

S. Gy.: Üssem meg?!?

H: Igen.

S. Gy.: Annyira nem ismerem, a keresztnévét kérem!

H (a pórázta rángatva): Minek az a kiskutyához?

S. Gy.: Nem a kutyáét, az önét.

H: (Nevetgél.)

S. Gy.: És a kézcsókra nem ugat a kutya?

H (rákiált az ebre, türelmét veszve): Na, ugassál, Macika! Talán cukor kellene...

S. Gy.: Ó, hát én elmegyek, két karácsonyfa is van a családban. Megszedem, a gyerekek nem érdekesek. A kutya...!

H (hirtelen ötlettel): Macikám, ide hallgass: kérjél kekszet!

Műsorvezető: Hiába is kért volna, keksz senkinél sem volt. Végül a hölgy – aki az Üllői út sarkánál lakott – felajánlotta házmestere segítségét, akinél biztos lesz keksz és cukor. A meghívást elfogadtuk, ám hiába csalogatta csemegével a ház-

mester néni-bácsi Macikát, az istennek sem akart ugatni. Úgy döntöttek, hogy le kell húzni Lilit, a ház fogorvosának a feleségét. Lili – a kedvenc – majd ugatásra bírja Macikát.

Lili: Szerbusz, Maci! Ugatni kellene neki, vagy beszélni?

S. Gy.: Ugatás, az a közepes, már van nekünk a Rádióban. Inkább beszélni...

Lili: (Csücsörít, mozdulatokkal búvöli beszédre Macikát.)

S. Gy. (a fentieket kísérve, nem minden célzatosság nélkül): Talán egy fogorvosi csipesszel kellene a nyelvéből lecsippenteni...

(Lili célt ér): KUTYAUGATÁS!

S. Gy. (csavar egyet): Mégis a beszéd kellene. (Ráordít a kutyára.) Finoman!!! – bocsánat, túllőttem a célon.

Műsorvezető: Ha a kutya nem, akkor ki vakkantson finoman?

S. Gy.: Azt gondoltam, a kutya helyett Lilikének kéne finoman vakkantania.

Lili: Ó, én nem tudok vakkantani. A férjemnek szokott...

S. Gy.: Akkor a fogorvos úr vakkantson!

Lili (elhárítja): Az most nem, de ha azt mondom neki, hogy Sárdi Boci megeszi...! Vakkantani fog Sárdi Jancsi kutyájára. Az mindent megevett előle.

(Magyarázat: Sárdi Jancsi a múlt század negyvenes éveitől a legnagyobb magyar énekes sztár, filmszínész, operettbonviván. Sármórsége okán – folyamatos mosolygás filmen, színházban, fényképezőgépek előtt – a fogorvosék állandó vendége, barátja.)

S. Gy.: Lilike, ha a kedves férje, a főorvos úr lejönne, s ugatna nekünk itt, a lépcsőházban...

Lili: Most nem tud, nincs itthon.

S. Gy.: Mi lenne, ha rávernénk egy bikacsökkel?! (Hadonászik, mire a válasz):

KUTYAUGATÁS.

Lili (kétségbeesetten búgva Macikához): Finoman!

S. Gy. (ötletel): Mi lenne, ha a kutyát ültetnénk a fogorvosi székbe? A betegek várhatnak... A főorvos úrnak talán vakkantana.

Lili (komolyan veszi): Azt nem, nem lehet, ez nem a mi kutyánk!

S. Gy.: Hát, nagyon szépen köszönjük. Nem baj, majd összevágjuk, egy kicsit gyorsabban pergetjük, hogy ez a kevésbé intelligens ugatás átalakuljon. Azért a kutyának egy sikerélménye volt...

Műsorvezető: ...és nekünk is, hiszen amikor kutyaugatásért az utcára mentünk, korántsem gondoltuk, hogy ebből egy igazi KUTYAKOMÉDIA kerekedik.

*

Az adás nagy siker. Többször ismételték. E „kandi mikrofon” évekkel előzte a „kandi kamerát”. Ha nyilvános beszélgetésre hívtak, egy-két társa kíséretében mindig ott volt a lejátszandó anyagok között. A korabeli vélemény szerint az első rádiós abszurd, melyet nem író, hanem az élet írt. Tegyük hozzá: S. Gy. jóvoltából.

Elsősorban mégsem ezt köszönöm Sándor Gyurinak.

Azt, hogy emberi tisztességét megosztotta velem. Megtarthatta volna magában. Ám akkor cinkosságot vállal a jelzésadóval: igen, ítéleted tudomásul vettem, de hát ilyen a világ! A világ, melyen változtatni nem lehet.

Nem! Ő változtatott. Azzal, hogy kiadta magát, ki is szolgáltatta magát egy olyan világban, ahol az inkognitó, a rejtőzködés a célravezető. Ezzel világot váltott. Nem megváltott,

csak felkínált egy lehetőséget. A tisztességét. (Hu)morálisan tisztelt meg azzal, hogy erkölcsi egyenrangúnak tételezett. Olyannak, mint Ő, aki újra és újra átszakítja az előítéletek és érdekek, a sunyiság hálóját. Quod erat demonstrandum.

Ez volt Gyurinak a számomra felkínált *tolle, lege*-je. A római retorika sikeres tanára, az aranyifú, ám akkorra már válságban lévő *Augustinus* – a későbbi *Szt. Ágoston* – egy alkalommal gyerekeket hallott a szomszédban játszani, akik sűrűn kántáltak: „*Tolle, lege – tolle, lege! Vedd, olvasd!*” Fel-

csapta a keze ügyében lévő első könyvet. Az ókori (pogány) klasszikusok műveivel volt tele az íróasztala. Ám történetesen édesanyja könyve, az Újszövetség került a kezébe, s Pál apostolnak a rómaiakhoz írt levelében ezt olvasta: „*Mint nappal illik, **tisztességben járjunk**... nem viszálykodásban és irigységben...*!” Esetében ez sorsfordítónak bizonyult – ahogy *Vallo-másaiban* minderről részletesebben beszámol.

Gyuri! A Te „*tolle, lege*” megmutatkozásodtól szentté nem váltam. Megtiszteltté igen. Köszönöm!

Pozsgai Zsolt

Az ember, aki többen van

Van olyan ember, akitől zavarba lehet jönni. Nagyon. Olyannyira, hogy menekülni kezdünk, ha találkozunk vele. Mert többen vannak. Látszólag egy ember toppant elénk, de legalább két korabeli május elsejei felvonulás teljes emberanyagával találjuk szembe magunkat. Az első tehát a menekülés. De csak pár lépés. Utána visszanezés, önmagunknak elszégyellése, és lassan vissza. Szervusz, Gyuri... legszívesebben ezt is többes számban mondanánk. Szervusztok, Gyurik. De ez sem igaz, mert nemcsak egy *Gyuri* áll ott, hanem két Ilonka, három Károly, egy István, négy László és egy Jolánka néni. Már akiket látunk, mert elöl állnak, a szemében. Hogy mögötte, a fejében, befelé hányan tülekednek még és bámulnak kíváncsian ránk, meg sem lehet becsülni.

Legutóbb a győri szálloda éttermében, reggelinél találkoztam vele. Nem tudtam, hogy a városban van, egyébként is mi közöm hozzá, de ahogy bejött reggelizni, ott be lett jöve. Talán ha háromszor találkoztunk keskeny életünkben, de úgy rikoltott rám, mintha a rég elvesztett testvér lennék, akit most végre megtalált. Az étterem közönsége egytől egyig értesült erről a találkozásról, nem volt más választásuk. Jó, az ott Sándor György, rendben, de ki ez a másik?

Állt az ajtóban, rikoltozott felém, de nem volt egyedül – részben csodálatos társa, felesége, aki Alpok-illatú svájci szanatóriumok jóságos ápolónőjének próbált türelmével nézett rám –, részben a már említett alakok, ott, Sándor György mögött, hosszú sorban, a hallban, felfelé a lépcsőn, nem lehetett látni a sor végét, egész a szobájukig. Mindenféle emberek. Nők, férfiak. A hatvanas évek ruháiban, a hetvenes évek ruháiban, volt köztük eszement hajszerű punk, régi

adás taxisofőr, jószívű középkorú asszonyok, nyitott szájjal ámuldozó korabeli proletárok, amott egy hetvenes évekbeli televíziós szilveszter teljes közönsége. Tupírozott, ondolált, melírozott hajköltemények, dzsörzérúha. A rendszerváltás pár menekültje, mintha egy levitézlett politikus is bujkált volna a tömegben, aztán régi, emblematis alakok Alfonzótól Antal Imréig és tovább. Menekülni kezdtem ettől a tömegtől, de nem volt hová. Pár lépés után megfordultam, és hasonló harsánysággal üdvözöltem, hadd lássák a reggeliző népek, hogy nálunk, régi barátoknál ez így szokás. Üvöltünk egy jót, ha találkozunk. Sőt, üvöltve kezdünk beszélgetni, nyilván azért, hogy a Sándor György mögött álló sor hátsó traktusában is jól halljanak mindent.

A legzavarbaejtőbb kérdés az, kihez hasonlít Sándor György. Édesapjához legfeljebb, de arra nincs bizonyíték, hiszen édesapját négyéves korában látta utoljára (mármint nem az édesapa volt négy éves, hanem Sándor György). És sajnos berántotta rémfekete olvasztókemencéjébe az idő. Nem mondhatjuk tehát: „tisza apja”, mert ettől megfosztott minket az a rohadt történelem. Mit kezdjünk egy olyan kis lelencsel, aki a Rákosi Mátyás Gyermekeothonban nőtt fel? Mikorra hasonlíthatott volna Rákosi Mátyásra, annak torkán akadt az érett búzakalász, megfojtotta a lenyelt kéve kába vége. Sándor György akkoriban még nem tudta, hogy többen van. Ezért csak egy akart lenni, mint minden más, normális ember. Színész elsősorban, felvették, kirúgták akkut tehetséghiány miatt. De a kirugóbizottság sem tudta, hogy csak az egyiket sikerült eltávolítani. Jött-ment színházakban mint művészi segédmunkás, és olykor bejött egy-egy kisebb szerep, már ha elérték vele annyian a színpadon, ahányan voltak. Feltehetően az első ember, aki észrevette, hogy itt több emberrel van dolga, az a korábbi színis osztályfőnök volt, aki Egerből Budapestre engedélyezte ezt az egyre dagadó szabadcsapatot, akit akkor is, összefoglaló néven Sándor Györgynek hívtak. Felületes, az orvosi tudományokban jártas olvasóink azt hihetnék mindebből, egyszerű skizofréniáról van szó, mely humánus elektrosokkal gyógyítható. De nem, az illető nem beteg. Nem ő hiszi magát többnek – mi látjuk annak őt. (Jaj, ki ne derüljön, hogy mi szorulunk kezelésre!)

A színibizottságnak igaza lehetett. Sándor György nem lett volna jó színész. Hiszen a szerepek többnyire meg vannak írva, azokat kellő átéléssel, a rendező tévedései ellenére is sikerrel el lehet mondani. De Sándor György nem viselte volna el a megírt szöveget. Összevesztek volna benne a többiek, hogy ki játsza el. Ezért inkább ő maga alkotott. Mindenkinek, aki benne volt, van és lesz, adott, írt szöveget. Humoreszket. Humorecsket. Emberséget, banálisnak látszó, aztán félelmetes mélységeket megmutató mindennapi helyzeteket. Vagy dalt, vagy bármit. Volt, akivel könyveket íratott, egy másikkal vegzálta a járókelőket, és így tovább. Azért is emlékszünk úgy sejlő fiatalkorunkból, hogy estjein rendkívül lassan követték egymást a mondatok. Hogyne, hiszen minden mondat mögött egy másik élet, egy másik ember állt. És beszélt. Humán humorkórus egy emberen belül. A zseniális Hofi Géza EGY volt. Sándor György TÖBB. És a kor tehetséges, népszerű csillagjai valamennyien különböztek a másiktól. Ősz Ferenc fanyarsága, Sajdik rajzai, Alfonzó zsenialitása, Kellér függönyszorításai, Sas József eleganciája, de a többiek is mind és mind különböztek. Páratlan kor volt ez. És nemcsak a humán humorban. A korabeli fiatalság soha nem látott bőségkosárból válogathatott, ha zenei stílust akart választani magának. De a

festők, költők, írók mind. Sajátságos ragyogás volt az a harminc év a magyar kultúrtörténet szempontjából.

És ezek az alakok mind, mind különböztek. Összehasonlíthatatlanok.

A rendszerváltás után, amikor hirtelen minden fontosabb lett, mint a humán kultúra, új és új önjelölt képviselői jöttek elő a műfajoknak, de szomorú volt, szomorú látni ma is: ezek mintha hasonlitanának egymásra. Nem baj, így is jó. Élvezhető. Fogyasztható. Ha a szavatosság lejárta előtt fogyasztjuk el, akár még kulináris örömet is okoz.

Az új dandászok azt hirdették magukról, feltaláltak valamit. Mit lehetett feltalálni ebben a műfajban, amit Sándor György nem próbált ki és emelt felső szintre? Stand Up Comedy? Ugyan, kérem. Kandi kamera? Viccelünk? Csak a Youtube megőrzött több tucat Sándor György-félét. És az új kor termékeinek nyammogása közben egyszer csak észrevettük: ez a Sándor György még mindig itt van! És milyen jó, hogy itt van. Kárászéletű (sic) pongyolaművészek között megmaradt egy hiteles humoralista. Nem tülekedik, nem akar pártot alapítani, nem akar megfelelni senkinek, mert nem is tudna. Akiben ennyi ember zsúfolódott össze, hogy a fenébe tudna egy kijelölt irányt követni? Dől belőle továbbra is a kórus. Azok, akiket egyenként korai, hihetetlenül nehéz ifjúságában magába szippantott. És azok, akik az estjein ültek. Elég volt a második sor hatodik székén ülő nézőre néznie, az már ott is volt benne. És a többiek, sorba, sorba mind.

Ott ült a győri szálloda reggeliztetőjében Sándor György hetvenkilenc évesen, mellette párja, akit az Élet az első Társ fájdalmas elvesztése után kivételes prémium gyanánt ajándékozott neki, és evett, ettek. A pincérek ámuldoztak, a melegítő edényből eltűntek a kolbászok, a tükörtojás, hordhatták őket nyakra-főre. Lába kelt a kakaós kalácsnak, a vajnak, a dzsemnek. Mintha egy éhes úttörőcsapat zabált volna fel mindent. Majd Sándor György elégedetten felállt, párjába karolt, és átüvöltött a terem másik oldalára, felém, megígértette velem, hogy a pesti önálló estjére (milyen hülyén hangzik ez is) elmegyek. Visszaüvöltöttem, hogy persze, és így is lesz. Aztán kimentek az ébenutánzatú csapóajtón, át a hallon, ki az utcára, mert kellemes volt a reggel. Nekik dedikálniuk kellett a Könyvünnepen, meg díjat átvenni. Az emberek néztek utána, mindenki azt látta, amit én: a mosolygó pár mögött több száz vitatkozó, kacagó alak haladt, rikító ruhákban vagy egyszerű munkáskötényekben, voltak ott gyerekek, lufikat eregettek, teljesen megtelt velük a sétálóutca. Azt hittük, valami Ünnepe van. És nem tévedtünk. Ünnepre tolult össze ennyi ember.

Most meg nyolcvanéves lett!

Valamelyik Isten éltesse még, amíg megérdemli. De vigyázat! Sokan vannak. Halála tömeggyilkosság.

Tanakodjanak ott fönn még jó darabig, mi legyen így vele.

Szalay Károly

Kínosan önkritikus

Az élet úthenger. És Sándor György tanítása nyomán azt hisszük, keresztülmegyünk rajta. Életünk végén azonban megvilágosodunk: az úthenger ment át rajtunk.

Kimondani is szörnyű: hat évtizede ismerjük egymást. Pontosan emlékszem. Karinthy-monográfiám megjelenése után nem sokkal, a Nemzeti Múzeum épületében lévő Széchényi Könyvtárban dolgoztam, s pihenő szünetként a folyosó ablakmélyedésében álldogáltam. Épp indultam vissza az olvasóterembe, amikor hozzám lépett egy nyurga, bozontos fejű, tőlem legalább egy évtizeddel fiatalabb férfiú.

Azonnal a Karinthyra említette. Gyanakodva fogadtam közeledését, mert könyvem az első pillanatokban örült támadások érték aspiráns vezetőm, Bóka miatt. Hivatalos utasításra rajtam keresztül akartak ütni Bókán, mert 1956 után nem lépett vissza a pártba, s nyilvánosan megtagadta korábbi viselkedését. Könyvem mellett azonban Kellér Dezső kéretlenül kiállt, s akikre hathatott, azok szitkozódó száját befogta. Azért említem ezt legelőször, mert Sándor György is gyűlölet-környezetben kezdte pályafutását, s Kellér volt az, aki őt is fölkarolta. És milyen érdekes! Sándor György nekifutásának gáncsolói ma már sehol sincsenek, mint ahogyan azok is köddé váltak, akik a Karinthyra próbálták nivellálni. Akkor még nem is sejtettük, hogy Kellér jóvoltából is összekötötte pályánkat a sors. És az is a sors fintora, hogy Sándor György „humoralista” művészete az

időkből ma is érvényes, s az én Karinthy-monográfiám is szinte egyedülálló kivételként az akkori irodalomtörténeti irogoncokéból.

Két emberöltőnyi idő óta kísérem rokonszenvvel rendkívüli pályafutását. Most a „nyolcvanadikra” készültem írni róla, s elővettem 1980-ban, *Bálányák a Prófétaképző Főiskolán* c. kötetemet, amelyben róla szóló, korábban megjelent tanulmányom is található. Ami két okból abszurditás. Az egyik ok: Sándor György, noha roppant szorgalmas, gondos, kínosan önkritikus, mégis, a kezdet kezdetén úgyszólván teljes fegyvertelenben, érett művészséggel lépett elő, mint Pallasz Athéné Zeusz fejéből. A másik az a szöveggörnyezet, amelyben a róla szóló méltatósom megjelent. Idézem: Karinthy, Tersánszky, Bálint György, Tamási Áron, Kodolányi, Remenyik Zsigmond, Szentkuthy, Kolozsvári Grandpierre, Illyés, Mocsár Gábor, Moldova, Csurka. Vagyis a huszadik századi magyar irodalmi humor, satíra, groteszk művelői, a magyar komikum-művészet legmagasabb rendű klasszikus képviselői, iskolateremtő alkotói. Egy kabarészerző közöttük? A zseniális kabaré-művészek közül egy sem akad, akit közjük lehetne sorolni. Még a legjobbat, Gádor Bélát sem. Hát akkor mit keres itt Sándor György? Azt, kérem tisztelettel, hogy ő nem kabaré-író, nem szépíró, nem is pusztán komikus, mint annyi más magyar zseni. Zeusz kilenc lánya közül egyik sem illik a művészetére. Ha tetszik, ha nem, az ő művészete

a görög isten tizedik gyereke. Mnemoszüné Múzsza lánya. Ez az oka annak, hogy sokáig nem tudtak mit kezdeni vele a mindig is tudatlanok. Kardos György kiadói igazgató öntudatos erőszakosságának köszönhető, hogy a humoralista megjelenhetett még a Kádár-korszak mélyén. Ez az oka annak, hogy műfajilag nem illett a Marton Frigyes-i még kevésbé a komlói kabaréba. És a maiba sem. Nem mondom, hogy nincs hatással a mai humorra. De iskolát ezért nem tudott teremteni, mert nem fért és ma sem fér bele a kitaposott úton járó műfajokba. Vagyis Sándor György iskolateremtő, iskola nélkül. Komikus művészete nem fölöslegesítette az előtte kialakult alkotásokat, mert Rákosi Viktor, Molnár Ferenc, (horribile dictu, a gonosz kommunista Gábor Andor), Karinthy Frigyes rebbenetlenek, pótolhatatlanok (csak politikai undoritiszből Gábor Andort nivelláltuk, joggal, mert ő csapott át egyedül magyar gyűlöletbe, vagyis politikai nézetei miatt vált persona non grátává a humorban).

1956 leverése után kb. egy évtizeddel, a moszkovita megszállás és a hazai néparulók uralmának a korában lépett a porondra. És Istenem! Amikor 1956 november 4-én földübörögtek a tankok, azt hittük, mindennek vége, és ebbe a nirvána-hangulatba röhög tetett bele Sándor György – és azokon nevetett, akik a nirvána-hangulatot, a nemzet-halál rémképét okozták. A kommunista elnyomókat, az elnyomást. A mindenkori diktatúra lényegét, az észszerűségnek látszó észszerűtlenséget leplezve le. Bármennyire is hihetetlen, az ő komikumának a mibenléte Kant kontraszt-elméletének az inkarnációja. Mégpedig a szélsőségekig fölfokozott alakzatban. A húzd meg – ereszd meg elnyomó

taktikázás idejében Sándor György megvadította közönségét. A piarista kápolna előadóteremmé átalakított helyiségében tartotta feledhetetlen előadásait, és képes beszédével őrző híveket szerzett magának. Egy alkalommal késett. Végül odaszólt telefonon, és a nézőtérrel engem rángattak föl a színpadra, hogy szórakoztassam a közönséget addig, amíg megérkezik. Nem dicsekvésből mondom, de 1951-től több ezer előadást tartottam, hangos sikerrel. És amikor fölmentem a dobogóra, hogy bejelentsem: a művész úr késik, s addig én szórakoztatom önöket, őrzítő füttykoncert és fenyegető hangzavar tört ki. A szemtelen barát közben megérkezett. Hátról megbújt, és hagyta, élvezte, hogy engem meg akarnak lincselni, mert azt hitték, a hatalom embere vagyok. Végre megkönyörült rajtam, előjött, csöndre intette a hallgatóságot, vagyis visszahelyezte eredeti hallgatóság mibenlétebe, és durván leszidta őket, hogy hogy mérészeltek engem gyalázni.

Ez a pimasz orcátlanság, ha hiszik, ha nem, Sándor György művészetének alkotóeleme.

Nincs kedvem plagizálni önmagam, mert jobbat, többet nem tudok róla mondani, mint amit fél évszázaddal ezelőtt megírtam róla. Illés Endre kedvenc szavajárása volt egy-egy műalkotás méltatásakor: pontos láttelet. Ez volt az én írásom is az ő művészetéről. És ma sincs attól találóbb. Aki el akar mélyedni Sándor György rendkívüli művészetében, olvassa el azt, mert most úgysem az olvasónak írom e sorokat, hanem Sándor Györgynek gratulációként. És adja az Isten, hogy kilencvenedik évfordulóján még mindig én köszönthessem, annál is inkább, mert akkor én biza 99 éves leszek.

Halmai Tamás
Nyolcvan év alatt a fönt körül

Sándor György köszöntése

Terülj-terülj-asztalkád
pódiumra tett szíved.
Derülj, derülj: angyalkád
nekünk is megterített.

Fel vagy tévedve végképp,
erénytűd: humoralitás.
Szabásminta is térkép,
ha Isten kandi kameráz.

Kállay Kotász Zoltán

(1)

Játszom a tűzzel.
Dobálják belém a száraz
tényeket.

(2)

Langymeleg képletek
dermesztő ismétlése
égő képtelenségig.

(3)

Végül csak nevetünk –
végtelen
szégyenünkben.

„Almáról hull le fája”

Az ideai haikupályázat tíz kiemelt alkotóját megkértük – jubiláló humoralistánk hívószavára alkossanak haikukat, így köszöntsék oly kerek évfordulóján az útján mennyi évtizeden át lankadatlanul egyenesen: haladót. (A szerkesztőség)

Barna Júlia

búsképű lovag
küzd reménytelen létünk
szélmalmaival

szabásmintán sem
találta utunkat csak
kusza vonalat

magányos harcos
szelíd szóval a józan
észre apellál

Csata Ernő

Hídember

Málló oldalak
közé feszített humor.
Kesernyész öröm.

Remekmű

Gyűrött bőrkötés
humor partjai között.
Kiadó: Isten.

Kerti Károly György

színnek fonákja
fonáknak színe vagy, hogy
mindent megmutass

★

hívtam: hiába
bemondta a keze, hogy
ez nem telefon

★

nem csak az ajtót
csapta be állítván, hogy
bizony nyitva van

★

gondolatai
haiku-visszhangzással
terjednek tova

Jakabffy Éva

Sándor György születésnapjára

Hamvazószerda
Harlequin a templomban
Hamu és gyémánt

Ruhám szaggatom
Jó megbánni úgy, hogy jön
Torkos csütörtök
De profundis
Templom hűvösén
Kihez hiába szóltam,
Fénye oldoz fel

CARL SPITZWEG
HAMVAZÓSZERDA, 1860

Kocsis Gábor

kényes a humor:
forrásából akárki
sosem meríthet

poénja robban,
mégsem rombol, fékezve
artikulálja

almáról hull le
fája – a tömegvonzást
kifigurázza!

hold alatt sírt, nap
alatt nevetett, két fényt
másként szeretett

hetvenkedj csak a
nyolcvanaddal, száz leszel
a humoroddal!

léted folyóján
ne keresztben, hosszában
ússzon az idő!

Lajtos Nóra

térkép e tájék
nyolcvan sárga krizantém
élete csokra

fonák-lét szisszen
csücsül Isten tenyerén
humora kulcsa

Móritz Mátyás

A bőrkötésű Sándor Györgynek

Mit is kérdezhetne
e jeles alkalomból
az ember, mint én?

Hogy nem tragikus:
az egyik nap még itt vagy,
másnap meg szintén?...

Hogy úgy szitálnak
az évek, mint a morzsa,
vagy épp a prézli?

Hogy Ön nem ifjú,
és rég nem felnőtt, de még
remekül néz ki?...

Szabó Aida (*Jampa drólma*)a 80 éves Sándor György után
szabadon

Nyolc évtized járt
kiváló szabásmintán –
térdig humorban

Hová, Kedvesem?
Hopp, ablaktörő indul,
sok pedál, két láb

Három madárként
remekül nézek ki, csak:
elfelejtettem

Kagylógyűjtemény
világ tengerpartjain –
nyitva az ajtóm

Papi nőtlenség
száll apáról fiúra
Róma honában

Tekse József

Ő a humor

Ott állsz egyedül,
örök humoralista,
s a néző nevet.

Megvilágosodás

Ha mondom, hogyan,
de magamat sem értem,
hát még, ki gyújt fényt.

Erős lettem

Megedzett vigyor
humor véste arcomon,
út a világért.

Vercsek Györgyi

sótlan világra
jellemed fűszerként hat –
mint cukros fahéj

★

nyolcvan évedet
szél fújja, nap perzseli –
humorod védett

★

vigyázz, vonat jön
nyolcvannal robog feléd –
pattanj hát fel rá

★

mosolyra fakaszt
nyolcvan humorbonbonod –
kérek egy szemet

LACKFI JÁNOS

Virág patáin

Gosztola Gábor halálára

1945–2018

1999: indul a Napút. Tanakodások előtte hosszan, és – kialakul a máig változatlan laparculat. Gosztola Gábor barátunk remek munkája. Szeretjük. Köszönjük.

Mostantól a kolofon „lapterv” szava fekete keretet kap: hosszú éveken át méltósággal viselt betegsége barátunkat – ledöntötte. Gyászoljuk magunkban.

Képzőművészként: azonnal felismerhető képalkotások, költőként: a szó- és képhasználat – gosztolás. Megmaradnak. Emlékünkben az ember is – örökre. És Napút-műve. Ugyancsak mindannyiunknak. Dédelgetjük. (A szerkesztőség)

Gosztola Gábor Gyümölcs

nem mozdulsz   hinném ez már a csönd
– másfelé motoz   egy tárcsa ujjadon –
tücsök gyászol a túlsó szobában
hallgatja, ahogy hallgatom
közelgő záport mosdatok
szemem mögött virág patáin
elkezdénem a mozdulatod
– valaki a nevemen szólít
egy dal...   valahonnan –

SLÓKA – versforma-honosítás

A Napút folyóirat (mögötte a Cédrus Művészeti Alapítvány) a magyar költészetben kivételesen ritka versformát szeretne jobban elterjeszteni – e célból pályázatot hirdet – **indult e szavakkal két hónapja közzétett felhívásunk, mely így folytatódott:**

A slóka a szankszrit epika (Mahábhárata, Rámájana, stb.) versmértéke. 16 szótagos időmértékes sor, melyet középen szigorúan sormetszet, azaz cezúra vág ketté. Olvasáskor nagyon ismerősnek tűnik a magyar fülnek: mintha a két félsor a mi ősi nyolcasunk volna. A félsorok második felének időmértéke kötött, az első két-két versláb kötetlen.

Íme egy ritmusképlet:

X X X X U – – U cezúra X X X X U – U –

Mint látható, a slókasor utolsó két verslába jambus.

Egy példa:

Az idő telt. Midőn egyszer szívvidító tavasz virult,

úgy vélte a király: eljött az áldozatra az idő.

(Rámájana, 5-14, Vekerdi József fordítása)

A feladat első ránézésre könnyűnek tűnik, de ha a versíró hosszabb lélegzetű műbe fog, akkor a szóvégi kötöttség miatt egyre nagyobb nehézségekbe ütközik, mivel a magyar nyelv lejtése okán inkább a jambus fordítottjának, a trocheusnak kedvez.

Kezdeményezésünkre a szerkesztőség felkarolja barátunk, Babics Imre művelte versforma népszerűsítését – rovatvezetőnk még megtoldja:

„Személyes tapasztalatom alapján hexametert írni könnyebb, még akkor is, ha az ógörög sor minden verslába kötött. Mint fentebb láttuk, a slóka az elbeszélő költészet eszköze, a hangulati lírára gyakorlatilag alkalmatlan, de ha egy pályázó mégis megpróbálná a szinte lehetetlent, azt is örömmel vennénk.”

Hazánkban slókasoros verseket – szerkesztői tudtunkkal – jobbadán Babics Imre írt (Lakatos István A boldogság múzeuma például kivétel); 2015-ben megjelent *Sztár-majom többszörös alkonyatban* című kötetében a 21 darabból álló *Valaki szavai*-ciklus ebben a formában íródott.

A pályázat eredménye a 227. oldalon olvasható.

A kiírással egyidejűleg több költőt felkértünk, alkossa meg e „honosítási kezdeményezésünkre” a maga művét – íme a versek:

Csehly Zoltán
Szürke slókák

Vannak-e szürke írók? Hát szürke költők? Talán Beckett?
A szürkeség alig látszó metaforáit élvezik,
ódon fotókba költöznek, s a vers-röntgen tüdőt kacag.
Ha egy költő dalában túl meleg van, s nem nyit ablakot,
ne hibáztasd, a szürkétől retteg, mely künn leleskedik.
Ha egy fiú gatyájában huhogni kezd a gyöngybagoly,
minden földi hiúságod, mely táplált, szürke porba hull.
Ha madarak repülnek el, s hajtóművük csodálad épp,
a szürkeségre bámulsz csak: az húzza földre kis begyük.
Ha szürke könyvet olvastál, van mit színezní, mondhatod,
a szürke nem pirul, pedig minden kis sejtje meztelen.

Füleki Gábor

Slóka-variáció Pierre Jean Jouve
Ritka gyönyörök című versére

Tiszta lélek-erőtérben ritka derűs gyönyörben élsz,
ősz pitvarnyi előtérben hajnalpompás sugármagány;
pőre partra kibukkansz itt, álcafoszló felébredés,
tajték tombol, eged nézi; dühödve forrsz, lapulsz, dagály.

Nem gyötör már a víz, hátrál; apadsz, harag, s kinyílsz, te sors:
szellemcsarnok leszel, tágas, lárvád szötte gubód hasad;
felemelkedsz, kinéz éned – jóstál bámul, fagyott vizű –
A vén időt legyőzted tán? – felfalnak mégis évek *itt*.

Géher István László
A brazil diszkótűz*

Tűz nyalta szét az ajtót, és füstfüggönnyel takarta be
sok száz kamasz fiú vállát, sok száz ifjú leány kezét.
Megkínlódik a tér, hogyha Agni tombol, megéhezik,
csontig rágja, körülszórja, porrá őrli, amit hagyott.
Vigasztalni hamis szólam, gyászba öltözni színpadi.
Főnixet emlegetnünk kár, ízléstelen a bánatot
énekelnünk tovább: inkább hallgasson el a slóka is.

Suhai Pál
Szanszkrit regék
Lassúpofájú s Hemzsegi

Judhisthira szól

Nagybátyám, Bhisma, mondd, most is a válaszodra szomjazom:
miért, miért, hogy egymással a szörnyű dánavák közül
Lassúpofájú s Undorka: más néven Hemzsegi ma is
még itt sivalkodik s meddig, felelj nekem, ha tudsz, risi.

Bhisma szól

Tudok, s mivel a kérdésed eszes, méltó vagy érteni:
az istenek e fortélyát hadd mondjam néked mostan el.
Brahmá, ki Úr az Ős-Kezdet fölött, az Ős-Igen, ki rég
Három Világot alkotva várt a megtartó Visnura,
megbánta már, hogy embert is, hogy egykor kergette fajt csinált,
dölyfös, vad lényt, ezért tépte szakállát egyre nyugtalan.
Régi kedvem, nyugalmam, jaj, hová levél – siránkozott
a jó öreg – az emberfaj gonosz, lám, mit hozott reám,
öröm helyett csupán gondot, káoszt és nem harmóniát.
Kiirtom én, amint hajdan Visnu a szörnyszülötteket:
bika-zászlós Sivát küldöm a földre le dühöngeni:
bika-alakja tomboljon e hitvány nemzedék fölött,
taponson vérbe szent csülke, szürcsölje fel mohón a vért.

* Repülő Szőnyeg, Magvető, 2015

Judhisthira szólt

Hogy lehet mégis, ó, bátyám, ki bölcs vagy, mint a szent risik,
 hogy halva bár, de élünk mind, mi emberek, azóta is?
 Talán csak nem? A végzésnek Siva ellenszegült, a Támadó,
 vagy milliónyi esztendőnk nekik, a halhatatlanok
 seregének csupán egy perc, s végóránk most fog ütni csak?
 Vagy oly jószívű lett Siva, hogy rettegésünk rettegi?

Bhisma szólt

Nem, Tiszteletre Méltó, nem, nem lanyhultak az istenek,
 habár velük is elszállt év néhány, és Siva sem dacolt.
 De halld: Brahmát csitúglatni kezdte Visnu, a bölcs legott,
 dánava-vér kiontója – jövő-tudók, figyeljetek!
 Brahmá – mondta – ne öntsd szörnyű mérged mértéktelen, nehogy
 hamar megbánd. Az emberrel próbát vajon tettél-e már?
 Rossz-e csontig? Tudatlan csak? A Romlásnak vak eszköze?
 Így szólt s Brahmá megenyhülve próbát tett, tart azóta is:
 bemosakodva vizsgálják tudóink, vesénk az istenek.

Judhisthira szólt

És mit látnak e nemmúlók bennünk, felelj, okosságú!

Bhisma szólt

Harcot, örökre dúló nagy csatát, figyelj mesémre hát:
 Visnu, ki bögve, vadkanként gyilkolta rég a Rémeket
 a Teremtés: a Big Bang, a Nagy Bumm időtlen kezdetén,
 sejtette már: e vámpírok közül több gyáva megszökött.
 Tudatunk mélye állandó tanyájuk, ott lakoznak ők
 a lelkünkben, fonákján a szavaknak, érveink mögött.
 És látja már e fertőt ő, Brahmá, hisz Visnu rámutat:
 a dánavák, a ráksászák!: Lassúpofáju, Hemzsegi.
 Csitítja most Atyánk Sívát: ne irtsd ki őket esztelen,
 emberszívekbe férkőztek, együtt enyészik el fajuk.
 Mit bánom én, ha pusztulnak: mindegy, velük vagy általuk.

Judhisthira szólt

Szavad nem értem én, Bhisma: a szörny átjárhat engem is,
 és téged, aki bölcs lettél: a dánavákhoz vajh mi fűz?

Bhisma szólt

Mi engem illet: aggódnod kár, föntről nézem őket én,
mint gémm a földevőket – csak úszom, az ég vizét szelem.
Mint istenek, a látványban, mit szem adhat, szabad vagyok:
vezeklésem hatalmánál fogva nyugodtan élhetek.
Kövesd példám: akár Brahmá, roppant közönnyel légy szabad.
De halld regém s te is lássad, mit Visnu lát, Brahmá, Siva.
Lassúpofájú oly renyhe, hetekig meg se mozdul ő,
fáradt, de hogya évente egyszer-kétszer zabálni kezd:
fél országot, megyét, várost lenyel. Száján töméntelen
lóg ki ekkor a vergődő testrészt, hajzat, cipő, mi jön.
S alszik is már. Hever mindig és hortyog eszméletlenül.
Ekkor tűnik föl Undorka, mindenhol mindig ott nyüzsgő,
okot rágcsálni mindig lel, akár a patkány, ürge, szú.
Mindenütt ott van. Így pusztul a világ fokról fokra el:
kopik a csirkefarm népe, de végül összeomlanak
a biztos, a szilárdnak hitt lelkek és tartományok is.
Idő kérdése ez csak, mert folyik folyvást a dánavák
rémes csatája bennünk. És egymással is versengenek,
vetélkednek. De szörnyön szörny nem győz soha, hiába küzd,
nem győzhetnek a Hét Főbűn csinospofájú szörnyei.
S habár tagadhatatlan, hogy egyszer elnyelte Hemzsegit
Lassúpofájú, mit sem nyert: kirágta önmagát amaz.
E dánavák a természet bennünk, s mi, emberarcuak
kitéve zaklatásuknak: romlottak vagy a Jóra jók.
Így büntet minket egymással az Úr kegye s jutalmaz is.
Brahmá ha látja ezt, békélt, derűs – neki a szörny mit árt? –
mutatja ő is, azt jelzi: világa teljes és örök,
mit alkotója fönn s bölcse alant szemlél e sártekén.
Csak most, csak most e tobzódás, csupán máé a rettenet,
a démoni a Mindennek része, megtűrt elem csupán,
a Napnak foltja, felhő-árny, amelyet egyre űz a szél.

Kockafejű és Göndörhajú

Bhisma szólt

Judhisthira, vezeklésem még kedvedért se hagyhatom,
de kérdeztél s a kérdésed igen bölcsnek találtatott,
halljad hát válaszom, mellyel e langy mocsárból intelek.
Fél lábom állok itt, mint gémm, és három éve süppedek,
a förtelem derékig ránt le, s kell, hogy elborítsa még
a vállam is: csak akkorra leszek szabad a vágtyól én.
A bölcs már most örömmel szól, halld hát, hogy mit felel neked:
egy Kockafej a tündér lányt, Lópát hogy is vehette el?

Judhisthira szólt

Úgy van, úgy van, vezeklő bölcs, miért: a rendek égiek,
határukat a föld népe önkénnyel át se lépheti,
és mégis, e sötét sudra végül miért vehette el
Visvámitra leánykáját, tüzet gyújtva szokás szerint.
Hát nem rendült belé Visnu, Brahmá, Siva s a többiek?

Bhisma szólt

Nem rendült, sőt, az Ég boldog Kara, fölénye túrta ezt,
mindent megtúr magában, lásd, s Három Világában az Úr.
Benne törvény szerint zajlik s folyik is minden csendesen:
kivétel néki éppúgy rend, mint nekünk jog, okoskodás.
Tegnap még volt remény, hogy lesz jövő – e gond az emberé.
Neki koholt jövőnk múlt s a múltunk csak most következik:
időtlen él, ki fönt roppant hatalmát is elvetheti.

Judhisthira szólt

Nem hallom jól, amit mondasz, ó, nagy risi: a szűnyogok
s a békák úgy zajognak, hogy fülemben zagyva kotyvalék.
Hadd kérdezzelek újból meg, Brahmá mért tűri még e nászt?

Bhisma szólt

Hisz mondanám, ha engednéd. Mosd ki füled eszeddel is,
hogy értsed ezt. Az Ős-Kezdet Urában nincs se kezdete,
se vége semminek: benne a Szörny örökre ott dacol,
s a szörnyölő Siva s Visnu fénye is folyton ott lobog,
csücsülnek benne ráksászák, risik, a lények szüntelen:
mit Brahmá egyszer elgondol, öröktől fogva léteznek.

Judhisthira szólt

Ó nagy risi, e szörnyű nászt Brahmá gondolta volna el?

Bhisma szólt

Igen, Brahmá, ez órá vall, szabályunk néki semmiség:
unatkozik talán s így lel okot magában ellene.
De halld igém, miként nyerte el Kockafejű Göndörít:
Brahmá meséje ez, szép és folyton folyó igaz mese.
Vidarbha-földön élt egy nagy király, Visvámitrá nevű,
bölcsen uralkodott népe fölött ő négyszáz éven át,
gyémántja, földje, szolgálja minden rádzsánál több neki,
s boldognak mégse mondhatta őt senki, mert gyerektelen

sápadt csak, kór emésztette folyton apró utód után.
 Megszánta, mert olyan búsan siránkozott, Siva neje,
 és adott feleségének Holdként növekvő magzatot,
 Lópámudrát, ki szép lett mind a nők között, ígéretes,
 könnyel senki nem nézte s a lánynak gyorsan híre ment.
 Leskeltek rá, de elzárták hamar, elrejtve éldegélt
 Göndörhaj, ígyen illeték, mégiscsak híre szétfutott,
 gyorsabban, mint hihetnéd, bölcs Agasztjához is eljutott.
 Böjttel sújtotta, ostonnal verte magát e nagy risi:
 követ tömött a gyomrába, ha éhezett, s ha szomjazott,
 csak port ivott a pusztában – Brahmához így fohászzkodott.
 De hatalmat Agasztjának mégsem adott az Ős-Atya,
 hogy megmenthesse holtukban is élni szomjas őseit,
 kik gyöngé ágra ültek, rossz faágra omladék fölött.
 Nemzetségünk az ág és te vagy, ki minket a mélybe dobsz,
 hogyha Vidarbha szép szűzét el nem veszed – kérd meg nekünk
 kezét, menj. Ment is Agasztja, s a lányt sehol se lelheté.

Judhisthira szólt

Miért, miféle bünt hordott lelkében éppen ő, e bölcs,
 hogy nem kedvelte Brahmá és nem értékelte érdemét?

Bhisma szólt

Kevés volt mind a kín néki, mit önként vett magára ez.
 Szenvedjél szolgál-mód, sudrák sorában, érintetlenül,
 ne csak tested, gyötörjed meg a lelked is, de szüntelen:
 ki sudra-sorsra nem hajlik, így szólt, az hogy lehetne bölcs.

Judhisthira szólt

Méltatlan élt? Agasztjának a szolgasors a jussa lett?

Bhisma szólt

Igen, ha tudni óhajtod, mocsokban és rangrejtve járt,
 mint hajdan Visnu vadkannak villás patáin futva el.
 Elment Agasztja szolgának, Visvámitra rádzsához állt,
 Vidarbha-földre tévedt és szolgált tíz éven át a bölcs,
 így vált a terve teljessé s az Úré is valóra vált.
 Lópámudra az udvarban Göndörhaj néven éldegélt,
 Kockafejű!, Agasztját így hívták a szolgálalelkűek.
 Ne kérdezd, hogy a leplek mint hulltak róluk a földre le,
 a rejtezők e próbáját már nem tiszttem elmondani,
 rejtély, titok, de képzelni szabad: a nagy risi hogyan
 ragadta el a bűbájost, a rádzsza féltett gyermekét.

Fölrebbent gyöngé ágáról erre a vének kórusa,
 új ágra szállt, s a bölcs bölcsen örült, ő is, hogy végre már
 elnyújtózhat a csábos lány, szép Lópámudra oldalán.

*Draupadi eljegyzése,
 avagy Süketpancser és Fogdbepofád*

Judhisthira szólt

Nagybátyám, Bhisma, minden bölcs között a legdicsőbb risí,
 hadd áldjalak: te úgy fekszel kemény halottas ágyadon,
 mint gyermek anyaölbén s oly nyugodtan, rezzenéstelen.
 Testedbe százfelől tépett a nyílvevők kifent hegye
 véres testvércsatán, még sincs panaszod, jajszavad se szállt,
 felelj hát még, hatalmas Sün, halál se rontja érdemed:
 miként esett Süketpancser s Fogdbepofád között a harc,
 és kik voltak e félelmes hősök, e nagy hatalmuak.

Bhisma szólt

Amíg telik erőmből és szólhatok. Halld tehát szavam:
Draupadi eljegyzését mindig örömmel mondom el.
 Élt egyszer egy királylány, szép, okos, törekeny termetű,
 de gögös is, dacos, karmos – aljas előtte meg nem állt.
 Értett Draupadí (mert ő volt e híres) a legkülönb
 művészetekhez is. Semmi volt a szemforgatót neki
 leleplezni, virágokból csokrot kötni szabály szerint,
 senki nála lovat jobban nem ült, táncot se lejtetett.
 Sok játékot tudott, ismert a lány minden varázslatot.
 Beccsel gondozta érzéke öt szunnyadó kis állatát,
 mégis elzárta őket, mint a karmos tigriskölyköket,
 jól tudva, mily veszéllyel jár a dzsungel rejtekén a vad,
 e vérvívók, e rótbundás, örökké morgó cimborák.
 Hát elvonult a szépcombú a nyüzsgő emberáradat
 elől váratlanul, s háncsból csinált koszos ruhában élt,
 feledve apja pompás, dús lakrészeit, cselédeket.
 Aggódott érte mindenki, a rádza rágta körmeit:
 mi lesz, mi lesz, sopánkodva nevéhez folyton így beszélt.
 Félteniük dehogy kellett a lányt, nem kellett volna őt,
 mert önként visszatért s ismét elfoglalta szokott helyét.
 Örült a büszke pancsálá- király, egy hétig szólt a dob,
 csörgők, sípok, dudák zengtek, hangjuk alig bírhatta fül.
 De túl e hangszerek bamba zaján némán futott a hír:
 Draupadi királylánynak férj kell, de csak derék, igaz.

Judhisthira szólt

S ki volt, ki érte jött, bátor, méltó, nagyérdemű, vitéz?
S a szépszemű, kecses lánykát végül hogyan s ki nyerte el?

Bhisma szólt

Elmondom, hogyha el nem fogy közben erőm, szavam, risi.
Hatalmas csődület támadt e hírre, sejteted: lovon,
teljes díszben ezer rádza is vágtatott a vár alá,
s a szűz előtt kemény vassal kész volt megvívni mindahány.
Három évig csatároztak e szörnyerejű bajnokok
egymással, csak hogy elnyerjék a pancsálá-leány kezét.
De mind bukott, esett, hullott a véres földre, porba le,
csupán kettő maradt épen: Süketpancser s Fogdbepofád.
Rajtuk nyíl nem fogott, lándzsa, kard nem járhatta testük át,
fejüket buzogány, bunkó nem tudta beszakítani.
Kíméletlenül irtották, szégyentelen a többit ők,
haraptak, mint kutyák, faltak, a hőst szőröstül kapva be.
Győztese a harctérnek így lehettek e ráksaszák:
a szűzért már közöttük dúlt a véres küzdelem csupán.

Judhisthira szólt

Egymást vajon lebírhatták-e ők, e szörnyü démonok,
s a rádza-lány hogyan vette csatájuk csalfa érdemét?

Bhisma szólt

Elhűlve ült, csodálkozva, nem ily kérőkről álmodott,
gondolhatod. De fortéllyal azok harcoltak ám tovább.
Fogd be pofád, kiáltotta Fogdbepofád, erőm nagyobb,
mint Méru-hegy, Himálája, Siva előttem meg nem áll,
Garuda nékem apró csíz, öklöm lesújtja Visnut is
akármikor. Süket pancser, zsémbelt Süketpancser, talán
hiszed, hogy érdemed joggal nagyobb, mint kerge fénybogár?
Joggal te azt ne hidd, mert nincs jogod, csupán nekem lehet.
Erősebb nincs az átkomnál, forró vihart támaszthatok
fejedre semmiből, zsíros velőd porrá szikkaszthatom.
Fogd be pofád, varangyos dög, felelt erre Fogdbepofád,
hogy érdemes lehetsz itt te a szűz kezére, mért hiszed,
ki oly utálatos vagy, mint a kénszagú Sarabha-szörny?!
A széphez te süket s pancser voltál mindig, hiszem, tudom,
habogva így csapott vissza Süketpancser, remegve már.
S a két alak tovább szórt a egymás fejére átkait:
Draupadi kegyét kérve rohant egymásra szüntelen.
Süket pancser, kiáltotta Süketpancser folyton vadul,
s: fogd be pofád, örökké ezt harsogta csak Fogdbepofád.

Judhisthira szólt

Így végződött a menyegző bájos terve tehát, balul?
Szörnyé lenni avagy szörnnyé, hiszem, hogy végül egyre megy.

Bhisma szólt

Ezt jól hiszed, de mégsem, mert a végét nem beszéltem el.
Draupadit e förtelmes zaklatás mégse dúlta fel:
nevetése hatalmával számúzta mind a rémeket.
Őt nem hiába hívták így: Okosszívű, hisz tudta jól,
a szörny hatalma múlandó, bennünk s belőlünk élnek ők,
földünkéből, mint az aggófű, kutyabenge, bürök, csalán.
Jobban teszed, ha kertésznek állsz: mosolyogj virágokat.
Ezért nevetetett ő már: árnyékától ki rettegett.
Belátva ezt szívével, várt Draupadi sok éven át,
nem-vénülőn kívárhatta az egyetlen, a kedvesét.
A bölcsek is lemondtak már róla pedig, de megjelent:
Ardzsuna jött, a nagy bajnok, Indrának földi mása volt.
Meglátván a leányt, hozzá nyájas szavakkal így beszélt:
Ardzsuna vagyok, ó, szép szűz, mondd, rám ismersz-e még, ki Ég
Indrája voltam egykor s te az Ég körén a hitvesem,
Sacsí. Haló porunkban most ő vár halált vagy életet,
az isteni. De mondjad, hogy ki vagy s hogy ki leszek, tudom:
a választott, az egyetlen, az Egy, egy boldog Isten-arc
a földi létre, vagy meg se születnem, az lett volna jobb.

Vörös István

Stephen Hawking előadást tart a Vatikánban

Dhitarástra szól:

Úgy esett, hogy Stephen Hawking
a pápánál adott elő,
konferencia volt arról,
a tudományt miként lehet

összehangolni vallási
tanokkal, hogy hogyan, mivel
érthetjük meg a végsőket,
érthetjük meg a végtelent.

Nem érti azt ma meg senki,
tegnap tudni se tudta más,
az egykori Stephen Hawking,
alkimista, kíváncsi Faust.

Szandzsaja szól:

A végtelent sosem fogtam,
kell a kezdet, az érhető.
A végtelen, ha kezdetben
még véges volt, az már csoda,

de csodákról ki tud többet,
mint ki semmit se tud, de sejt.
A teremtést megérthetjük,
az is csak egy ősröbbanás.

Dhitarástra szól:

Szól a pápa, ha meghívok
mindenféle remek tudóst,
abból talán okulhatnak
a hívők és hitetlenek.

Szandzsaja szól:

Szól a tudós, ha meghívok
mindenféle remek papot,
bölcs szavukra a két had közt
az igazság is ott lehet.

Hawking szól:

Hagyjuk a régi szanszkritok
elbeszélői trükkjeit,
ki mondja el, Stephen Hawking
mit is gondolt, ha mégsem ő?

Vagyis akkor az én ő lesz,
és én leszek a nagy tudós,
nem más vagyok, Stephen Hawking,
meglátjuk, hogy mit is tudok.

Meglátjátok, Stephen Hawking
mit ad elő, meg azt talán,
hogy az Isten miket gondol,
és mért kezd el teremteni.

A pápa szól:

Vigyázz, vigyázz, Stephen Hawking,
túl messze mész, pedig közel
vagy néha az igazsághoz,
csakhogy akkor ne állj meg ott,

nehogy megállj, Stephen Hawking,
hiszen ott állni nem lehet,
s visszafordulni sem szoktak.
Széles ösvény, de keskeny út.

Hawking szólt:

Ott állok meg, ahol tudni
kell megállni. A vég előtt.
Ezért értek a kezdetről
mindent jobban tinálatok,
és persze még magamnál is.
Magamnál is butább vagyok.
Ha ez öröm, alábbhagy majd,
mert megmondom, amit ma a

teremtésről tudok, sejtek.
Kiszámoltam, kijött a tény,
vagy ha nem tény, talán sejtés:
a mindenség önműködő,

nem kell hozzá az Úr mégse,
lejátszódik magában is,
önmagától keletkezni
a világnak az volt a jobb,

mintsem várni teremtőre.
Hálálkodni ezért-azért,
nincsen kinek, ha nincs Isten.
Könnyebb mától az életünk!

A pápa szólt:

Szegény tudós, dehogy könnyebb!
De az előadást nagyon
köszönjük, jó Stephen Hawking!
Abból lehet tanulni ám,

ami okos, de még sincs úgy,
a logika kijön, remek,
lehetne is, de még sincs az –
ha van egyáltalán, ami

ennyiféle bizonyosságra
sarkallhatja saját magát,
átformálja Stephen Hawking
legfontosabb tantételét.

Hawking szólt:

Bizony így van, baj ez mindig,
más fényben látni reggel és
este mindent. Meg álomban,
bár akkor még a fény se szól.

Dhitarástra szólt:

Nem szól a fény, Stephen Hawking,
nem látod már a hangokat.
Az igazság elég forró,
a tévedés nagyon hideg.

A tévedés elég forró,
az igazság nagyon hideg.
Nem látod már, Stephen Hawking,
nem szór a fény se hangokat.

Továbbra is invitáljuk kortárs költőinket: tegyék próbára készségüket; eljuttatott slókás verseiket – publikáljuk.

Eredményhirdetés

Befejeződött slóka-pályázatunk.

Minden tiszteletünk a magukat megmérettetőké, mert nehéz kihívással kellett szembenézniük: noha a slóka elsősre könnyűnek tűnik, a magyar nyelv hangsúlyozása, hangtani törvényei miatt mégsem az.

Ráadásul akadt, aki még rímeket is használt, ámbár ez az óind forma nem ismeri a sorvégi összecsengést – nem is írtuk, hogy a rím része lehet e versformának.

Mindazonáltal a rímhasználatot nem tekintettük kizáró oknak, a verssorképlet kötöttségének betartása volt mérvadó.

E feladat nem mindenkinek s nem mindig sikerült igazán, akik a legkevesebb hibát vétették, netán hibátlanul teljesítettek, az ő munkáikat kiemeltük, s azokat közöljük először egy csokorban.

Közöljük pedig folyamatosan kinek-kinek három, kettő vagy (leggyakrabban) egy alkotását – a naputonline.hu világhálós felületünkön.

A szerkesztőség nevében – Babics Imre

Kiemelt alkotók

Csula Emil (A balgák viselt dolgairól)

Horváthné Erdélyi Zsuzsanna (Merengés)

Kerényi Kata (Önarckép)

Mihály Csilla (Emlékpólya)

Szűcs János (Assur-bán-apli imája a Szíriuszhoz; Im-ígyen szóla...)

Közlésre kiválasztott szerzők

Csata Ernő

Hegyi Zoltán Imre

Kocsis Gábor

Kurucz Bernadett

L. Horváth Zsuzsa

Lajtos Móra

Németh Erzsébet

Pataki Anett

Plesovszki Hajnalka

Szabó Julianna

Tuza Tibor

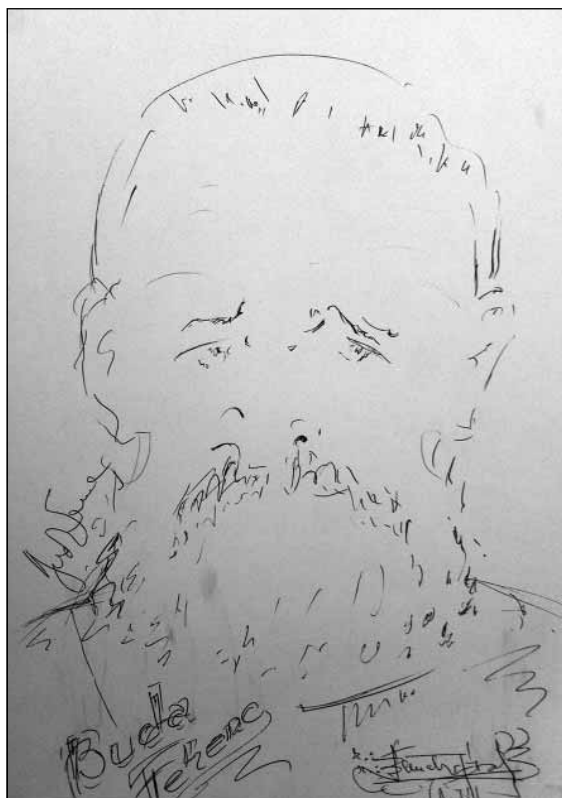
Babics Imre
Valaki szavai

(Részlet)

5.

Megfogadtam, megírom majd, addig nem múlok el, nem én:
hulladékégető, Győrben, ott dolgoztam sokáig, ott,
mert három év nagyon sok volt, kevés bírta ki addig ám.
Hányan mondtak fel ifjak, nagy erejűek, időm alatt,
egy nap, egy hét elteltével, s vállalták a bizonytalant,
mert szembesültek azzal, mit a gázkazán elégetett:
emberi végtagok, szervek, egyéb kórházi hulladék:
fecskendők halma és gyógyszer, szavatossága rég lejárt,
s ahogy darálta sok fémkés, pora lengett fejünk felett,
majd leülepedett ránk, és lett mindönkből fehér bohóc;
és kísérleti patkányok nejlon zsákban, mi elszakadt,
s úgy kellett fellapátolnunk a dögöket, merev, kemény
volt mind; s húgy zárt edényekben, betegeké, hogy azt miért,
nem lehetett a végébe kiönteni, titok maradt;
s üvegyapot, mitől viszket, irgalmatlanul ég a bőr,
s ólommal szennyezett rongyok, festék, azbeszt, egyéb szemét.
Volt, hogy festékiszap-tócsa vett körül, mely bokáig ért,
téli nap ott lapátoltunk, gumicsizmába fagyva mind,
s félbe csakis azért hagytuk a bűzben a lapátolást,
hogy lehajolva felszedjük a mocsokból a vascsavart,
s mást, mi vasból, acélból volt, a darálót ne érje kár,
fogazata ne sérüljön, ne álljon meg; uralt a gép,
s ki is mondták egyértelmű szavakkal: nem leváltható,
cserélhető, mi voltunk csak, mivel olcsók, cserélhetőek.
Szembesültem a ténnyel, hogy fogyóeszköz vagyok csupán,
de három évig eltűrtem, vesztés magyar poétaként,
segített a humor, s még a lelkierő, mi Istené,
s nem számított a rosszarcú népség mellettem, árulók,
besúgók, gyáva kis senkik; lefoglalta agyuk lopás,
macskakínzás, egyéb hőstett, ép fog nélküli férfiuúk;
nem számított a főnökség, ugyancsak senki talpnyalók,
zsarnokok a szemétdombon, önfajtájukba rugdalók;
nem számított, akit még nem is láttam három év alatt,
a tulajdonos, országos ismertségű adócsaló,
adóhivatal úzóttje, hegyes Svájcba szökött nagyúr,
és ott lakókocsis fősvény, pénzéhségbe falaztatott.
...S volt egy nagy nap: a veszprémi állatkertből megérkezett
két teherautó, rajtuk dögök, sok-sok vadállaté,

fekete műanyag zsákok konténerben, tömény halál.
 Gyomorfelforgató, súlyos bűz áradt a kocsik felől,
 mindenki menekült onnan, úgyhogy csak én maradtam ott
 másodmagammal, így aztán bérrabszolgák, hazájuké,
 nekiálltunk, s mi végeztük ketten a munka legjavát:
 görgős tartályok úrébe dobáltuk bele zsákjaink.
 Tíz perc múlva megálltam, hogy elnézzek az egész felett,
 s lihegve arra gondoltam: kétféle ember él meg itt,
 olyan, aki a legmélyebb emberszint foglya, ösztöné,
 és nem érinti meg lényét anyagon túli létezés,
 eltűri a valóságát, mert érzi, nincs esélye más;
 és olyan, ki a mennybéli szellem szabad lakójaként
 nem hagyja önmagát szennytől megérinteni, túl van ő,
 s a fajtája ezen jóval, eltölti őket égfölny.
 S ilyesvalakiként álltam a teherautó platón,
 az ám, csakhogy magam voltam, győztes magyar poétaként
 kárörvendők között némán, nem adtak glóriámra ők,
 és jól tudtam, közel s távol nincs, ki valóm megértené,
 s megfogadtam, megírom majd, addig nem múlok el, nem én.

BUDA FERENC

Rejtő Jenő-pályázat

(irodalom, képzőművészet)

mottó:

– Szerintem az az igazi úriember, aki nem rakja a burgonyát arra a tányérra, amelyből a húst eszi, csak azért, hogy a sült leve összekeveredjen a körettel.

– Ezt nem tudom. Ritkán fordult eddig elő, hogy tányérból ettem volna...

(Rejtő Jenő: A három testőr Afrikában)

„Na Mi Újság, Rejtő Úr?”

Irodalmi-képzőművészeti pályázat P. Howard szellemének elidézésére

2018 januárjában múlt 75 esztendeje, hogy a magyar irodalom egyik legolvasottabb írója, a Reich néven született Rejtő Jenő (1905-1943), emberhez méltatlan körülmények közt elpusztult. Zsidó származása okán a 2. magyar hadsereg munkaszolgálatosaként a Don-kanyarban veszett nyoma. Életét anekdotákkal kövezett legendák szövik be, a Rejtő-mítosz él és élni (hagyják) akar. S az általa teremtett figurák is önálló létre szenderültek, paradisztikus regényeinek fordulataira mindennapi életünk megannyi (abszurd) eseményében nap mint nap ráismerhetünk. Életmű és szerzője egyaránt kultikus tényezői a magyar kultúruniverzumnak. A tőle kapkodott idézeteket, a P. Howard-szállóigéket immáron 80 éve cibálja az úri-hölgyi olvasóközönség...

Hatása mérhetetlen és felbecsülhetetlen – és nem csupán a könnyed olvasmányok kedvelői körében. Hisz kocsmalakók és forgalmi rendőrök éppúgy idézik, mint tudósok és politikusok, mondatai valóságos ige-szállókká lettek. És persze ott vannak a művészek – számtalan író ismeri el hatását, mely zenében, színházban, képzőművészetben, gasztronómiában etc. úgyszint tettenérhető.

Elérkezett immáron az idő, hogy a nagy Rejtő-áramlatban számbavegyük, mit adott nekünk: mélázva-vitakozva-rajongva-értetlenkedve, mindezt az irodalom és képzőművészet terepén. Ezennel felkérjük tehát az iránta elkötelezett írástudókat, hogy röviden (max. 4 flekk – 8000 leütés) terjedelemben forgalmazzák meg, mint jelent számukra Rejtő Jenő/P. Howard (esetleg Gibson Lavery). Életkori és műnemi kötöttség nincs: lehet az író méltatása (miniesszé), a Rejtő-jelenség szubjektívan szabatos megfogalmazása, szépirodalmi kísérlet versben-prózában a Mester magasztalására (ódától az epítáfiumig), vagy éppenséggel a „ponyvakirály” írásművészetének problémáit, az olvasó hiányérzeit számbavevő értekezés, műfaj-imitáció, persziflázs etc.

Olyan írásművekre számítunk, amelyek a 8 évtizedes távolságra építve XXI. századi értékítéletet hordoznak, tehát a mai Péhovárd-rajongás (netán patikamérleg-higadtságú részrehajlás?..) szemléletét tükrözik. Nem utolsó körben a kortárs irodalomtudomány eredményeit is felhasználva, különös tekintettel a Rejtő-opusz utóéletére.

Mit jelentett Rejtő Jenő a magas irodalomnak és mit a ponyvaműfajnak? Mi az, ami avulhatatlan benne, és miért lehetetlen hamisítani?

A képzőművészet űzői pedig kötetlen technikával készített grafikával, festménnyel, képregénnyel, szoborral stb. idézhetik meg Rejtő szellemiségét, életének eseményeit, irodalmi alakjait. Terjedelmi korlát e téren nincs – az ésszerű határokat betartva (gondoljunk a folyóirat-béli reprodukálás adta keretekre). Sorozat esetében max. 8 darabból álló kompozíció-füzért fogadunk el.

Olyan személyes alkotásokat várunk Rejtő Jenő életművével kapcsolatban, melyek minden Howard-rajongó érdeklődésére méltán számíthatnak. A legsikerültebb pályaműveket a Napút 2018 őszén megjelenő Rejtő-különszámában adjuk közre – illő körettel, kumulatív egyfajta halmazati antológiává terebélyesítve a „citátumok fenegyerekét”. A pályázat elbírálását szakavatott rejtészek (művészek és irodalmárok) vállalták, és az illően stílusos díjazás sem marad el... Mindennek van határa, de mi megkerüljük a csillagos eget!

A pályaműveket az alábbi címre kéretik (Word-RTF formátumban, a képzőművészeti műveknél jpeg, PDF) beküldeni: szondi46sal@gmail.com

Beküldési határidő: 2018. augusztus 1.

Díjazás:

I. Irodalmi

1. díj – 75.000 Ft
2. díj – 50.000 Ft
3. díj – 25.000 Ft

II. Képzőművészeti

1. díj – 60.000 Ft
2. díj – 50.000 Ft
3. díj – 40.000 Ft

A bírálóbizottság tagjai:

Esszé

Tamási Orosz János irodalomkritikus, Napút
Thuróczy Gergely irodalmi muzeológus. PIM
Veres András irodalomtörténész, MTA Irodalomtudományi Intézet

Képzőművészet

Cserkúti Dávid illusztrátor
Varsányi Ferenc rendező

E számunk szerzői

- Ádám Tamás** (1954) – költő, szerkesztő, újságíró, Szederkény
- Baka István** (1948-1995).
- Barna Júlia** (1946) – nyugdíjas, Hajdúdorog
- Báthori Csaba** (1956) – író, kritikus, műfordító, esszéista, Budapest
- Benkő Ildikó** (1966) – költő, tanár, Budapest
- Bereményi Géza** (1946) – író, filmrendező, Budapest
- Bíró-Balogh Tamás** (1975) – irodalomtörténész, Szeged
- Bogdán László** (1948) – író, költő, Sepsi-szentgyörgy (Románia)
- Csáji László Koppány** (1971) – író, kulturális antropológus, Budapest
- Csata Ernő** (1952) – gépészmérnök, költő, Marosvásárhely (Románia)
- Demeter József** (1947) – újságíró, író, költő, festőművész, Ballószög
- Döbrentei Kornél** (1946) – író, költő, Pomáz
- Falcsik Mari** (1956) – költő, Budapest
- Fülek Gábor** (1980) – költő, középiskolai tanár, Dabas
- Gátfalvi István** (1951) – fotóművész, költő, Mezőkeresztes
- Géczi János** (1954) – költő, író, szerkesztő, Veszprém
- Géher István László** (1972) – költő, műfordító, esszéíró, Budapest
- Györe Balázs** (1951) – író, Budapest
- Halmi Tamás** (1975) – költő, irodalmár, Pécs
- Háy János** (1960) – író, költő, szerkesztő, drámaíró, Budapest
- Hegy Zoltán Imre** (1967) – antikvárius, blogger, költő, kritikus, Budapest
- Jakabffy Éva Zoé** (1972) – pszichológus, filozófus, fordító, újságíró, Budapest
- Jámborné Balog Tünde** (1938) – festőművész, író, Makó
- Kállay Kotász Zoltán** (1969) – író, szerkesztő, Budapest
- Karsai János** (1961) – harcművészet-oktató, író, Gyöngyöstarján
- Kerti Károly György** (1948) – restaurátor, festőművész, Budapest
- Kocsis Gábor** (1949) – (nyugdíjas) ügyvéd, Budapest
- Kondor Katalin** (1946) – közgazdász, újságíró, Budapest
- Kovács Katáng Ferenc** (1949) – író, műfordító, képzőművész, Oslo (Norvégia)
- Lajtós Nóra** (1977) – irodalomtörténész, költő, kritikus, Debrecen
- Lászlóffy Aladár** (1937–2009)
- Liszkay Zoltán** (1955) – szabad bölcsész, Budapest
- Makkai Ádám** (1935) – költő, nyelvész, műfordító, Budapest
- Marno János** (1949) – költő, Budapest
- Móritz Mátyás** (1981) – író, Budapest
- Nagy Bandó András** (1947) – humorista, író, Orfű
- Nyakas Szilárd** (1944) – kommunikációs tanácsadó, szerkesztő, Budapest
- Pozsgai Zsolt** (1960) – drámaíró, rendező, Budapest
- Suhai Pál** (1945) – költő, tanár, Budapest
- Szabó Aida** (Jampa drolina) (1951) – nyugdíjas, Ercsi
- Szalay Károly** (1929) – író, irodalomtörténész, Budapest
- Száraz Miklós György** (1958) – író, Budapest
- Tamás Menyhért** (1940) – költő, író, műfordító, Budapest
- Tamási Orosz János** (1953) – költő, újságíró, szerkesztő, Budapest
- Tandori Dezső** (1938) – költő, műfordító, Budapest
- Tekse József** (1958) – textil- és kelmefestő, Budapest
- Térey János** (1970) – költő, író, drámaíró, műfordító, Budapest
- Varga Imre** (1950) – költő, író, műfordító, jogoktató, Dunakanyar
- Varga Tamás** (1946) – színművész, szinkronszínész, Budapest
- Vercsek Györgyi** (1971) – költő, amatőr képzőművész, Budapest
- Vörös István** (1964) – költő, író, irodalomtörténész, Budapest
- Zalán Tibor** (1954) – költő, író, drámaíró, Budapest

az életük arról szólt, hogy felkeltsék életükkel, és kielégítsék halálukkal vadászösztöneinket. Ha a gyermekkor ezekre az ösztönös kegyetlenkedéseire gondolok, felnőttként elfog a szégyen és a lelkifurdalás...

Na mármost, álltam meg a harmadik lépés előtt, ha én első indulatból – és második számításból – kidobom ezt a fészket, a teraszom rommá szarását megelőzendő, merő kényelemből és higiénikus szempontokat figyelembe véve, nem vagyok egyéb szadista gyilkosnál (ez persze tautológia, melyik gyilkos nem szadista, talán még az öngyilkos is az...), nem vagyok jobb vagy különb a tudata és erkölcsi grádicsainak az alsó fokaira még csak kapaszkodó kis utcagyereknél. Arról már nem is beszélve, hogy visszamenőleges tartozásom van a vadgalambok felé – már ha ilyen tartozás-kiegyenlítődé létezhet a világban.

Döntöttem, a vadgalambok fészkestül maradhatnak. Ettől fogva ki-kinéztem az ablakon, hogy a megjelenésemmel elriasztott tojó visszatért-e már a tojásokra, hogy ki ne hűljenek. De a vadgalamb vagy túlságosan megjgedt, vagy túlontúl megsértődött, annyi bizonyos, éjfél tájban, amikor már lefekvéshez készülődtem, még mindig nem volt rajta a tojásokon.

Be kell valljam, mérhetetlen lelkiismeret-furdalás gyötört, csak nehezen jött a néhez álom a szememre, és reggel... és reggel... vadgalamb-burukkolásra ébredtem. A lehető legóvatosabban kikandikáltam az ablakon, és azt láttam, hogy a fészken ott ül az anyamadár, és körülötte, bős burukkolással udvarolva, táncikál az apamadár. Béke költözött a szívembe. Madárszar ide, madárszar oda, teljes jogú albérlőként fogadtam be őket kicsiny hajlékom kicsiny teraszára. Innentől kezdve igyekszem ritkán igénybe venni a bérletüket. Csak ha nagyon muszáj. Csak ha tavaszi levegőt akarok magamba szívni, vagy a virágba borult almafákban (melyek lehetnek meggy- vagy cseresznyefák is) akarok gyönyörködni.

Zalán Tibor

Szövetségársaság

„Az lett az én óvodám. Oda vittek, ott hagytak el naponta engem valakik. Talán megbízott piaci trógerék lehettek, mert csak borostás, reszelős hangú kísérőkre emlékszem. Továbbá apácákra emlékszem. Fekete fityulás nőkre.” *(Bereményi Géza)*

„Majd úgy vágják össze a jelenetet, magyarázta, hogy szemtelen seregélycsapat is gomolyogjon a Badacsony fölött. (...) A seregélyek megszokták a madárijesztőt is, sőt úgy látom, hogy a kalapjára szállnak pihenni. A szomszéd hegy valóban füstöl.” *(Térey János)*

„Szembesültem a ténnyel, hogy fogyóeszköz vagyok csupán, / de három évig eltűrtem, vesztés magyar poétaként, / segített a humor, s még a lelkielő, mi Istené, / s nem számított a rosszarú népség mellett, árulók, / besúgók, gyáva kis senkik; lefoglalta agyuk lopás, / macskakínzás, egyéb hőstett, ép fog nélküli férfúik.” *(Babics Imre)*

„Síri csend van a vihar közepében. / Senkivé válsz majd éppen a magasban. / Ne imádd, aki megszólíthatatlan. / Hazug igazság, szabados szemérem. // Imában gubbaszt, elrejlík az átok. / Ne is sajnálkozz, – fogadd el a szegyet. / Nem csak a hős teremthet más világot.” *(Báthori Csaba)*

„Jézus is tette szent dolgát és feltámadott, / de a nélküle-világ, sebei karmazsin / udvarán, új kivégzésre készülődik már: / a Trianon-trancsírta túrt hon a szörnyű birok / végóráiban a barbár győztesekre vár, / eglyényegűvé lesz a gyilkos és a gyilok.” *(Döbrentei Kornél)*

„pöfékelésemre / és zsibbadt karomra ébredék / szerelmi álmaimat elutasítják / nem kell senkinek / anyám se kerestet / velem már kottát / liszt volt a kedvence” *(Györe Balázs)*

Ára: 1200 Ft. Előfizetés: 6000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.

(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen, valamint a szerkesztőségben.

A Napút elérhető az interneten: <http://www.naputonline.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

A folyóirat támogatói:

